

A. Skofe.

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961116359

วันที่ 5 170134

เลขทะเบียน 0469.

เลขหมู่ ๐๗
๕๕๕๖๙.

รักลูกให้ถูกทาง

โดย ภิกขุ บัณฑิตานันท์

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

พลอากาศเอก หอริณ หงสกุล
มอบให้ห้องสมุดรัฐสภา

อนุสรณ์

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ

พลเรือตรี ชล สีเมธโสภณ

ณ เมรุหลวงวัดเทพศิรินทราวาส
มณฑลกรุงเทพ

วันเสาร์ที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๑

(แบบ ข.)

หมายรับสั่งที่ ๙๙๐

สำนักพระราชวัง

๒๔ มกราคม ๒๕๒๑

พลเรือตรี ชลี สินธุโสภณ ม.ป.ช.,ม.ว.ม.,ท.จ.ว. ข้าราชการบำนาญ
กระทรวงกลาโหม ถึงอนิจกรรมด้วยหัวใจวาย ณ บ้านเลขที่ ๕๐ ซอยเมฆสวัสดิ์ หุ่่งมหาเมฆ
กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๒๑ เวลา ๒๓.๕๕ น.

วันเสาร์ ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๒๑ เวลา ๑๓.๐๐ น. ขอรับพระราชทาน
น้ำหลวงอาบศพ และเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ณ บ้านเลขที่ ๕๐ ซอยเมฆสวัสดิ์ หุ่่งมหาเมฆ
กรุงเทพมหานคร

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานน้ำหลวงอาบศพ พร้อมถ้วยโกศ
แปดเหลี่ยมประกอบศพ ฉัตรเบญจาตั้งประดับ ปี่ กลองชนะ ประโคมเวลาพระราชทาน
น้ำหลวงอาบศพ และพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมกำหนด ๓ คืน.

ปรีชา พุ่มพวง
บุญสม พุ่มพวง
ศิริพร พุ่มพวง

วัน	หน้าที่พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าภาพศพ พลเรือตรี ชลี สินธุโสภณ เพื่อทราบ เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้ และเจ้าพนักงาน ที่ไปปฏิบัติ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยให้ถามผู้รับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

๒๕๑๑๐๑๐๑๐๑๐๑

ผู้รับสั่ง ปรีชา พุ่มพวง

รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ

*

เมื่อพลเรือตรีชด ถึงอนิจกรรมลง ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเกียรติยศแก่ศพและรับศพไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์โดยมีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเป็นเวลา ๓ วันติดต่อกัน แม้ในวาระสุดท้ายเนื่องด้วยสรีระของ พลเรือตรีชด สิ้นธุโสภณ ก็ได้พระราชทานเกียรติยศอย่างสิ้นพัน โดยเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์วัดเทพศิรินทราวาสในวันนั้นด้วย

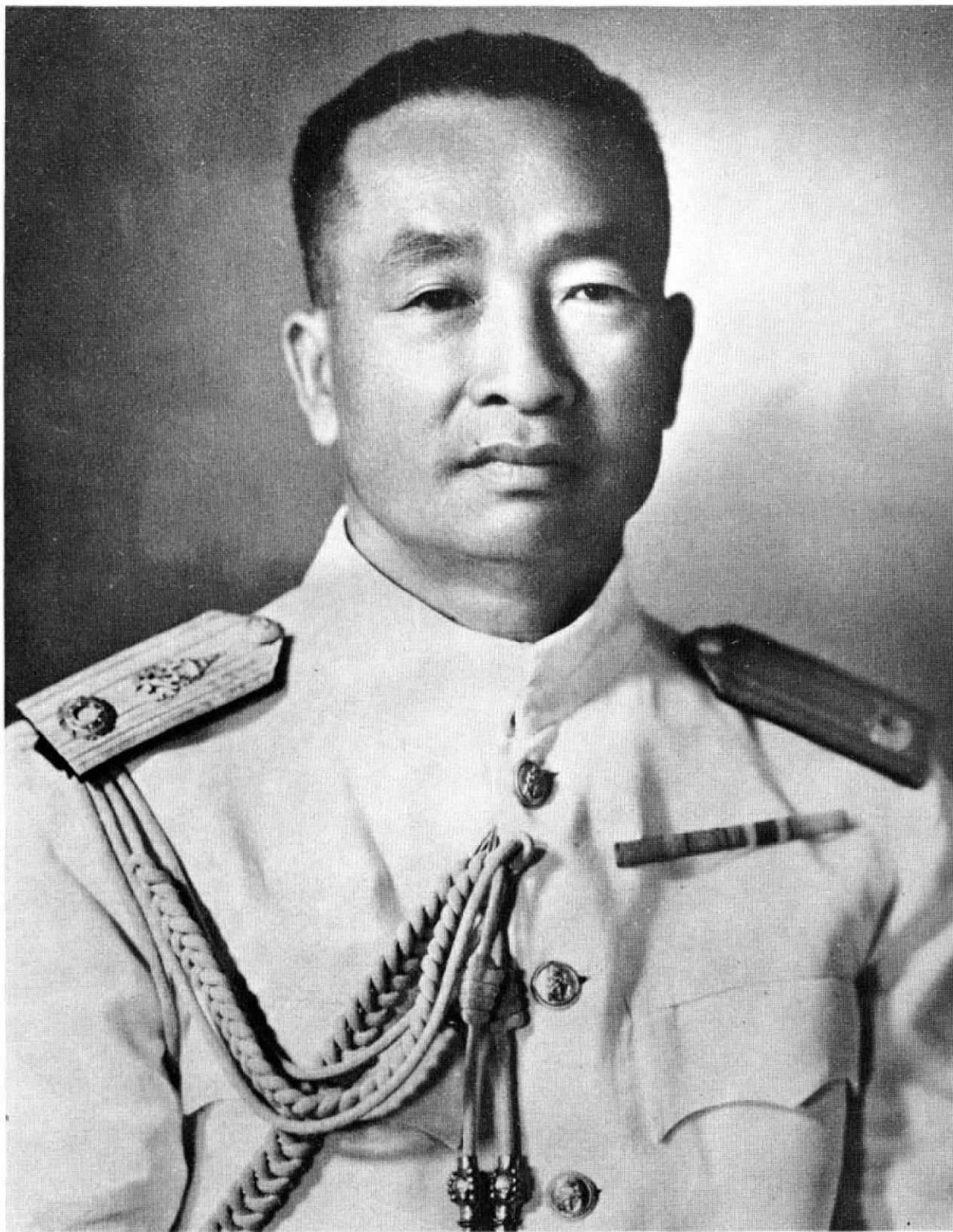
พระมหากรุณาธิคุณอนเณกประการ หากพลเรือตรีชด สิ้นธุโสภณ มีญาณวิถืทางใดจะหยั่งทราบแล้ว ย่อมเกิดความชื่นชมโสมนัสและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเกียรติยศอันสูงยิ่งในวาระนี้ด้วย

บุคคลในครอบครัวพลเรือตรีชด สิ้นธุโสภณ ขอกราบบังคมทูลขอบำเพ็ญพระยกุลบาท ด้วยความรู้สึกรักในพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่เป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อม หาที่สุดมิได้ และจะเทิดทูนไว้เหนือเกล้าฯ เป็นสรรพสิริมงคล แก่วงศ์ตระกูลชั่วกาลนาน

ข้าพระพุทธเจ้า คุณหญิงเพ็ญศรีสุภา
สมบัติทองหล่อ สิ้นธุโสภณ และครอบครัว
ขอเดชะ ฯ

ขอกราบขอบพระคุณแต่ทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้ความ
ช่วยเหลือแก่ศพ พลเรือตรี ชลี สินธุโสภณ และแสดง
น้ำใจอันประเสริฐต่อครอบครัว นับแต่วาระแรกที่จัดงานศพ
จนถึงวันพระราชทานเพลิง หากมีสิ่งใดขาดตกบกพร่อง
ประการใด ได้โปรดประทานอภัยด้วย.

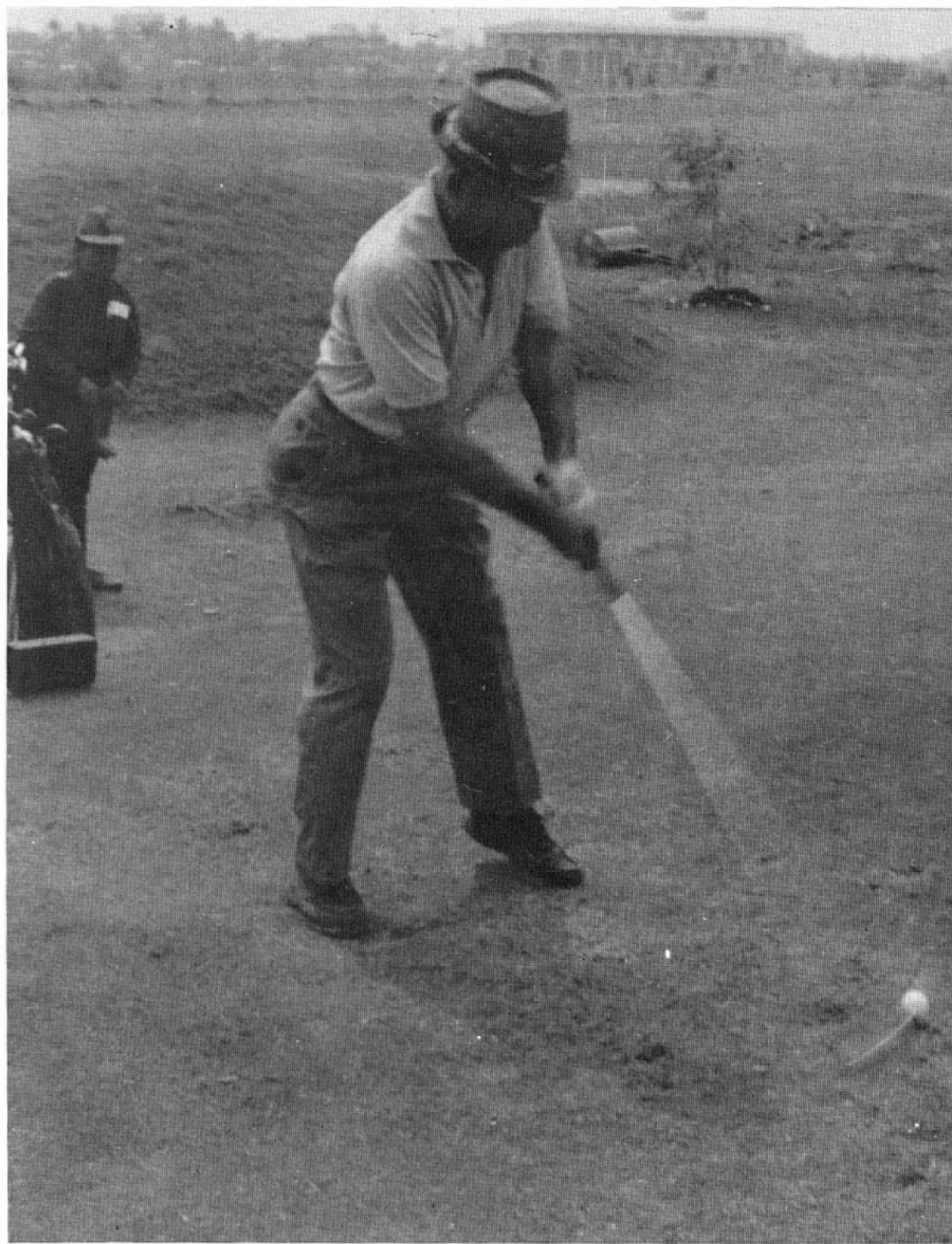
ครอบครัวพลเรือตรีชลี สินธุโสภณ

พล.ร.ต. ชลิต์ สีนุโสภณ ผู้บังคับกองสัญญาณทหารเรือ ถ่ายเมื่อ มกราคม ๒๔๙๔

นาวาเอก ชลิต์ สินธุโสภณ ผู้บังคับกองสัญญาณทหารเรือมาตรวจงานที่ตึกส่งกระจายเสียงกำลังสูง ท่าอากาศยาน
เมื่อ ตุลาคม ๒๔๙๓

กำลังเล่นกอล์ฟที่สนามกอล์ฟรถไฟ เมื่อ มีนาคม ๒๕๑๔

พล.ร.ต. ชลี สินธุโสภณ เข้มมโรงงานหัวรถจักรดีเซลที่ KASSEL ประเทศเยอรมัน เมื่อ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๑๔

พล.ร.ต. ชุตี สินธุโสภณ กำลังรับพระราชทานปริญญาบัตรวิศวกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า)
จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๕๑๕

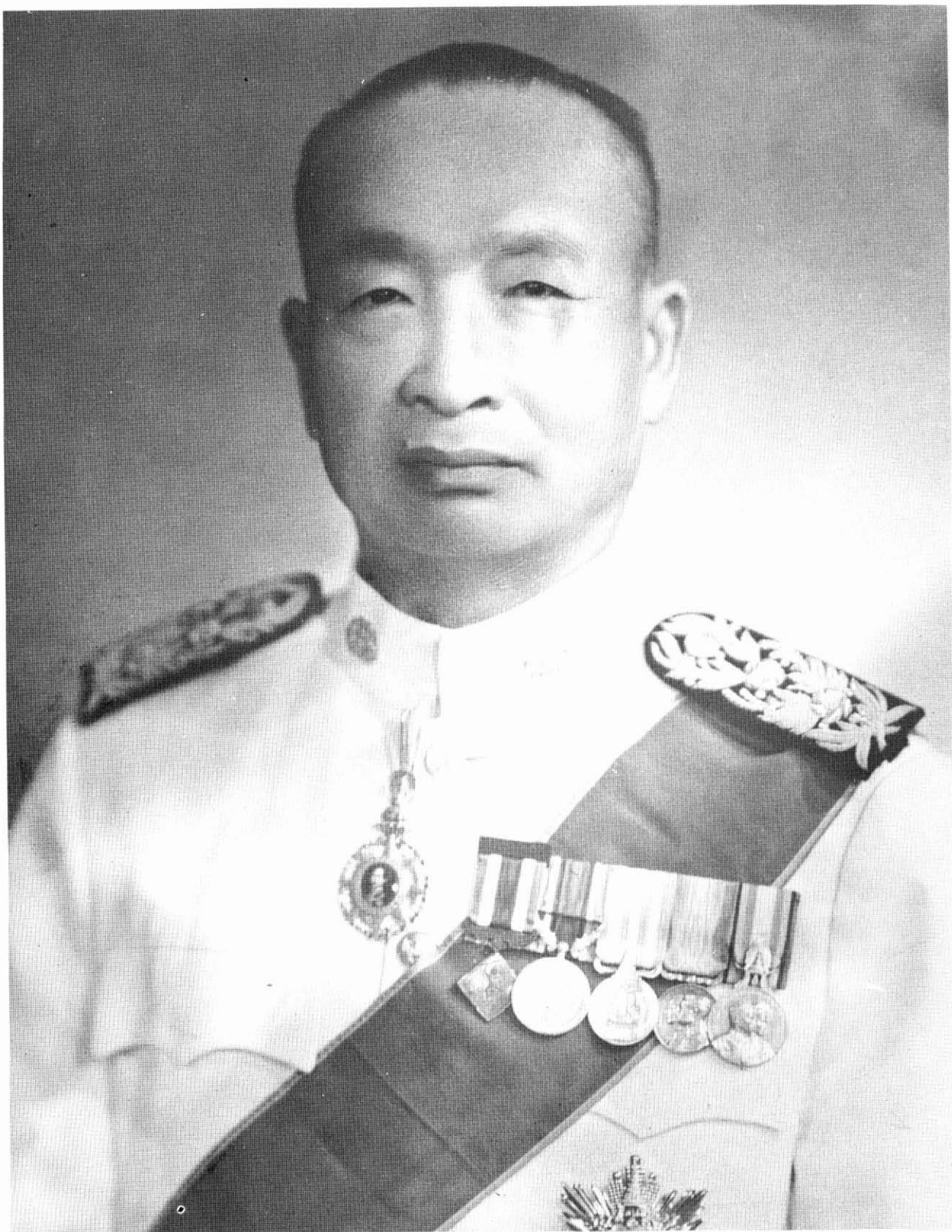

ถ่ายรูปหลังได้รับพระราชทานปริญญาบัตร วิศวกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า)

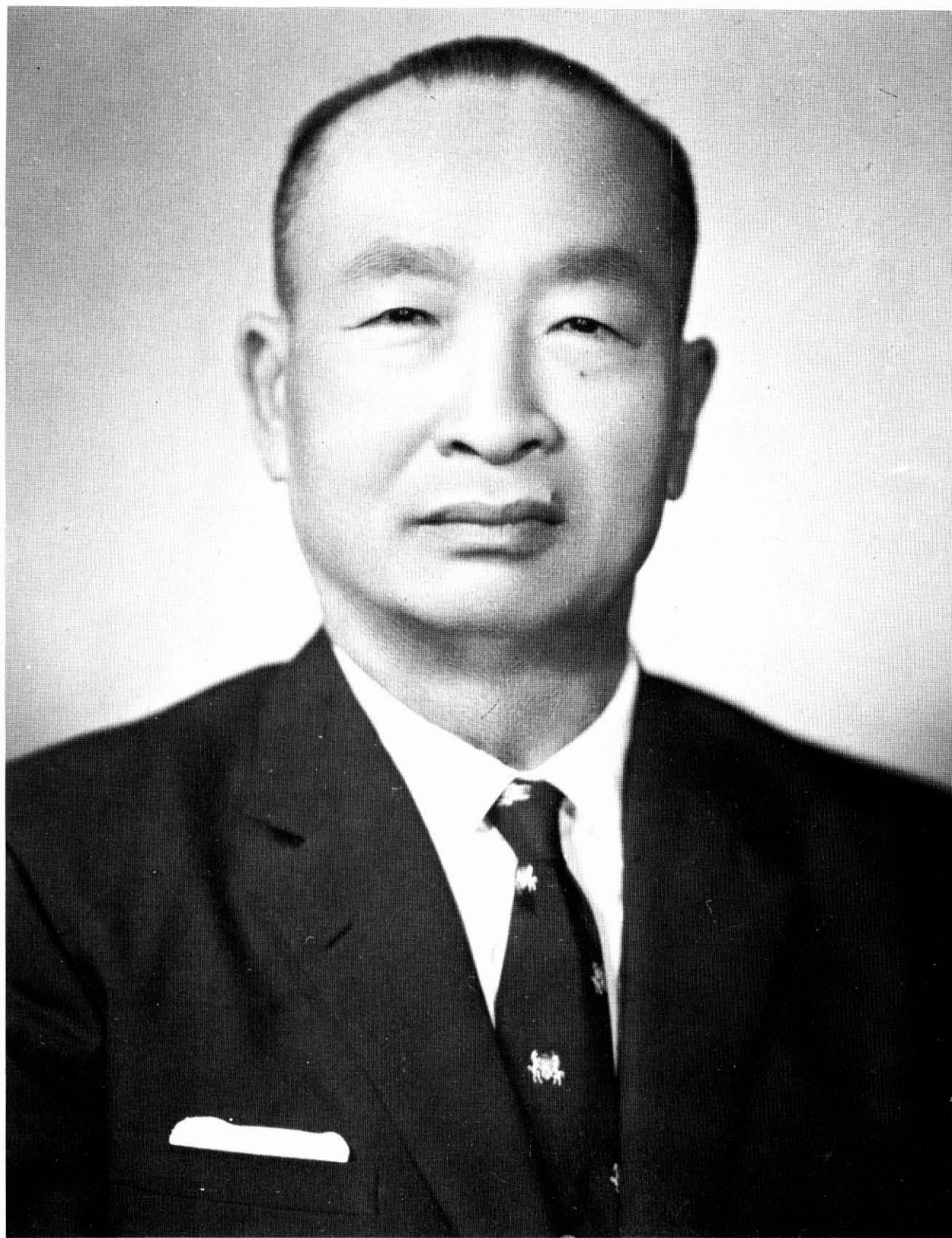
พ.ศ. ๒๕๑๕

รายงานประชาชนทสธ.ที่โทรทัศน์ เมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๑๖
 พล.ร.ด. ชดี สิ้นสุโขทัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
 อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี
 นายไอศล โกสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
 นายนิคม จันทวิฑูร์ อธิบดีกรมแรงงาน

พล.ร.ต. ชลั สินธุโสภณ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๑๗

พล.ร.ต. ชลิต์ สีนุโสภณ เป็นที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๒๐

เป็นนายกสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๒๐

ประวัติย่อ ของ พลเรือตรี ชลี สินธุโสภณ

*

วัน เดือน ปีเกิด

๗ มิถุนายน ๒๔๔๖

ที่เกิด

ประตูลุมพล นครราชสีมา

ภรรยา

คุณหญิงเพ็ญ (มานิตยกุล) สินธุโสภณ

บิดา มารดา

นายสัณจัน สินธุโสภณ

นางทองคำ สินธุโสภณ

บุตร

๓ คน ชาย ๑ หญิง ๒

ประวัติการศึกษา

โรงเรียนสามัญ

สำเร็จจากโรงเรียนวัดเบญจมบพิตร

พ.ศ. ๒๔๖๙

สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรือ

พ.ศ. ๒๔๗๐

สำเร็จการศึกษาวชิราวุธวิทยุโทรเลขและวิทยุโทรพิมพ์จากกองวิทยุโทรเลข

พ.ศ. ๒๔๗๗

สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรโรงเรียนนายทหารเรือ

พ.ศ. ๒๔๗๙-๒๔๘๒

ศึกษาเพิ่มเติม ณ ประเทศเยอรมัน ตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม วิศวกรรมศาสตร์อุษฎฐิบัณฑิต กิตติมศักดิ์ (สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า) และปริญญาบัตร กิตติมศักดิ์ (วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร)

พ.ศ. ๒๔๘๖

ประวัติการรับราชการ

พ.ศ. ๒๔๖๙-๒๔๗๐

สำรองราชการกรมเสนาธิการทหารเรือ

พ.ศ. ๒๔๗๐-๒๔๗๒

ประจำแผนกบิน ร.ล.ส.โท

พ.ศ. ๒๔๗๒-๒๔๗๓

ต้นเรือ ร.ล.ส.โท

พ.ศ. ๒๔๗๓-๒๔๗๔

ประจำแผนกบิน ร.ล.ส.โท

พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๗๗

สำรองราชการกรมเสนาธิการทหารเรือ (เพื่อศึกษาในโรงเรียนนายทหารชั้นต้น)

พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๔๗๙	ตันปิ่น ร.ล.สุโขทัย
พ.ศ. ๒๔๗๙-๒๔๘๒	สำรวจราชการกองทัพเรือ (เพื่อศึกษาเพิ่มเติม ณ ประเทศเยอรมัน)
พ.ศ. ๒๔๘๒-๒๔๘๔	สำรวจราชการกรมเสนาธิการทหารเรือ
พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๘๔	ผู้บังคับกอง กองสัญญาณทหารเรือ
พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๔	ได้รับพระบรมราชองค์การ โปรดเกล้าให้เป็นราชองครักษ์เวร
พ.ศ. ๒๔๙๔-๒๕๐๐	ออกรบเบียบานาญ
พ.ศ. ๒๕๐๑	เป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดธนบุรี
พ.ศ. ๒๕๐๒	กลับเข้ารับราชการประจำกรมตรวจราชการแผ่นดิน
พ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๐๖	ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม
พ.ศ. ๒๕๐๖-๒๕๑๒	ประจำสำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี
พ.ศ. ๒๕๑๒-๒๕๑๔	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๑๕	รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาการเกษตรและคมนาคม (คมนาคม)
พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๔	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๑๗	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
พ.ศ. ๒๕๑๗-๒๕๒๐	นายกสภาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
พ.ศ. ๒๕๑๙-๒๕๒๐(ต.ค.)	ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทาน

๑. จักรพรรดิมาลา
๒. มหาวชิรมงกุฏ
๓. มหาปรมณัฏฐช้างเผือก
๔. ทูตียจุลจอมเกล้าพิเศษ

อิสริยาภรณ์ต่างประเทศที่ได้รับ

๑. โคโรนา ชั้น ๓ ประเทศอิตาลี
๒. แพร่ดินส์ตัวร์เตน ฟอนดอยด์เซน อาคเล่อร์ ชั้นที่ ๓ แห่งไรช์เยอรมัน

ราชการพิเศษ

- ๑๔ ต.ค. ๒๔๘๓ ไปเจรจาเรื่องดินแดน กับรัฐบาลเยอรมันและฝรั่งเศส
- ๒๔ ต.ค. ๒๔๘๖ ไปดูงานวิทยุที่ประเทศญี่ปุ่น ตามหนังสือกองทัพเรือที่ ๒๖๔/๒๒๔๐๓
- ๑๑ ก.ย. ๒๔๘๙ ไปดูงานส่งเสริมสัมพันธไมตรีระหว่างราชนาวิไทยกับราชนาวิ-อังกฤษ
- ๒๑ มิ.ย. ๒๔๙๓ ไปดูงานและส่งเสริมสัมพันธไมตรีทางทวีปยุโรปและอเมริกาตามที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติมีกำหนด ๖ เดือน และดูกิจการในต่างประเทศ คือ สวีเดน เดนมาร์ก สวิตเซอร์แลนด์ อิตาลี อังกฤษ สเปน สหรัฐอเมริกา แคนาดา อาร์เจนตินา บราซิล และออสเตรเลีย ถึง ๑๘ ม.ค. ๒๔๙๔
- ๒ ธ.ค. ๒๕๐๒ ไปดูงานที่ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีร่วมกับประธานคณะกรรมการพิจารณาเรื่องการลงทุน ตั้งแต่ ๒ ธ.ค. ๒๕๐๒ ถึง ๑๒ ธ.ค. ๒๕๐๒ เป็นเวลา ๑๐ วัน โดยอนุมัติของนายกรัฐมนตรี
- ๑๕ มิ.ย. ๒๕๐๓ ไปดูงานอุตสาหกรรม ณ สหรัฐมลายาและนครสิงคโปร์ ตั้งแต่ ๑๕ มิ.ย. ๒๕๐๓ ถึง ๒๒ มิ.ย. ๒๕๐๓ เป็นเวลา ๘ วัน โดยเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไปดูงานร่วมกับเจ้าหน้าที่คณะกรรมการพิจารณาเรื่องการลงทุนโดยอนุมัติของนายกรัฐมนตรี
- ๒๐ มิ.ย. ๒๕๐๔ เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนเศรษฐกิจไทยไปเยือนประเทศอิตาลี ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ ๑๓ มิ.ย. ๒๕๐๓ ร่วมกับเจ้าหน้าที่คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เพื่อให้การอำนวยความสะดวก การรถไฟ, ผู้อำนวยการสำนักงานการบินพลเรือน, และเจ้าหน้าที่กรมชลประทาน (แทนอธิบดีกรมชลประทาน) ตั้งแต่ ๒๐ มิ.ย. ๒๕๐๔ ถึง ๕ ก.ค. ๒๕๐๔ เป็นเวลา ๑๓ วัน
- ๒๙ ต.ค. ๒๕๐๕ สถานเอกอัครราชทูตสวีเดนเชิญไปเยือนประเทศสวีเดน แล้ว

	เลยไปทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรโรงงานกระสอบของบริษัท เจมส์ แมคคีย์ ที่กรุงเบลฟาสต์ ประเทศไอร์แลนด์เหนือ ตั้งแต่ ๒๙ ต.ค. ๒๕๐๕ ถึง ๑๒ พย. ๒๕๐๕ เป็นเวลา ๑๕ วัน โดยอนุมัติ นายกรัฐมนตรี
๒๙ มี.ค. ๒๕๐๖	รัฐบาลสาธารณรัฐจีนไต้หวัน เชิญไปเยือนไต้หวันในฐานะแขกของรัฐบาลมีกำหนด ๑ สัปดาห์ ตั้งแต่ ๒๙ มี.ค. ๒๕๐๖ ถึง ๔ เม.ย. ๒๕๐๖ โดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมและได้รับอนุมัติคณะรัฐมนตรี
๒๙ พ.ค. ๒๕๔๓	เป็นกรรมการโรงงานทำแก้วของทางราชการทหาร (โดยคำสั่งกระทรวงกลาโหมที่ ๒๒/๘๔๐๓ ลว.๒๙ พ.ค. ๒๕๔๓)
๓. ก.พ. ๒๕๐๒	เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ
๒๘ เม.ย. ๒๕๐๒	เป็นกรรมการพิจารณาเรื่องการลงทุนและเป็นคณะกรรมการตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๓ ด้วย (คณะกรรมการที่ปรึกษาเศรษฐกิจ)
๒๗ พ.ค. ๒๕๐๒	เป็นอนุกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการพิจารณาข้อเสนอการผลิตเหล็กของบริษัทไทยอุตสาหกรรมผลิตเหล็กและเหล็กกล้าจำกัด
๒๔ ก.ค. ๒๕๐๒	เป็นกรรมการบริหารสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ
๑๑ ส.ค. ๒๕๐๒	เป็นอนุกรรมการอุตสาหกรรมของคณะกรรมการบริหาร สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ
๑๘ ธ.ค. ๒๕๐๒	เป็นอนุกรรมการพิจารณารับคำขอการสำรวจแหล่งน้ำมัน มีหน้าที่พิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ตลอดจนเงื่อนไขต่างๆ สำหรับผู้ที่ขออนุญาตสำรวจแหล่งน้ำมัน และ เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการ
๙ พ.ย. ๒๕๐๓	เป็นกรรมการบริหาร คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม

คุณชล

*

นับตั้งแต่วันที่ได้รับประทานน้ำสังข์สมรสที่วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ จนถึงวันที่คุณจากไปเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๒๑ ก็เหลือเวลาอีก ๒ เดือน หรืออีก ๕๕ วันเท่านั้น ก็จะครบ ๕๐ ปี ระหว่าง ๔๙ ปีที่ว่าที่อยู่ด้วยกันมาเคยต้องจากกันเสมอเพราะคุณรับราชการทหารเรือ นอกจากไปทะเลแล้ว คุณต้องไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ เพราะผลที่สอบไล่ได้ที่ ๑ โรงเรียนเสนาธิการ เมื่อกลับมาแล้วก็ต้องไปราชการในต่างประเทศอีกหลายครั้ง นอกจากนี้ คุณยังต้องไปรับกรรมในฐานะเป็นผู้บังคับกองสัญญาณ และมีการกระจายเสียงที่นั่นตามคำบอกเล่าของท่านอัยการที่ยืนฟัง จนที่สุดทางกรมอัยการขอถอนฟ้อง จึงได้กลับมาแต่การจากกันครั้งนี้ เป็นการจากครั้งสุดท้ายตามสังสารวัฏ เมื่อมีเกิดแล้วก็แก่ เจ็บ แล้วก็ตาย ทุกครั้งที่จากกัน ยังมีโอกาสติดต่อกันได้โดยทางตัวหนังสือ แต่ครั้งนี้ ไม่แน่ว่าคุณจะได้รู้เห็นความรู้สึกของคนข้างหลังหรือไม่ ขอเขียนถึงคุณข้างเดียวเพื่อระลึกถึงความหลัง ๔๙ ปีที่แล้วมาเพื่อลูกหลานและศิษย์ที่ยังเคารพคุณได้รับรู้และระลึกถึงด้วย

ขอเริ่มต้นแต่เมื่อคุณเป็นต้นเรือรบหลวง ขณะนั้นถือกันว่า การยิงปืนใหญ่และการใช้ตอร์ปิโดจะรวมกันไม่ได้ คุณเป็นผู้ทำรายงานเสนอผู้บังคับบัญชาว่าทำได้ ได้มีการทดลองขึ้น ผลก็ปรากฏว่าทำได้ตามรายงาน เรื่องนี้คิดว่าน่าจะคันทุได้ที่กองทัพบกเรือประมาณระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๓-๒๔๗๔

พ.ศ. ๒๔๗๔ คุณเป็นเรือโทประจำอยู่เรือรบหลวงสุโขทัย ได้รับคำสั่งชวนให้ร่วมเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดย ฯพณฯ หลวงสินธุ์สงครามชัยท่านบอกว่า ทำเพื่อความเจริญของชาติเท่านั้น ถ้าทำสำเร็จก็เป็นผลดีแก่บ้านเมือง ถ้าไม่สำเร็จก็ตาย ขอให้คิดให้ดีเสียก่อนจะตัดสินใจ เมื่องานนั้นเป็นผลสำเร็จแล้ว คุณก็เลิกลุ่งเกี่ยวกับการเมือง พยายามเรียนหนังสือจนได้ไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ ไม่ขอรับตำแหน่งการเมืองทุกอย่าง

พ.ศ. ๒๔๘๓ คุณได้รับคำขอร้องจาก ฯพณฯ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม ให้

ไปประเทศเยอรมันกับพลโทประยูร ภมรมนตรี เพื่อเจรจาเรื่องสงครามอินโดจีน ด้วยเหตุที่
ครอบครัวท่านโศกเศร้าซึ่งคุณเคยผ่านกันอยู่ด้วย และมีความรักใคร่กันเหมือนเป็นครอบครัวเดียว
กันนั้น ท่านเป็นทนายและสนิทสนมกับรัฐมนตรีในรัฐบาลเยอรมันเวลานั้นหลายคน แล้วก็
ได้รับความสำเร็จในกิจธุระที่ ๖ พณฯ จอมพลแปลกมอบให้ไปปฏิบัติทุกประการ เมื่อกลับมา
แล้ว คุณมิได้รับความดีความชอบเป็นพิเศษแต่อย่างใด คุณพูดว่า ตีใจตัวเองพอแล้วที่รับ
บัญชาท่านไปและทำได้สำเร็จ

ปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๘๘ วันหนึ่ง พลเรือตรี หลวงสังวรยุทธกิจ
มาที่บ้านพักของกองสัญญาณและพูดว่า ครึ่งนี้เป็นครึ่งสำคัญของชาติ ถ้าพวกเราไม่ช่วยกัน
ก็จะไม่รอดแน่ ท่านมีทางแล้ว แต่ยั้งขาดคนและเครื่องมือที่จะติดต่อกับคนไทยภายนอก
ประเทศ ทหารกองสัญญาณใช้ได้ทั้งภาษาและสัญญาณที่จะติดต่อกับ ได้วิงวอนขอให้คุณเห็น
แก่บ้านเมืองไทย คุณจึงตกลงช่วย แล้วที่ทำการของหน่วยงานนี้ก็เกิดขึ้น อยู่ที่กรมศิลปากร
เป็นตึกมุงหลังคาจากอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ทหารที่ปฏิบัติงานเพื่อชาติ ร่วมงานเสรีไทยตาม
คำขอร้องของคุณหลวงสังวรฯ ขณะนั้นเป็นผู้ใหญ่ของทางราชการยังมีอีกหลายคน และ
ไม่เคยได้รับสิ่งใดเป็นบำเหน็จรางวัล ทุกคนทำเพื่อชาติ

เมื่อคุณได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บังคับกองสัญญาณ ขณะนั้นมีอาคารเป็นตึกชั้น
เดียวอยู่หนึ่งหลัง นอกจากตึกหลังนั้นก็แต่เรือนไม้ คุณได้พยายามก่อสร้างที่ทำการให้เป็นตึก
และยังสร้างบ้านพักพนักจ่า-จ่าบ้านนายทหาร ตลอดจนที่พักนักเรียนด้วยวิธีประหยัด หลังจาก
เลิกแถวตอนเช้าแล้ว ก่อนเข้าห้องเรียน คุณให้นักเรียนจ่าชนหินคนละก้อน หรือเหล็กคน
ละเส้น นักเรียนบางคน คุณให้ไปฝึกกับจีนข้างไม้ บางคนไปฝึกกับช่างเหล็กและช่างปูน
ขณะสงคราม มีฝรั่งหลายคนมาเป็นครู สอนนักเรียนจ่าเหล่านี้เป็นช่างกลึง ช่างเขียนแบบ
และสอนภาษาอังกฤษ ส่วนงานใดที่ต้องใช้แรงงานหนักๆ คุณได้ไปติดต่อขอนักโทษที่
เรือนจำสมุทรปราการ โดยคิดค่าจ้างให้คนละ ๑.๒๕ บาท เข้ามาให้รถกระบะไปรับพร้อม
ผู้คุมมาด้วย เย็นลงไปส่ง ทุกฝ่ายก็พอใจ การสร้างอาคารนี้ กรมอู่ทหารเรือเป็นผู้ให้แบบ
และตีราคาให้ คุณรับมาทำเองโดยยืมช่างจากกรมอู่ ๒ คนมาเป็นผู้ควบคุมงาน เมื่อมีอาคาร
แล้วคุณก็เริ่มสอนนักเรียนให้รู้จักการอุตสาหกรรมด้วยการหัดให้ปั่น ผสม เผาอิฐทนไฟ แล้ว
ส่งไปให้บริษัทปูนซีเมนต์ไทยทดลองใช้จนได้ผล ต่อจากนั้น คุณก็สอนนักเรียนให้สร้างเตา

เผาแก้วด้วยอิฐทนไฟที่ทำเอง ผสมแก้ว หลอม เบ้า เป็นภาชนะต่างๆ ทั้งถ้วยปากและถ้วย
เครื่อง คุณเป็นคนแรกที่อยู่แหล่งทรายและวัดอยู่อย่างอื่นที่จะนำมาผสมให้เป็นแก้ว จุดประสงค์
ของคุณคือคิดว่าจะทำหลอดวิทยุใช้เองในประเทศไทย คือวันพุธที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๔
เป็นวันที่คุณตั้งใจไปลาบปลื้มที่สุด เพราะหลอมแก้วได้ดี สำเร็จสมที่คิดไว้ ความตั้งใจของคุณ
ต้องยุติลงเมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน โดยที่มีการจ้องมปลแปลง พิบูลสงคราม ที่กองเรือรบ
ท่าช้างวังหลวง จากนั้นก็มีการปราบจลาจล มีการกระจายเสียงที่กองสัญญาณ แล้วคุณก็ถูก
ฟ้องศาลเป็นจำเลยในฐานะที่เป็นเจ้าของสถานที่ที่มีทำผิดกฎหมาย เรื่องนี้คุณได้เคยใช้ให้ไป
เรียนทำนจอมพลแปลกที่บ้านซอยชิดลมว่า ขอเรียนด้วยเกียรติยศของนายทหารและความเป็น
ลูกผู้ชายว่า มิได้เคยเกี่ยวข้องรู้เห็นกับบุคคลในคดีนี้เลย ถ้าความยุติธรรมมี ก็คงจะพิสูจน์ได้
เมืองไทยเป็นเมืองพุทธศาสนา ในที่สุดคุณก็ได้รับความยุติธรรม คุณได้พูดเสมอว่าขอโทษ
ทุกคน

พ.ศ. ๒๕๐๐ หลังจากเสร็จคดีการเมืองแล้ว คุณหลวงประกอบนิติสารและ
พลเรือตรีเชน บัจจุสานนท์ มาพบที่บ้านเพื่อขอให้คุณสมัครผู้แทนราษฎรของพรรคประชาธิ
ปัตย์ คุณไม่มีใจรักทางการเมืองเลย แต่เมื่อผู้ที่มาคือพลเรือตรีเชน ท่านเคยเป็นผู้บังคับ
บัญชามาก่อน และเคยร่วมทุกข์ในคดีแมนฮัตตัน คุณหลวงประกอบฯ ก็เป็นทนายให้ในคดี
คุณจึงสมัครผู้แทนที่จังหวัดธนบุรีและได้รับเลือกตั้งพร้อมกับเพื่อนอีก ๒ คนในพรรคประชาธิ
ปัตย์ที่สมัครพร้อมกัน คุณปฏิบัติหน้าที่ผู้แทนด้วยความเข้มแข็ง ชาวบ้านที่มาพบขอให้
ช่วยเหลืออะไรก็พยายามรับทำให้ในที่เหมาะที่ควร บางทีแม้ในเวลากลางคืนก็ต้องเดินไปดูสวน
ให้เพราะเขามาขอร้องให้ไป วันหนึ่งตอนค่ำ ตำรวจที่บ้อมยามได้นำชาย ๓ คนมาหา บอกว่า
ต้องการจะมาหาผู้แทนธนบุรี เมื่อตำรวจที่นำมากลับไปปฏิบัติหน้าที่แล้ว ชายทั้งสามก็ได้
พรรณนาถึงความทุกข์และส่วนที่ไม่ดีต่างๆ ของทางราชการ คุณก็ทนฟังเพื่อให้เขาสบายใจ
แล้วกลับไป ในสภา คุณก็ขอพูดถึงเรื่องการเศรษฐกิจ พูดจนไม่มีเปิดโอกาสให้พูด ทำหน้าที่
ผู้แทนยังไม่ทันถึงหนึ่งปี สภาก็ถูกยุบ เลิกผู้แทน

คืนหนึ่ง เวลา ๒๓ นาฬิกา คุณนอนหลับแล้วเสียงกริ่งประตูบ้าน ลูกชันทู
มีตำรวจประมาณ ๔๐-๕๐ คนมาล้อมบ้าน ส่องไฟฉายเข้ามา เมื่อเชิญเข้ามาในบ้าน ท่านก็

ส่งหมายค้น และควบคุมคุณไว้ ในข้อหาเป็นกบฏร่วมกับชายสามคนที่ให้ตำรวจนำมาขอพบใน
เวลาค่ำเมื่อครั้งยังเป็นผู้แทน คุณถูกนำตัวไปที่วังปารุสกวน์ เมื่อไปถึงแล้ว ก็ได้ทราบว่า
พลเรือตรีแซนก็ถูกกล่าวหาในเรื่องเดียวกัน โดยที่ชายกลุ่มเดียวกันได้ไปหาแล้วให้การชดเชย
เมื่อถูกจับ นับว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ผู้แทนราษฎรครั้งที่สุดของพลเรือตรีแซนและคุณ เพราะ
รับฟังความทุกข์ของราษฎร ๖ พณฯ จอมพลสฤษดิ์ได้มาไต่สวนทั้งสองนายพลนี้ด้วยตัวเอง
ไต่สวนเวลา ๑๖ นาฬิกา เวลา ๑๗ นาฬิกาท่านให้กลับบ้านได้ เวลา ๑๙ นาฬิกา วิทยุกรม-
ประชาสัมพันธ์ประกาศให้ไปรับราชการ ประวัติการรับราชการพลเรือนของคุณจึงเริ่มต่อไปอีก

พ.ศ. ๒๕๐๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม
๖ พณฯ จอมพลสฤษดิ์มีบัญชาให้ไปดูงานของบริษัทส่งเสริมเศรษฐกิจ คุณกลับมาเรียนท่านว่า
พอจะทำให้ดีขึ้นได้ ท่านก็มอบงานให้ โดยคุณได้รับการแต่งตั้งเป็นรองผู้อำนวยการบริษัท
ส่งเสริมเศรษฐกิจ คุณไปตรวจงานที่โรงงานกระดาษบางปะอิน เห็นเครื่องทำกระดาษบางส่วน
เริ่มจะเก่า คุณก็เริ่มไปปลูกโรงงานและตั้งเครื่องทำกระดาษจนเสร็จ การไปตรวจโรงงานก็ใช้
วันเสาร์-อาทิตย์ และไปหาวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ทำเยื่อกระดาษ คุณได้ขอความช่วยเหลือจาก
ท่านอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์ กระทรวงอุตสาหกรรม ให้นักวิชาการค้นคว้าทดลองให้จนทราบว่า
ไม้ไผ่ ต้นุ่น ชานอ้อย ฟางข้าว หญ้าขจรจบ ฯลฯ ล้วนแต่ใช้ทำเยื่อกระดาษได้ทั้งสิ้น
ที่ตำบลจอหอ นครราชสีมา มีโรงทำกระดาษอยู่ เริ่มต้น คุณก็หาช่างไปแก้เครื่องที่เสียจน
ใช้ได้ เมื่อเห็นว่ากระดาษราคาดี ก็ยอมก่อนสั่งซื้อเครื่องใหม่ ได้เครื่องใหม่มาก็ทำกระดาษ
ขายได้กำไรผ่อนใช้หนี้ค่าเครื่องจักรจนหมด โรงงานทำน้ำตาลที่จังหวัดสุพรรณบุรี คุณก็ได้
เริ่มพิจารณาตั้งแต่ดิน บัญที่จะใช้ปลูกอ้อย ตลอดจนถึงเครื่องจักรที่จะทำให้เป็นน้ำตาลทราย
ปรากฏว่า ในบรรดาโรงงานทั้งสามนี้ ผลกำไรจากโรงงานกระดาษมาเป็นทีหนึ่ง โรงงานทำ
น้ำตาลที่จังหวัดสุพรรณฯ ทำน้ำตาลได้ขาวแห้ง และมีกำไรดีเป็นทีสอง ส่วนโรงงานทำ
กระดาษที่บางปะอินนั้น เพิ่งจะเริ่ม ก็พอดีคุณครบเกษียณอายุ แล้วก็พ้นจากหน้าที่รอง
ผู้อำนวยการบริษัทฯ และงานในหน้าที่ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม คงเหลืออยู่แต่เป็นกรรม
การบริหารที่สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจ และกรรมการส่งเสริมเพื่อกิจการอุตสาหกรรม

พ.ศ. ๒๕๑๒ ๖ พณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร ได้เรียกไปพบและบอกให้ทราบว่

ท่านจะกราบบังคมทูลเพื่อโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
คุณก็ได้รับราชการที่กระทรวงคมนาคมร่วมกับ ฯพณฯ จอมพลถนอมชลอออกมา จนถึงวันที่ ๑๔
ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ และพ้นหน้าที่รัฐมนตรีช่วยว่าการ ฯ พร้อมกัน ฯพณฯ จอมพลถนอม
ต่อมาก็ได้รับหนังสือจาก ฯพณฯ สัญญา ธรรมศักดิ์ให้ไปพบ แล้วท่านก็กรุณาแจ้งให้ทราบว่า
ท่านได้เลือกให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมในคณะรัฐบาลของท่าน ที่กระทรวง-
คมนาคมนี้ คุณมีความปรารถนาจะแก้เรื่องเศรษฐกิจของประเทศในเรื่องที่จะสร้างสนามบิน
ตามที่ได้มีการดำริกันไว้ครั้งก่อน คุณมีความเชื่อว่า ถ้าได้เกิดการสร้างหรือซ่อมสนามบินให้
ใหญ่และดีพอที่จะชวนให้เครื่องบินพาณิชย์ทั้งหลายมาใช้สถานที่ในประเทศไทย ปัญหาการ
ว่างงานก็จะลดลงและการเศรษฐกิจก็จะดีขึ้น แต่แล้วก็มีอุปสรรคจำเป็นอย่างหนึ่งไม่ได้สร้างตามที่คิดไว้
จนหมดเวลาที่ได้รับราชการร่วมกับคณะรัฐบาลของ ฯพณฯ สัญญา ธรรมศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๑๙ คุณได้รับการแต่งตั้งจากคณะรัฐมนตรีในรัฐบาล ฯพณฯ ธานินทร์
กรัยวิเชียร ให้เป็นที่ปรึกษา ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมพร้อมกับที่ปรึกษาท่าน
อื่นๆ อีก ๔ ท่าน คุณได้มาพบกับโครงการขยายสนามบินอีกครั้งหนึ่ง คุณได้ใช้สมองคิดที่
จะทำเรื่องที่ได้รับมอบหมายนี้เพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติให้ดีที่สุดที่จะสามารถทำได้ เป็น
ความพอใจ เต็มใจ ที่มีโอกาสได้ร่วมพิจารณาเรื่องการขยายสนามบิน สร้างท่าเรือน้ำลึก
วางสายโทรเลข-โทรศัพท์ใต้ทะเล โดยการได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการจาก ฯพณฯ รัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงคมนาคม

วันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ตอน ๗ นาฬิกา คุณบอกว่าวันนั้นรู้สึกมีอาการชา
ที่มือซ้าย หยิบยาจะรับประทานก็หลุดจากมือ แต่จะต้องรีบไปกระทรวง ฯ เพราะมีงานสำคัญที่
ต้องประชุมให้เสร็จ แล้วจะเลยไปประชุมที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเพื่อเตรียมการรับ
เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานปริญญาบัตร ในปีนี้จะมีชาวต่างประเทศ ๒ คนเข้ารับ
พระราชทานปริญญาบัตรด้วย ตอนค่ำก็จะต้องไปงานต้อนรับท่านทั้งสองนี้ ประมาณ ๑๑
นาฬิกา ได้รับโทรศัพท์จากฝ่ายเลขานุการที่กระทรวงคมนาคมว่า สักเกตุดูคุณจะไม่สบาย
ขณะนี้ได้ไปประชุมต่อที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า และได้จัดเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยฝ่ายเลขานุการ
ให้ติดตามไปด้วยแล้ว ต่อมาก็ได้รับโทรศัพท์จากท่านอธิการบดีสถาบัน ฯ บอกว่า คุณไม่สบาย

อาการน่าเป็นห่วง เพราะเสียงแห้ง น้ำตาไหล และปากเบี้ยว ขณะนี้เลิกประชุมแล้ว กำลังกลับบ้าน เมื่อได้ทราบเช่นนั้น จึงรีบเรียนให้แพทย์หญิง คุณหญิงศรีจิตรา บุณนาค ซึ่งเป็นแพทย์ผู้รักษาประจำอยู่ก่อนแล้วได้ทราบ พร้อมทั้งขอรถพยาบาลให้มารับที่บ้าน เมื่อคุณมาถึงบ้าน บอกว่าปวดศีรษะมาก ได้ให้การพยาบาลเบื้องต้นคอยจนรถพยาบาลมาถึงและรับตัวไปเข้าห้องฉุกเฉินที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ อยู่ในห้องฉุกเฉิน ๔ วัน หมอตรวจพบว่าโลหิตออกที่เส้นเลือดในสมอง มีอาการเป็นอัมพาตซีกซ้ายของร่างกาย เจ็บอยู่ในโรงพยาบาล ๓๓ วัน จนถึงวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน จึงได้จัดที่บ้านให้เหมือนกับห้องคนไข้ของโรงพยาบาล พร้อมหมกทุกอย่างใช้ได้ทั้งเวลาฉุกเฉินและเวลาธรรมดา แล้วได้ขออนุญาตคุณหมอกลับมาอยู่บ้าน มีแพทย์ทางสมองและทางยาร่วมรักษา ๒ ท่าน นางพยาบาลประกาศนียบัตรอยู่เฝ้าพยาบาลทั้งกลางวันและกลางคืนตลอด ๒๔ ชั่วโมง เมื่อได้มาอยู่บ้านสมประสงค์ของคุณแล้ว ได้มีโอกาสนั่งรถเข็นรอบ ๆ บ้านและบนบ้านทั้งสองหลัง ได้ดูหนังสื่อ เล่นกับสัตว์เลี้ยง อาการทางร่างกายดีขึ้นเพราะรับประทานได้ แต่อาการทางสมองยังคงเดิม นอนไม่หลับถ้าไม่ได้ให้ยา แขนขาคุณก็ยังไม่ได้ขึ้นทั้งที่มีเจ้าหน้าที่กายภาพบำบัดมาทำให้ทุกวัน วันที่ที่คุณอยากไปให้รักษาที่โรงพยาบาลก็พาไปเพื่อจะได้หยิยและเดิน วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๑ นางพยาบาลทอนคำวัดความร้อนพบว่าคุณเป็นไข้ ปวดท ๓๘ วันที่ ๒๖ และ ๒๗ ความร้อนขึ้นสูงทั้งกลางวันและกลางคืน ถึง ๓๙-๔๐ แล้วคุณก็จากไปด้วยอาการสงบ ในวันที่ ๒๗ เวลา ๒๓.๕๔ นาฬิกา หมอลงความเห็นว่า หัวใจวาย ก่อนหมดชีวิต คุณก็ได้ทราบแล้วว่างานของคุณนั้น ทางรัฐบาลท่านได้อนุมัติให้ดำเนินการได้สมความตั้งใจของคุณ

ชีวิตทางครอบครัวนั้น คุณเป็นคนดีของทุกคน มีระเบียบ มัธยัสถ์ ส่งเสริมการศึกษาของลูกมากที่สุด เจียมตัว เมื่อได้รับตำแหน่งสูง คุณได้สอนครอบครัวว่า ท่านทั้งหลายให้ใหญ่แล้วไม่ต้องทำตัวใหญ่ แต่ให้ระวังรักษาเกียรติที่ได้รับมาอย่าให้บกพร่องได้ ในระหว่างที่พ้นจากราชการประจำ คุณได้รับความกรุณาจากบริษัทปูนซิเมนต์ไทยให้เข้าเป็นกรรมการอยู่หลายตำแหน่ง และเป็นอยู่จนถึงวันสิ้นชีวิต โอกาสนี้จึงทำให้คุณมีรายได้เก็บสะสมรวมกับเงินเดือนที่ได้รับจากทางราชการไว้เป็นมรดกเลี้ยงครอบครัว ต่อไปเมื่อขาดคุณ ทางส่วนตัวคุณนั้น คุณได้ทำตามคำสอนของพระพุทธองค์ คุณมีทั้งศีล ๕ ทาน และสมาธิ ได้ใช้เงินบำรุงพุทธศาสนาก็คือเป็นจำนวนมิใช่น้อย ก่อนจากโลกนี้ คุณก็ได้พูดว่า ใจคุณพร้อม

อยู่ในพระพุทธ พระธรรม แล้ว ความตายเป็นความสุข เมื่อชีวิตไม่มีประโยชน์แล้วก็ไม่
อยากอยู่อีกต่อไป

คุณจากไปแล้วตามกฎหมายของอนิจจัง ทั้งความดีเหลือไว้ให้นึกถึงและเป็นตัวอย่างแก่
ลูกและหลานทั้งที่คุณเคยบอกว่า ไม่มีสมบัติอะไรจะให้นอกจากความดี ขอให้ลูกหลานจงมี
ความสุจริตทั้งกายและใจ ขยันหมั่นเพียรหาความรู้เพื่อรักษาวงศ์ตระกูลสืบต่อไป วันสุดท้าย
ที่คุณจะจากไป ทั้งที่บอกว่าเหนื่อย เพลีย ไม่มีแรง คุณก็ยังกำชับเรื่องงานศพของคุณ
ไม่ให้รบกวนท่านผู้ใดทั้งสิ้น ขอให้โอหิสกับทุกคนที่มาเยี่ยม และลาจาก คุณได้ทำหน้าที่
ของคุณครบทุกอย่างแล้ว ทำให้ครอบครัวของคุณหวังอย่างมากว่า คุณจะไปเป็นสุขในปรภพ
พวกเราที่อยู่ข้างหลังก็ตั้งใจจะทำตามที่คุณบอกไว้ทุกประการ ขอวิญญานคุณได้อยู่ในที่สะอาด
สว่าง สงบเถิด

เพื่อน สินธุโสภณ

คิดถึงพ่อ

ชีวิตนับแต่จำความได้จนถึงวันที่พ่อจากไป จำได้ว่าพ่อเฝ้าพร่ำสอนให้ลูก ขยัน
สุจริต ยุติธรรม และกตัญญู

เมื่อเป็นเด็กอนุบาล เซ้าวันหนึ่งพ่อกรุณาสอนอ่านภาษาอังกฤษบทวนที่เรียนจาก
โรงเรียนเราจำการผันตัวสะกดไม่ได้ ถูกพ่อตี นับเป็นครั้งเดียวในชีวิตที่ถูกพ่อลงโทษ ตกเย็น
วันนั้นพ่อเรียกมาอ่านซ้ำเราอ่านได้ถูกต้อง พ่อให้สตางค์เป็นรางวัลพิเศษ

ระหว่างเป็นนักเรียนชั้นประถม เป็นระยะที่พ่อไปศึกษาต่อในต่างประเทศ จำได้
ว่าเราเฝ้าคอยพัสดุที่ส่งมาจากพ่อด้วยความภาคภูมิใจและตื่นเต้นเสมอ พ่อส่งทั้งของเล่นและของ
ใช้มาเยี่ยมครอบครัวทุกคนเป็นระยะๆ ของทั้งหลายที่พ่อส่งมาให้เราเพียงจะมีเข้ามาขายใน
ประเทศไทยเมื่อ ๒๐ ปีหลังจากนั้น

เมื่อเราเล็กๆ เราปลื้มใจเมื่อแม่มอบกระดุมยาสีธงชาติ ๕ เม็ดและเล่าให้ฟังว่า พ่อ
ชอบอ่านหนังสือคันควัวเขียนตำรา เมื่อพ่อเขียนตำราให้กับราชนาวิไทย พ่อไม่รับเงินรางวัล
ค่าตอบแทน พ่อจึงได้กระดุมสมณานุรักษ์ใช้ชาติ พ่อเขียนตำราด้วยใจรักแท้ๆ

วันหนึ่งเราได้ยินวิทยุประกาศแต่งตั้งพ่อเป็นสมาชิกประเภท ๒ (สมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎร) เราดีใจตามประสาเด็ก ๆ ที่ได้ยินประกาศชื่อพ่อ ทันทันนั้นแม่ก็บอกว่าพ่อลาออกแล้ว
พ่อร่วมเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ด้วยความรู้สึกว่าจะช่วยกันเปลี่ยนแปลง
บ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า มิได้ปรารถนาผลตอบแทนใดๆ เป็นส่วนตัว พ่อจึงไม่เคยยอมรับ
การแต่งตั้งเป็นสมาชิกประเภท ๒ เลยแม้แต่ครั้งเดียว

พ่อกำลังพูด กลัท่า เข้มแข็งและเด็ดเดี่ยวในสิ่งสุจริต พ่อรักความยุติธรรมเป็นยอด
พ่อเปี่ยมด้วยกรุณา ด้วยบุคลิกอันนี้ ช่วงหนึ่งของชีวิตพ่อจึงถูกเข้าใจผิด พ่อต้องเผชิญกับ
มรสุมทางการเมือง ได้รับทุกขเวทนาเป็นที่ยัง

ด้วยกุศลเจตนาอันบริสุทธิ์ที่พ่อถวายชีวิตต่อแผ่นดิน จึงมีโอกาสดังกล่าวเข้ารับ
ราชการสนองพระเดชพระคุณชาติบ้านเมืองอีกวาระหนึ่ง ในช่วงหลังของการรับราชการนี้พ่อ

เป็นข้าราชการการเมืองพลเรือน เราได้มีโอกาสติดตามรับใช้พ่อไปต่างประเทศ ได้พบกับคนไทยในต่างแดน ในการสนทนาบางครั้ง ได้มีบางท่านขอให้พ่อเล่าและบันทึกเหตุการณ์สำคัญๆ เกี่ยวกับพ่อเอาไว้ ได้ยินพ่อตอบว่า “ปรารถนาจะให้ทุกอย่างดับไปพร้อมกับชีวิตของพ่อ”

เมื่ออายุจะพ้นวัย ๗๐ ปีไปมากแล้วพ่อก็ยังไม่คิดหยุดทำงาน พ่อมีความห่วงงานของชาติบ้านเมืองปฏิบัติราชการโดยสม่ำเสมอจนถึงวันสุดท้ายในหน้าที่ นายกสภามหาวิทยาลัยสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ขณะดำเนินการประชุมพ่อมีอาการเส้นโลหิตอุดตัน แต่พ่อก็อดทน บังคับ ควบคุมตัวเอง ให้ดำเนินการประชุมต่อไปจนครบวาระ ปีประชุมเป็นที่เรียบร้อย จากห้องประชุมกระทรวงศึกษาธิการ ต้องส่งพ่อเข้าห้องฉุกเฉินโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ทันทีเมื่อเที่ยงวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๒๐

ด้วยความกรุณาของแพทย์และพยาบาลแห่งโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ อาการของพ่อค่อยๆ ดีขึ้นตามลำดับและแพทย์ผู้ให้การรักษาดำเนินการให้พ่อกลับมารักษาตัวที่บ้านได้เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๐ ในระหว่างการพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลและที่บ้าน พ่อยังมีความห่วงกังวลในงานราชการ ได้สั่งความไปถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ตลอดเวลา และในช่วงนี้เองได้มีภิกษุหลายรูปได้มีเมตตาเข้ามาเยี่ยมพ่อทั้งที่โรงพยาบาลและที่บ้านหลายครั้ง ท่านได้กรุณาให้ข้อคิดการปฏิบัติธรรมอย่างธรรมชาติแก่พ่อ อาศัยเหตุที่พ่อมีความประพฤติปฏิบัติเป็นคนเคร่งครัดในระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตัวเองมาโดยตลอด เมื่อได้รับคำแนะนำจากพระภิกษุผู้รู้เพียงสั้นๆ ง่ายๆ พ่อก็สามารถจับใจความ เข้าใจความหมายว่าสังขารคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น

ในช่วงเวลาการเจ็บไข้ครั้งนี้ พ่อได้สั่งข้าหลายครั้ง ให้ทำหนังสือกราบบังคมทูลลาตาย ชีวิตพ่อได้ถวายให้แก่แผ่นดิน และไม่ได้ขอรับพระราชทานใดๆ ทั้งสิ้น ไม่ให้ใช้จ่ายสิ้นเปลืองในการทำศพ แต่สั่งให้แบ่งเงินไปช่วยทหารที่อดอยาก เด็กที่ขาดแคลน พระภิกษุที่ขาดแคลน ให้สร้างส้วมสาธารณะสำหรับคนทั่วไป และให้สร้างส้วมสำหรับนักเรียน พ่อเป็นผู้ละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเสมอมา

ประมาณ ๑๐ วันก่อนสิ้นชีวิต พระราชันนันทนุ หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า หลวงพ่อปัญญา ได้กรุณาไปเยี่ยมพ่อที่บ้าน ท่านให้สติพ่อว่า “คุณสติได้ใช้สังขารนี้ทำประโยชน์เพื่อ

ชาติบ้านเมืองมากกว่า ๗๐ ปีแล้ว ใช้มันคุ้มเสียจนเกินคุ้มแล้ว เมื่อย้อนหลังกลับไปดู ไม่มีอะไรที่ต้องเสียใจ” พ่อตอบอย่างสติสมบูรณ์ว่า “๗๕ ปีแล้ว บัดนี้กระผมยึดมั่นในคุณพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ พร้อมทั้งจะตายแล้ว” ในที่สุดพ่อก็ได้จากไปด้วยอาการอันสงบเหมือนนอนหลับ ปล่อยวางสังขาร เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๒๑ เวลา ๒๓.๕๒ น.

เมื่อคืนวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๑ พระราชันย์หมื่นได้เทศน์หน้าโกฏิ ตอนหนึ่ง ท่านกล่าวว่า “ท่านนายพลฯ ชลี เป็นคนเจียมตัว ไม่ชอบรบกวณผู้อื่น แต่ถ้าเรื่องงานเป็น เข้มแข็งเสมอ ไม่รู้จักหยุด ไม่รู้จักพอ แม้กำลังป่วยก็คิดถึงงาน”

เมื่อชีวิตพ่อบังเกิดมาในโลก ก็เปรียบเสมือนเราจุดเทียน ชีวิตดำเนินไปเหมือนเทียนเผาไหม้ให้ความสว่างจนหมดไข หมดไส้ เทียนดับ เล่มเทียนหายไป ชีวิตก็ดับลงด้วยความสะอาด สว่าง สงบ เหลือแต่ความสว่างแห่งแสงเทียนเป็นความจำรำลึกที่ควรบูชาอยู่ในดวงใจของลูก ลูกทั้งจิตอธิษฐาน ขอให้กุศลเจตนาที่ลูกได้กระทำมาแล้วก็ดี ที่ตั้งใจจะทำต่อไปก็ดี ได้โปรดเป็นกุศลबारมีส่งผลให้ลูกเป็นเล่มเทียนที่จุดต่อจากพ่อด้วยเถิด

พิไลวัน

พ่อของลูก

ท่านผู้ใดก็ตามที่รู้จักพ่อตี จะเห็นด้วยว่า พ่อเป็นคนรักงาน ทำงานด้วยความกล้า ซื่อสัตย์ สุจริต ขยันหมั่นเพียร เป็นนักวิชาการ งานทุกอย่างที่ทำก็พยายามศึกษา ใช้วิชาการเป็นหลักของการทำงาน ไม่ว่าจะรับงานด้านใดก็ได้ฝึกเฉย สะเลย ศึกษาต่อติดตามอยู่ตลอดเวลา อะไรที่ได้เรียนรู้เชี่ยวชาญมาแล้ว ก็ติดตามไม่ให้ล้าสมัย อะไรที่เป็นเรื่องใหม่ เรื่องแปลกที่ไม่เคยศึกษาหรือที่ประสบการณ์มาก่อน ก็ไม่มีหวาดหวั่น ใช้สติปัญญา ความพากเพียร ศึกษาจนประกอบหน้าที่ทุกชนิดที่มีโอกาสรับใช้ประเทศชาติด้วยความสามารถ และเป็นผลดีแทบทุกรายไป

ชีวิตการงานของพ่อเริ่มต้นในวงการทหารเรือ ถึงแม้ด้วยเหตุผลทางการเมืองและเคราะห์กรรมที่พ่อ ไม่ได้ก่อทำให้พ่อต้องจบชีวิตข้าราชการทหารเรือ พ่อก็มีกุศลและโชคดีได้กลับเข้ารับราชการสนองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และได้รับใช้ประเทศชาติต่อมาอีกเป็นเวลานาน ชีวิตทำงานของพ่อระยะหลังนี้สำคัญมากและเรียกเรื่องสติปัญญาชีวิตจิตใจจากพ่อเสียยิ่งกว่าสมัยพ่อเป็นทหารเรือเสียอีก ประสบการณ์ในชีวิตของพ่อคงจะเป็นกำลังใจให้คนรักงานและรักสัจจะรุ่นหลังมีศรัทธาในคำโบราณที่ว่า “คนดีตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้” หนักแน่นขึ้น

ลึกลงไปในหัวใจแล้ว พ่อเป็นนักอุดมคติ พ่อได้ทำการหลาย ๆ อย่างที่เสี่ยงภัยถึงชีวิตเพื่อต่อสู้และรักษาไว้ซึ่งอุดมคติจนถึงวันสุดท้าย สมัยยังรับราชการอยู่ในกองทัพเรือ พ่อเคยปฏิเสธการได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทสอง และอื่นๆ อีกหลายอย่างอันเป็นรางวัลคุณงามความดีจากการที่ได้ร่วมเป็นคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน หรือจากการที่ได้เคยทำงานร่วมกับเสรีไทย เพราะพ่อถือว่าการเข้าร่วมเป็นคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายนก็ตาม การเข้าร่วมกับเสรีไทยก็ตาม เป็นการกระทำเพื่อชาติ เพื่อผลประโยชน์ของคนไทยส่วนรวม เมื่อการนั้นเสร็จไปแล้ว บทบาทของพ่อก็เสร็จไปด้วย และไม่มีประสงค์จะรับรางวัลหรืออย่างใดเป็นเครื่องตอบแทน หลังจากต้องประสบ

ทุกขมัยทางการเมืองจนต้องจบชีวิตราชการทหารเรือ พ่อก็ไม่นิ่งเฉยไม่ทอดทิ้ง คงดำรงชีวิตเป็นนักวิชาการ ขยันหมั่นเพียรศึกษาต่อไป จนได้มีโอกาสกลับเข้ารับราชการพลเรือนเป็นปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม และดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีอยู่เป็นเวลา ๗ ปี แม้แต่วันสุดท้ายในชีวิตการงานของพ่อ วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๒๐ ได้ล้มป่วยลงอย่างกระทันหันด้วยอาการโลหิตอุดตันเส้นเลือดใหญ่ในสมอง ในขณะที่ไปทำงานในตำแหน่งที่ปรึกษา ร.ม.ท. กระทรวงคมนาคมและนายกสภามหาวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า การเจ็บครั้งนี้พ่อไม่มีโอกาสหาย พ่อไม่เคยเปลี่ยนจากอุดมคติที่จะทำงานเพื่อชาติ งานอันใดที่พ่อจะได้ใช้สติปัญญาและความสามารถของพ่อทำให้เกิดผลดีแก่ประเทศชาติของเราแล้ว พ่อก็มอบชีวิตทั้งใจรับใช้ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต อย่างไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากของตนเลย

ถัดจากงาน ซึ่งสำหรับพ่อแล้วถือการที่จะได้บำเพ็ญชีวิตให้เป็นประโยชน์นอกเหนือไปจากเพื่อเป็นการหาเลี้ยงชีพอย่างสุจริต พ่อก็ให้ครอบครัวเป็นเรื่องสำคัญอันดับสองในชีวิตของพ่อ แม่ต้องเป็นคนเข้มแข็งและใจแข็ง จะหวังให้พ่อคอยเอาใจในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ อยู่ตลอดเวลาไม่ได้ งานของพ่อสำคัญกว่า และต้องมาก่อน พ่อเองเป็นคนหัดบังคับตัว บังคับใจให้อยู่ในระเบียบและหลักการอันสูงส่งของพ่ออยู่ตลอดเวลา ครอบครัวของพ่อ คือ แม่และลูก ๓ คนก็ได้รู้สึกในความจริงข้อนี้เป็นอย่างดี และมีใจเคารพ เลื่อมใสในความเป็นคนที่เต็มไปด้วยระเบียบของพ่อ (ถึงแม้ว่าเราเองจะไม่มี ความเข้มแข็งพอที่จะเอาอย่างถึงขั้นนั้น) พ่อนั้นเป็นกำพร้า คุณปู่เสียตั้งแต่พ่ออายุได้ ๖ ปี คุณย่าสิ้นเมื่ออายุได้ ๑๒ ปี ต่อสู้กับชีวิตและเติบโตขึ้นมาอย่างแข็งแกร่งด้วยตัวเองและด้วยความรักและเมตตาการุณาช่วยทำนุบำรุงของญาติพี่น้อง มีความใฝ่สูง ใฝ่ดี มองเห็นความสำคัญของการศึกษา และพากเพียรพยายามตั้งแต่เด็ก บังคับตัวเอง บังคับใจให้ศึกษาเล่าเรียน ให้ทำแต่สิ่งที่ดี เพราะมองเห็นและเข้าใจอย่างแจ่มชัดด้วยตัวของตัวเอง ว่านั่นคือหนทางชีวิตที่ดีตนปรารถนา จะเรียกว่าเพราะพ่อเป็นคนดีพิเศษหรือจะเรียกว่าเป็นกุศลกี้แล้วแต่ 4-5 ปี ที่พ่อไปศึกษาเพิ่มเติมอยู่ที่กรุงเบอร์ลินในประเทศเยอรมัน พ่อได้รับความรักและความอบอุ่นจากครอบครัว โลราย ซึ่งเวลานั้น ตาพอมิสเตอร์โลราย ก็เป็นคนมีชื่อเสียงเด่นมีฐานะที่อยู่ในวงราชการของเยอรมัน ความสัมพันธ์ในทางจิตใจ และความเป็นอยู่ของพ่อกับครอบครัว โลราย ในระยะ 4-5 ปีในเบอร์ลินนั้น เป็น

เหมือนพ่อแม่ กับลูก จะอยู่ด้วยกันแท้ๆ ในฐานะหัวหน้าครอบครัวของเรา พ่อเป็นพ่อที่ดีอย่าง
ยากที่จะหาที่เปรียบได้ ให้ความรัก ความกรุณา ความเสียสละ ต่อลูกทุกคนอย่างท่วมถ้น ใน
ฐานะที่ลูกๆ ของพ่อทุกคนได้กลายเป็นพ่อ และแม่คนกันหมดแล้ว ก็อดมีความรู้สึกไม่ได้ว่า
ถ้าลูกๆ ของเราคิดถึงเรา จำเราได้ด้วยความรัก เคารพ และคิดถึงพระองค์อย่างที่เราทุกคนพา
กันคิดถึงพ่ออยู่เวลานี้ ลูกๆ ก็จะมี ความภาคภูมิใจได้ว่าได้ทำหน้าที่เป็นพ่อเป็นแม่คน ได้อย่าง
น่าชื่นใจเหมือนที่พ่อได้ทำให้กับตนเองมา

ในด้านส่วนตัว พ่อเป็นคนถ่อมตน เจียมตน และไม่เคยมีเจตนาร้ายต่อผู้ใด ไม่เคย
ใช้ตำแหน่งหน้าที่การงานมาเป็นประโยชน์ส่วนตัว หรือแม้แต่ “เบ่ง” โก้ๆ มีความรักเกียรติยศ
รักชื่อ และความภาคภูมิใจว่าตนเองนั้นใครจะเอาเงินทองมาล่อถึงเท่าไรก็ตามจะไม่ขาย
เขี้ยวหรือโอเอนไปจากหลักการที่พ่อตั้งเอาไว้เลย ความเป็นอยู่ของพ่อก็เรียบง่าย ๆ ง่าย ๆ
ไม่เคยหรูหราโอ้อ่า เป็นชีวิตที่สำรวม ประหยัด และถูกต้องตามศีลธรรมจรรยาที่พุทธ-
ศาสนิกชนที่ดีทั้งหลายจะพึงยึดถือปฏิบัติ เมื่อก่อนจะล้มเจ็บลงครั้งนั้น ถึงพ่อจะเคยทำบุญ ทำทาน
บ่อย ๆ และมีความเคารพบูชาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แต่ก็มีได้มีโอกาสศึกษาและปฏิบัติ
ธรรมดังเช่นบุคคลที่มีสติปัญญา และเคร่งด้วยระเบียบในใจอย่างพ่อจะควรได้ทำเอาไว้สำหรับ
ตนเอง จดจ่ออยู่แต่กับงานและทำอะไรจึงจะปฏิบัติหน้าที่การงานของพ่อให้ดีที่สุดเท่านั้น
ลูกเคยโทรมนัสและสงสารพ่อเมื่อได้เห็นสภาพความทุกข์จากความเจ็บป่วยถึงขนาดเป็นอัมพาต
ทั่วร่างกายกันซ้าย เคยคิดในใจว่าชีวิตพ่อนั้นน่าพอใจ และภาคภูมิใจมาตลอดเสียดยที่จะ
ต้องมาจบด้วย ความทรมาณสภาพทั้งร่างกายและจิตใจ ถ้าเลือกได้ก็คงไม่มีใครเลือกให้พ่อต้อง
เจ็บในสภาพนี้ แต่เมื่อตัดทุกขเวทนาออกจากหัวใจเสียชั่วคราวแล้วพิจารณาดูใหม่อีกครั้ง ก็จะ
เห็นความจริงว่าความทุกข์ทรมานทางกายที่พ่อต้องทรมานอยู่นั้น อันที่จริงคงจะเป็นกุศลช่วยพ่อ
ได้ในทางใจ และในทางศาสนา เพราะเป็นสภาพที่บังคับให้พ่อหันเข้าหาคุณพระพุทธ พระธรรม
พระสงฆ์ อย่างเต็มเปี่ยม และได้ใช้เวลาเพียง ๓ เดือน ระหว่างเจ็บป่วยนี้ศึกษาเข้าใจ และ
ปฏิบัติธรรมอย่างรวดเร็ว พ่อรู้จักทำสมาธิ สามารถข่มใจอดทนความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน
ที่ตนประสบอยู่ ควบคุมอารมณ์ของตนมิให้เป็นที่ยุ่งยากหรือเหน็ดเหนื่อยต่อผู้รักษาพยาบาล
ในท้ายที่สุด พ่อได้สิ้นใจไปอย่างสงบ และมีสติ เมื่อใกล้สองยาม วันศุกร์ที่ ๒๗ มกราคม

พ่อไม่ชอบรบกวณผู้ใด ระหว่างล้มเจ็บอยู่ก็สั่งแล้วสั่งอีกหลายครั้งว่า พ่อรู้ตัวว่า วาระสุดท้ายจะมาถึง เมื่อพ่อจากไปแล้ว ขออย่าได้รบกวณผู้ใด อย่ารับสิ่งของเงินทองช่วยเหลือจากผู้ใด อันที่จริงแล้ว ถ้าจะถือคำสั่งของพ่ออย่างเคร่งครัด แม้แต่พระราชทานเพลิงศพ ก็ไม่ต้องการให้ขอ สั่งแต่ให้เขียนหนังสือกราบถวายบังคมลาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พ่อจากไปแล้ว แม่และลูกมีแต่ความรัก เคารพ และอาลัยอาวรณ์ พ่อทำแต่ความดี บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติมาตลอดชีวิต ขอคุณกรรมนี้ช่วยให้พ่ออยู่ในที่สูง สะอาด สงบ และเป็นสุขตลอดไป

พันธเลิศ

จากลูกถึงพ่อ

✱

ในที่สุดพ่อก็จากผมไป จากไปอย่างไม่มีวันกลับ ทั้งๆ ที่รู้ว่าวันหนึ่งเราจะต้องจากกันเพราะเป็นกฎของธรรมชาติ ที่มนุษย์ปุถุชนจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผมก็ยังอดห่วงและอดกลัวไม่ได้ว่า วันหนึ่งผมจะไม่มีพ่อ ไม่มีเพื่อนชีวิต ผมเป็นลูกผู้ชายคนเดียว พ่อมีน้องผู้ชายแต่ท่านก็จากไปเสียก่อนที่ผมจะโตพอที่จะรู้จักท่าน แม่เป็นลูกคนเดียวและกำพร้าคุณตามาตั้งแต่เล็กๆ คุณปู่จากพ่อไปก่อนผมเกิด พ่อเป็นที่พึ่งผู้ชายคนเดียวของผม ตลอดเวลาที่ผมมีพ่อ ผมสำนึกเสมอว่าผมเป็นคนโชคดี มีความอบอุ่นในครอบครัว ผมมีครบทั้งพ่อและแม่ ผมมีพ่อเป็นผู้อบรม สั่งสอนให้ผมรู้จักคุณสมบัติและคุณธรรมของลูกผู้ชาย

ผมได้พยายามเอาอย่างพ่อ พยายามขยันทำงาน อุทิศตัวให้กับงาน ยึดถือความซื่อสัตย์สุจริตและความเที่ยงธรรมเป็นใหญ่ ความพอใจในหน้าที่ และความสำเร็จในผลงานเป็นกำลังใจ ลากยศเงินทองสำหรับพ่อเป็นสิ่งที่คนอื่นเขาหยิบยื่นให้ และไม่สำคัญเท่าความพอใจ และความสำเร็จในผลงานที่เราให้กับตัวเราเอง เคียงข้างผมไม่มีพ่อที่จะปรึกษา แต่ผมจะปฏิบัติตามอย่างพ่อต่อไป ผมจะสอนลูกให้รักษาคณะธรรมอันนี้ไว้ และให้สั่งสอนกันต่อไปให้คงอยู่ในตระกูล “สินธุโสภณ”

พ่อจากผมไปก็หลายวันแล้ว ทางค่านวัตถุไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง ผมเห็นตัวกับแม่เมื่อแม่พูดว่า ตอนนั้นแม่มีแต่ความเศร้าไม่มีทุกข์ เราเศร้าใจที่พ่อต้องจากเราไป แต่เราไม่มีทุกข์ เราไม่ต้องเป็นทุกข์ว่าถ้าเรามีสวรรค์และนรกจริง พ่อจะไม่ได้ไปสวรรค์ เราไม่มีทุกข์ว่าจะไม่มีรับประทาน จะไม่มีที่อยู่อาศัย พ่อได้เตรียมจัดหาไว้ให้ครบหมดผมและพี่ๆ ได้รับการศึกษาและความช่วยเหลือจากพ่อ พ่อที่ขี้เลื่อยตัวเองและครอบครัวได้อย่างมีความสุขตามฐานะต่อไป

ผมขอจบจดหมายฉบับสุดท้ายถึงพ่อ ด้วยการระลึกถึงพระคุณที่พ่อได้ให้ชีวิตผม เลี้ยงดูผมมาจนโต เอื้อเอ็นดูผมมาตลอดรวมทั้งครอบครัว ผมรัก เคารพและบูชาพ่อผมมีความเชื่อมั่นว่า วิญญาณของพ่ออยู่ในที่สงบสุขแล้ว ถ้าชาติหน้ามีจริง ผมขอเป็นลูกพ่ออีกต่อไป

จากลูก

ลัดพลี สินธุโสภณ

จากหลาน และสะใภ้

✱

เมื่อปู่สิ้นแล้ว ผมรู้สึกเหงาและเสียใจมาก ตอนที่คุณปู่ยังมีชีวิตอยู่ ผมก็เคยไปอ่านหนังสือพิมพ์ให้คุณปู่ฟัง เมื่อคุณปู่ไปจากเราแล้วก็ขอให้คุณปู่ได้ไปอยู่ที่สวรรค์และมีความสุขมาก ๆ ด้วย

เกษมพงศ์ สินธุโสภณ

ผมรู้สึกเสียใจที่คุณปู่จากไปอย่างไม่มีวันกลับ ตอนที่คุณปู่อยู่โรงพยาบาล ตอนเล็กเรียนวันไหน คุณแม่พาไปเยี่ยมคุณปู่ ผมก็ช่วยนวดแขนขาข้างซ้ายให้คุณปู่ ตอนคุณปู่กลับมาอยู่ที่บ้าน ผมก็ช่วยนวดแขนขาข้างซ้ายให้อีก คุณปู่จากไปแล้ว ผมอยากให้คุณปู่มีความสุข

จิรพัฒน์ สินธุโสภณ

ผมรู้สึกเหงาและเสียใจมาก เมื่อคุณปู่อยู่คุณปู่ก็มีขนมให้หลาน ๆ อยู่เสมอ ผมอยากให้คุณปู่ไปสวรรค์

พลวัต สินธุโสภณ

คุณพ่อกรุณาให้คุณลัดพลีและจินัน ได้อยู่ร่วมร่วม ไม่ขาดคาตั้งแต่วันเริ่มชีวิตครอบครัวและลูก ๆ ก็ได้รับความสุขกายสบายใจตั้งแต่เกิด คุณพ่อให้ความร่มเย็นแก่ครอบครัวเรา จวบจนวันที่คุณพ่อจากไป

เมื่อคุณพ่อยังอยู่ คุณพ่อใส่ใจในกิจการงานของลูก ในการเล่าเรียนของหลาน เอื้ออาทรในสุขและทุกข์ของเราทุกคน คุณพ่อคอยให้สติ ให้กำลังใจ แนะนำแนวทางที่เหมาะสมที่ควร เป็นสิ่งประเสริฐและสูงค่าที่ท่านได้กรุณาแก่จินันตลอดมา

สิ้นคุณพ่อ บ้านเงียบ เด็กๆพูดว่า เหงา

สิ้นคุณพ่อ ลูกหลานสิ้นโอกาสที่จะได้ฟังเรื่องราวความรู้สึกรอบด้านที่ท่านพอใจเล่า
เวลาอยู่กับพร้อมหน้าทีโต๊ะอาหาร ดิฉันเคยละลาละส้วงอาสาจดคำบอกเรื่อนำรู้เพื่อเผยแพร่ให้ปรากฏ
คุณพ่อเพียงแต่หัวเราะและว่า “อย่าเลย เล่าให้ลูกให้หลานฟังก็พอแล้ว”
ความสุขของคุณพ่อ คือความภูมิใจที่ได้ทำดี

สิ้นคุณพ่อ จึงสิ้นโอกาสที่ดิฉันจะได้สังเกต รับฟัง และจดจำแนวทางการดำเนิน
ชีวิต ก่อนที่คุณพ่อจะจากไปไม่นานนัก คุณพ่อบอกดิฉันว่า “. . . ทำงานด้วยความซื่อสัตย์
สุจริต คำนวณน้ำหนักน้ำแรงของเรา ไม่ประจบสอพลอใคร รู้จักอดทน . . . เป็นได้ถึงเพียงนี้
เป็นความภูมิใจของคุณพ่อ เป็นมรดกความคิดอันล้ำค่าที่ดิฉันจะพยายามรักษาไว้ให้ลูกได้รับช่วง
ต่อไป

ขอวิญญานของคุณพ่อจงสถิต ณ แดนอันมีแต่สุขนิรันดร์

จารุวรรณ สินธุโสภณ

“อ้ายแต่ พล.ร.ต. ชลี สินธุโสภณ”

ที่เคารพรักของผม

✱

ผมเคยเป็นผู้ได้บังคับบัญชาที่คุ้นเคยใกล้ชิดสนิทสนมกับท่านมานาน ตั้งแต่ “ร.ต. สุขุทัย” เพิ่งเข้ามาประจำการในกองทัพอากาศไทยใหม่ๆ สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชจนกระทั่งท่านไปเรียนที่ประเทศเยอรมนีและกลับมาเป็นผู้บังคับกองสัญญาณทหารเรือ และจำต้องแยกทางจากกันไปเพราะการจลาจลเมื่อ ๒๙-๓๐ มิถุนายน ๒๔๙๔ แม้จะไปเจอเจอหรือพบปะ ณ ที่ใด ๆ เมื่อท่านได้เป็นปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม หรือได้เป็น รมช. กระทรวงคมนาคม แล้วก็ดี ผมก็อดที่จะเรียกท่านว่า “ผู้กอง” ไม่ได้ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะความที่เคยชินใกล้ชิดสนิทสนมกันนั่นเอง เรื่องนี้หวังว่าผมคงได้รับอภัย

ครั้งสุดท้าย ท่านได้กรุณาไปเยี่ยมศิษย์เก่า สญ. และศิษย์ใหม่กรมสื่อสารทหารเรือ ในคืนวันงานชุมนุม “วันวิทยุทหารเรือ” ที่สนามราชนาวิศโมสร ทำข้างวังหลวงครั้งหนึ่ง เมื่อท่านจะกลับ ผมไปส่งท่านถึงรถ ก่อนจากไปท่านพูดกับผมว่า “มีอะไรบอกนะคุณวารี เหมือนเดิม เหมือนเดิม” ยังก้องหูกอยู่จนบัดนี้ ผมตอบขอบคุณท่าน ตั้งแต่นั้นมาผมก็ไม่ได้พบท่านอีกเลย เพราะผมป่วยเป็นโรคประจำตัวชนิดรักษาไม่หาย จึงได้ไปพักรักษาตัวควบคุมโรคอยู่ที่บ้านในชนบทต่างจังหวัดไป ๆ มา ๆ ไม่ใคร่ได้อยู่ในกรุงเทพฯ นานวันนัก จึงไม่อยากจะออกจากบ้านไปไหน และจนกระทั่งทราบว่าท่านถึงแก่อนิจกรรมก็ยังเข้าใจผิดว่าท่านยังมีตำแหน่งอะไรอยู่ที่วิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

ผมรู้สึกเสียใจมากที่ประเทศไทยต้องสูญเสียคนสำคัญระดับชาติไปคนหนึ่ง และพาเอาวิชาการที่ท่านยังมีได้ถ่ายทอดหรือถ่ายทอดยังไม่หมดไปด้วยอีกมากมาย

เมื่อท่านรับราชการเป็นผู้บังคับบัญชาอยู่กองสัญญาณทหารเรือ ท่านเป็นคนที่รักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด ท่านเป็นคนพูดขวานผ่าซาก ท่านเป็นคนเด็ดขาด คำพูดให้อิवाาทักเตือนต่อหน้าที่ประชุมแถวทหารของท่านจะจับใจน่าฟังยิ่งนัก เพราะท่านเป็นนักพูดชั้น

ผู้นำที่ไม่ต้องถือคัมภีร์ ท่านเป็นคนริเริ่มชั้นเยี่ยมเป็นคนก้าวหน้าอย่างไม่ยอมหยุดถ้าสังขารยังไปไหว ท่านเป็นคนอดทนและห่วงงานจริงๆ ไม่เคยเห็นท่านลาไม่ไปทำงานเลย จนกระทั่งเจ็บป่วยไปไม่ไหว ต้องไปนอนผ่าตัดรักษาตัวที่โรงพยาบาล

ระหว่างมหาสงครามเอเชียบูรพา ประเทศไทยจำต้องประกาศสงครามกับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษร่วมกับประเทศญี่ปุ่น ท่านต้องมีภารกิจหลายอย่างผมขอทูลเกล้าในทูลนี้ ใครขอร้องหรือมอบหมายอะไรให้ทำเพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติหรือเพื่อกุศลของประเทศไทยเป็นรับทั้งนั้น รู้สึกว่าท่านต้องใช้สมองเครื่องเครามาก ผมเป็นเสมือนกระเป๋าลังรับของท่าน ถูกเรียกตัวไปส่งจ่ายลับสุดยอด (ขณะนั้น) เมื่อใดเป็นต้องกำชับว่าต้องจัดขึ้นดีทั้งฝีมือและความไว้วางใจให้ก่อนเสมอ ผมก็ได้แต่เรียนให้ท่านทราบ ว่า กระเป๋ากำลังจะแฟบอยู่แล้ว เพราะหน้าที่ประจำก็มีไม่พอจะจ่ายให้อยู่แล้ว ท่านว่าเอาเถอะจำเป็นจ่ายไปก่อน แล้วค่อยคิดแก้ไขกันทีหลัง ผมก็ต้องปฏิบัติตามคำสั่งท่าน

เมื่อสงครามเลิกแล้ว ทหารญี่ปุ่นถูกปลดอาวุธยุทโธปกรณ์ถูกยึดครอง มีหน่วยทร. อังกฤษมาตั้งทำการอยู่ที่ถนนสาทร หัวหน้าหน่วยเป็นนาวาเอก เป็นเพื่อนกับท่าน มีอะไรขาดแคลนเกี่ยวกับเครื่องสื่อสาร แม้จนกระทั่งกระดาษเพื่อนฝรั่งของท่านได้ให้ความสนับสนุน จนเจืออยู่บ่อยๆ นับว่าเป็นประโยชน์แก่พวกเราที่ได้ใช้สอยไม่ขาดแคลน

ความดีของท่านมีมาก ความเด็ดขาดของท่านมีมาก ความเมตตากรุณาของท่านก็มีมาก วิชาการต่างๆ และความสามารถของท่านก็มีมาก ท่านเป็นคนสำคัญที่เข้มแข็งคนหนึ่งของชาติไทย เมื่อท่านมาถึงก่อนนิจกรรมลงเช่นนี้ ก็ย่อมต้องยังความอาลัย ความเสียดาย และความเสียใจอย่างสุดซึ้งให้เกิดแก่ตัวผม และบรรดาผู้ที่เคยเป็นศิษย์ และเคยเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาใกล้ชิดโดยทั่วกัน แต่ท่านได้จากไปตามกาลมรณะ หาได้จากไปโดยอากาลมรณะไม่ จึงถือได้ว่าท่านหมดอายุขัยในภพนี้แล้ว สิ่งใดที่เคยได้ล่วงเกินกัน ด้วยกายกรรม วาจกรรม มโนกรรม ขอให้กรรมนั้นๆ จงเป็นอโศกกรรมเถิด ขอผลานิสงส์ผลบุญที่ญาติมิตรได้บำเพ็ญอุทิศให้นี้ จงกลั่นตาลให้น้ำดวงวิญญาณของท่านไปเกิดในสุคติภพเถิด.

นาวาเอก วารี สิทธิทัศน์

“พระคุณครู”

ครู น.ต. ชลี สินธุโสภณ เป็นนายทหารเรือหนุ่มผู้หนึ่ง จบการศึกษาจากประเทศเยอรมนี พ.ศ. ๒๔๘๒ มาเป็นครูสอนวิทยุประจำกองสัญญาณทหารเรือ (สญ.) การวางหลักสูตรในสมัยนั้นรู้สึกว่าจะเอาอะไรมาใส่ให้เราเรียนจนมากมาย มีทั้งคำนวณชั้นสูง วิชาคำนวณใช้ไม้บรรทัดคำนวณ (Slide rule) ไฟฟ้า เทคนิคฟรีเควนซีสูง ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ฯลฯ รวมทั้งสัญญาณวิทยุและการสื่อสารต่างๆ ด้วย นอกจากเรียนทางตำราแล้ว ครูยังให้เราเข้าห้องทดลองทำให้เห็นจริง ครูจูนเครื่องส่งเล็กๆ ให้เมื่อเราหาความถี่วิทยุได้แล้วก็ให้คำนวณหาช่วงคลื่นวิทยุแล้วเอาหลอดน็อนมารนหาจุดสว่างที่สายอากาศและเทปวัดให้เห็นจริง ทดลองวัดคุณสมบัติลักษณะของหลอดต่างๆ วงจรขยาย วงจรรับ—ส่งวิทยุให้เห็นได้จริง เรายังจำคำพูดของครูอยู่ได้เมื่อเวลาเรียนยังไม่เข้าใจและติดขัดในการทำแบบฝึกหัด ครูจะพูดว่า “ทีเลซให้แตก” ถ้าครูจะชมเรามักจะพูดว่า “ฝีมือมันแม่นดี” ครูสอนให้เราเป็นคนละเอียดรอบคอบ และเอาจริงเอาจังเพราะต่อไปจะต้องทำงานใหญ่ขึ้น ถ้าไม่ละเอียดรอบคอบแล้วจะทำงานไม่สำเร็จ เรามีทั้งนักเรียนทหารจากกองทัพอากาศและนักเรียนของกรมไปรษณีย์โทรเลขมาเรียนด้วย ครูว่าดีมีประโยชน์มากการสื่อสารของชาติจะได้ราบรื่นเพราะเพาะมาจากแหล่งเดียวกันครูไม่เคยสอนให้เราแบ่งสีเลยว่าใครจะเป็นสีขาว สีเขียว สีเทา หรือสีน้ำตาล ครูสอนเราว่า เราเป็นคนไทยด้วยกันทั้งชาติต้องรักกันสามัคคีกันประเทศชาติจึงจะไปรอด

ครูเป็นคนมองการณ์ไกล มักจะพูดกับพวกเราบ่อยๆ ว่า หลอดวิทยุและอะไหล่ต่างๆ ควรทำตัวเอง ถ้าฝรั่งเขารบกัน เราจะไม่มีความจำเป็นต้องใช้ พ.ศ. ๒๔๘๔ ครูเป็นผู้บังคับกองสัญญาณทหารเรือ โครงการนี้จึงได้เริ่มขึ้น ขึ้นแรกทำหลอดแสงสว่างใช้กัน ทดลองทำแก้วกันคว่ำหาสูตรต่างๆ ในการทำแก้ว เป็นที่น่าเสียดายว่า เหตุการณ์ทางการเมืองผันผวน โรงงานทำหลอดวิทยุและอื่นๆ จึงต้องล้มพับไป แต่ผลพลอยได้คือ องค์การแก้วที่เราเห็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในฝีมือครู

ตลอดเวลาที่เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ เราไม่ได้ยุ่งกันอย่างมืองมืองเท่า ครูกระ

เลือกกระแสนี้ให้มีการสร้างเครื่องสื่อสารขึ้นใช้เอง เพื่อไปติดตั้งทั้งสถานีบก สถานีเรือตามชายฝั่งแม้กระทั่งในเรือใบ ซึ่งพนักงานวิทยุแท่งตัวเป็นชาวประมง เพื่อสอดคล้องแนวหาข่าวการเคลื่อนกำลังทั้งฝ่ายญี่ปุ่นและพันธมิตรบ่อนเข้ากรมเสนาธิการ ทั้งทางพนักงานวิทยุ โรงงานช่างต้องทำงานกันตัวเป็นเกลียวด้วยจำนวนคนที่มีจำกัด ติดตั้งเครื่องหาทิศทางเรือเข้าศึกษาปฏิบัติงานร่วมกับญี่ปุ่นที่สำโรง สมุทรปราการซึ่งปัจจุบันชาวบ้านเรียกกันว่าซอยเบริงนั่นเอง

ปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ ครูให้พวกเราบางส่วนไปทำงาน “ลับพิเศษ” ร่วมกับเสรีไทย ติดต่อกับประธานกับเสรีไทยนอกประเทศ งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีตามคำสั่งปฏิบัติของครูโดยไม่หวังผลตอบแทนอะไรทุกคนทำเพื่อชาติไทย

สงครามโลกครั้งที่ ๒ ปีกจากเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ ด้วยเหตุผลที่ว่า การรับใช้ประเทศชาติได้จบลงประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งคือวิชาความรู้ที่เราได้รับจากกองสัญญาณทหารเรือ ทำให้พวกเราสามารถไปทำงานที่อื่นด้วยเงินเดือนแพงๆ ได้ พวกเราส่วนใหญ่จึงขอลาออกจากกองทัพเรือ ดูๆ ก็เหมือนเราไม่รับรู้คุณ แต่ครูยอมให้พวกเราไปหาชีวิตใหม่ที่ก้าวหน้า เหมือนกับลูกที่จากไปจากอกพ่อแม่ ครูอาลัยพวกเราที่จะจากไป โอวาทในงานเลี้ยงอำลาจากกันยังก้องอยู่ในหูที่ครูพูดว่า “ขอให้พวกเธอไปดี มีชีวิตก้าวหน้า รู้จักรักษาเกียรติ อะไรที่เป็นภัยต่อประเทศชาติอย่าไปทำมัน ให้ประกอบอาชีพที่สุจริต อย่าไปคดโกงของหลวง รู้จักรักษาช่วยกันทำนุบำรุงประเทศชาติและพระมหากษัตริย์”

ครูได้สร้างและวางแผนงานไว้ให้ทางราชการตลอดจนกระทรวงต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายไว้มากมาย แต่มีส่วนโดยตรงกับเราก็คือ บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยจำกัด รัฐวิสาหกิจ กระทรวงคมนาคม กรมการบินไทย เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองจบลงแล้ว ด้านอิเล็กทรอนิกส์ และการบินมีบทบาทสำคัญและก้าวหน้าไปมาก ครูเห็นว่าศูนย์การบินในเอเชียอาคเนย์ไม่ใช่ที่ย่างกุ้ง (ประเทศพม่า) หรือเซี่ยงไฮ้ (ประเทศเวียดนาม) ตามที่อังกฤษและฝรั่งเศสต้องการ น่าจะตกอยู่กับประเทศไทย เพราะเรามีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เหมาะสม คนของเรามีความรู้ที่จะรับงานนี้ได้ดีกว่าชาติอื่น ครูจึงสละพื้นที่ ท่าอากาศยานและเสาศาอากาศสูง ๑๐๐ เมตร ๓ ต้น ที่ทุ่งมหาเมฆให้บริษัทวิทยุการบินฯ เช่าในราคาปีละ ๑ ดอลลาร์ (๒๐ บาท) เพื่อแลกกับรายได้ที่จะเข้าประเทศทั้งทางตรง คือค่าธรรมเนียมเครื่องบินที่จะมาลงในประเทศไทย

และโดยทางอ้อมก็คือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว พร้อมกันนั้นทำให้คนของเรามีความชำนาญ
ในกิจการด้านนี้ ในระยะเริ่มต้น เรายอมให้ฝรั่งเข้ามามีส่วนในการบริหาร ครูเคยเป็นประ
ธานกรรมการของบริษัทระยะหนึ่งซึ่งเราไม่คิดเลยว่าจะได้มาร่วมงานและอยู่ได้บังคับบัญชาของ
ครูอีกครั้งหนึ่ง งานบริหารทั้งในด้านเทคนิคและปฏิบัติการ ได้เจริญเติบโตขึ้นมาโดยรวดเร็ว
จนได้มาตรฐานสากล ดำเนินการโดยพนักงานของบริษัทฯ ซึ่งเป็นคนไทยล้วน ลูกศิษย์ของ
ครูก็เป็นผู้ใหญ่ อยู่ที่บริษัทฯ นี้ก็หลายคน

ที่สุทวาราสสุดท้ายของครูก็มาถึง ซึ่งก็ต้องเป็นเหมือนกันหมดทุกคน เช้าวัน
เสาร์ที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๒๑ ได้รับแจ้งทางโทรศัพท์ว่าครูได้ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อคืนนี้ บ่าย
วันนั้นพวกเราได้พร้อมกันไปรดน้ำศพครู มีนายทหารชั้นผู้ใหญ่มากมาย เป็นวันเจียบสงบที่
สุดตั้งแต่เคยมาเป็นบ้านครู ทุกคนมีสีหน้าหม่นหมอง เรารู้แน่ว่าวิญญาณของครูต้องได้ไป
สถิตยบนสรวงสวรรค์นั้นแล้ว เพราะครูไม่เคยเบียดเบียนใคร ได้แต่สร้างความดีไว้ให้แก่
บุคคลทั่วไปและประเทศชาติ ลูกศิษย์ของครูขณะนี้มืออยู่ในวงงานทั่วไปทั้งทหาร ตำรวจ และ
พลเรือน ครูจากไปแต่ร่างเท่านั้นแต่กลไกของครูคือคำสั่งสอนอบรมที่ไว้ไว้แก่พวกเรายังดำเนิน
ต่อไปตราบนานเท่านาน พระคุณครูยิ่งใหญ่แน่ เราจึงหมั่นประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนเพื่อ
ทดแทนบุญคุณ สอนลูกสอนหลานให้เป็นมรดกตกทอด เพื่อความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตและ
ประเทศชาติสืบไป

ในฐานะที่ครูได้อุปการะพวกเราและบริษัทวิทยุการบินฯ มาตั้งแต่ต้นเริ่มตั้งแต่
เจรจากับกองทัพเรือจนให้บริษัทฯ ได้ใช้สถานที่มาจนถึงปัจจุบันนี้และครูเคยเป็นประธานกรรม
การของบริษัทฯ ทางบริษัทฯ และศิษย์เก่า สน. พร้อมทั้งผู้คุ้นเคยได้จัดพิมพ์หนังสือขึ้น
เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ครู พล. ร.ต. ชลธิ์ สินธุโสภณ

ศิษย์เก่า สน. วิทยุการบินฯ

กระทรวงศึกษาธิการ

วันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2516

คุณสุธรรม ธรรมะธัมม.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

เลขที่ 11 ถนนนครสวรรค์ แขวง บางนา เขต บางนา

จังหวัด กรุงเทพมหานคร

เรียน คุณสุธรรม ธรรมะธัมม.

1
สวัสดีครับ

ศาสตราจารย์

ผลงานของผู้กองชล

✱

นายนาวาโท ชลธิ์ สินธุโสภณ ผู้บังคับกองสัญญาณทหารเรือ กองทัพเรือ
เมื่อท่านได้รับมอบหมายหน้าที่ผู้บังคับกองสัญญาณทหารเรือ จาก ผู้กอง สงบ
จรรยาพร นายนาวาเอก สงบ จรรยาพร ผู้กองชลธิ์ ได้เริ่มงานสอนหนังสือ เกี่ยวกับช่าง
วิทยุทันที

ในขณะนั้นยังไม่มีตำราหนังสือที่เป็นภาษาไทยซึ่งจะใช้เป็นหลักในการสอนวิชาช่าง
วิทยุให้นักเรียนจำวิทยุเลย ท่านจึงได้แต่งและเรียบเรียงตำราที่เป็นภาษาไทยขึ้น โดยอาศัย
ตำราและประสบการณ์ต่าง ๆ ในระหว่างที่ท่านได้ศึกษาวิชาช่างวิทยุชั้นสูงอยู่ในประเทศเยอรมัน
หนังสือที่ท่านได้แต่งและเรียบเรียงมี ๖ เล่ม คือ.—

ตำรา

ว่าด้วย เทคนิกฟรีควอนซ์สูง

โดย

นายนาวาโท ชลธิ์ สินธุโสภณ

เล่ม ๑	พิมพ์ครั้งที่ ๑	พ.ศ. ๒๔๘๓	ที่โรงพิมพ์กรุงเทพบรรณาการ
เล่ม ๒	พิมพ์ครั้งที่ ๑	พ.ศ. ๒๔๘๓	ที่โรงพิมพ์กรุงเทพบรรณาการ
เล่ม ๓	พิมพ์ครั้งที่ ๑	พ.ศ. ๒๔๘๓	ที่โรงพิมพ์กรุงเทพบรรณาการ
เล่ม ๔	พิมพ์ครั้งที่ ๑	พ.ศ. ๒๔๘๓	ที่โรงพิมพ์กรุงเทพบรรณาการ
เล่ม ๕	พิมพ์ครั้งที่ ๑	พ.ศ. ๒๔๘๕	ที่โรงพิมพ์กรุงเทพบรรณาการ
เล่ม ๖	พิมพ์ครั้งที่ ๑	พ.ศ. ๒๔๘๖	ที่โรงพิมพ์กรุงเทพบรรณาการ

และเมื่อปี ๒๔๘๕ นายเรือเอก สนธยา อิศรเสนา ซึ่งสำเร็จวิชาไฟฟ้า วิทยุ
จากประเทศเยอรมัน ได้เรียบเรียงตำราขึ้นเล่มหนึ่ง เพื่อใช้ประกอบการสอน เทคนิกฟรีควอนซ์
สูง ให้เข้าใจดีและสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริง ๆ ตำราเล่มนี้เรียกว่า.—

คำรา

ว่าด้วย การคำนวณเบื้องต้น ของเทคนิคฟรีเควนซ์สูง

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๘๕ ที่กรุงเทพมหานคร

คำร่าคงกล่าวทั้งหมด ได้ใช้สอนนักเรียนจำวิทยุของสัญญาณทหารเรือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๓ เดือน ตุลาคม ๒๔๘๓ เป็นต้นมา

จนกระทั่งวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๔๘๔ ซึ่งเป็นวันอวสานของกองสัญญาณทหารเรือ ทำให้ลูกศิษย์ทั้งหลายของท่าน ต้องแยกย้ายออกไปประกอบอาชีพอื่นตามถนัด บางคนก็อยู่ใน กองทัพเรือต่อไป และเท่าที่ทราบ ยังใช้คำร่าคงกล่าว ประกอบการสอนนักเรียนช่างอิเล็กทรอนิกส์ ในโรงเรียนอิเล็กทรอนิกส์ที่พระราชวังเดิม อันเป็นที่ตั้งของกองบัญชาการ กองทัพเรือ ในระยะหนึ่ง

ผลงานของท่านในด้านการแต่งคำร่านี้ ยังมีได้เผยแพร่ในหมู่บริหารราชการแผ่นดิน ระดับสูง คือรัฐบาล จนกระทั่งวันหนึ่ง ผมได้รับโทรศัพท์จากคุณทับทิม โอบายวาทย์ หัวหน้ากองสื่อสารและการควบคุมจราจรทางอากาศ ของกรมการบินพาณิชย์ กระทรวงคมนาคม ซึ่งเป็นลูกศิษย์ท่านคนหนึ่ง ตามถึงคำร่าเทคนิคฟรีเควนซ์สูง ที่ผู้กองชลิ ได้แต่งขึ้น หากผมมีครบทุกเล่ม ก็ขอให้นำไปให้ผู้กองชลิ (นายพลเรือตรี ชลิ สินธุโสภณ รมช. กระทรวงคมนาคม)

ผมได้นำหนังสือที่มีอยู่ทั้งหมด ไปให้ท่าน แต่ไม่พบท่าน จึงได้ฝากมอบหนังสือไว้กับเลขานุการของท่าน เพื่อนำเสนอท่านต่อไป

ท่านต้องการคำร่าของท่านไปทำไม บันทึกของท่านที่มีถึงผม ตั้งต้นฉบับที่แนบมานี้เป็นคำตอบและประจักษ์พยานได้ดี

ผมเก็บบันทึกนี้ไว้ในแฟ้มส่วนตัว จนบัดนี้ เพราะถือว่าเป็นสิ่งมีค่ายิ่ง สำหรับผม ในฐานะเป็นลูกศิษย์คนหนึ่ง ในจำนวนมาก ที่ได้รับการอบรมสั่งสอนทั้งด้านวิชาการ และระเบียบวินัยให้เกิดเป็นคนเข้มแข็ง มีความเพียรที่จะฟันฝ่าอุปสรรค ในการทำงานที่ถูกต้อง เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ

ท่านได้แสดง และประพาศิตนเองให้เห็น ซึ่งเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป ในบรรดาคน
ในบังคับบัญชาของท่าน และชาวต่างชาติ

ผลงานที่ท่านได้ทำไว้มากมาย ในส่วนที่ผมได้รับในด้านความสามารถของลูกศิษย์
ซึ่งมีครูที่ดียิ่งก็คือ

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๐ กรมเสนาธิการทหารเรือ ขอนายทหารช่างวิทยุ เพื่อเป็น
เจ้าหน้าที่ตรวจรับเรือรบของกองทัพเรืออเมริกันจำนวน ๘ ลำ มอบให้ ที่อ่าวซูบิก ณ
ประเทศฟิลิปปินส์

แทนที่ท่านจะส่งนายทหารไป ท่านกลับส่งช่างวิทยุ (เป็นพนักงานรับ-ส่งวิทยุ
ได้ด้วย) ซึ่งจบหลักสูตรเทคนิคฟรีเวเวนซึ่งสูงมาแล้ว ไปเพียง ๒ คน มียศแค่จำเอกเท่านั้น
ไปทำการตรวจรับเครื่อง วิทยุ, เรดาร์, โซนาร์ และเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ประจำเรือ

ผลที่ได้ ปรากฏว่า หน่วยช่างวิทยุของอเมริกันที่ซูบิก ชมเชยในความสามารถ
ของลูกศิษย์ท่านมีหนังสือมาถึงกองทัพเรือ ขอให้ช่างทั้งสองนี้ทำงานด้านช่างวิทยุและพนักงาน
วิทยุประจำซูบิก ต่อไปอีก เพราะจะมีการมอบเรือรบให้กับไทย ต่ออีกหลายลำ

ผลงานของท่านสามารถวัดได้ ส่วนหนึ่งก็คือ ผลงานของลูกศิษย์ของท่านทุกคน
ในปัจจุบันนี้ซึ่งทำงานอยู่ในหน่วยงานทั้งหลาย ทั้งเอกชนและส่วนราชการ เป็นผู้ใหญ่มาก

ความจริงผลงานของท่านมีมากมาย ทั้งในด้านริเริ่ม อุตสาหกรรมแบตเตอรี่ แก้ว
ทำหลอดวิทยุ การศึกษาด้านเทคโนโลยีต่างๆการบิน โทรคมนาคม

หากผู้บริหารราชการแผ่นดิน จะได้พิจารณาข้อเสนอแนะ และหลักการที่ท่านได้
เสนอไว้ในระยะที่ท่านได้ดำรงตำแหน่ง รมช. คมนาคม แล้ว

ผมลูกศิษย์คนหนึ่งคิดว่า ประเทศชาติที่รักของเรา จะได้ประโยชน์อีกมาก
จากลูกศิษย์ สญ ทร. คนหนึ่ง.

สุวรรณ ทัพพะรังสี

ศูนย์ฝึกการบินพลเรือนในประเทศไทย

๒๘ มีนาคม ๒๕๒๑

๕๐๘/๑๐๘ ซอยพร้อมใจ

ถนนจรัลสนิทวงศ์ บางพลัด

๑ มิถุนายน ๒๕๒๑

คุณหญิงที่น่ารักและนับถือ

พี่มีความเสียใจอย่างสุดซึ้ง เมื่อได้ทราบข่าวว่าคุณชลิได้ลาโลกไปเสียแล้ว พี่ใจ
หายวูบ เพราะเพิ่งไปเยี่ยมมายังไม่ถึงเดือน ก็ได้รับข่าวเศร้า แต่ได้ไปเยี่ยมก็ยังชื่นใจหน่อย

ถ้าอวยพรปีใหม่ของท่านที่ส่งมาเมื่อท่านไม่อยู่ไปพักบ้านชายทะเล พี่ยังทิ้งไว้ใน
ตู้ เพื่อเป็นที่ระลึกถึงท่าน

ขอเคาะผลบุญทั้งหลาย ที่ท่านได้บำเพ็ญไว้ จงกลั่นแคลให้ดวงวิญญาณของท่าน
ประสบแต่สันติสุขในที่ทุกสถาน และในกาลทุกเมื่อด้วยเทอญ.

คำไว้อาลัย

นายพลเรือตรี ชลิ สิ้นธุโสภณ

*

ไอน้ำเสียดายนัก
ความดีมีเพียงใจ

ข้อสัตย์สุจริต
คุณธรรมอันล้ำค่า

มิได้ถ้อยศศักดิ์
ต่อไปไม่ถึงเดือน

ขอให้ดวงวิญญาณ
สุคติอันสดใส

สุดจะหักห้ามอาลัย
ท่านทำไว้แต่ไรมา

และมีจิตคิดเมตตา
หายากนักจักแก่นเหมือน

แจ้งประจักษ์เมื่อมาเยือน
ก็ได้ข่าวเศร้าหัวใจ

สู่สถานที่ปลอดภัย
ตลอดกาลป์นิรันดร์.

สมาน มาขสวาง

ท่านนายกสภาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

*

งานชิ้นสุดท้ายของท่านพลเรือตรี ชลธิ์ สนิธสุภณ คือการเป็นประธานที่ประชุมสภาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วันนั้นคือวันศุกร์ที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๒๐ ก่อนประชุมท่านมีอาการน่าเป็นห่วงมากแล้ว ท่านเริ่มบังคับร่างกายต้านซ้ายไม่ได้ ในตอนเช้ามืดก่อนการประชุมท่านไปทำงานที่กระทรวงคมนาคมในฐานะที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี (คุณจิรฐา ปรีชาศิลป์) ได้สังเกตเห็นอาการและพยายามขอร้องมิให้ท่านไปประชุม แม้ท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม พลเรือตรีสนอง นิลาลักษณ์ (ในขณะนั้นท่านเป็นที่ปรึกษารัฐมนตรี) จะช่วยขอร้องท่านก็ไม่ยอม ท่านว่าท่านเป็นประธานที่ประชุมท่านจะต้องไปประชุมให้ได้ ไม่ว่าจะทำอะไรขึ้น เจ้าหน้าที่ของกระทรวง (คุณณรงค์ เกษชาติย์) จึงต้องยอมตามท่านช่วยประคองท่านไปประชุมและอยู่กับท่านตลอดการประชุม ท่านเป็นประธานที่ประชุมจนเสร็จการประชุม เมื่อท่านขึ้นรถของท่านอาการของท่านยิ่งหนักขึ้น แต่ท่านก็ยังยืนยันอย่างแข็งขันว่าในอีก ๒-๓ วัน ท่านจะไปอ่านรายงานถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในงานพระราชทานปริญญาให้จงได้

นอกจากท่านจะทำงานอย่างขอมสละชีวิตแล้ว ท่านยังมีความกล้าหาญเด็ดขาด และในขณะเดียวกันท่านก็สุภาพ นิ่มนวล ให้ความอบอุ่นแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอยู่เสมอ ว่าได้ว่าท่านมีหมักเหล็ก แต่สวมอยู่ในถุงมือกำมะหยี่ กับพวกเราที่สถาบัน ท่านพูดเสมอเมื่อมีวิกฤตการณ์ทุกครั้งว่า “มีเรื่องอะไรที่ผมช่วยได้เมื่อไรขอให้บอก เมื่อไรเมื่อนั้นคนแก่จะนำเอง” หลายครั้งที่นักศึกษาขออะไรที่สถาบันไม่อาจให้ได้ ท่านก็แจ้งให้นักศึกษาทราบ เสมือนพูดกับลูกหลาน แม้

ท่านจะเคยดำรงตำแหน่งสำคัญระดับปลัดกระทรวงและรัฐมนตรีมาก่อน แต่ไม่เคยปรากฏว่าท่านถือตัว และไม่มีช่องว่างระหว่างนักศึกษากับผู้ใหญ่อะไรอย่างท่าน ท่านจะพูดกับนักศึกษาว่า “อะไรที่สมควรก็ยินดีให้ แต่บางอย่างนั้นผิดหลักการให้ไม่ได้ ทำอย่างไรผมก็ไม่ยอมให้ ผมคิดว่าเราทำถูกแล้ว และไม่กลัวอะไรทั้งสิ้น” เมื่อใดที่มีที่ท่าว่าจะเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติขึ้นที่วิทยาเขตท่านรู้สึกห่วงใย และมักจะรีบรูปไปดูแลเหตุการณ์ด้วยตนเองทันที ท่านเป็นห่วงในความเป็นอยู่ของนักศึกษาอยู่เสมอ เช่นเมื่อนักศึกษาเดือดร้อนเรื่องการเดินทาง ท่านก็ได้พยายามติดต่อและชี้แจงกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ จนเข้าใจถึงความจำเป็นและจัดบริการให้เป็นผลให้นักศึกษาจำนวนมากได้รับความสะดวก

ทุกครั้งที่สถาบันเรียนเชิญให้ท่านร่วมในกิจกรรมของสถาบัน ท่านไม่เคยปฏิเสธ ท่านทำให้อย่างเต็มใจทุกครั้ง ท่านสนใจในงานเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก เมื่อเราจัดนิทรรศการทางเทคโนโลยีนอกจากท่านจะร่วมในพิธีเปิดแล้วท่านจะไปเยี่ยมงานอย่างไม่เป็นทางการอีกโดยไม่บอกเรา และจะชมงานพร้อมทั้งซักถามอาจารย์และนักศึกษาที่ทำหน้าที่อธิบาย โดยที่อาจารย์และนักศึกษาเหล่านั้นไม่ทราบว่าเป็นใคร แล้วท่านก็มาติชมให้เราฟัง

อาจารย์ของสถาบันที่มีโอกาสร่วมงานกับท่านที่กระทรวงคมนาคม เมื่อท่านเป็นที่ปรึกษารัฐมนตรีได้ให้พวกเราฟังว่า ข้าราชการในกระทรวงทุกระดับรักและนับถือท่านเสมือนบิดาบังเกิดเกล้า แม้ท่านจะอายุมากแล้ว แต่ท่านก็สนใจในงานทุกด้านอย่างมาก ทุกครั้งที่ผู้มาบรรยายสรุปให้ฟังที่กระทรวง ถ้าเรียนเชิญท่าน ท่านจะเข้าฟังและซักถามอย่างสนใจและยังอ่านเอกสารที่ผู้บรรยายนำมาเสนอทั้งที่สายตาท่านไม่สู้จะดีในระยะหลังๆ

คำว่าศักดิ์ศรีสำหรับท่านมิได้หมายถึงการวางมาดถือตัวรัฐมนตรี และการมีทัศนคติว่างานบางลักษณะเท่านั้นที่คู่ควรกับอดีตรัฐมนตรี แต่คำว่าศักดิ์ศรี

สำหรับท่าน หมายถึง ความเป็นชายชาติทหารและการทำงานในหน้าที่อย่างถวายชีวิตเพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้อย่างที่ ท่านพูดอยู่เสมอว่าการมีชีวิตยืนนาน โดยไม่ได้ทำงานให้ประเทศชาตินั้นไม่มีประโยชน์ สู้ทำงานให้เต็มที่ ไม่ได้ จะตายเมื่อไรก็ตาย

พวกเราที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้ารักเคารพและระลึกถึงท่าน อยู่เสมอ เราจะขอรับทอดมรดกทั้งทัศนคติและวิธีการทำงานของท่าน และจะขอบอกกันต่อๆ ไปชั่วกาลนานว่าได้เคยมีบุคคลที่ควรแก่การเคารพ ควรแก่การยึดถือเป็นตัวอย่างเช่นนี้ในแผ่นดินไทยของเรา.

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

๑๓ มิถุนายน ๒๕๒๑

คำนำ

คุณหญิงเพื่อน สินธุโสภณ ได้บอกให้ทราบว่าการพระราชทานเพลิงศพ พล.ร.ต. ชลี สินธุโสภณ ใครจะช่วยให้ช่วยจัดหาเรื่องเพื่อพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน อาตมามีความพอใจในการขอเรื่องนี้ เพราะท่าน พล.ร.ต. ชลี สินธุโสภณ เป็นผู้มีความก้นเคยกันอยู่เมื่อขณะป่วยก็ได้ไปเยี่ยมที่โรงพยาบาลและที่บ้าน ได้พบคุณธรรมเป็นข้อเตือนใจให้ฟังปรากฏว่าคนป่วยมีใจอิมถัวยรศพระธรรม ครั้งสุดท้ายไปเยี่ยมที่บ้าน ท่าน พล.ร.ต. ชลี สินธุโสภณ ได้บริจาคปัจจัยร่วมสร้างกุฏิจำนวน ๕,๐๐๐ บาท เป็นการบริจาคครั้งสุดท้าย และได้ถึงแก่กรรมไป

ใครที่จะขอกล่าวถึงชีวิตของท่านผู้สัคน้อย เพื่อเป็นแบบอย่างแก่คนรุ่นต่อไป ชีวิตของท่านเป็นชีวิตตามคำที่ว่า “งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข” ท่านมุ่งแต่งานตลอดเวลาใครไปหา ณ ที่ทำงาน ก็ต้องพูดกันถึงเรื่องงาน จะเอาเรื่องอื่นมาพูดมิได้ ท่านหายใจเป็นงานตลอดเวลา

ครั้งสุดท้ายของชีวิต ในฐานะเป็นนายกสภาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าได้ประชุมตลอดวัน ไม่รู้จักเหนื่อย ใจไม่เหนื่อยแต่ร่างกายเหนื่อย ท่านไม่ไหวเพราะอายุมากแล้ว พอเลิกการประชุมก็เข้าโรงพยาบาลและเป็นเรื่อยมา จนถึงแก่กรรม เป็นการตายที่ควรแก่การยกย่อง คือตายในหน้าที่การงาน ตายอย่างไฉไลไว้อื้อ ทางราชการได้สูญเสียคนที่ทำงานเพื่อชาติไปคนหนึ่ง ยากที่จะหามาชดเชยได้ น่าเสียดายจริงๆ

ในการหาเรื่องพิมพ์แจกในงาน คุณหญิงได้มอบให้อาตมาเป็นผู้หาเรื่อง ได้ปรึกษากับสหายผู้ประกาศธรรมหลายท่าน ต่างลงความเห็นเป็นอันเดียวกันว่า ควรพิมพ์เรื่องรักลูกให้ลูกทาง อันเป็นคล้ายคู่มือของมารดาบิดาจักใช้เป็นแผนที่ธรรมบุตริศาต่อไป หนังสือเล่มนี้จึงเกิดขึ้นด้วยประการฉะนี้

ขอท่านผู้รับแจกจงอ่านและนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการอบรมบุตริศาของท่านเพื่อเป็นคนดีของชาติต่อไปทั่วกัน

๒๔ เมษายน ๒๕๒๑ พระราชณินทมนี

ภิกขุ ปัญญานันทะ
วัดชลประทานรังสฤษฎ์
ปากเกร็ด นนทบุรี

รักลูกให้ถูกทาง

โดย

ภิกขุ ปัญญานันทมุนี

กาน้ำ

อนาคตอันแจ่มใส แห่ง ลูกของท่าน

หนังสือเกี่ยวกับลูก ๆ ที่ท่านกำลังจะอ่านอยู่นี้เกิดจากความกดดันของเหตุการณ์แห่งสังคมในสมัยนี้ ข้าพเจ้าในฐานะผู้ทำงานประกาศธรรมของพระผู้มีพระภาคได้ไปในที่ต่าง ๆ เสมอ ได้พบเห็นอะไร ๆ หลายอย่าง เมื่อเห็นแล้วก็ชอบนำมาคิดหาเหตุผลของเรื่องนั้น ๆ โดยเฉพาะเรื่องของเด็ก ๆ เป็นปัญหาที่ต้องคิดมาก เด็กสมัยนี้ไม่เหมือนเด็กสมัยก่อน เพราะสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน สมัยก่อนความเป็นไปของสังคมเป็นไปตามเรื่องที่มีคนเป็นไป แต่เดี๋ยวนี้สังคมวิ่งแข่งกันตลอดเวลา ชาวโลกอยู่กันด้วยการแข่งขันชิงดีชิงได้กัน ผู้ปกครองของเด็กไม่มีเวลามากนักสำหรับอยู่กับเด็ก เพราะอาชีพบังคับอยู่เสมอ ปัญหาต่างๆ จึงเกิดขึ้น เราจึงได้รับข่าวร้ายต่างๆ เสมอมา

อีกประการหนึ่ง พ่อแม่ทั่วไปที่ขาดการศึกษาธรรม ไม่มีความรู้ในการสั่งสอนลูก มักตามใจลูกของตนมากเกินไป เวลาลูกไปทำอะไรผิดก็มีได้ว่ากล่าวตักเตือนจึงเป็นเหตุให้เด็กเสียคนได้ง่าย ความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูกนั้นดีมาก แต่ถ้ามากในทางเสียก็จะเสียหาย จึงควรที่จะได้คิดกันบ้างว่า ทำอย่างไรเราจึงจะรักลูกได้อย่างพอดี ๆ หนังสือเรื่องนี้จึงเกิดขึ้นโดยอาการนี้

เมื่อข้าพเจ้าอยู่เชียงใหม่ สถานวิฑูรย์ประจำถิ่นเชียงใหม่ได้กรุณาให้เวลาแก่ข้าพเจ้าทุกวันเสาร์ ครึ่งละ ๑๕ นาที ข้าพเจ้าจึงเขียนเรื่องนี้ไปอ่าน ปรากฏว่าเป็นที่พอใจของท่านผู้ฟังเป็นจำนวนมากได้พูดมาถึง ๓๖ ครั้งแล้ว และยังไม่จบเรื่องแต่เวลาเขียนไม่มีจึงจบลงเพียงเท่านั้นก่อน มีเวลาที่จะเขียนต่อไปอีก ขอท่านผู้สนใจได้ติดตามต่อไปเถิด

บางคนอาจสงสัยว่าข้าพเจ้าเป็นพระไม่มีครอบครัว ทำไมมาเขียนเรื่องเกี่ยวกับเด็กได้ ขอทำความเข้าใจเสียสักหน่อยว่า ถึงแม้พระไม่มีครอบครัว แต่พระก็มีความคิดในทางช่วยเหลือผู้อื่นเสมอจึงทำการศึกษาค้นคว้าอ่านหนังสือประเภทที่เกี่ยวกับเด็กบ้าง แต่

ช่างหายากเสียจริงๆ เคยเข้าไปในห้องสมุดเพื่อดูว่า มีหนังสืออะไรเกี่ยวกับเด็กบ้าง ได้พบ
เพียงเล่มเดียว ชื่อเรื่องอบรมเด็ก ของนายแพทย์จำรัส ศิริสัมพันธ์ ฉบับพิมพ์ครั้งที่สอง
ข้าพเจ้าจึงได้อ่านเป็นการใหญ่ อ่านหลายเที่ยว และได้นำข้อความที่เก็บจากการอ่านนี้ มาร้อย
กรองออกทางวิทยุกระจายเสียง จึงขอขอบพระคุณต่อนายแพทย์จำรัสไว้ด้วย และใครจะขอ
ยืมอ่านท่านผู้รู้เกี่ยวกับการอบรมเด็ก จงช่วยกันแต่งหนังสือประเภทนี้ให้มากขึ้น เพื่อบิดา
มารดาผู้ประสงค์จะศึกษาจะได้ศึกษากันได้ และเป็นการช่วยชาติประการหนึ่ง

เด็กคือฐานของชาติบ้านเมือง ถ้ามารดาบิดาให้การอบรมแก่เด็กถูกต้อง เด็กก็
จะเป็นคนดีโตขึ้นจะทำงานเป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง เราจะช่วยชาติประเทศให้ก้าวหน้า
นั้นนั้น ก็จงช่วยเด็กของท่านให้ก้าวหน้าเถิด

ข้อความในหนังสือคงจะยังไม่สมบูรณ์นัก เพราะทำอย่างรวดเร็ว และผู้
เขียนก็ไม่มี ความชำนาญในเรื่องนี้ ถ้าหากท่านผู้ใดมีความรู้ ความชำนาญ และมีน้ำใจรัก
เด็ก รักเพื่อนมนุษย์ โปรดให้คำแนะนำแก่ข้าพเจ้าบ้างเถิด ข้าพเจ้ายังจะเขียนต่อไปอีกหลาย
ตอน โดยเฉพาะเรื่องการนำเด็กเข้าสู่พระธรรม อันเป็นเรื่องรีบด่วนในสมัยนี้

ในที่สุดนี้ ขออวยพรให้ท่านผู้อ่านจงใช้หลักการรัก เลี้ยงลูกของท่านให้เป็น
เด็กดีทั่วกันทุกท่านเทอญ

ภิกขุ ปัญญานันทมนี

วัดชลประทานรังสฤษฎ์

๒๔ มิถุนายน ๒๕๐๔

บทนำประจำภาค ๑

พรหมติ มาตา ปัตโร

พ่อ-แม่ เป็นพรหมของลูก

เหนือดวงใจ ของทุกท่านที่เป็นพ่อ เป็นแม่นั้น ย่อมจักมีส่วนที่ตรงกันโดยไม่
ต้องมีข้อยกเว้น ข้อนั้นก็คือ พ่อ แม่ ทุกท่านย่อมมีส่วนเหนือของหัวใจที่ปรารถนาตรงกัน
คือ “ปรารถนาอนาคตที่แจ่มใสของลูก” หากจักมีราศีระกายเคียงสองฉายแสงเงาให้รู้แม่
แต่เพียงนึกๆว่า “อนาคตของลูกช่างไม่แน่นอน” เท่านั้นแหละ ท่านผู้เป็น พ่อ แม่
จักเก็บความหม่นหมองในดวงใจ ซ่อนไว้อย่างไม่สู้สบายนัก ตลอดระยะเวลาที่ยังไม่มีช่องทาง
ที่โปร่งแจ่มใสได้เลย

ความเป็นพ่อ แม่ โดยสมบูรณ์ ไม่ใช่สิ่งที่เป็นภาระที่เบาและง่าย ๆ เลย ไม่
ใช่มีภาระเพียงว่า สร้างลูกให้เกิดมาในโลกกับเขาได้เท่านั้น ปัญหาและภาระที่จักต้องประคับ
ประคองลูก ในทุกสิ่งทุกประการที่เป็นหน้าที่ของพ่อ-แม่ โดยธรรมชาติสามัญนั้น ยังไม่
เป็นการสมบูรณ์ที่เพียงพอ ท่านจะนึกแต่เพียงว่า “มีบ้านให้อยู่ มีอุ้ให้นอน มีหมอนให้หนุน
มีคุณให้ฟัง” และ “มีข้าวให้กิน มีสินให้ใช้” เท่านั้น ว่าเพียงพอแล้ว หากถูกต้อง
สมบูรณ์ไม่ ปัญหาที่สำคัญยวดยิ่งขึ้นอยู่ที่ว่าท่านได้สร้างแนวทางชีวิตแห่งลูกของท่านให้รู้สึก
ว่า “มีอนาคตที่แจ่มใส” แล้วหรือยัง? ปัญหาสำคัญอยู่ที่ตรงนี้ ถ้ายัง! ก็อะไรเล่า? เป็น
แนวทางแห่งอนาคตที่แจ่มใสแห่งลูกของท่าน เราลองมาศึกษาติดตามกันต่อไป

เหนือดวงใจ ที่ปรารถนาอย่างสูงของพ่อ แม่ เพื่ออนาคตอันแจ่มใสของลูกๆ
นั้น ท่านผู้เป็นพ่อเป็นแม่บางท่านได้แต่คิดๆ เผื่อคำนึง คอยกาลคอยเวลา คอยโชคคอย
วาสนา ยิ่งบางท่านสุดปัญญาที่จะคิดส่งเสริมสร้างอนาคตของลูกโดยสถานใด ๆ ก็เลยใช้วิธี
“สุดแต่บุญวาสนาจะนำพาให้ลูกไป” เข้าตำราว่า “ตามบุญตามกรรม” การงานและภารกิจ

ใดๆ ก็ดี ถ้าตกอยู่ในลักษณะว่าตามบุญตามกรรมแล้ว อนาคตของลูกจักเป็นเช่นไร? ดังนั้น ท่านผู้เป็นพ่อแม่จึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญโดยยิ่งที่จักต้องหาวิธี และดูทางนำลูกของท่านให้ก้าวไปสู่เส้นทางที่แจ่มใสอยู่เสมอ โบราณท่านว่า “ลูกแก้ว-ลูกขวัญ” นั้นหมายถึง ภาระของพ่อแม่ที่จักต้องปลูกสร้าง ประคับประคองลูกให้ก้าวไปสู่คำขวัญที่ประทับใจ อันเป็นดวงใจของพ่อแม่ที่ว่า “ลูกแก้ว-ลูกขวัญ” นั้นจริงๆ

เรื่องบุญกรรมนำแต่ง นั้นเป็นเรื่องหนึ่งซึ่งท่านผู้เป็นพ่อแม่ทั้งหลายควรจักได้ตระหนักไว้โดยยิ่ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยเสริมสร้างอนาคตอันแจ่มใสให้แก่ลูกๆ นั้นเอง พระพุทธองค์วางหลักไว้เป็น ๓ ประการ

๑. บุพพกรรม = กุศลกรรมในปางก่อนที่ล่วงแล้ว
๒. ปัจจุบันกรรม = กุศลกรรมในปัจจุบัน
๓. อนาคตกรรม = กุศลกรรมในส่วนที่จะมาถึงข้างหน้า

หลักของกรรมตามแนวของพระพุทธองค์ยิ่งมากกว่านี้ แต่เพื่อพอเป็นแนวทางของท่านพ่อแม่ทั้งหลาย จึงจักไม่กล่าวถึงให้มาก และยาวความที่จะทำให้พ้นเพื่อ

หลักกรรมอันเป็นบุพเพ นั้น หมายถึงกรรม (การกระทำ) ที่กระทำไปแล้ว ไม่หมายเฉพาะแต่กรรมในชาติปางก่อนเท่านั้น แม้กรรมในชาตินี้ ภพนี้ไม่ว่าจะเป็นการกระทำชนิดใด ๆ อย่างไรแม้ในส่วนทั้งดี และชั่ว ชื่อว่าเป็น “บุพพกรรม” ทั้งนี้ เรื่องของ “บุพพกรรม” นี้ จักพึงสังเกตได้ว่าบุพพกรรมบางอย่างเช่นเราทำดีไว้นานแล้ว มีอายุถึง ๑๐-๒๐ ปี จึงให้ผล บางครั้งจนถึงกับเราลืมไปแล้วว่า “เราทำดีอะไรไว้ จึงได้ดีอย่างนี้” บางคนก็เช่นกัน ถึงคราวตกอับอภัพ โชควาสนาคับแค้นรำเคืองเป็นที่ยิ่ง จนถึงกับแอบร้องไห้คนเดียว ได้แต่รำพึงว่า “เราทำกรรมชั่วอะไรไว้หนอ? จึงได้ตกกระดำลำบากเช่นนี้” ดังนั้น ก็มี นี่! ล้วนเป็นเรื่องของบุพพกรรมเท่านั้น ใครจะว่า “บุพพกรรม” ไม่มีฤทธิ์มีเดชบันดาลให้แก่ชีวิตของเราสักข้างเถิด แต่ฤทธิ์เดชของบุพพกรรมนั้น ย่อมอยู่เหนือสิ่งอื่นใดในชีวิตของเราโดยแท้จริง ไม่มีใครจะมานับกาล “บุพพกรรม” ให้แก่ตัวเราได้เลยนอกจากตัวเราเองจะเป็นผู้บันดาล ตัวเราเป็นผู้สร้าง ตัวเราเป็นผู้กระทำ

การกระทำของเราวันนี้
 จักเป็นบุพพกรรมของวันพรุ่งนี้
 การกระทำของเราเดี๋ยวนี้
 จักเป็นบุพพกรรมของเดี๋ยวนี้
 การกระทำของเราเดอนี้
 จักเป็นบุพพกรรมของเดอนี้
 การกระทำของเราบัดนี้
 จักเป็นบุพพกรรมของบัดนี้
 การกระทำของเราชาตินี้
 จักเป็นบุพพกรรมของชาตินี้

บุพพกรรม ในส่วนดี จักหนุนและส่งเสริมให้เราดียิ่งๆ ขึ้น บุพพกรรมฝ่ายชั่วข้างชั่วนั้น แนนอนที่สุดที่จักจุตรังให้เราทรมและต่ำลงๆ นี่แหละ “บุญวาสนา” ที่เราได้แต่พากันพร่ำเรียกร้องหา แต่หาได้สำนึกโดยถูกต้องว่า เพราะอำนาจแห่ง “บุพพกรรม” ไหม? ด้วยเหตุดังกล่าว หากท่านพ่อแม่ทั้งหลาย จักได้ชี้แนวทางแก่ลูกสตรที่รักของท่าน ให้ได้สร้างแต่ “กรรมดี” ไว้ให้สม่ำเสมอเป็นประจำในชีวิตแล้ว “กรรมชั่ว” จงหลีกเว้นให้ห่าง เมื่อเป็นเช่นนั้น “บุพพกรรม ส่วนดี” ย่อมจักเป็นสมบัติมรดกอันล้ำค่า ย่อมจักตราติดตามเป็นผลสนองแต่ส่วนที่ดีที่ที่ชอบโดยตลอดเวลา นั่นแหละ “บุญวาสนา” อันเป็นสิ่งเร้นลับเพราะอำนาจผลมาแต่ “บุพพกรรม ส่วนดี” โดยแน่นอน

เรื่องของ “ปัจจุบันกรรม” และ “อนาคตกรรม” เราขอยกเว้นก่อน จักกล่าวเป็นลำดับในโอกาสต่อไป ขอแต่เพียงท่านได้โปรดอดใจไว้ ขณะนี้ขอให้ท่านได้ติดตามในเนื้อหาของ “อนาคตอันแจ่มใส แห่งลูกของท่าน” ภาคว่าด้วย “รักลูกให้ถูกต้อง” สืบไปก่อนเถิด ส่วนภาคว่า ๒-๓ และภาคต่อไปขอให้ท่านโปรดติดตามเป็นลำดับไป

ขอส่งความปรารถนาดีมายังท่าน ผู้เป็น
 พ่อ-แม่ และท่านผู้ปกครองโดยทั่วกัน

ครูคนแรกของลูก

ท่านพ่อแม่ที่นับถือทั้งหลาย

โปรตุเกสของข้าพเจ้ามาฟังทางนี้หน่อย ฟังเสียงที่เกิดจากความรักความปรารถนาที่ต่อท่านฟังเสียงที่ท่านควรทำตามโดยส่วนเดียว ซึ่งจักกล่าวให้ท่านทั้งหลายได้ฟังต่อไป

ข้าพเจ้าเรียกท่านว่า พ่อ แม่ เพราะท่านมีฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดแก่เด็กหญิงชาย ซึ่งท่านรักและภูมิใจว่าท่านมีลูกแล้ว พ่อแม่ทุกคนมีความรักลูก มีความปรารถนาที่จะให้ลูกทุกคนได้ดีมีหน้ามีตา ไม่มีใครคนไหนปรารถนาร้ายต่อบุตรธิดาของตน ข้อนี้เป็นหลักธรรมดาทั่วไป แต่ความรักของพ่อแม่เป็นคาบสองคมเป็นคดก็ได้ เป็นโทษก็ได้ ถ้ารักลูกก็เป็นคุณแก่ลูกๆ ถ้ารักผิดก็เป็นโทษโดยไม่ต้องสงสัย พ่อแม่เป็นจำนวนไม่น้อย ได้ทำลายลูกของตนโดยอาศัยความรักเป็นมูลฐาน การทำลายแบบนี้เป็นแบบที่เป็นไปโดยเจ้าตัวไม่รู้ เช่น พ่อแม่รักลูกและถนอมน้ำใจลูกของตนมากเกินไปให้เสรีภาพแก่ลูกๆ มากเกินไป จนลูกๆ กลายเป็นคนที่ไม่รู้จักรักษาศักดิ์ตัวเอง อะไรๆ ก็เป็นเรื่องของพ่อแม่ไปเสียทั้งหมด ลูกต้องการอะไรอยากทำอะไร ก็ตามใจทั้งนั้น ไม่เคยขัดใจลูก กลัวลูกจะได้รับความเข้าใจ เด็กๆ ที่ได้รับการตามใจแบบนี้ กลายเป็นนายของพ่อแม่ เป็นเด็กที่พ่อแม่กลัวว่าสิ่งใดๆ ไม่กล้าขัดคอกลูก แม้แต่น้อย ลูกก็รู้ว่าพ่อแม่เอาใจตน

อันธรรมชาติของเด็กๆ เป็นคนมักชอบตามใจตนเอง ขาดความยั้งคิดในเหตุผล ถ้าต้องการอะไรขึ้นมาแล้ว เขาคิดว่าต้องเอาให้ได้ ต้องทำให้ได้ เขาจึงกลายเป็นคนใจร้อน ไซ้โมโห พอขัดใจขึ้นมาก็ตอกชกหัวบ้าง ทบข้าวของให้เสียหายไปบ้าง ทำให้พ่อแม่เกิดความเกรงใจ เลยให้เขาทุกอย่างตามที่เขาคิดต้องการ เมื่อเขาได้ชนะโดยวิธีใดสักครั้งแล้ว ก็ต้องทำวิธีนั้นอีก และได้ผลเรื่อยมา ข้อนี้เป็นความผิดของใคร เป็นความผิดของพ่อแม่แน่นอน พ่อแม่เป็นผู้ผิดในแง่ไหน ในแง่ตามใจเด็กมากเกินไป ความตามใจเกินไป เกิดจากความรักเป็นเหตุ มิใช่จะห้ามท่านมิให้รักลูก แต่โปรดรักลูกให้ถูกทางสักหน่อย

คนโบราณเขาสอนไว้ว่า รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี เป็นคำสอนที่ควรฟังอยู่มากที่สุด

เดียว คนมีรั้ว ถ้ารักแล้วปล่อยตามใจ มันคงไปกินผักกินของในสวนเขา เจ้าของต้องเสียเงิน
จึงจำเป็นต้องผูกไว้กับหลัก อย่าให้ไปข้างไหน ลูกของเราก็เหมือนกัน ถ้าเรารัก ก็ต้องตีเขา
บ้างเพื่อสอน มิใช่จะตีจนเจ็บจนตาย ตีพอให้เข็ดหลาบเท่านั้น คนทำหม้อขาย เขาต้องทำ
ไม้แบบๆ มาตีหม้อให้ได้รูปทรงที่ดีพองามหาตีให้แตกหักไปไม่ ฉันทเิด คนมีลูกต้องตีลูก
แบบนี้

การตีลูกนั้น มีสองวิธี คือหนึ่ง ตีด้วยคำพูด สอง ตีด้วยไม้เรียว การตีด้วยคำพูด
นั้น ใช้ให้มากๆ สักหน่อย คือพยายามพรัสอน ตามสอนอยู่เสมอ ธรรมดาของเด็กเป็นผู้
ซุกซนชอบทำอะไรๆ เสมอ เขายังไม่รู้ว่าการกระทำของเขาจะถูกจะผิดเขารู้แต่จะทำเท่านั้น
บางครั้งก็ถูก แต่บางครั้งก็อาจผิดก็ได้ ถ้าเขาทำอะไรลงไปแล้วสมมติว่าเป็นเรื่องผิดพลาด ถ้า
พ่อแม่ไม่ห้ามไม่เตือน เขาก็นึกว่าไม่เป็นไร ไม่เห็นพ่อแม่ดู เขาก็ทำแถมอีกหลายครั้งจน
กระทั่งติดเป็นนิสัย พอติดเสียแล้วก็แก้ยากเต็มที่ พ่อแม่ส่วนมากมักทำผิดในข้อนี้ เพราะคิด
เสียว่า เรื่องเล็กน้อยไม่เป็นไรคอกเรื่องเล็กน้อยนั้นแหละสร้างเรื่องใหญ่ๆ ขึ้นมา คนฉลาดมี
ความรอบคอบ จึงระวังในเรื่องเล็กน้อยเสมอ ถ้าระวังในเรื่องเล็กน้อยได้ เรื่องใหญ่ๆ ก็
พลอยถูกระวังไปด้วย หลักความจริงมีอยู่อย่างนี้ หน้าที่ของพ่อแม่จึงควรคอยดูแลเอาใจใส่
ถึงการกระทำของลูกๆ ไว้เสมอๆ ถ้าเห็นว่าลูกทำอะไรจะเป็นการผิดพลาดเสียหาย ก็รีบบอก
เสียทันที พวกกันดีๆ พวกกันอย่างใจเย็น อย่าพูดด้วยความโกรธ เพราะการสอนเด็กในเวลา
โกรธ ไม่ได้ผลอะไรเลย กลับเป็นการฝึกให้เด็กเป็นคนมักโกรธไปเสียด้วย การพูดด้วยความ
รักความเอ็นดูได้ผลกว่า ในชั้นต้นๆ ก็พูดให้เขาเข้าใจว่า ชั่วเป็นอย่างไร ดีเป็นอย่างไร พ่อ
แม่ชอบคนดี ไม่ชอบคนชั่ว ถ้าอยากให้พ่อแม่รักก็ต้องเป็นคนดี คอยบอกคอยเตือนไว้เสมอ
อย่าเป็นคนเกียจคร้านเป็นอันขาด

การพูดการเตือนนั้น ต้องพยายามพูดจนเขาเข้าใจ ให้เขาเห็นเหตุผลว่าอะไรเป็น
อย่างไรถูกต้อง เมื่อได้พูดได้สอนอะไรไปแล้ว ต้องคอยควบคุมติดตามอย่าปล่อยให้เด็กทำผิด
ซ้ำอีกเป็นอันขาด ถ้าเห็นเด็กทำผิดในเรื่องที่บอกแล้ว ต้องบอกอีกให้เขาได้ระวังต่อไป เด็ก
มีนิสัยอ่อนดั่งง่าย เว้นไว้แต่ผู้ใหญ่จะทำให้เขาเป็นคนแข็งเสียเท่านั้น การทำให้แข็งก็คือไม่
บอกไม่เตือนกันนั่นเอง เมื่อได้บอกได้สอนเรื่องใดแล้ว ถ้าเขายังกระทำผิดอีก ต้องลงโทษกัน
บ้างด้วยไม้เรียว แต่พึงจำไว้ว่าการเพียรตี ถ้าไม่จำเป็นแล้วขออย่าได้ใช้เป็นอันขาด เพราะ

การตีบ่อยๆ ทำให้เด็กเคยชิน ด้านไม้ และไม่รู้สึกลัวต่อพิษสงของมัน พ่อแม่ต้องใช้ด้วย ปัญญาสักหน่อยในเวลาคะตึกๆ ไปรคอย่ำตีด้วยการบันทาลโทสะเป็นอันขาด บางคนพอโกรธ หนักก็ตีเลยทีเดียว ตีไม่เลือกที่ ตีโดยไม่ให้เหตุผล เป็นการทารุณต่อเด็กไปสักหน่อย

เมื่อจะตี ต้องเรียกลูกมาพูด มาทำความเข้าใจกันเสียก่อนว่า การกระทำเช่นนั้น เป็นความผิดความเสียหาย พ่อแม่ได้ห้ามหลายครั้งแล้ว ลูกก็ยังทำอยู่ พูดให้เด็กเข้าใจว่าการ กระทำของตนไม่ถูกต้อง ทำให้เขาได้เกิดความรู้สึกผิดขึ้นในใจของเขาให้ได้ การทำให้เด็กรู้ ว่าตนได้ทำผิดไปนั้นมีค่ามาก เมื่อเขาารู้จักผิดแล้วจึงลงโทษแต่พอสมควร เพื่อให้เขาจดจำไว้ ต่อไป และคงไม่กระทำความผิดในรูปนั้นอีก เมื่อเขาไม่กระทำความผิด เขาก็คงหันเข้าหาการกระทำ ความดีความงาม เพื่อให้เขาได้เห็นความจริงที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เวลาทำผิดถูกลงโทษ เขาเห็นว่าทำชั่วได้ชั่วแล้ว พอเขาหันเข้ากระทำความดี พ่อแม่ก็ควรสอน ให้เขาเห็นผลแห่ง ความดีเสียบ้าง โดยการชมเชย ให้รางวัลในความดีของเขา อย่าเป็นคนเฉยเมยต่อการกระทำ ของลูกเป็นอันขาด ต้องชม ชั่วต้องตี นี่เป็นหลักการสำคัญ การตามสอนพ่าสอนเสมอ เป็น ทางหนึ่งที่จะช่วยให้ลูกเป็นคนดีกับเขาได้ ขอให้พ่อแม่โปรดสนใจกระทำกันหน่อย

ในการสั่งสอนอบรมลูกๆ นั้น เพียงแต่การพูดไม่มีคุณค่าเพียงพอ ต้องมีการ กระทำ ให้ดูควบคู่กันไปด้วย พ่อแม่ทุกคน ควรจะสำนึกตนไว้เสมอๆ ว่า ตนเป็นแบบ อย่างของลูกๆ ลูกทุกคนในครอบครัวคอยถ่ายแบบอย่างจากพ่อแม่ไว้เสมอ ถ้าลูกรักพ่อติดพ่อ ก็ถ่ายทอดกิจวิธการทุกอย่างของพ่อไว้ ถ้าลูกรักแม่ติดแม่ ก็ถ่ายทอดกิจวิธการทุกอย่าง ของแม่ไว้เสมอ การถ่ายทอดบ่อยๆ คือการสร้างนิสัยขึ้นในใจของเขา และเป็นอย่างที่ว่าพ่อแม่ เป็นอยู่ ฉะนั้น พ่อแม่จึงต้องระมัดระวังให้มากเป็นพิเศษ ในเมื่อตนอยู่หน้ากล้องถ่าย คือลูกๆ ของท่าน อย่าได้พูดกระทำการสิ่งใดในทางเสียให้ลูกเห็นเป็นอันขาด ให้ลูกได้เห็นได้ยินเฉพาะ สิ่งที่ดีๆ งามๆ ถ่ายเดียว การที่เป็นเช่นนั้นได้ พ่อบ้านแม่เรือนจะต้องฝึกฝนตน อบรมตนเอง ให้มีระเบียบวินัยอยู่เสมอ อย่าได้เป็นคนตามใจตนเองในเรื่องใดๆ เป็นอันขาด ถ้าหากผู้นำใน ครอบครัว ได้เป็นอยู่อย่างดีแล้ว ลูกก็คงจำแบบที่ดีไว้ได้ โปรดจำไว้ว่า แบบอย่างการ กระทำของพ่อแม่ มีอิทธิพลสูงเหนือจิตใจของลูกๆ เสมอ

แบบอย่างจากคนข้างเคียง จากสิ่งแวดล้อม ก็มีอิทธิพลเหนือใจของเด็กอยู่ไม่น้อย พ่อแม่จึงควรระวังให้มากสักหน่อย สถานที่ใด บุคคลใด สิ่งใด เป็นสิ่งไม่ดีไม่งามแล้ว อย่าได้

ปล่อยเด็กของท่านให้เข้าไปคลุกคลีกับสิ่งนั้นเป็นอันขาดเพราะการเข้าไปใกล้สิ่งไม่ดี ย่อมทำให้
ผู้เข้าไปใกล้ได้รับสิ่งไม่ดีไปด้วย ถ้าหากเด็กได้เห็นได้พบสิ่งใดที่เป็นความชั่ว เรื่องของเด็ก
เขายังไม่รู้ว่ามีอันตรายไหน เป็นหน้าที่ของพ่อแม่ที่จะต้องอธิบาย โดยบอกให้เขาคุ้นแล้วบอก
ว่า คนนั้นสิ่งนั้น ไม่ใช่อะไร การกระทำในรูปนั้นอาจมีโทษแก่ผู้กระทำการอย่างใดบ้าง อย่า
ให้เด็กพบอะไรโดยไม่รู้ว่ามีอันตราย เป็นอันตราย แม้ในเรื่องดี ๆ ก็ต้องบอกให้เขาเข้าใจ
เช่นเดียวกัน พ่อแม่ไม่นอกจากทำหน้าที่เป็นผู้เลี้ยงดูแล้ว ต้องทำหน้าที่ครูสั่งสอนลูกด้วย พระ
พุทธเจ้าจึงตรัสไว้ว่า พ่อแม่เป็นครูคนแรกของลูก ๆ ท่านจึงควรทำหน้าที่ของตนในแง่
นี้ไว้เสมอ

เด็ก ๆ มักบ่นว่า ขอโน่นขอนี้จากท่านเสมอ เช่น ไปตลาดเห็นลูกโป่งเขาอยากได้
ลูกโป่ง ท่านควรให้เขาหรือไม่ ไม่ควรให้เขา เพราะไม่มีประโยชน์อะไร ควรพูดให้เขา
เข้าใจว่า ไม่มีประโยชน์ เป็นการหมดเปลืองสตางค์เปล่า ๆ อย่าตามใจเขาในสิ่งอันไม่ควรเป็น
อันตราย การที่พ่อแม่ถูกรบกวนบ่อย ๆ ใจเรื่องจุกจิกนั้น ก็เนื่องจากการตามใจเป็นมูลฐาน
เดินไปตลาด เด็กอยากกินถั่วกินเม็ดแดงโม อ้อยหวาน ที่เขาวางขายไว้ตามข้างถนน เป็นสิ่ง
สกปรกไม่น่ากิน เราก็ควรบอกกับเด็กให้เข้าใจเหตุผลว่าของนั้นไม่สะอาด มีเชื้อโรค กินแล้ว
จะปวดท้องพึ่พึ่จะผุ ไม่สบาย เดี่ยวถูกฉีดยาเจ็บเนื้อเปล่า ๆ จงหาวิธีพูดที่ทำให้เขาเข้าใจเรื่องเด็ก
ก็คงไม่รบกวนต่อไป แม้ในกรณีอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกันจงพยายามทำความเข้าใจกับเด็ก ๆ ไว้
เสมอ ๆเถิด ท่านคงหายความลำบากขึ้นเป็นลำดับ นี่เป็นวิธีรักษาลูกหลานของท่านประการ
หนึ่ง

คนผู้ใหญ่ในครอบครัว จักเป็น ย่า ยาย หรือปู่ ตาของเด็ก ๆ ก็ตาม มักทำให้
เด็ก ๆ เสียมากกว่าพ่อแม่ ถ้าหากว่าคนแก่ ๆ เหล่านั้นมีความเข้าใจผิดอยู่ในใจเพราะคนแก่ ๆ
มีความรักเด็ก ๆ มากเป็นพิเศษ เคยได้ยินคนแก่หลายคนพูดว่าลูก ๆ ฉันก็รัก แต่ฉันรักหลาน ๆ
มากกว่าลูก ๆ ไปอีก หลานยังเล็ก ๆ จึงเป็นขวัญใจของคนแก่ ๆ เมื่อรักมาก ความรักมักปิด
บังญาณมองไม่เห็นความผิดถูก เลยเอาอกเอาใจหลานมากเกินไป หลานทำอะไรก็เป็นเรื่อง
น่ารักน่าเอ็นดูไปเสียทั้งนั้น ให้อภัยแก่หลานหมดไปทุกอย่าง หลานก็เกิดภูมิใจว่าคุณย่ารัก
คุณยายรัก กลายเป็นคนไม่กลัวใคร ถ้าคราวใดคุณพ่อคุณแม่ดุเขาก็หลบเข้าสู่อ้อมแขนของ
คุณยายคุณย่าก็พินัย ได้รับความปรานีให้อุ่นใจ หลานจึงกลายเป็นคนที่ใครว่าไม่ได้ แม้

คราวทำผิด ถูกดุจากพ่อแม่ คุณยายก็เข้าขวาง โดยพูดว่า มันยังเป็นเด็ก จะรู้อะไรช่างมันเถอะ โตขึ้นก็ตัวเองแหละ นี่คือผู้ช่วยทำให้เด็ก ๆ เสียคน จึงใคร่ขออภัยบอกกับคุณย่า คุณยาย คุณปู่ คุณตาว่า รักหลานนะรักได้ ไม่มีใครว่าตอก แต่ต้องรักให้ถูกทาง คือ ต้องช่วยกันทำให้หลานเป็นคนดี อย่าทำให้หลานเป็นคนเสียเป็นอันขาด เวลาเด็กโตขึ้น เด็กจะทำได้ว่าผมเสียเพราะคุณปู่ คุณตา คุณย่า คุณยาย เป็นบาปที่หนักอยู่เหมือนกันเป็นบาปที่เราทำกันโดยไม่รู้ตัว และก่อให้เกิดผลมากระทั่งทุกวันนี้

จงจำไว้ว่า คนดี คนชั่ว ที่ปรากฏตัวอยู่ในโลกในสมัยนี้นั้น เป็นผลที่มาจากพ่อแม่เป็นส่วนใหญ่ พ่อแม่เป็นผู้ให้ เกิด เลี้ยงรักษา และทำให้เขาเป็นคนดีคนชั่วได้ทั้งนั้น ถ้าเราพบคนชั่วสักคนหนึ่งก็ลองสืบดูเถอะ ต้นสกุลของเขาคงชั่วมาแล้ว ถ้าเราพบคนดีสักคนหนึ่ง ก็แสดงอยู่ในตัวว่า เขามาจากพ่อแม่ที่ดี ลูกไม่หล่นไม่ไกลต้น ฉะนั้น ลูกของใครก็เป็นคนเช่นคนนั้น ลูกคนขี้เมา ก็อยู่ใกล้คนขี้เมา ลูกนักการพนัน ก็อยู่ใกล้กับบ่อนการพนัน ลูกมนุษย์บ้าแกม ก็มักมากแบบพ่อเขา ทุกคนเก็บเกี่ยวผลจากสกุล รับมรดกจากสกุล จึงขอให้พ่อแม่ทุกคน จงช่วยกันสร้างลูกของท่านให้เป็นคนดีกันเถิด

ท่านตั้งอยู่ในฐานะ “พ่อแม่ที่ดีของลูก” แล้วหรือ ?
ท่านทำหน้าที่ “พ่อ แม่” สมบูรณ์แล้วหรือ ?
ระวัง ! อย่าให้ลูกเกิด “ปมด้อย” ในพ่อแม่

อิทธิพลของกรรมพันธุ์

ท่านพ่อแม่ทนนับถือทั้งหลาย

เมื่อวันเสาร์ก่อนได้พูดเตือนท่านทั้งหลายที่มีหน้าที่เป็นพ่อแม่ของเด็กๆ ให้เอาใจใส่สนใจในความเป็นอยู่ของลูกของท่านให้มากที่สุดหน่อย เพราะการเลี้ยงลูกเราจะเลี้ยงแต่เพียงกายหาได้ไม่ต้องเลี้ยงใจของเด็กด้วย

การเลี้ยงกายของลูกท่ง่าย เพียงแต่ให้อาหารให้ถูกส่วน บอingkันมิให้อันตรายทางกายเกิดขึ้น ก็เป็นการเพียงพอแล้ว แต่การเลี้ยงใจของลูกนั้น เราต้องให้อาหารทางใจแก่เขาบ้าง จงให้อาหารที่ไม่เป็นพิษแก่จิตใจของเด็ก บอingkันมิให้โรคทางใจเกิดขึ้นแก่เด็กของท่าน ถ้าหากท่านปล่อยไป โรคทางใจได้เกิดแก่เด็กของท่านแล้ว ก็รีบทำส่วนที่ต้องทำก็คือการรักษาอย่าให้โรคนั้นๆ ได้ลุกลามต่อไปอีกก็จะเป็นทางช่วยลูกของท่านให้พ้นจากความชั่วได้บ้าง

อันการบำรุงรักษาใจของเด็กให้ดี
นั้น ควรจะเริ่มทำกันแต่เมื่อไร?

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ขอพูดถึงเรื่อง อิทธิพลของกรรมพันธุ์ก่อนสักเล็กน้อย กรรมพันธุ์เป็นหลักหนึ่งในเรื่องกรรมทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้สอนให้เรามีความเชื่อในเรื่องของกรรม เราทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เราจะหนีจากผลกรรมไปไม่ได้เป็นอันขาด นี่เป็นส่วนที่เราได้รับ เฉพาะตนผู้กระทำ นอกจากนี้ ยังมีการถ่ายทอดผลของกรรมไปทางสายเลือดอีกด้วย เพราะคนเรา เมื่อมีการกระทำอะไรบ่อยๆ การกระทำนั้น ก็ก่อให้เกิดเป็นนิสัยติดสันดานของตน คนมีนิสัยอย่างใด ใจก็ครุ่นคิดในเรื่องนั้นบ่อยๆ เลือดเนื้อของเขาได้รับอิทธิพลจากความคิดให้มีสภาพหมุนไปตามอำนาจของความคิด และส่งสะท้อนไปถึงสิ่งที่ผู้นั้นถ่ายทอดให้ไปด้วย เหมือนต้นไม้ที่มีรสเป็นอย่างไร เปียวหรือหวาน ต้นก็มีรสอย่างใด ก็ถ่ายทอดนั้นไปสู่พันธุ์ที่เรานำไปปลูกด้วย ส่วนมากมักจะเป็นจริงอย่างนี้ ในเรื่องของคนก็เหมือนกัน ขอให้ท่านสังเกตดูให้เกิด แล้วลองกำหนดเรื่องไว้ความจริงจะปรากฏแก่ท่านทีเดียว

วันหนึ่ง ขณะที่ข้าพเจ้านั่งสนทนากับพระผู้ใหญ่รูปหนึ่ง ทางจังหวัดภาคใต้ ญาติของท่านพระรูปนั้นได้มาหาและบอกว่า ลูกชายคนที่สองในครอบครัว อันเป็นแกะดำ มีความเก๋มากที่สุด ได้ก่อกรรมทำชั่วให้กับครอบครัวอีกแล้ว ลูกชายเขาต้องการเงิน ต้องการนา อันเป็นส่วนแบ่งที่เขาพึงได้ พ่อแม่ไม่ยอมให้ เขาก็ทำอาการในทางชั่วร้าย เขาจะทุบตีพ่อแม่ขึ้นมาทีเดียว พ่อต้องเอาหน้ายื่นเข้าสูบเพื่อให้เขาหายโกรธ และทำให้เขามีความหวังขึ้นบ้าง เรื่องก็สงบไป ปรากฏว่าเด็กคนนั้น ชอบทำความยุ่งยากให้แก่ครอบครัวเสมอๆ ข้าพเจ้าถามในภายหลัง เมื่อมารดาของเด็กกลับไปแล้วว่า เด็กคนนั้น เมื่อเด็กๆ ไม่ได้เข้าโรงเรียนดอกหรือ? ท่านพระก็บอกว่า ได้เข้า แต่มันเก หนีโรงเรียนบ่อยๆ ชอบชกต่อยกับเพื่อนฝูงเสมอๆ จนกระทั่งเรียนไม่สำเร็จ ก็ต้องเลิกจากการเรียน โตเป็นหนุ่มกลายเป็นนักเลงการพนันดื่มของเมา ทั้งสองประการนี้รับมาทีหลัง เพราะอาศัยสิ่งแวดล้อม แต่ฐานะเดิมของเขาคือความต่อต้าน ไม่เชื่อฟังคำของใครๆ แม้พ่อแม่ สิ่งนี้เนื่องมาจากอะไรเล่า? ข้าพเจ้าจึงสืบถามท่านพระรูปนั้นว่า เมื่อขณะที่ได้เด็กคนนั้นมานั้น เรื่องในครอบครัวเป็นอย่างไรบ้าง ก็ได้ทราบมาว่า พ่อกับแม่ทะเลาะกันบ่อยๆ มีเรื่องยุ่งมาก ความยุ่งในใจของพ่อของแม่ มีอิทธิพลไปสร้างความยุ่งในใจของเด็ก เด็กจึงกลายเป็นคนที่ชอบไปในทางยุ่งๆ นี่เป็นตัวอย่างรายหนึ่ง

บางครอบครัวมีลูกหลายคน ลูกทุกคนเป็นคนดี แต่มีอยู่คนหนึ่ง เป็นคนชั่วในฐานคนดี ก็สืบทราบได้ว่า ในขณะที่มีลูกคนนั้น พ่อเป็นคนไม่เรียบร้อยบ้าง หรือแม่เป็นคนไม่เรียบร้อยบ้าง ลูกที่เกิดมาจากดวงใจที่ไม่เรียบร้อย จึงกลายเป็นคนไม่เรียบร้อยไป

ในครอบครัวหนึ่ง มีบุตรมากถึง ๑๐ คน และเป็นบุตรที่ดึกทั้งนั้น มีความประพฤติดี เรียนหนังสือดี ได้ทำงานดีๆ เป็นปีกแผ่น เป็นลูกที่น่าแต่ความอ่อนใจมาให้พ่อแม่ ไม่เคยมีใครนำความร้อนใจมาให้เลย ข้าพเจ้าคุ้นเคยกับครอบครัวนี้จึงได้ถาม ได้ความว่า พ่อแม่เป็นคนเคร่งครัดในศาสนา ถือศีลห้าเป็นประจำ ไปวัดทุกวันพระ วันอุโบสถ ตั้งแต่หนุ่มๆ สามีภรรยามีความรักใคร่กันดีมาก ไม่เคยมีเรื่องยุ่งยากใจต่อกันเลย เพราะพ่อแม่มีใจสงบอยู่ในศีลในธรรม ลูกที่เกิดมาจึงเป็นคนดี ว่านอนสอนง่ายทั้งนั้น นี่คืออิทธิพลที่เกิดจากความดีของพ่อแม่

ในครอบครัวหนึ่ง สองสามีภรรยาเป็นคนเรียบร้อยเมื่อตอนแก่ แต่ในสมัยหนุ่มๆ

นั้นพ่อบ้านไม่เรียบบร้อย ชอบดื่มเหล้า ชอบเที่ยวผู้หญิง มีเมียลับหลายคนเพราะความคะนอง
ในทางกามตามประสาของคนหนุ่มคะนอง แม้แต่งงานเป็นหลักฐานแล้ว ก็ยังไม่มีความสุขใจ
ในบ้านของตนมักเที่ยวไปดื่มของเมา เมื่อเมาแล้วก็ไปหาผู้หญิงมาบำเรอตนให้เพลิดเพลิน
ติดพันในความสุขทางเนื้อหนังมากเกินไป ลูกที่เกิดมาในยุคที่พ่อกำลังประพฤตินทางอย่างนี้
เป็นลูกที่ถ่ายแบบจากพ่อ คือเจ้าชู้ มีเมียมาก จนไม่เป็นหลักแหล่ง ไม่มีความสุขใจในทางกาม
นักเนื่องจากพ่อที่ประพฤติไม่ดี ต่อมาพ่อเกิดความรู้สึกตัวได้ จึงหันเข้าหาชีวิตศาสนา
ประพฤติดนเรียบร้อย ลูกที่เกิดมาในตอนนี้เป็นลูกที่ดี มีความรู้สึกทางใจสูงกว่าคนที่
กล่าวมาแล้ว

เรื่องอย่างนี้ เป็นเรื่องมีอยู่จริง ๆ และพอจะมองหามาเป็นพยานหลักฐานกันได้
เว้นไว้แต่เขาผู้เป็นพ่อจะไม่ยอมรับว่าตนเป็นเช่นนั้นเท่านั้น ถึงกระนั้นเราก็พอสืบเอาจาก
คนข้างเคียงได้ว่าเขาเป็นคนเช่นใด จึงมีลูกแบบนั้น ๆ ทั้งส่วนดีและส่วนเสีย

เมื่อท่านทราบว่า ตัวของท่านผู้จะเป็นพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดแก่ลูกของท่าน มีอำนาจ
สูงพอที่จะทำให้ลูกของท่าน เป็นอย่างที่ท่านเป็นอยู่ได้ ท่านมีความคิด มีความประพฤติหนัก
ไปในทางใด ชั่วหรือดีก็ตามเถิด สิ่งนี้จะช่วยสร้างสรรค์ชีวิตจิตใจให้แก่ลูกของท่านเสมอ
อนาคตของลูก ๆ เกิดจากการกระทำในปัจจุบันของท่าน ท่านจึงควรจะได้ระมัดระวังปัจจุบัน
เพื่อให้มีอนาคตที่ดีขึ้น ข้อนี้เป็นเรื่องสำคัญสำหรับท่านที่กำลังเตรียมตัว เพื่อเป็นพ่อแม่
ของลูก ๆ อย่างนี้แต่เพียงว่าท่านจะแต่งงานอยู่กันแบบผัว ๆ เมีย แล้วลูกก็คงเกิดออกมา
เลี่ยมมันให้โตใช้งานได้เท่านั้น แต่จงคิดว่าลูกคือผู้สืบทอดของเราต่อไป สกอลจะเป็นหลัก
หรือไม่ขึ้น อยู่กับอนาคตของลูกของท่านด้วย ลูกจะดีหรือเสีย อยู่กับท่านผู้เป็นพ่อพิมพ์
แม่พิมพ์ของลูก ถ้าพิมพ์ไม่ดี สิ่งที้ออกมาจากพิมพ์นั้น จะดีงามได้อย่างไร จึงควรจัดการ
กับพิมพ์เสียก่อน แล้วจึงพิมพ์อะไรออกมา

ชายหนุ่มหญิงสาว ผู้ตกลงใจจะแต่งงานกันแล้ว ควรมีความสำนึกไว้ว่าเธอทั้งสอง
กำลังเป็นเทพเจ้าผู้สร้างมนุษย์ให้มีจำนวนมากขึ้น ใครจะสร้างสิ่งใด ก็ต้องคิดถึงประโยชน์
ของสิ่งที่ตนจะสร้างขึ้นมามากด้วย ผัวเมียทุกคนมีความปรารถนาจะได้ลูกทั้งนั้น ถ้าใครไม่มีลูก
ก็รู้สึกว่าเป็นคนอาภัพ คิดถึงความลำบากในตอนแก่ชรา คิดถึงทรัพย์สินสมบัติที่ตนหาไว้ว่า
จะไม่ใช่ประโยชน์ ในศาสนาพราหมณ์ เขาถือว่าคนไม่มีลูก ตกนรก นรกในที่นี้หมายถึง

ความวิตกกังวลถึงอนาคตของตนเอง ถ้ามีลูกก็จะได้ฟังลูกต่อไป เป็นความเบาใจ
ประการหนึ่งในเรื่องนี้ แต่ถ้าพ่อแม่คนใดมีลูกชั่ว ตัวก็ต้องตกนรกหนักลงไปอีก การที่ตน
มีลูกชั่ว ก็เพราะตัวได้กระทำความผิดไว้นั่นเอง เรื่องนี้มีทางแก้ไขได้ คือตั้งตัวปรับปรุง
ตนเองเสียก่อน เมื่อตนเองมีความเรียบร้อยแล้ว ลูกที่ออกมาก็คงเรียบร้อยไปเอง

ในการแรก เมื่อชายหญิงได้แต่งงานกันแล้ว ฟังปรับปรุงจิตใจของทั้งสองฝ่าย
ให้มีความสุขในชีวิตของครอบครัว การที่จะเข้ากันได้ดีนั้น ในหลักธรรมท่านสอนให้ทั้ง
สองฝ่ายมีข้อปฏิบัติเหมือนกัน ๔ ประการ ดังนี้

๑. ความเชื่อในทางศาสนา และศีลธรรมต้องแบบเดียวกัน อย่าขัดกันในเรื่อง
ความเชื่อ ฝ่ายที่มีความเชื่อไม่เหมือนกัน อยู่กันได้ไม่ยืดยาว มักถกเถียงกันบ่อย ๆ ก็เกิดความ
ระหองระแหงในครอบครัว จึงควรปรับปรุงความเชื่อให้เข้ากันได้ ให้กลมเกลียวกัน จึงจะดี

๒. มีความประพฤติเป็นแบบเดียวกัน เช่นมีศีลเสมอกัน มีระเบียบในการเป็นอยู่
แบบเดียวกัน มีขนบธรรมเนียมเป็นแบบเดียวกัน ได้ทราบว่าสตรีชาวฝรั่งเศสมีชาวมาแต่งงาน
กับชาวผิวเหลืองเช่น แต่งงานกับคนไทย เป็นต้น เธอได้เปลี่ยนความคิดความเห็น และขนบ
ธรรมเนียมประเพณีเพื่อให้เข้ากับสามีและญาติ ๆ ของสามีเสมอ นั่นเป็นการกระทำที่ถูกต้อง
ทำให้สามีมีความรักและสงสารมากขึ้น

๓. มีความรู้พอดูดีเหมือนกัน ถึงแม้ว่าจะมีความรู้ไม่ถึงขนาดได้ปริญญาเหมือนกัน
ก็พอให้สนทนากันได้ ฝ่ายพูดอะไรเมียก็เข้าใจ เมียพูดอะไรผัวก็เข้าใจ ก็พอเดินร่วมทางกัน
ได้เรียบร้อย

๔. มีการบริจาคเท่าเทียมกัน ข้อนี้ หมายถึงความพอใจ เห็นด้วยในเมื่อฝ่ายใด
ฝ่ายหนึ่ง จะทำทานการกุศลไม่มีการขัดข้องกัน จนเป็นเหตุถกเถียงกัน อาจนำไปสู่ความ
แตกร้างในครอบครัว

เมื่อทั้งสองฝ่าย เป็นคนมีความคิดความเห็นแบบเดียวกัน ก็เรียกว่าพิมพ์เท่ากัน
ฝากับตัวพอสวมกัน ก็เข้ากันได้โดยเรียบร้อย ความเป็นอยู่ในครอบครัว ก็มีแต่ความสงบ
ไม่มีความระหองระแหงเกิดขึ้น ประการต่อไป สามีภรรยาพึงงดเว้นจากอบายมุข อันเป็น
บ่อเกิดของความฉิบหายหลายประการ เช่น

๑. จดเว้นจากการดื่มน้ำเมา หรือสิ่งเสพติดให้โทษทุกชนิด
๒. จดเว้นเด็ดขาดจากการท่องเที่ยวไปในเวลากลางคืน อันจะนำความทุกข์มาให้แก่ตน และครอบครัว
๓. จดเว้นจากการมัวเมาในการเล่น อันสนุกสนานมากเกินไป จนเป็นเหตุให้ล้มตัว ลืมตน
๔. จดเว้นเด็ดขาดจากการเล่นการพนันทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นการพนันตามกฎหมาย หรือผิดกฎหมายก็ตาม ควรถือว่าเป็นบาปทั้งนั้น
๕. จดเว้นจากการคบหาสมาคมกับคนชั่วเป็นมิตรสหาย
๖. จดเว้นจากการประพฤติน เป็นคนเกียจคร้านในการงานอันมิใช่ทางเจริญของงาม ของทรัพย์สมบัติ

สามีภรรยาที่ประพฤติน จดเว้นจากปากทางฉิบหายดังกล่าวมา ก็ย่อมเป็นเหตุ ให้ตนทั้งสองได้ตั้งมั่นในคุณธรรม เป็นการปรับปรุงตนเองให้เรียบร้อยตามหลักของผู้ครอง- เรือน ประการหนึ่งแล้ว

คนที่ยังมีกิเลสกังวลใจ ย่อมมีอะไร ๆ เกิดขึ้น ทำให้ยุ่งยากได้บ้างเป็นบางครั้งว ยังคนที่อยู่ครองเรือนด้วยแล้ว ย่อมมีเรื่องกระทบกระทั่งได้ง่าย จึงต้องเพิ่มความระมัดระวัง ให้ดีเป็นพิเศษ จึงควรจะมีคุณธรรม ๔ ประการเป็นหลักประกันชีวิตไว้ ธรรม ๔ ประการ นั้น คือ

๑. สัจจะ ผู้ครองเรือนจะต้องมีความซื่อตรงต่อกัน อย่าคิดเอาใจออกห่างกัน อยู่กันอย่างเปิดเผย ให้ทั้งสองฝ่ายมองเห็นกันชัดเจน ไม่มีอะไรที่เป็นความลับ อันตนจะพึง ปิตบังแก่กัน ข้อนี้สำคัญมาก

๒. ทมะ ต้องรู้จักข่มใจ อย่าเป็นคนขี้วาม คิดแล้วจึงทำ จึงพูดเสมอได้รับ ขำอะไรมาจากใคร ก็ต้องคิดทบทวนเสียก่อน อย่าปล่อยใจไปตามความอยากความปรารถนา ให้มากเกินไป จะเกิดความยุ่งยากแก่ครอบครัว

๓. ขันติ ต้องมีความอดทนต่อทุกสิ่งทุกอย่าง ที่เกิดขึ้นในครอบครัวด้วย อย่าทำ ใจอ่อนต่ออะไร ๆ เป็นอันขาด ทนไว้ก่อนได้เป็นที่ และต้องทนกันนาน ๆ สักหน่อย ความสุข ย่อมมีแก่ผู้อุตทนเสมอ

๔. จาคะ หมายถึงการสละให้ปันสิ่งของของตนแก่บุคคลที่ควรให้ปัน อย่าทำตนเป็นคนคับแคบจงสร้างรื่บ้านด้วยความรัก จากคนข้างเคียง ด้วยการแบ่งปันกันกินเสมอ

ครอบครัวใดประพฤติตนอย่างนี้ ครอบครัวนั้นจะมีพื้นฐานดี สำหรับการมีผู้สืบสกุลต่อไป

เมื่อวิญญาณของทั้งสองฝ่ายดีพร้อมแล้ว ย่อมมีแรงดึงดูดเอาวิญญาณดีให้มาสู่ท้องของแม่บ้านได้สมความปรารถนา ท่านจะได้ลูกที่ดี เพราะท่านเป็นคนดี จึงขอให้ท่านเริ่มเป็นคนดีในวันแต่งงานเถิด แล้วรักษาความดีไว้ให้ถาวรตลอดไป.

อย่าสอนลูก อย่าทำโทษลูก ในขณะที่โกรธจัด
ความปรานีต ในการสอนลูกๆ เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

ปรารธนาบุตรทด-สืบสกุล

ท่านพ่อแม่ท่านบ๊อ ทั้งหลาย

เมื่อวันเสาร์ก่อน ได้อธิบายให้ท่านทั้งหลายได้ทราบถึงอิทธิพลของกรรม ที่เรียกว่า กรรมพันธุ์ว่ามีอำนาจรุนแรงขนาดไหน การกระทำของพ่อแม่มีผลส่งไปถึงลูกได้อย่างไร เพื่อเป็นการช้บอกแนวทางให้ท่าน ได้เข้าใจว่า ตัวท่านทั้งสองเป็นผู้มีส่วนสำคัญ ในการสร้างสรรค์ ร่างกาย ตลอดจนจิตใจของลูกของท่าน ถ้าท่านมีความปรารถนาที่จะสร้างอนาคตของครอบครัว ให้มั่นคง ก็คงประทับใจประกอบตัวของท่าน ให้เดินในทางที่ถูกไว้เสมอ ผลก็จะปรากฏแก่ลูกของท่านโดยมิต้องสงสัย วันนี้นำพญูกันถึงเรื่องอื่นๆ ต่อไป

ได้ทราบมาว่า มีชายหนุ่มไทยคนหนึ่ง ได้ไปเที่ยวเมืองพม่า เที่ยวอยู่นานก็พูด ภาษาพม่าได้ และในที่สุดก็ได้แต่งงานกับหญิงสาวชาวพม่า ในคืนวันแต่งงานเจ้าบ่าวคนไทย ได้ไปนอนรอเจ้าสาวอยู่ในห้องเป็นเวลานาน มิได้เห็นเจ้าสาวเข้ามาสู่ห้องตามประเพณี ตนก็ทำใจเย็นนอนคอยต่อไป หนึ่งชั่วโมงผ่านไปแล้วยังไม่เห็นเจ้าสาว ใจซักไม่ตี นึกในใจว่า เจ้าสาวพม่าตำคนไทยเสียแล้วกระมัง ผลที่สุดทนไม่ไหว ก็ต้องออกไปตามเจ้าสาว ไปพบ เจ้าสาวกำลังนั่งหลับตาสวดมนต์อยู่ตรงหน้าพระ อันเป็นสถานสักการะประจำบ้าน เจ้าสาว สวดมนต์กว่าชั่วโมงจึงจบและได้มาอยู่กับสามีตามประเพณี ชายคนนั้นได้เล่าให้ฟังต่อไปว่า ในคืนแรกของวันแต่งงาน เจ้าสาวได้นั่งไหว้พระเป็นเวลาหนึ่งชั่วโมง เมื่อได้ยู่กินกันมาเป็น เวลาหลายปี การปฏิบัติของภรรยาของเขาในเรื่องสวดมนต์ ก็คงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ผิดกัน แต่ว่า ในคืนแรกสวดคนเดียว ต่อมาสามีชักเพิ่มเป็นหลายคนเท่านั้น ส่วนเจ้าบ่าวนั้นยังคง แบบเดิม คือขี้เกียจไปสวดมนต์ไหว้พระ

การที่สุภาพสตรีพม่า ทำการสวดมนต์ก่อนนอนทุกคืนๆ นั้นเป็นการกระทำที่ ชอบแท้ ธรรมเนียมคนไทยเราในสมัยโบราณก็ได้สอนกันมาอย่างนั้นซ้ำเจ้าผู้เขียนเรื่องนี้ก็ได้ รับการอบรม ให้รู้จักสวดมนต์ไหว้พระมาตั้งแต่ตัวน้อยๆ นิสัยจึงได้โน้มเอียงไปในทางเป็น พระมากกว่าเป็นชาวบ้าน การกระทำเช่นนี้ ก็มีอิทธิพลอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน

เป็นธรรมชาติของผู้ที่ครองเรือนด้วยความพอใจ คือมีการแต่งงานกันถูกต้องตาม ประเพณี ทั้งสองฝ่ายมีความรักใคร่กันเป็นอย่างดี เมื่อแต่งงานกันแล้ว ย่อมมีความปรารถนา ที่จะได้บุตรไว้สืบสกุล อยากได้บุตรไว้เป็นพยานแห่งความรัก อยากได้บุตรไว้เป็นสื่อเชื่อมโยง ความไมตรี ระหว่างพ่อแม่ มิใช่แต่ผู้ที่ เป็นพ่อแม่เท่านั้นที่อยากได้ คนที่คอยจะเป็นปู่ ย่า ตา ยาย ก็พลอยอยากได้ไปด้วยเช่นกัน นี่เป็นความปรารถนาทั่วไปของผู้ครองเรือน มีอยู่บ้าง ที่อยากสนุกแต่ไม่อยากได้ลูก นั่นคือชายหญิงที่ได้เสียกันในทางลับๆ เขาทั้งสองเป็นคนสนุกสนาน อำนาจของความอยาก อยากได้ความสุขทางเนื้อหนัง ไม่มีความตั้งใจที่จะให้มีลูกออกมาเลย คนประเภทนี้ เป็นพวกใจทราวม ทราวมอย่างสัตว์เครื่องจานก็ว่าได้ เขาขาดความรับผิดชอบใน ตัวเขา และในลูกที่จะออกมา เด็กที่ออกมามิใช่เป็นความประสงค์ของพ่อแม่แน่นอนมักเป็นเด็ก ไม่เรียบร้อย สมอมักไม่ค่อยสมบูรณ์ คนชนิดนี้เป็นตัวบาป ที่ออกจากผลอันเป็นความชั่ว ของผู้อยากสนุกเท่านั้น หาใช่ลูกในทางธรรมไม่ เป็นเรื่องที่ชายหนุ่มหญิงสาวพึงสังวรให้มาก สักหน่อย เพราะสมัยนี้เป็นสมัยของปริมาณ สมัยคาเวียม มนุษย์สมัยนี้ ชักจะไวไฟอยู่ สักหน่อย เพราะความไวไฟนี้แหละ ลูกไม่มีพ่อแม่จึงเพิ่มจำนวนมากขึ้น เป็นการเพิ่มความชั่ว และคนชั่วให้เกิดขึ้นในโลกเท่านั้น จึงขอให้ระวังกันให้มากสักหน่อย อย่าเห็นแก่ความสนุก ให้มากเกินไป จะเป็นทุกข์ทั้งแก่ตนและผู้อื่นในภายหลัง

ได้ทราบ ว่า คนโบราณเขามีพิธีอะไรๆ หลายอย่างเช่นในการแต่งงาน บางทีมี ฤกษ์ดีสำหรับแต่งงานเท่านั้น แต่ยังไม่ดีสำหรับที่จะนอนร่วมกัน แม่เจ้าบ่าวจะได้มาอยู่บ้าน เจ้าสาว และเจ้าสาวก็เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเต็มตามกฎหมายแล้วก็ตามตนก็ต้องรอ บางทีถึง สามคืน จึงจะเข้าหอตามธรรมเนียมได้ แม้ในการเข้าห้องหอเขาก็มีพิธีหลายอย่าง เช่นให้ทำ พิธีไหว้พระสวตมนต์ จึงจะนอนร่วมกัน วิธีการเช่นนี้ เป็นวิธีการสอนคนให้เป็นคนไม่ บุ่มบ่าม ให้พิจารณาเสียก่อนจึงจะเสพย์ เพราะการทำอะไรโดยมั่งกายนันมิใช่วิสัยของคน แต่เป็นวิสัยของสัตว์เครื่องจานหรือคนป่าที่ยังไม่เจริญ พิธีการต่างๆ เป็นเรื่องแสดงถึงความ ไม่ เป็นป่าเถื่อนของสังคม เขาจึงอยู่กันด้วยความเรียบร้อยเป็นอย่างดี

ถ้าชายหญิงคู่ใดปรารถนาบุตรที่ดีๆ ไว้สืบสกุลจึงควรปฏิบัติดังนี้ คือ ให้นึกถึง คุณของพระรัตนตรัยด้วยการไหว้พระสวตมนต์ นึกถึงบุญคุณของพ่อแม่และของบรรพบุรุษ ที่ได้สืบสกุลมาโดยลำดับ ให้ใจของตนได้เบิกบานผ่องใสด้วยคุณงามความดีก่อน แล้วจึงอยู่

ร่วมกันอย่างสามภรรยา มิใช่มุ่งความสนุกสนานอย่างเดียว แต่ต้องมุ่งหวังเพื่อให้มีบุตรที่ดีไว้สืบสกุลต่อไปด้วย อริษฐานใจขอให้วิญญาณดี ๆ ได้จุติมาเข้าท้องภรรยาของตน แม้หญิงก็พึงทำในใจอย่างนั้น เป็นการสร้างความดีไว้ในตนเสียก่อนแล้วความดีจักได้ถ่ายทอดไปสู่บุตรต่อไป เวลาใดที่ตนมีใจขุนมัวเศร้าหมองด้วยโรคภัย โทสะ โมหะ หรือกิเลสใดๆ อื่นขออย่าได้ทำอะไร ในทางที่จะให้มีลูกออกมาเป็นอันขาด เพราะใจที่เป็นบาป ย่อมส่งผลให้เป็นบาปเสมอ คนโบราณเขาถือหลายอย่าง เช่นวันเกิดของชายของหญิง วันตายของบิดามารดา วันพระในทางศาสนาที่คนนับถือ วันที่หญิงมีระดู หรือมีอาการปวัยใช้อย่างใดอย่างหนึ่งถือเป็นวันไม่สมควร สามภรรยาไม่พึงเสพยาเป็นอันขาด การที่เขาสอนให้ถือเช่นนั้นเป็นการตัดทางมิให้เป็นคนมกมากในทางกามเกินไป เพราะความมกมากในกาม มิได้ก่อให้เกิดสิ่งที่ดีขึ้นเลย จงจำไว้ว่า อย่าเสพยาเพื่อความสนุก แต่เสพยาเพียงเพื่อมีลูกที่ดีไว้สืบสกุลเท่านั้น และจงเสพยาด้วยความไม่หลงใหลในกามจนเสียคน นี่เป็นแบบแผนที่ดีของคนในสมัยโบราณ ซึ่งพวกเราในสมัยนี้ ควรถือกันเสียบ้าง จะเป็นทางช่วยทำให้สังคมอันละเหว ได้กลายเป็นสังคมที่ดีขึ้นบ้าง

ในขณะที่มาารดากำลังตั้งครรภ์ เป็นระยะเวลาสำคัญของชีวิต เป็นระยะของการกระทำสิ่งมีค่ายิ่งสำหรับตนและครอบครัว จึงต้องมีระเบียบสำหรับปฏิบัติทั้งกายและทางใจ ในการปฏิบัติทางกายนั้น เป็นเรื่องของหมอที่จะแนะนำให้ เพื่อให้มารดามีฟลานามัยสมบูรณ์ เด็กในท้องจะได้พลอยสมบูรณ์ไปด้วย อาหารการกินเป็นเรื่องที่มาารดาจะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษเสมอ เพราะมารดาขณะมีท้อง เป็นคนสองชีวิต ถ้าเจริญ ก็เจริญทั้งสองชีวิต ถ้าหากเสื่อม ก็เสื่อมทั้งสองชีวิตเช่นเดียวกัน จึงต้องระมัดระวังเป็นพิเศษเสมอ

ส่วนด้านจิตใจ นับว่าสำคัญมาก ในสมัยโบราณคนไทยเราพอตั้งท้อง ก็ต้องถือศีลห้าประการอย่างเคร่งครัด ไม่มีการฆ่าสัตว์ ทรมานสัตว์ หรือไปดูเขาทรมานสัตว์ ไม่ว่าในกรณีใดๆ ต้องหักใจให้อ่อนโยน มีความรักเอ็นดูต่อสรรพสัตว์ทุกถ้วนหน้า เป็นการช่วยให้ใจของตนถึงขั้นประการหนึ่ง ประการที่สองต้องมีความพอใจในทรัพย์สินสมบัติของตน และเคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่นมองดูทรัพย์สินของคนอื่นเป็นเช่นกับก้อนกรวด อย่าเปิดโอกาสให้ความอยากได้เกิดขึ้นแม้แต่น้อย ประการที่สาม ต้องรักษาใจให้บริสุทธิ์ ระวังมิให้เกิดความกำหนัดทางกามต้องถอนใจจากการเสพยาเสพติด จงกว่าจะคลอดลูก อย่าได้

กระทำจิตใจ ๆ อันจะเป็นทางให้เกิดความกำหนัดได้เป็นที่ ผู้มีกรรมต้องทำตนเป็นหญิง-
พรหมจารีจึงจะเหมาะ ประการที่สี่ การพูดจากับใคร ๆ ต้องพูดแต่คำจริง คำอ่อนหวาน
คำสมานสามัคคี คำที่มีประโยชน์ งดเว้นจากการพูดที่ไม่สมควรให้หมดสิ้น แม้เรื่องที่ควรพูด
ก็พูดแต่พอประมาณ อย่าพูดมากเกินไป จนก่อให้เกิดความฟุ้งซ่านในทางใจได้ ประการที่ห้า
ของเสพติดมีนเมาทุกชนิด เป็นสิ่งให้โทษโดยส่วนเดียว หญิงมีกรรมต้องงดเว้นโดยเด็ดขาด
สถานที่บางแห่งอันไม่เหมาะ เช่น บ่อนการพนัน สนามชนโค สนามแข่งม้า สนามชกมวย
และสถานที่ใด ๆ อันก่อให้เกิดการตื่นเต้นหวาดเสียว เป็นสถานที่ที่หญิงมีกรรมไม่พึงเหยียบกาย
เข้าไปเป็นอันขาด

วันหนึ่ง ข้าพเจ้าได้พบครอบครัวของข้าราชการผู้หนึ่งทางภาคใต้ ท่านผู้หญิงท่าน
อยู่ในหมู่บ้านอิสลาม อันชาวอิสลามนั้น เขามีวิธีการอยู่อย่างหนึ่ง เรียกว่ารับศีลสุหนัต
คือการขลิบหนังปลายองคชาติของผู้ชายนั่นเอง ในเวลาทำพิธีอย่างนี้ เขาถือเป็นเรื่องสำคัญ
คล้ายพิธีบวชพระของชาวพุทธ ท่านข้าราชการผู้ทีกล่าวนี้ได้รับเชิญให้ไปร่วมในงานด้วย เขา
ได้พาภรรยาซึ่งกำลังมีท้องไปด้วย ตามปกติเขามักถือว่า คนที่มีท้องไม่ควรไปในงานเช่นนั้น
แต่ความอยากรู้อยากเห็นบังคับให้ไปเมื่อไปถึงก็ได้เห็นพิธีทุกอย่าง ต่อมา เมื่อเธอคลอดบุตร
เป็นชาย ปลายองคชาติของลูกชายเป็นเหมือนรอยขลิบแล้วอย่างนั้น นี่เป็นตัวอย่างของการ
พาศุตรในท้องไปในที่ไม่สมควร

มีเด็กคนหนึ่ง พอโตขึ้นก็เก่งในทางไฟมาก ตามได้ความว่า แม่ชอบเล่นไฟ
เวลามีท้องก็ต้องพาท้องอันผิดปกติไปบ่อนไฟด้วย นิสยการพนันจึงติดมาถึงลูกของตน ทำให้
ลูกมีนิสัยเป็นนักการพนันอย่างแม่ไปด้วย นี่เป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่า ความเป็นอยู่ของมารดา
มีส่วนสร้างสรรค์นิสัยของลูกมากมายเพียงไร จึงขอให้มารดาผู้กำลังตั้งท้อง พึงระวังให้จงหนัก
เพื่อผลดีแก่ลูกอันเป็นที่รักของตน แต่มารดาจะทำให้เรียบร้อยคนเดียวไม่ได้ ถ้าหากขาดความ
ช่วยเหลือของบิดา

ในขณะที่ภรรยากำลังตั้งครรภ์ สามีจะต้องเอาใจใส่ต่อภรรยาให้เป็นพิเศษอย่ามัว
แต่เที่ยวเตร่เถลไถลไปหาความสนุกสนาน จงกลับบ้านตามเวลา ให้นึกว่าคนหนึ่งทางบ้าน
กำลังรอคอยท่านอยู่ เขาต้องการคำปลอบโยน ต้องการความเห็นอกเห็นใจ อย่าได้ทำให้เธอ
ต้องเข้าใจเป็นอันขาด ความทุกข์ของแม่ย่อมส่งผลไปถึงลูกได้เสมอ พ่อบ้านจึงต้องเอาใจใส่

แสดงความรักความเห็นใจให้มากกว่าปกติ หาของขวัญมาให้บ้าง พุดให้เธอได้รับความ
เบิกบานใจบ้าง ความสนุกสนานอันใดที่ตนเคยทำในเวลาที่ภรรยาตั้งครรรค์ ต้องควั่นเด็ดขาด
จงอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนสิ่งที่กระทบกระเทือนใจแม้บ้านมากที่สุด คือ เรื่องการกลับบ้านไม่
ตรงเวลา ได้ข่าวว่าไปเที่ยวกับหญิงอื่น สองอย่างนี้ทำให้เข้าใจหนัก ต้องระวังให้มากสักหน่อย
ธรรมชาติของผู้หญิงเป็นผู้อ่อนแอ ไหวง่ายโดยกำเนิด และโดยเฉพาะในขณะมีท้องด้วยแล้ว
ความรู้สึกของผู้หญิงแรงขึ้นกว่าปกติ จงอย่าได้จุดไฟคือความทุกข์ความร้อนใด ๆ ขึ้นใน
ครอบครัวเป็นอันขาด ผู้หญิงบางคน มักหึงหวงในเวลาที่มีท้อง ใจน้อย กระทั่งอะไรนิดก็
จะยาก ฉะนั้น ผู้ชายต้องมีความอดทน อย่าใจน้อยตามเขาไป ฝ่ายหนึ่งเป็นไฟมา ตนต้อง
เป็นน้ำเสีย อย่าใจน้อยตามเขาไป ฝ่ายหนึ่งเป็นไฟมา ตนต้องเป็นน้ำเสีย อย่าเผาบ้านของท่าน
ด้วยโทษะของท่านเป็นอันขาด ในเวลาใกล้คลอดบุตร ความขาดกลัวย่อมเกิดแก่หญิงบ้าง
เพราะเรื่องคลอดบุตร เป็นเรื่องสำคัญอยู่มาก สามิพึงนำเธอไปหาหมอเป็นครั้งคราว เพื่อ
รับคำแนะนำอันถูกต้อง และเพื่อตรวจร่างกาย เพื่อรู้วันคลอดได้ล่วงหน้า ตนจะมีต้อง
เดินทางไปไหน ๆ และจะได้เตรียมอะไร ๆ ที่จำเป็นไว้ให้พร้อม สำหรับหนูน้อยที่จะออกมา
ดูโลกอีกผู้หนึ่ง จงชวนเธอสนทนาแต่ในเรื่องที่ดี ๆ มีประโยชน์ ฟังแล้วสบายใจ ให้เธอได้พบ
ได้เห็นแต่สิ่งอันดีงามถ้ายะเยียว ก็จะเป็นทางช่วยให้ลูกและมารดา มีความสมบูรณ์ในทางจิต
สมปรารถนา

จึงขอเตือนผู้ที่จะให้กำเนิด แก่ทารกทารกน้อย ๆ จงได้ประพฤติปฏิบัติที่ชอบ
ตามศีลธรรมทางศาสนา ตามประเพณีคตินิยมก่อน ๆ ได้ประพฤติกันมา เพื่อช่วยกันสร้าง
ลูกหลานให้เป็นคนดี มีประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองต่อไป ขอให้ท่านที่กำลังจะเป็นพ่อแม่
ทั้งหลาย พึงทำตนดังกล่าวมานี้เกิดความสุขความเจริญก็จะมีแก่ท่านได้สมปรารถนา.

พ่อ-แม่ เป็นกระจกเงาที่สำคัญของลูก

การรับ-ถ่ายทอดอุปนิสัย

ท่านพ่อแม่ที่นับถือทั้งหลาย

เมื่อวันเสาร์ก่อน ข้าพเจ้าได้พยายามอธิบายให้ท่าน ได้เข้าใจถึงความหมายของการอยู่ร่วมกันโดยถูกต้องของสามภรรยา ได้นำวิธีการของคนโบราณมาเล่าให้ฟังว่าเขาได้ปฏิบัติต่อกันอย่างไร คุณธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา อันพ่อบ้านแม่เรือนควรปฏิบัติมีประการใดบ้าง ข้าพเจ้าได้นำมากล่าวโดยละเอียด เพื่อให้ทุกท่านได้รับทราบไว้ และหากท่านได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันของท่านด้วยแล้ว ครอบครัวน้อยๆ ของท่าน ก็จะกลายเป็นสวรรค์ ตัวของท่านก็จะกลายเป็นเทวดาขึ้นมาทันที เป็นการง่ายเหลือเกินที่ท่านจะทำตนให้เป็นเทวดา โดยการปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ท่านอาจสงสัยว่า ทำไมข้าพเจ้าจึงกล่าวย้ำหนักในเรื่องการเป็นอยู่ของสามภรรยา มันมีความสำคัญมากนักหรือ ขอบอกว่ามีความสำคัญมาก

ข้าพเจ้าเคยได้ไปในพิธี ทำการหล่อพระพุทธรูปองค์ใหญ่ๆ ในวันที่เขาจะเททองหล่อแม่พิมพ์ที่เขานับไว้เรียบร้อยแล้วนั้น ได้เห็นหัวหน้าช่างและคนงานทุกคนแต่งตัวนุ่งขาวห่มขาว และทำพิธีบูชาพระรัตนตรัย สมาทานศีลห้าประการทั่วกันทุกคน นอกจากนั้นยังได้นิมนต์พระมานั่งเป็นพยาน ทำพิธีสวดชัยมงคลคาถาและยังทำพิธีเกี่ยวกับการสังเวยเทวดารวมทั้งครูบาอาจารย์ด้วย ได้ถามเขาว่าทำไมจึงต้องทำเช่นนั้น เขาบอกว่า มันเป็นพิธีเก่าแก่ที่ได้รับช่วงกันมา เขาตอบอย่างคนठीอะไรพอเป็นพิธีการเท่านั้น แต่เนื้อแท้ของการกระทำเช่นนั้น ยังมีความหมายทางจิตใจอยู่มากเพราะในขณะนั้นพวกช่างเหล่านั้น กำลังทำพิธีหล่อพระพุทธรูปออกมาให้คนให้ไว้ผู้กระทำการหล่อหรือหล่อต้องมีใจสะอาด มีพระคือศีลธรรมประจำใจ องค์พระจึงจะงามและเรียบร้อย เขาทำอย่างนี้มีความหมายในทางจิตอยู่มากทีเดียว ท่านทั้งหลายลองคิดถึงดูเถิด เพียงแต่การสร้างพระ อันไม่มีวิญญูณครอง อันไม่สามารถจะถ่ายทอดอุปนิสัยใจคอของคนผู้ทำการหล่อไปได้ เขาอุตส่าห์ทำโดยพิธีการทำให้เป็นพระกันเสียก่อน เขามีได้ทำอะไรกันอย่างลวกๆ แบบสุกก็เอาพอเผาแล้วก็กินกันหามิได้

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

ในเรื่องของการสร้างคน ก็มีสภาพเช่นนั้น ความจริงในการสร้างคน เราควรมีพิธีและการกระทำให้ดีเป็นพิเศษกว่าการสร้างวัตถุเสียอีก เพราะคนสามารถรับถ่ายทอดอุปนิสัยใจคอจากผู้ให้กำเนิดได้ ถ้าผู้ให้กำเนิดเป็นคนใจดีใจงาม ทุกอย่างก็งามไปตาม ถ้าผู้ให้กำเนิดเป็นคนใจทราม ผู้กำเนิดมาก็เป็นคนใจทรามไปด้วย ลูกโจรก็มีนิสัยเป็นโจร ลูกของนักปราชญ์ก็มีนิสัยเป็นปราชญ์ไม่ผิดพันธุ์ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องเช่นนี้ พอหาได้จากชีวิตของคนในปัจจุบัน ได้ถมเถไป เว้นไว้แต่เขาผู้นั้น ได้มารับการอบรมในทางถูกต้องชอบ และได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีงาม อำนาจของสิ่งแวดล้อมช่วยให้เขามีความคิดโน้มน้าวใจไปในทางดีได้ ในการกระทำเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดังกล่าวมาแล้วว่าต้องทำด้วยกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าต้องให้ดีเท่ากันทั้งสองฝ่าย มิฉะนั้นก็จะเท่ากันได้เมื่อลูกเหลวไหลว่า “พันธุ์พ่อมันไม่ดีบ้าง” แม้ว่า ฝ่ายพ่อก็ว่า “เต็มที่เหล่ากอของแม่มันไม่ดี” ความจริงเป็นความผิดทั้งสองฝ่าย ที่มีได้ช่วยกันเหนียวรั้งให้ดำเนินไปในทางที่ชอบ จึงขอแนะนำท่านทั้งหลายว่า ระวังให้ศีลสมาธิภรรยาต้องทำแบบลงเรือลำเดียวกันมีอะไรในทางดี ๆ ก็มีให้เหมือนกัน เรื่องก็จะเรียบร้อย รวมความว่าท่านที่จะเป็นพ่อแม่ ได้ประพฤติธรรมเป็นอย่างดีตามหลักศาสนา ตามหลักของศีลธรรม พินิจที่จะหล่อหลอมเหมาะสมกันทั้งบนและล่างปิดเข้าได้สนิท เรียบร้อยเป็นอันดี ไม่มีบกพร่องแล้ว รูปที่หล่อสำเร็จก็คงจะดีงามโดยมิต้องสงสัย

ในตอนนั้นขอแถมเล่าเรื่องนิทานโบราณให้ฟังอีกสักกนิทหนึ่ง เพื่อเป็นแนวสักรกันต่อไป เรื่องนี้มีชื่อของคนไทย แต่เป็นเรื่องของเมืองจีน มิใช่เป็นเรื่องเดียวกันแต่มันเป็นเรื่องเก่านาน ๆ มาแล้วจนนับมิได้ว่านานสักเท่าใด

ในสมัยหนึ่ง พระเจ้าแผ่นดินผู้ครองเมืองมีความอ่อนแอเล็กน้อย บ้านเมืองจึงตกไปอยู่ในมือของพวกขันทือนเป็นพวกที่รับใช้ใกล้ชิดต่อพระเจ้าแผ่นดิน พวกนี้คอยกราบทูลอย่างโน้นอย่างนี้ โน้มน้ามนำความคิดของพระเจ้าแผ่นดินเข้าหาประโยชน์ของตนเสมอ เหตุการณ์ในบ้านเมืองไม่สู้เรียบร้อยนัก แต่ไม่ถึงขั้นร้ายแรงเกินไปขนาดแต่เพียง “ฝ่ายเสนาพวกเข้าเฝ้าก็เข้าหาเยวหน่า ที่หน้าตาดูดี ๆ ทามโหรในเกณฑ์เข้าเฝ้าสืซอ อยู่แต่ห่อล่อกามา” หาแต่ความสนุก หาได้คิดบำรุงบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าไปเท่าที่ควรจะเป็นไปไม่ พวกข้าราชการบางพวกชอบทำการทุจริตโดยวิธีต่าง ๆ จนชาวสื่อปรากฏมีในทั่วทั่วไป ในสมัยนั้นมั่ววัดใหญ่ และสำคัญอยู่วัดหนึ่ง ตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่สวยงามมาก มีถ้ำตามธรรมชาติหลายแห่ง เมื่อ

พระมาสสร้างเป็นวัดก็ได้ประทับประดาให้สวยงามขึ้นอีกหลายประการ ตามปกติมีคนมาเที่ยวที่วัดนี้มาก ๆ เสมอในวันหยุดงาน สถานที่ควรดูแลควรชม พระท่านก็เปิดให้ประชาชนเข้าไปดูไปชมได้ตามปรารถนา แต่มีอยู่ห้องหนึ่ง ถูกใส่กุญแจดอกใหญ่ประทับค้ำอย่างหนาแน่นไม่เคยเปิดให้ใครเข้าไปดูเป็นอันขาดใคร ๆ ก็อยากดูแต่ก็ดูไม่ได้ อันของใดที่ปกปิดไว้ก็ย่อมก่อให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น ถ้าเปิดเสียก็ไม่มีใครสนใจกันเท่าใดนัก

วันหนึ่ง ท่านหัวหน้าตำรวจใหญ่พร้อมด้วยบริวาร ได้มาเที่ยวที่วัดนี้ หัวหน้าตำรวจผู้นี้เป็นคนใจร้อน ทุตุน ชอบใช้อำนาจเสมอ มักถือหลักว่าไม่มีอะไรที่ตำรวจจะทำได้ มีลูกน้องผู้รับใช้ใกล้ชิดมากคน ล้วนมีนิสัยดูๆ แบบเดียวกับนายทั้งนั้นเมื่อเขามาถึงวัดท่านสมภารก็ได้ทำการต้อนรับเป็นพิเศษ เพราะเห็นว่าเป็นคนใหญ่คนโต ได้พาไปเที่ยวชมสถานที่ทุกแห่งที่ควรดูควรชม เว้นแต่ห้องพิเศษนั้นท่านสมภารมิได้เปิดให้ดู นายตำรวจใหญ่เกิดความสนใจ ได้ถามว่าข้างในมีอะไรบ้าง ท่านสมภารก็บอกว่าสิ่งที่ชาวโลกไม่พึงดูอยู่นายตำรวจก็ยิ่งเกิดความอยากรู้อยากดูใหญ่ แม้ท่านสมภารจะอธิบายเหตุผลว่า ไม่ควรเปิดโดยละเอียดอย่างไร ก็หาสามารถลดระดับของความอยากรู้อยากดูลงได้ไม่ ผลที่สุดเมื่อถูกขอร้องเกมบังคับ ท่านสมภารก็จำใจเปิดกุญแจให้มนุษย์ผู้ตอดันผู้นั้นได้ดูกัน เมื่อเปิดออกแล้วไม่ปรากฏว่ามีอะไร อันจะพึงดูได้ด้วยตาเนื้อ เพราะสิ่งที่ถูกขังไว้นั้นเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น สิ่งนั้นคือวิญญาณร้ายๆ ทั้งหมด ที่ถูกลงโทษและเอาขังรวมไว้ในห้องนั้น พอประตูเปิดออกเท่านั้นแหละ วิญญาณเหล่านั้นก็ได้รับอิสระภาพ และลอยละล่องออกจากห้องนั้นไป ๆ ทั่วที่ที่จะเกิดต่อไปก็วิญญาณร้ายๆ นั้น ไม่สามารถจะไปเข้าห้องของคนที่อยู่ในศีลในธรรมได้ คงต้องเที่ยวไปหาที่เหมาะแก่ตน

บ้านโคกพ่อบ้านแม่บ้านประพติตนเป็นคนเหลวไหล มีประการต่างๆ วิญญาณก็เข้าห้องของคุณหญิงคุณนายบ้านที่เหลวไหลนั้น ขณะวิญญาณอยู่ในห้องยังไม่มีอะไรเสียหายเท่าใดนัก แต่เมื่อเกิดออกมาแล้ว พื้นฐานเดิมของวิญญาณไม่ดี สถานที่เกิดก็ไม่ดี ออกมาแล้วก็พบสิ่งที่ไม่ดีอีกเลยรับเอาคุณค่าด้านร้ายไว้ในตนมากมาย พอพวกที่เกิดมานั้นโตขึ้นเป็นหนุ่มเข้าทำงานตามหน้าที่ๆ บิดาของตนจะบรรจุเข้าไปได้ เขาเหล่านั้นมิได้ทำงานจริง เพราะถือว่าพ่อของเขาเป็นใหญ่ มีอำนาจ มีพวกพ้อง กลายเป็นคนเอาเปรียบงาน พาเพื่อนฝูงประพติตนเหลวไหล ปรากฏต่อมาว่า ความชั่วได้เกิดมากขึ้นในประเทศจีนในสมัยนั้น จน

ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ ว่าเต็มไปด้วยการโง่กันร้อยแปดพันประการ ความชั่วร้ายเหล่านี้มาจากไหนก็มาจากความถือตัว การตามใจตนเอง ชอบกระทำในสิ่งที่เหลวไหลนั้นและความทุกข์ความเดือดร้อนจึงเกิดมากขึ้น

เรื่องที่น่ามาเล่านี้ เพื่อเป็นการชี้ให้เห็นว่ามูลฐานของความชั่วนั้น จะเกิดแก่เด็กได้ก็โดยอาศัยมารดาบิดา เป็นผู้สร้างทั้งนั้น จะได้เป็นสิ่งที่เตือนใจท่านทั้งหลายให้ระมัดระวังตัวท่านให้ดีขึ้น เพื่ออนาคตของครอบครัว เพื่ออนาคตของประเทศชาติที่เรารักทรวงแทน

พระพุทธเจ้าเคยตรัสไว้ว่า “บุตรเป็นที่ตั้งของมนุษย์” โลกเราจะตั้งมโนในการต่อไปอย่างไหน ก็เป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องกับพ่อแม่ในปัจจุบันนี้เป็นสำคัญ มีพ่อแม่เป็นจำนวนไม่น้อยเป็นพ่อแม่สมัยใหม่ ไม่ค่อยมีความสนใจในการเป็นอยู่ของลูกที่ตนเกิดมา ตนทำหน้าที่เพียงผู้ให้กำเนิดเท่านั้น แต่หาได้ทำหน้าที่เลี้ยงดูของลูกอย่างแท้จริงไม่ ปลดปล่อยให้การเลี้ยงดูทั้งหมดเป็นหน้าที่ของพี่เลี้ยงโดยส่วนเดียวการกระทำเช่นนี้เป็นการชอบแล้วหรือ ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่เป็นการชอบการควรเลย เพราะเด็กอ่อนมีปกติเหมือนพันธุ์ไม้เลื้อย อยู่ใกล้สิ่งใดก็ย่อมเกาะจับสิ่งนั้น เด็กที่ใกล้ชิดกับพี่เลี้ยง และถ้ายทอดอุปนิสัยใจคอของพี่เลี้ยงมาสู่ตนก็ได้ ถ้าหากได้พี่เลี้ยงดีก็ค่อยยังชั่วหน่อย ถ้าได้พี่เลี้ยงที่ไม่ดีก็จะไปกันใหญ่โตถึงแม้จะได้คนดี ความรักความเมตตาของพี่เลี้ยง ผิดกับความรักของพ่อแม่ พี่เลี้ยงเขาคิดแต่เพียงตนเป็นคนเลี้ยงเท่านั้น แต่แม่คิดว่าตนเป็นมารดาของเด็ก ตนจึงควรเอาใจใส่ทะนุถนอมให้ดีมากเป็นพิเศษสักหน่อย ปัญหาอย่างนี้สมมากขึ้นในสมัยที่มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เพราะการครองชีพของสมัยนี้ ไม่เหมือนสมัยก่อนถึงกระนั้นก็ควรมีเวลาที่พ่อแม่จะได้อยู่พร้อมหน้ากับลูกๆ ให้มากที่สุดที่จะทำได้

ในการเลี้ยงดูทารก ขณะคลอดมาใหม่ๆ นั้นเป็นเรื่องสำคัญมากเหมือนกันเกี่ยวกับเรื่องนี้มารดาควรสนใจศึกษา ติดต่อบริการตามกับคนที่มีความชำนาญเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะคนชำนาญมีสองพวก คือ พวกหนึ่งชำนาญทางทฤษฎี เช่น เจ้าหน้าที่ส่งเคราะห์มารดาและเด็ก ๆ ที่ตนเองไม่เคยเป็นมารดาของเด็ก ๆ เลย แต่เขามีความรู้จากตำรามาก นับว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญทางตำราได้ อีกพวกหนึ่งได้แก่มารดาจริง ๆ มารดาที่เคยให้เกิด เคยเลี้ยงลูกมาหลาย ๆ คน นับว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านปฏิบัติการหญิงผู้ใหม่ต่อความเป็นมารดาของลูก ควรจะได้เข้าไปนั่งใกล้คนพวกนี้บ้าง แล้วศึกษาโดยการถามถึงวิธีการเลี้ยงลูกว่าอย่างไรดี อย่าง

ไหนไม่ดี รับฟังไว้แล้วเรามาแก้ไขให้เหมาะสมกับครอบครัวของตนว่าที่จริงน่าจะมีสมาธิของมารดาชั้นบ้าง เป็นสมาธิที่รวบรวมเหล่ามารดาทั้งหมด แล้วแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องเลี้ยงเด็กกันบ้าง ออกไปแนะไปเตือนให้คนที่ยังใหม่ต่อหน้าที่นี้ ได้รู้จักทำหน้าที่ของตนให้ดีขึ้นบ้าง ก็จะเป็นการได้ช่วยเหลือสังคมของมนุษย์มิใช่น้อยทีเดียว เพราะศาสตร์ทั้งหลายบรรดาในโลกล้วน การเลี้ยงลูกให้เป็นคนดีควรจะเป็นศาสตร์ที่ชาวโลกควรเรียนรู้ ถ้าหากวิชาประเภทนี้เจริญและรู้จักกันทั่วถึง ก็จะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้โลกนี้น่าอยู่มากขึ้น โลกจะน่าอยู่ก็เพราะชาวโลกเป็นคนดี มารดาบิดาจึงควรทำหน้าที่สร้างคนดี ให้ออกมาอยู่ในโลกให้มากขึ้น

หญิงชายคู่ใดไม่เหมาะแก่การเป็นผู้ให้กำเนิดแก่ทารก ไม่เหมาะที่จะทำพันธุ์หญิงชายคู่ไหนไม่ควรที่จะทำลูกออกมาเป็นอนาคต เพราะถ้าลูกออกมาจากคนแบบนั้นโลกก็จะเพิ่มคนสมองไม่สมบูรณ์ขึ้นในโลกอีก คนสมองไม่สมบูรณ์อยู่ในที่ใด ทำให้ความเดือดร้อนเกิดขึ้นในสถานที่นั้น ความเดือดร้อนเป็นสิ่งที่ไม่มีใครต้องการ เมื่อเราทั้งหลายไม่ต้องการแล้ว จงได้พิจารณาตนเองเสียบ้างว่า “คู่ฉันมีความเหมาะสมที่จะเป็นมารดา บิดาของลูกได้หรือไม่” ถ้าเห็นไม่เหมาะไม่ควร ก็อย่ายังไว้เสียเพราะทำในรูปนี้เป็นกุศลประการหนึ่งเหมือนกัน เป็นการตัดต้นทางมิให้ความชั่วเพิ่มขึ้นในโลกนี้ แต่บุคคลใดมีความสมบูรณ์ทั้งกายใจทรัพย์สินเงินทองมีทางที่จะเพิ่มพลโลกในทางดีงามได้แล้วควรทำอย่างยิ่ง เพื่อเป็นการเสริมสร้างกำลังคนในด้านดีและกำลังของความดีให้เพิ่มขึ้น เป็นการทำความชอบตามวิถีของชาวโลกประการหนึ่งแล้ว

หวังว่าท่านทั้งหลาย ที่มีโอกาสรับทราบตอนนั้นแล้ว คงจะมีอะไรบางอย่างเกิดขึ้นในดวงใจของท่านอันจะทำให้ท่านได้สำนึกถึงความเป็นมารดาบิดา อันเป็นเกียรติยศที่ชายหญิงทุกคนใครจะเป็นและจะได้ทำในหน้าที่ของท่านให้สมบูรณ์ทุกประการต่อไป

นิสัย-ดี มีแต่คนอยากคบค้า

นิสัย-ไม่ดี ควรหลีกเลี่ยงให้หลาวยาว

“วัชรกร”

ความรักที่บริสุทธิ์

ท่านพ่อแม่ท่านบอกละหลาย

ถ้ามีใครมาถามท่านว่า ท่านมีความรักลูกไหม? ท่านคงนึกในใจว่า ผู้มาถามปัญหาเช่นนี้คงเป็นคนไม่เคยมีลูกกะเขา เพราะใครๆที่มีลูกแล้ว ย่อมรู้ว่าความรักของพ่อแม่ที่มีต่อบุตรนั้น เป็นอย่างไร ความรักของพ่อแม่ เป็นความรักที่บริสุทธิ์ ไม่มีกิเลส คือราคะเข้าไปเจือปนแม้แต่น้อย คนที่ยังไม่เคยมีลูกไม่ทราบในเรื่องนี้ บางทีอาจเข้าใจผิด ในเมื่อลูกพ่อแม่คู่ค่าเอา ก็นึกไปว่าพ่อแม่ไม่รักตน ตนจึงถูกดูต่ำว่าอย่างนี้ ความจริงปากกับใจของพ่อแม่เป็นไปคนละรูป ปากว่าลูกไม่ดี แต่ใจอยากให้ลูกดี ไม่มีพ่อแม่คนใดจะทำใจร้ายกะลูกของตนเลย ถ้ามีขึ้นบ้างก็เรียกว่าผิดปกตินานๆจึงจะพบสักครั้งหนึ่ง

อชาตศัตรูกุมาร เป็นลูกของพระเจ้าพิมพิสาร ได้ไปคบหาสมาคมกับเทวทัต ภิกษุใจพาลได้รับคำสั่งสอนในทางผิด จึงเกิดความคิดชั่วต่อบิดา ได้จับพระเจ้าพิมพิสารไปขังไว้ในคุกและได้รับทรมานจนถึงแก่ความตาย ขณะที่อชาตศัตรูจับพ่อขังคุกนั้น เขายังไม่มีลูก จึงยังไม่รู้ว่าพ่อของตนรักตนขนาดไหน ในวันที่พระเจ้าพิมพิสารสวรรคต มเหสีของอชาตศัตรูก็ก่ดอดลูกเป็นชาย อำมาตย์สองคนกำลังนำข้าวทั้งดีและร้ายไปกราบทูลเจ้าชาย เขาททั้งสองได้ปรึกษากันว่า ควรจะทูลข้าวไหนกันเพราะเรามีข้าวเกิดและข้าวตายพร้อมกัน ทั้งสองก็ตกลงกันว่า ควรจะกราบทูลข้าวการเกิดก่อน เพราะการเกิด โลกถือว่าเป็นมงคล ข้าวตายเป็นอัมงคล เมื่อตกลงกันแล้ว เขาก็เข้าไปกราบทูลข้าวการเกิดของพระกุมารให้ทรงทราบก่อน พออชาตศัตรูได้รับข่าวเช่นนั้น สัญชาตญาณของการปกป้องรักษาบุตร ความรักในบุตรก็เกิดขึ้นในใจ ทราบว่าความรักนั้นมีปริมาณวัดไม่ได้ และรู้สึกขึ้นว่า เมื่อตนเป็น “เด็กน้อย” พระบิดาก็นมีความรักต่อตนเช่นที่ตนรักลูกน้อยนั้นเหมือนกัน ความรู้สึกตัญญูต่อพ่อบังเกิดเกล้าก็เกิดขึ้น และนึกได้ว่าตนเป็นคนเขลาคนผิดเอาพ่อบังเกิดเกล้าไปขังไว้ในคุก บานนี้จะเป็นอย่างไบบ้างก็ไม่รู้ ใครจะให้ใครไปปล่อยบิดาออกจากที่ขัง แต่ขณะนั้นอำมาตย์ก็ได้เข้ามากราบทูลให้ทรงทราบว่า พระบิดาได้ถึงแก่สวรรคตเสียแล้ว พ่อชำนกระหอบใจ อชาตศัตรู

ก็มีความเศร้าโศกเป็นอย่างยิ่ง ในการที่ตนเป็นคนเนรคุณ และทำกรรมหนักเห็นปานนี้ มัน
สาयเกินไปจนหมดทางแก้ไขเสียแล้ว นี่เป็นเรื่องแสดงให้เห็นว่า ความรักของพ่อแม่ส่ง
ปานใด ใครที่มีลูกแล้วคงทราบได้เป็นอย่างดี อย่ว่าแต่คนเลยแม่สัตว์เดรัจฉาน ในขณะที่
มันมีลูกมันก็มีความรักลูกมาก

(เรื่อง ความรักของลูกแมว)

ข้าพเจ้าเคยเลี้ยงลูกแมวไว้ตัวหนึ่ง ความจริงก็มีได้ตั้งใจจะเลี้ยงอะไรหรอก แต่
เห็นแล้วก็สงสารได้เอาอาหารเหลือเดนให้มันกิน มันก็มีความรักไม่ไปไหน เป็นแมวตัวเมีย
ต่อมาเมื่อแมวตัวผู้มาติดพันในตอนกลางคืน นางแมวก็นั่งท้อง พอถึงเวลาจะเกิดลูก ข้าพเจ้า
คอยสังเกตดูว่ามันจะเกิดที่ไหน วันหนึ่ง กำลังกินข้าวเพลินอยู่มันก็วิ่งเข้าไปในครัว และลง
ไปนอนในรังที่วางไว้ นอนนิ่งเฉยเป็นเวลานานมันหาได้เกิดไม่ แต่เป็นเพราะลูกน้อยๆ ใน
ท้องมันดิ้น บอกอาการว่า “แม่จ๋าฉันจะออกมาดูโลกแล้ว” แม่จึงรีบไปหาที่เกิด ต่อจาก
นั้นมาอีกตั้งสามวันจึงเกิดจริงๆ ตอนเช้าเวลาเก้าโมงกว่าๆ มันเที่ยวหาที่เหมาะๆ เพื่อทำการเกิด
ข้าพเจ้าได้เอาหีบไม้จำฉามาวางไว้ให้มัน เอาผ้าเก่าๆ ปูรองเล็กน้อย นางแมวลงไปในอนข้าง
ในแต่ละครั้งด้วยความเจ็บปวด มันได้ทำการเบ่งโดยวิธีหายใจเข้าแรงๆ แล้วก็เบ่งให้ลูกออกมา
ในครั้งแรกไม่ออก ดูอาการมันเมื่อยและปวดมาก ทำการเบ่งอีกเป็นครั้งที่สองลูกน้อยออกมา
เพียงครึ่งตัวก่อน นางแมวหมุนตัวรอบๆ และร้องด้วยความเจ็บปวด ข้าพเจ้าดูแล้วก็สงสารมัน
มากจึงช่วยดึงเบาๆ ให้ลูกออกมา เมื่อออกมาแล้ว มันได้ทำการเลียให้ลูก เลียเลือดที่ติดตาม
ผ้าจนเกลี้ยง เป็นการทำความสะอาดไปในตัว ส่วนลูกน้อย พอออกมาได้ยังมีทันทันลืมตาเห็น
โลกเลย ร้องแง้วๆ คลำหานมของแม่ทันที พอพบเข้าก็ทำการดูดด้วยความหิวทำให้เนื้อถึง
พุทธภาษิตที่ว่า “สัตว์ทั้งปวงเป็นอยู่ได้ด้วยอาหาร” ขาดอาหารก็ต้องถึงแก่ความตายเท่านั้น

หลังจากมันเกิดลูกแล้ว มันไม่ได้ออกไปไหนเลยถึงยี่สิบสี่ชั่วโมง อาหารก็ไม่กิน
น้ำก็ไม่ดื่ม มันคอยกอดลูกน้อยของมันด้วยความรัก พอเห็นลูกกระดุกกระดิก มันก็ปลอบโยน
ด้วยการเลียให้เหมือนนักบิดจะพูดว่า โอ้! อ้ายหนูของแม่ เป็นไรไปหรือลูก อย่าตื่นไป แม่

ยังอยู่ แม่จะเสียให้ นอนเสียเถิดลูกรัก มันรักลูกของมันเหลือเกิน วันต่อมามันจึงออกไป
หากินบ้าง แต่ไปไม่นาน รีบกลับมาด้วยความเป็นห่วง พอเข้าห้องก็ส่งเสียงให้ลูกทราบ
เป็นการบอกว่า “แม่มาแล้วลูกของแม่อยู่ไหน” ลูกน้อยพอได้ยินเสียงร้องของแม่ ก็ผงกหัว
ขึ้นมามอง ตามันยังมองไม่เห็น ต้องใช้กายประสาธน์สัมผัสไปก่อน พอเจอแม่ก็ตั้งหน้าตั้งตา
กินนมทันที บางทีคำคั้นติดคั้น มันไปหากินแล้วกลับมาประตูปิดเข้าไม่ได้ มันก็ส่งเสียงบอก
ให้รู้ ต้องไปเปิดประตูให้มัน มันก็ใจ พอเข้ามาได้ก็เอาหัวเคล้าแข้งเป็นการแสดงความ
กตัญญูทวนเวียนที่ข้าพเจ้าได้กรุณาต่อมัน

สัตว์เร่ร่อนทุกชนิด มีปกติตรงไปตรงมา ใจคิดอย่างใดก็ทำไปอย่างนั้น ไม่มี
มารยาช่อนเร้น ผิดกับคนซึ่งมีมารยา ไว้ใจได้ยากเต็มที

เรื่องที่น่ามาเล่านี้ ท่านผู้ฟังทั้งหลายอย่าคิดว่าเป็นเรื่องแมว ๆ หาสาระมิได้ ขอ
ให้คิดว่าแมวยังมีอะไรดี ๆ ที่พอจะสอนงานให้ทำได้เหมือนกัน โดยเฉพาะในด้านการรักของ
แม่ที่มีต่อลูก แต่เสียอยู่หน่อยตรงที่ไม่มีพ่อ ถึงแม้มันก็ได้เอาใจใส่ต่อเมียและลูกของมัน
มันต้องการแต่จะปลื้มความใคร่เท่านั้น พอสำเร็จกิจของมันแล้ว ก็เลิกจากกัน ไม่ต้องสน
ใจอะไรอีก ความหนักใจจึงตกอยู่กับแม่แต่ผู้เดียวน่าสงสาร คนผู้ชายที่มีลักษณะเหมือนแมว
ก็มีมากเหมือนกัน เขาเป็นชายใจแฉะมีความใคร่เกิดขึ้นในใจของเขา แล้วก็ไปเที่ยวเกี้ยวผู้หญิง
จนสมประสงค์แล้วก็เลยไป ผู้หญิงมีท้อง มีลูก ชายใจแฉะก็ได้สนใจเหลียวแล เขาเป็นคน
ที่ไม่สมกับรูปร่างของเขา มิได้ทำหน้าที่ของพ่อแม่แต่่น้อย เขาไม่มีมนุษยธรรมอยู่ในใจของ
เขาเลย กายของเขาเป็นคน แต่ใจของเขาเป็นแมวตัวผู้เท่านั้นเอง ขออย่าให้พูดถึงเขามากนัก
เลย เสียเวลาเปล่า ๆ

พูดเรื่องแมวต่อไปดีกว่า แม่แมวมีอาหารให้ลูกกินแต่เพียงประการเดียว คือนม
ของมันเท่านั้น ลูกแมวมือนามยิตไม่เจ็บออกแอด ไทวันโตคิ่นทีเดียว ไม่เท่าไรก็วิ่งได้
พ่นอกเต็มปากแล้ว พ้นของลูกแมวขึ้นเรียวร้อยดีมากเพราะได้อาหารถูกส่วน แต่เมื่อลูกมี
พ่นขึ้นเต็มปากแล้ว มันก็พาลูกลงไปนอนหลับ แม่เดินหน้า ปากร้องเหมียว ๆ ตลอดเวลา
เป็นการให้สัญญาณแก่ลูกของมัน มันสอนลูกให้รู้จักการทำมาหากินตามวิสัยของแมว ลูกก็วิ่ง
ตามแม่ตลอดไป วันหนึ่ง แม่แมวไปจับกระรอกได้ตัวหนึ่ง มันรักลูก คิดถึงลูก ได้นำ

กระรอกทั้งตัวมาทั้งลงข้าง ๆ ลูก ลูกตกใจ วิ่งหนีไปซุกอยู่ในซอกข้างฝา แม่ก็เรียกให้ออกมา แต่มันไม่กล้าออกมาเพราะกลัว แม่จึงคาบกระรอกตัวนั้นไปหาลูก และทำท่าตบให้ตกทำให้ดู เหมือนจะบอกว่า เจ้าโตแล้ว เจ้าต้องเรียนการจับหนู จับกระรอก เจ้าต้องพึ่งตัวเอง จะพึ่งแม่เสมอไปไม่ได้ ในชั้นแรกมันก็ยังไม่กล้าอยู่ดี แต่พอได้กลิ่นควาเลือก มันก็เข้ามาเลียและคาบไปเลย แม่จึงให้ลูกกินจนอิ่มแล้วส่วนที่เหลือจากลูกแม่จึงกินที่หลัง แม่แมวช่างมีความรักและเสียสละเพื่อลูกถึงขนาดนี้เสียวนอ แม่ของเราทั้งหลาย ท่านก็รักเราและเสียสละเพื่อเรามากเช่นกันบางทีมากไปเสียอีก “โอ! พระคุณของแม่ ลูกไม่สามารถจะพรรณาให้หมดได้แล้ว”

เมื่อท่านได้ฟังเรื่องของแมวแล้ว ขอย้ำได้คิดว่าเป็นเรื่องแมว ๆ เลย แต่จงคิดว่าท่านได้อะไรอันเป็นตัวอย่าง จากเรื่องของแมวบ้าง และจะได้เป็นบทเรียนสำหรับการดูแลลูกน้อยของท่านต่อไปธรรมชาติของหนูผู้จะเป็นมารดาของทารก ได้มีอวัยวะต่างกับผู้ชายหลายอย่าง ที่สำคัญก็คือ หนูมีเต้านมสองข้างที่อก นมนี้แหละเป็นที่อาหารของทารกผู้เกิดมาใหม่ ๆ ถ้าเราดูสัตว์ตระกูลจวานจะเห็นว่าสัตว์ที่เลี้ยงลูกด้วยนม เช่น วัว ควาย ช้าง ม้า หมา และแมว เมื่อลูกยังเล็กมันกินแต่น้ำนมเท่านั้น และเป็นนมของแม่โดยแท้ คนเราทั่วไปก็มีนมสำหรับให้ลูกกินแล้ว แต่เราเป็นคนที่ชอบทำอะไรฝืนธรรมชาติเสมอ เด็กน้อยยังไม่มีฟันที่จะบดอาหาร แม่กลัวลูกจะมีอาหารไม่พอ ก็บดข้าวกับน้ำตาลบ้าง ก็บดกล้วยบ้างให้ลูกกินวิธีให้กินก็ทำท่าพิลึก คือ เอาลูกนอนหงายระหว่างขาของมารดา แล้วเอาข้าวบดยัดใส่ปากลูกทำท่าเหมือนข่มเหงเด็กอย่างนั้น เด็กยังไม่มีฟันบดอาหารแข็ง ๆ กินเข้าไปมากก็เกิดท้องเสียบ่อย ๆ บางคนให้กินเสียจนท้องบวมเป็นปลาแขยงไปเลย อยากจะกล่าวว่ากระทำเช่นนั้นเป็นการไม่ถูกต้อง มารดาไม่ควรวิตกว่าอาหารจะไม่พอเด็กตัวน้อย ๆ ไม่ต้องกินอาหารมากนักดอก เพียงเต้านมของแม่ ก็พอสำหรับความต้องการของร่างกายแล้ว ลูกวัว ลูกควายยังไม่กินหญ้า ขณะที่ฟันไม่ขึ้น ลูกของเราควรจะเป็นอย่างนั้น โปรดจำไว้ว่า น้ำนมของมารดาเป็นอาหารที่มีคุณค่าที่สุดสำหรับเด็กแล้ว คราบไคที่ลูกของท่านยังไม่มีฟัน ขอย้ำได้ให้อะไรแก่เขา นอกจากน้ำนมของแม่เป็นอันขาด เว้นไว้แต่ว่า มารดามีร่างกายไม่สมบูรณ์ มีน้ำมน้อยเกินไปไม่พอสำหรับเลี้ยงลูก ก็ควรให้ลูกกินนมกระป๋องหรือนมสดที่ได้มาจากวัว หรือแพะ

เป็นต้น แต่การให้นมอย่างนี้ ต้องระวังให้สะอาดและปลอดภัย นมสดต้องต้มหรือหนึ่งเสียก่อน เพื่อฆ่าเชื้อโรค ขวดนม ภาชนะใส่นม หัวนมต้องอยู่ในสภาพที่สะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ จงจำไว้ว่า ลูกของท่านจะเจ็บป่วยได้ ก็โดยที่เชื้อโรคบางชนิดเข้าสู่ร่างกายของเขา นมและหัวนมอาจเป็นพาหนะของเชื้อโรคได้ จึงควรลวกหัวนมก่อนใช้เสมอ นอกจากนม ท่านอาจกินน้ำผลไม้บ้างก็ได้ แต่อย่าให้มากเกินไป

ในเรื่องการเลี้ยงทารกนี้ มารดาควรได้ถามนางพยาบาลตามสถานื่อนามัยได้เสมอ ท่านอย่าทำอะไรไปโดยไม่รู้เท่าถึงการถึงเป็นอันตราย ชีวิตของลูกมีราคามากจงถนอมเขาในทางที่ถูกหลักวิชาและปลอดภัยเสมอ การทำอะไรตาม ๆ กันมาในทางที่ผิดนั้นไม่เป็นสิ่งที่ไม่ดีเลย เช่น บางคนกล่าวว่า ตัวของดิฉันก็ได้รับการเลี้ยงมาแบบนี้ แม้แต่ตัวของท่านก็เช่นเดียวกัน นี่เป็นคำกล่าวที่พินสมัยแล้ว โลกเราได้เจริญก้าวหน้าไปมากแล้ว การเกิด การบริหารทารก จึงควรเปลี่ยนให้เหมาะสมแก่กาลเทศะด้วย จึงจะดี

การให้นมอันเป็นอาหารแก่เด็ก ควรใช้เวลา อย่าให้เด็กกินอาหารอย่างพร่ำเพรื่อ เป็นอันตราย มารดามักจะขาดความเอาใจใส่ในข้อนี้ เช่น พอลูกร้องไห้ ก็เอานมมดปาก ลูกทันที เท่ากับให้ลูกหยุดร้องต้องการกินนม ทำกันจนเป็นนิสัย พอเด็กร้องมักจะพูดกับเด็กว่า หยุดร้องเสียเถิดลูกแม่จะให้กินนม เอาของกินเข้าล้อเสียเรื่อย จนกระทั่งเด็กเสียคน นี่เป็นการกระทำที่ไม่สุจริต เวลาเด็กร้องไห้เราควรหาเหตุผลได้ก่อนว่า เขาร้องให้ทำไม ไม่ใช่ร้องเพราะหิวเสมอไปตอก บางทีมดกัดเขาก็ดร้อง ผ้าปูที่นอนเปียกด้วยปัสสาวะเขาก็ดร้อง เขาลายแล้วไม่ได้ล้างก็ร้อง ที่นอนแข็งไปเขาก็ดร้อง รวมความว่าเด็กร้องต้องมีเหตุ ไม่มีเหตุ เขาไม่ร้อง ไม่กวน ไม่จู้ ผู้ที่ทำให้เด็กร้องคือความสะเพร่าของแม่นั่นเอง ฉะนั้น พอได้ยินเสียงลูกร้องจงค้นคว้าหาเหตุผลก่อนเสมอ จงแก้ที่เหตุ อย่าให้เด็กกินนมเสมอไป จะทำให้เด็กเสียนิสัยในภายหลัง การให้กินนมควรให้เป็นเวลา เช่น สองชั่วโมงครั้งหนึ่ง เป็นต้น และให้พอควร อย่าให้กินจนกระทั่งล้นออกมา เมื่อให้นมแล้ว ให้เขานอนให้สบายในอุ้งของเขาเถิด บางทีเสียงของเด็กที่ร้องให้ทำให้แม่ทนฟังไม่ค่อยได้ ต้องคอยเอาใจใส่เสมอ เด็กเสียตรงนั้นเหมือนกัน คือต้องการอะไรก็ร้องไห้จ้า แม่อังวุ่นมาช่วย เลยทำให้เด็กเป็นคนขี้แยไป ถ้าหากท่านเชื่อมั่นว่าเบาะที่เขานอนเรียบร้อยดีแล้วให้กินอิ่มแล้ว ยิ่งก็ไม่รบกวนเขาแล้ว

เขาร้องกร้องไปเถิด การร้องไห้ของเด็กๆ เป็นการขยายปอดและออกกำลังอยู่ในตัว อย่าไป
ยุ่งกับเขาเมื่อยังไม่ถึงเวลา นาน ๆ เข้า ก็ทำให้เด็กรู้สึกตัวว่า การร้องไห้ไม่ได้ประโยชน์อะไร
เป็นการทำตนให้เหนื่อยเปล่า ๆ เขาก็กลายเป็นคนหนักแน่น ไม่เป็นคนมักร้องไห้ต่อไป

เวลาเป็นเรื่องสำคัญ การทำอะไรเป็นระเบียบ เป็นการเพาะนิสัยมีระเบียบแก่ลูก
ของท่าน จึงขอฝากไว้สำหรับเป็นแนวคิด ในการเลี้ยงลูกของท่านด้วย.

“บรรดาพวกลูกๆ ส่วนมากมักชอบให้ตามใจ
การตามใจนั้นก็มักเสียเด็ก ท่านผู้เป็นพ่อ-แม่
ควรฉลาดพอในเรื่องเช่นนี้”

“วัชรกร”

จงเตือน จงสอนลูกด้วยความเมตตาและเอ็นดูเสมอ
สิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับลูกของท่านดีพอแล้วหรือ ?
อย่าใช้เสียงกระโชกโฮกฮากกับลูกๆ เป็นอันขาด

แม่พิมพ์ของลูก

ท่านพ่อแม่ ทัณฑ์ถ้อยหลาย

โปรดฟังเรื่องรักลูกให้ลูกทางตอนต่อไป ในตอนก่อนได้พูดถึงเรื่องความรักของ พ่อแม่ที่มีต่อลูก ว่ามีอย่างไรและจบลงด้วยเรื่องการให้อาหารแก่เด็ก ว่าควรให้อะไรและให้ อย่างไร ได้พูดเพียงนิดหน่อย เพราะเรื่องนี้มีทางศึกษาได้จากเอกสารขององค์การสงเคราะห์ แม่และเด็กอยู่แล้ว ในวันนี้ จะพูดถึงเรื่องมารดาควรรู้ต่อไป ซึ่งเป็นเรื่องที่จะทำให้มารดา ได้เข้าใจธรรมชาติของเด็กดีขึ้น

การที่เราจะเลี้ยงเด็กให้ดีได้นั้น ผู้เลี้ยงต้องรู้ถึงความเป็นอยู่ ความต้องการของ สิ่งนั้นอย่างถูกต้อง เช่น คนจะทำการเพาะปลูก ก็ต้องเรียนให้เข้าใจถึงเรื่องของที่ดิน เรื่อง ของฝนฟ้าอากาศ เรื่องของพืชที่ตนจะเอามาปลูก คนเลี้ยงสัตว์ เช่น หมา เป็นต้น ก็ต้องรู้ ธรรมชาติจิตใจของมัน จึงจะฝึกหัดมันให้ถูกต้องเรียบร้อย ในสมัยนี้ มีคนเป็นจำนวนมาก ตื่นเลี้ยงหมาฝรั่งตัวโตบ้างเล็กบ้าง ซื่อซายกันในราคาแพงๆ บางบ้านมีหลายตัว จนต้องมี หนังสือเกี่ยวกับการฝึกหัดหมาพันธุ์นั้นโดยเฉพาะ และฝึกกันจนได้ดี คนบางคนฝึกลูกของตน ให้เป็นคนดีไม่ได้ แต่สามารถฝึกหมาให้เป็นหมาดีได้ ที่เป็นเช่นนั้น เห็นจะเป็นเพราะเขาได้ ทำการศึกษาจนเข้าใจถึงเรื่องนั้นนั่นเอง สิ่งใดที่เรามีความชำนาญแล้ว เราก็สามารถทำได้ อย่าง เรียบร้อย ในการเขียนหนังสืออันเป็นบทความเกี่ยวกับเด็กนี้ ข้าพเจ้าได้ไปที่ห้องสมุดพุทธ-สถาน เพื่อค้นหาหนังสือเกี่ยวกับการอบรมเด็ก หาเป็นนานก็ไม่ได้ มีหนังสือประเภทอื่นๆ มากมาย ทำให้นักขึ้นว่า คนไทยเรายังสนใจในปัญหานี้น้อยไป เพราะการสนใจในปัญหา ประเภทนี้ น้อยไปนี่เอง ปัญหาประเภทนี้ เยาวชนจึงเป็นปัญหาหนักในบัดนี้

พ่อแม่ส่วนมากที่เลี้ยงลูกมาได้ ก็ทำไปอย่างเห็นๆ เขาทำกันมาเท่านั้นหาได้อาศัย หลักการหรือวิธีการอย่างใดไม่ คนใดที่เลี้ยงลูกได้ดีก็มีประโยชน์ ถ้าหากถูกใครๆ ถามว่า เลี้ยง อย่างไรจึงจะมีลูกดี ๆ อย่างนั้น เขาก็ไม่สามารถจะตอบได้เพราะไม่ได้ทำสถิติอะไรไว้เลย บางคนร้ายไปกว่านั้น ไม่มีความสนใจอะไรเลย ปล่อยกันไปตามบุญตามกรรมเสียส่วนมาก โดยคิดเสียว่า สุดแต่บุญกรรมของมันเถิด ความคิดเช่นนี้เป็นความคิดที่ผิด ที่ว่าเกิดแต่บุญ

กรรมนั้น ก็หมายถึงเกิดจากการกระทำนั่นเอง เรื่องของเด็กเป็นผลจากการกระทำของพ่อแม่ เมื่อพ่อแม่เป็นตัวละครให้เขาเกิดมาแล้ว ก็ต้องถือเป็นหน้าที่อันสำคัญที่สุด ในอันที่จะฝึกเขาเป็นคนดีต่อไป ในกาลข้างหน้า

ทารกน้อยๆ ที่นอนอยู่ในเบาะ เป็นผู้ใหม่ต่อโลก เป็นผู้มาเพิ่มจำนวนชนในครอบครัว เป็นสัตว์เล็กๆ ที่น่าเอ็นดู น่าทะนุถนอม ยังเป็นผู้บริสุทธิ์ต่อโลกอันเต็มไปด้วยมายา และเขาคือผู้นำความสบายใจมาสู่พ่อแม่ ญาติพี่น้องทุกคนหน้า ดวงตาของเขาใสแจ๋ว ไม่มีแววของความชั่วร้ายแม้แต่น้อย ถ้าหากท่านสนใจดูกิจริยาท่าทางของเขา ท่านจะรู้สึกสนุก รู้สึกทั้ง รู้สึกสนใจ และรู้สึกว่าเร้าจิตใจจนกระทั่งลืมความเป็นอยู่ของตนเอง ลืมว่าเจ้าหนูกำลังเติบโตขึ้น แต่ตัวเรากลับแก่ชราลงไปมากแล้ว ลืมกระทั่งความลำบากตรากตรำอันเนื่องมาแต่การเลี้ยงเด็ก พ่อแม่ไม่เคยนึกเลยว่ามันเป็นภาระหนักหนาเบื้อหน่าย หรือเป็นกรรมในการมีลูกออกมาอย่างนี้ คนที่ไม่มีหนูน้อยไว้ชมเล่นเสียอีกกลับเหงา และนึกว่าตนมีกรรมแท้ๆ ที่ไม่มีลูกกะเขา มันเป็นเรื่องบุญธรรมกรรมแต่ง เป็นงานของธรรมดากว่าใครๆ จะไปทำให้เป็นตั้งใจไม่ได้ดอก อย่าเป็นทุกข์เพราะเรื่องมี หรือไม่มีเลย ใครมีแล้วก็ทำหน้าที่เลี้ยงให้ดี ใครไม่มีก็นึกว่าตนไม่มีก็แล้วกัน

อนาคตของเด็กน้อยในเบาะจะเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับการสร้างของบิดามารดาเพราะมีคำกล่าวไว้ว่า “ธรรมชาติเป็นผู้ปั้นรูปให้เป็นรูปมนุษย์ มารดาบิดาเป็นผู้บ่มนิสัยใจคอของเด็ก” ร่างกายของเด็กเกิดจากสรรพวัตถุที่มารดาบิดาให้มา ส่วนจิตใจหรือนิสัยนั้น ก็เกิดจากการอบรมของมารดาบิดาอีกเช่นกัน ถ้าหากว่าพ่อแม่ทำให้ลูกเกิดออกมาแล้ว เขามีได้เอาใจใส่อบรมเลี้ยงดู เด็กนั้นจะเป็นเด็กที่สมบูรณ์ไปไม่ได้ ในหนึ่งฝรั่ง เรื่องที่หมาป่าเอาเด็กไปแต่เล็กๆ แล้วเลี้ยงไว้จนเติบโต พูดภาษาคนก็ไม่ได้ กิริยาท่าทางก็ไม่เหมือนคน อาหารการกินก็กินสิ่งที่คนเขาไม่กินกัน นั่นก็เพราะเขาได้รับการแนะนำบอกในทางนั้น ลูกของคนไทยบริสุทธิ์ ร้อยเปอร์เซ็นต์ พอเกิดออกมาก็เอาไปให้ชาวจีนเลี้ยง เด็กโตขึ้นในสิ่งที่เขินอาย ก็กลายเป็นจีนไปเท่านั้นเอง สิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวเด็กอาจทำเด็กให้เป็นอะไรไปก็ได้ พ่อแม่จึงต้องให้ร่างกายและจิตใจแก่เด็ก ในทางที่ถูกต้องไว้เสมอ

ชีวิตของเด็กน้อยต่างจากชีวิตของผู้ใหญ่มากมาย ชีวิตของเด็กเป็นชีวิตง่าย ๆ ที่สุด ไม่มีมายาสลับซับซ้อนแต่อย่างใด และไม่เป็นอิสระแก่ตน ก็ต้องขึ้นอยู่กับมารดาบิดาที่เลี้ยงนางนมตลอดเวลาเป็นเด็กที่ยังพึ่งตนเองไม่ได้ ส่วนชีวิตของผู้ใหญ่นั้น เป็นชีวิตที่มีความสลับกลับ

ซับซ้อนมากขึ้น เป็นอิสระมากขึ้นโดยลำดับ ไม่ต้องอาศัยผู้อื่นเสมอไปก็ได้แล้ว และมีลูกไม้แปลกๆ มากขึ้น แต่หนูน้อยที่นอนเบอบุ่นบนเบาะนั้น เป็นชีวิตที่เข้าใจง่ายที่สุด เขาไม่มีอะไรมากไปกว่า ความตรงไปตรงมาชนิดไม่เคืองสา เขายังมิได้รับเอาความเป็นมาของโลกไปมอมใจของเขาเขาจึงแสดงอะไรออกมาอย่างตรงไปตรงมาเสมอ เขาอ่อนเป็นสุขร่าเริง ในเมื่อไม่มีอะไรมารบกวนร่างกายและจิตใจของเขา เขาอ่อนยิ้มรับกับทุกคนที่เข้าใกล้ ยกมือยกขาตามวิสัยของเขา แต่ถ้ามีอะไรผิดปกติเกิดขึ้นแก่เขา เขาก็ต้องแสดงอาการไม่พอใจทันที คือร้องให้จ้าออกมาให้คนอื่น ๆ ทราบ ถ้าสังเกตให้ดีจะเห็นได้ว่า ถ้าเรายิ้มกับเขา เขาก็ทำอาการยิ้มด้วยกับเรา แต่ถ้าเราทำหน้าบึ้งเขาก็อำบง ถ้าเราทำท่าแฉะล้นหลอกเขาบ่อย ๆ เขาก็ทำท่าเช่นนั้นได้ เขาทำทุกอย่างที่เขาได้รู้เห็นแต่เขาหาได้รับรู้ความหมายว่าทำไปทำไมกัน ความไม่เคืองสาของเขานี้แหละ ทำให้เขารับทั้งความดีและความชั่วเอาไว้ในใจของเขา สิ่งที่เราเรียกกันว่า ความรักความเกลียด ความร่าเริง ความเหงาหงอยอะไรต่างๆ นานานั้น เด็กๆ เขายังตีความหมายไม่ได้เลย เขาแสดงออกเพราะเขาได้เห็น ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นเพียงการสะท้อนกลับเท่านั้น หาได้เกิดจากความรู้สึกในใจไม่ ชีวิตของเด็กจึงยังเปิดเผยและมองเห็นอย่างง่าย ๆ

ถ้าเราไปเที่ยวสวนผัก ที่เขาปลูกผักประเภทเป็นเถาและต้องมีไม้เป็นร้านให้เกาะ จะเห็นว่าพวกไม้เถาเหล่านั้น ต้องโน้มเอียงไปหาไม้ที่จะเกาะจับเสมอไม่ว่าใดก็เกาะไม้ นั้นได้ สมหมาย คนโบราณจึงกล่าวเปรียบว่า พันธุ์ไม้เลื้อยยอมจับสิ่งที่อยู่ใกล้เสมอ เราควรเรียกอาการชนิดนี้ว่าอำนาจความโน้มเอียงไปหาสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ ที่สวนพุทธธรรมมีพันธุ์ไม้เลื้อยมาก มันพยายามทอดยอกไปหาสิ่งที่มีมันจะเกาะได้เสมอ พอเกาะได้แล้วก็จับไว้แน่น แม้กิ่งก้านสาขาปกคลุมต้นไม้เหล่านั้นเต็มไปหมด เอาต้นไม้เป็นลำต้นของมันเสียเลย เรื่องของเด็กทารกก็เหมือนกัน สภาพของเด็กเป็นผู้ที่ต้องอาศัยผู้อื่นอยู่เสมอ จะอยู่โดยลำพังไม่ได้ จึงต้องหันเข้าหาใคร ๆ ที่อยู่ใกล้เขาลงเวลา และเป็นธรรมดาเมื่ออยู่ใกล้ชีวิตผู้ใดก็ย่อมถ่ายทอดอะไร ๆ ที่คนนั้นมีอยู่ ไปไว้ในตัวเขาด้วย ลูกไม้หล่นไม่ไกลจากต้นเดิมที่ตรงนี้เอง

ความสามารถที่ไม่เคืองสาของเด็ก เป็นมูลฐานของความก้าวหน้าไปสู่ความสามารถอันมีเคียงสาต่อไป ถ้าหากความสามารถอันไม่เคืองสา ง่อนแง่นคลอนแคลนก็จะสร้างความสามารถอันมีเคียงสาให้พลอยเสียไปด้วย และถ้าไม่รู้เท่าถึงการ ไม่จัดการแก้ไขเสียโดยเร็วแล้ว ก็จะมีเฉพาะความเสียใจให้เกิดขึ้นในใจของเด็กได้ เพื่อมิให้การสาเกิบไป มารดาบิดาผู้มีหน้าที่ดูแลบุตร จึงควรจะมีตระวังเด็กของตน อย่าให้ได้เห็นได้รับรู้ในอันไม่สมควรเป็นอันขาด

ช่างทาสี เมื่อเขาได้ทาสีทุกโต๊ะแล้ว ถ้ายังไม่แห้งเขาคงรอระมัดระวังเป็นพิเศษ เพื่อมิให้อะไรเข้าไปจับสิ่งนั้นเพราะถ้าจับติดแล้ว ก็จะต้องอยู่นั่นเอง เอาออกไม่ได้ ข้อนี้ฉันใด ในเรื่องของเด็กผู้มีความสามารถอันไม่ตึงสา ก็ดูก็เหมือนอะไรได้ง่ายๆ ฉะนั้น และเมื่อคุณเขาแล้ว ก็ติดนาน อันอาจให้โทษแก่เด็กในภายหลัง ถ้าหากท่านไม่เชื่อในหลักการนี้ จะลองดูได้โดยทำทำอะไรๆ ให้เด็กดูบ่อยๆ ไม่เท่าใดเด็กก็จะทำตามท่านทำ จงจำไว้ว่า เด็กมีความสังเกตความจำอย่างว่องไวที่สุด และมีปฏิกิริยาอยากรู้ อยากเห็นในทุกสิ่งที่ผ่านมาประสาททั้งห้าของเขา ถ้าหากเขาสามารถพูดออกมาเป็นถ้อยคำได้ ท่านคงตอบคำถามเขาไม่หวัดไหวทีเดียว และเมื่อเขาได้รู้ได้จำสิ่งใดไว้แล้ว เขาจะจำได้จนตลอดชีวิต ข้อนี้เราทุกคนรู้ได้ ความรู้อันใดที่รับมาแต่เด็กๆ มันจะจำติดอยู่ในใจไม่ลืมเลือนเลยแต่ความรู้ที่ได้มาเมื่ออายุยี่สิบปี จำไว้ยากเต็มที่สมองของเด็กๆ ยังไม่มีอะไรเข้าไปทำให้ยุ่ง จึงรับและเก็บอะไรได้ดีเสมอ เมื่อท่านทราบความจริงข้อนี้แล้ว โปรดระลึกไว้เสมอว่า “ลูกน้อยของฉันไม่มีความเป็นอิสระในตัวเอง ไม่ตึงสาในอะไรๆ ฉันจึงต้องระวังดูของฉันให้มาก ฉันต้องให้ความรักทั้งทางกายทางใจแก่เขา ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ อนาคตของลูกของฉัน อยู่ที่ฉันเอง”

ถ้าทุกคนถึงสิ่งแวดล้อมของเด็ก มารดาบิดาเป็นสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้เด็กที่สุดเป็นผู้มีอิทธิพลสูงในทางชักจูงจิตใจของเด็ก ให้เป็นอะไรไปก็ได้ในทางพุทธศาสนาจึงมีคำกล่าวไว้ว่า มารดาบิดาเป็นครูคนแรกของบุตรธิดา เป็นผู้ถ่ายทอดอะไรๆ ให้แก่บุตรธิดามากเหลือเกินคนโบราณจึงกล่าวว่า “ดูช้างให้ดูหางดูนางให้ดูแม่” อันเป็นคำพังเพยที่ไม่มีใครคัดค้านได้แม้แต่บัดนี้

ปกติของเด็กๆ ยังไม่มีอะไรที่กล่าวได้ว่า เป็นมายา เป็นความเท็จ เป็นการหลอกลวง เป็นความขลาดความกลัว เป็นความริษยาอาฆาต ตามแบบที่ผู้ใหญ่มีกันส่วนมาก เขามีแต่การตรงไปตรงมาเท่านั้นเอง เรื่องของเขาจึงไม่สลับซับซ้อน เป็นเรื่องที่น่าอ่านได้อย่างง่ายๆ แต่ถ้ามองอะไรที่ผิดปกติขึ้นในใจของเด็กเช่น ความโกรธ ความริษยา ความขลาดกลัวต่างๆ เกิดขึ้น ก็เกิดมาจากการรับมรดกจากราชาบิดาหรือจากพี่เลี้ยง ผู้เป็นสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวเด็กนั้นแหละ เป็นการรับการถ่ายทอดโดยมิได้ตั้งใจ แต่ได้รับเอาและฝังไว้จนตลอดอายุของเด็ก ถ้าไม่แก้ไขเสียโดยเร็ว เหตุฉะนั้นแหละ มารดาบิดาจึงเป็นตัวละครสำคัญในความดีและความเสียของเด็ก

การอบรมบ่มนิสัยของเด็กมิใช่เป็นงานเบา

การทำให้เด็กเกิดมานั้น ไม่ยากดัง

จำนวนของนักเทศน์ผู้หนึ่งกล่าวว่า การทำคนไม่ยากอะไรดอก ประเดี๋ยวเดียวก็ได้แล้ว แต่การทำเขาให้เป็นมนุษย์นี่สิยากมาก ต้องใช้เวลานานจึงจะได้ผลเป็นมนุษย์คือผู้มีใจสูง พ้นจากระดับของชั่วร้าย การอบรมเด็กก็เพื่อสร้างนิสัยให้เด็กเป็นคนดีตามแบบที่เราต้องการ เป็นงานหนักมิใช่น้อย แต่เป็นหน้าที่ที่มารดาบิดาจะพึงกระทำ จึงไม่ควรเบี่ยงหน่ายต่องานนี้ จงมีความพอใจ เบิกบานใจ และทำเรื่อยไปด้วยความคิดชอบประกอบด้วยเหตุผลเสมอเถิด

วิธีการอบรมเด็กให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้เลี้ยง หรือมารดาบิดานั้นเป็นการยากที่จะวางหลักตายตัวลงไปว่า ต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ บอกได้แต่หลักสำคัญอันเกี่ยวแก่นำทางจิตใจของเด็กเป็นการบอกไว้อย่างกว้าง ๆ ที่เหลือไว้ก็เป็นหน้าที่ของความฉลาดไหวพริบของมารดาบิดา และความเอาใจใส่ดูแล จงศึกษาธรรมชาติของเด็กของท่านให้เข้าใจ แล้วคิดหาทางแก้ไขว่า ควรทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับการเป็นอยู่ของเด็กนั้น ๆ ก็พอจะพบช่องทาง ในการที่จะอบรมเด็กของท่านให้เป็นคนดีได้

เรื่องที่ควรพุดคุยกับท่านอีกหน่อย ก็คือว่า ท่านมารดาบิดาเป็นกระจกเงาของเด็ก เด็กของใครก็ถือเอาคนนั้นเป็นกระจกเงา เขารับเอาอะไรจากท่านทุกวินาที การกระทำอันใดของท่านต่อหน้าเด็กอย่างนั้นกว่ามันจะไม่นับเป็นภาพประทับลงในใจของเด็ก และสร้างอะไรขึ้นในใจของเด็กเป็นอันขาด แต่จงนึกว่า การกระทำของพ่อแม่ คือการพิมพ์ภาพในใจของเด็กจึงต้องระมัดระวังเป็นพิเศษเสมอ ลูกของท่านควรอยู่ในความรับผิดชอบของท่านเท่านั้น พี่เลี้ยงนางนมเป็นแต่ผู้ช่วยเหลือแต่ความรับผิดชอบอยู่ที่ท่านสองคน อย่าได้ละเลยต่อหน้าที่โดยตรงของท่าน เพราะผลที่เกิดขึ้นในอนาคต ตกเป็นของลูกท่านและตัวท่านเองทั้งหมด ถ้าลูกดี เขาก็ว่าพ่อแม่ให้การอบรมดี ถ้าเด็กชั่วเขาก็ว่า พ่อแม่มันไม่ดี ลูกมันจึงเป็นอย่างนั้นขออย่าให้ท่านต้องร้อนใจในภายหลัง เพราะเขาถือว่าพ่อแม่มันไม่ดี ในเรื่องการอบรมลูกเลย

กระจกเงา ที่ผ้ามัว ท่านจะดูหน้า
ของท่านให้ชัดเจนแจ่มใสได้อย่างไร ?
แม่พิมพ์ที่เลอะเลือน เขาจะพิมพ์
หนังสือให้อ่านน่าดูได้อย่างไร ?
แม่คน, พ่อคน, ก็เฉกเช่นนั้น

“วัชรกร”

สัญชาตญาณของเด็ก

ท่านพ่อแม่ ท่านปู่ย่า

ในวันก่อนได้พูดถึงเรื่องเกี่ยวกับความไว้วางใจของเด็กให้ท่านฟังแล้ว ข้อความในตอนก่อนได้ชี้ให้เห็นว่า เด็กเป็นผู้ไม่เดียงสา เขาสามารถรับอะไร ๆ จากผู้ใหญ่หรือสิ่งแวดล้อมได้เสมอ จึงเป็นความจำเป็นที่ท่านผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเด็กจะพึงระวังให้มากที่สุด อย่าได้กระทำการอะไร ๆ ให้เด็กของท่านเห็นและรับไว้ในทางไม่ดีเป็นอันขาด วันนี้จะพูดถึงเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติของเด็กต่อไป

ในทางหลักพุทธศาสนาสอนให้เราเข้าใจว่า ชีวิตของคนเราประกอบด้วยสิ่งสำคัญสองประการคือ รูปกับนาม หรือกายกับใจ สิ่งสองประการนี้รวมกันเข้าประกอบเป็นคนมีชีวิต อาศัยมารดาบิดาผู้สร้างสรรค์ มารดาบิดาจึงเป็นเทพเจ้าผู้สร้างบุตรธิดานั่นเอง ร่างกายเป็นส่วนผสมอันเกิดจากนานาวัตถุมากมายหลายประการ และจะเป็นปกติอยู่ได้ก็เพราะมีวัตถุประกอบเช่นนั้น เราจึงต้องกินอาหารเพื่อความดำรงอยู่ของร่างกาย แต่สำหรับเด็ก ๆ นั้นกินอาหารเพื่อความเติบโตของร่างกายด้วย การเลี้ยงร่างกายของเด็กมารดาบิดาทุกท่านได้ทำกันอยู่แล้ว ถึงแม้จะไม่ถูกต้องตามหลักการก็พอจะพาลูกของท่านให้เติบโตขึ้นมาได้ ส่วนการเลี้ยงทางใจ ยิ่งบกพร่องอยู่มาก คนเราจะมีชีวิตอยู่โดยเพียงแต่มีร่างกายไม่ได้ แต่ต้องมีใจประกอบเข้าด้วย ใจกับกายจึงจะอาศัยกันเป็นอยู่เสมอ อาหารที่เด็กต้องมีทั้งทางกายทางใจอาหารทางใจ คือ การสอนการฝึกให้เด็กเป็นผู้มีจิตใจงามตามหลักธรรม ถ้าพูดกันในแง่ของความจริงกันแล้ว เรื่องของใจเป็นเรื่องที่ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษเสมอ เพราะสิ่งทั้งหลายมาจากใจทั้งนั้น กิริยาอาการทางกายที่คนอื่นมองเห็นกันนั้น เป็นเครื่องสื่อถึงน้ำใจ คำพูดที่ออกมาให้คนอื่นได้ยินก็สื่อแสดงถึงอาการของใจ ร่างกายเป็นฐานที่ตั้งและเป็นที่แสดงออกของจิตใจตลอดเวลา การระวังรักษา การอบรม การสร้างคนจึงสำคัญอยู่ที่การสร้างใจของเขาให้ได้

อาการเคลื่อนไหวของจิตที่ปรากฏออกมาในรูปต่าง ๆ นั้น มีทั้งที่เป็นมาโดยกำเนิด และทั้งที่เป็นเองในภายหลังโดยอาศัยสื่อคือสิ่งแวดล้อมและการชักนำของผู้ที่อยู่ใกล้ ๆ กับเขา เด็กอยู่ใกล้กับบุคคลหรือสิ่งใด เขามีอาการความเป็นไปอย่างกับบุคคลและสิ่งนั้น ๆ เป็นอยู่ จึงเป็น

ความจำเป็นอยู่บ้างที่เราจะต้องศึกษาถึงอาการของจิตพอเป็นแนวทางสำหรับส่องดูความเป็นไปของเด็ก เรื่องที่ควรรู้อีกก่อนคือเรื่องของสัญชาตญาณ (Instinct) อารมณ์ (Emotion) นิสัย (Habit) มารยาท (Charactor) ซึ่งจะได้อธิบายไปตามลำดับ

๑. **สัญชาตญาณ** เป็นคำพูดที่ไม่ค่อยชินหูผู้ฟังเท่าใดนัก เพราะเป็นศัพท์ใช้กันในเรื่องเกี่ยวกับจิตเป็นส่วนมาก โปรดฟังให้ดี คำว่าสัญชาตญาณ แปลว่า เกิดพร้อม ญาณ แปลว่า ความรู้ เอาการวมกันเข้าก็หมายถึง ความรู้ที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่เกิดทีเดียว ไม่ต้องมีใครสอนให้รู้ให้ทำทำได้ เป็นเรื่องที่มีมาแก่ทุกคน และเป็นเรื่องทั้งหมดให้เด็ดขาดไปก็ไม่ได้ ได้แต่เพียงคอยควบคุมเข้าไว้มิให้แสดงอาการออกมามากเกินไปเท่านั้น ชาวโลกที่ขาดการอบรมในทางใจ มักขาดการควบคุมสัญชาตญาณและกลายเป็นคนหยาบคายในสังคม เขามักทำอะไรแบบสัตว์ป่าเสมอ ส่วนบุคคลผู้ใดได้รับการศึกษาอบรมแล้ว ย่อมมีความละเอียดต่อการปล่อยสันดานเดิมของตนออกมา จึงกลายเป็นสุภาพชนที่น่าคบหาสมาคม ฉะนั้นใครๆ ที่ใคร่จะเป็นคนเจริญกับเขาก็จงเรียนรู้ไว้บ้าง แล้วพยายามควบคุมสัญชาตญาณของตน อย่าให้ออกมาจากเกินพอดีเป็นอันขาด สัญชาตญาณใหญ่ๆเท่าที่ควรรู้อยู่ดังต่อไปนี้ คือ

ก. **สัญชาตญาณแห่งการเลี้ยงชีพ** สัตว์ที่มีชีวิตทั้งหมดย่อมอยู่ได้ด้วยอาหาร ความต้องการอาหารจึงเกิดขึ้นมาตั้งแต่เกิด ลูกแมว ลูกหมาพอเกิดออกมาจากท้องแม่ก็คลำหานมแม่และดูดกินทันที แต่ลูกคนพอออกมาจากท้องแม่อังยังไม่ได้อีก่อน ต้องมีการล้างสิ่งสกปรกออกจากตัวเขา ต้องทำความสะอาดให้มารดา เขาจึงกินนมได้ตามความปรารถนา และต้องกินกันเรื่อยไปจนกระทั่งหมดลมหายใจ เกี่ยวกับการกินต้องมีการหาไว้กิน นี่เป็นสัญชาตญาณของสัตว์ทั่วไป

ข. **สัญชาตญาณแห่งการสืบพันธุ์** เมื่อมีการเกิดแล้วก็ต้องมีการสืบต่อของชีวิตเรื่อยไป นามรูปของเราจึงยังไม่ดับสูญ แต่ถ้าหากว่าไม่มีการสืบต่อก็ถึงความแตกดับ สัญชาตญาณประเภทนี้ก่อให้เกิดความกำหนัด ความใคร่ในกามตัณหา ถ้าหากมิได้กล่อมเกลารื้อหรือควบคุมให้ดีแล้วราคะของคนก็จะต่ำกว่าสัตว์เครื่องาน เช่นหมาเป็นต้น ความจริงหมาหรือสัตว์อื่นๆมันสนองความต้องการของสัญชาตญาณเป็นครั้งคราว เป็นฤดูกาล พอพ้นแล้วมันก็เฉยๆ มิได้สนใจใคร่ต่อไป แต่มนุษย์เราสนใจเวลาบ้างไหม? มีความพอกันบ้างไหม? คิดดูให้ดีแล้วบางทีก็น่าจะอายแก่หมายุ้งบ้างสำหรับคนที่ขาดการควบคุมสัญชาตญาณเช่น

ก. **สัญญาตญาณแห่งการระงับรักษา** สัตว์ทุกตัวมีความรักต่อชีวิตกลัวต่อการทำร้ายเบียดเบียน พระพุทธองค์ตรัสไว้ในธรรมบทว่า สัตว์ทั้งหลายย่อมสะดุ้งต่ออาชญาอย่าอมกลัวต่อความตาย จงทำตนเองให้เป็นเครื่องเปรียบเทียบแล้วอย่าทำให้ใคร ๆ เกลียดครั่น เพราะมีความกลัวเจ็บตาย จึงเกิดความรู้สึกในอันที่จะรักษาสันให้พ้นภัย ต่อไปก็จะเกิดอาการต่อสู้หรือถอยหนีตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เด็ก ๆ บางคนมักตกใจง่ายในเมื่อได้เห็นหรือได้ยินเสียงอะไรดัง ๆ ก็ผวาหวีดทันที พี่เลี้ยงนางนมจึงต้องระงับอย่าให้เด็กเกิดอารมณ์กลัวขึ้นได้ในใจเขา

ข. **สัญญาตญาณแห่งความถือตัวถือตน** ข้อนี้คือฐานของการเห็นแก่ตนเองเป็นใหญ่ ตนเองเป็นคนสำคัญถึงมาเล่นกันว่าคนอื่นเขาเสมอไป เป็นเหตุให้เกิดการวางภูมิว่าตนเป็นคนสำคัญ และก่อให้เกิดการเหยียดหยามบุคคลอื่นว่าต่ำกว่ตนทุกแห่งทุกมุม คนแบบนี้ถ้าเข้าไปในสถานที่ใดก็มักวางตนสูงไว้เสมอ ในภาษาธรรมะท่านเรียกว่ามีมานะ สำคัญตนว่าดีกว่าเขาบ้าง สำคัญตนว่าเสมอเขาบ้าง ล้วนเป็นบ่อเกิดความยุ่งยากในทางใจทั้งนั้น

ง. **สัญญาตญาณแห่งการรวมหมู่** มนุษย์เป็นสัตว์เมือง คืออยู่กันเป็นพรรคเป็นพวกไม่ชอบอยู่ตามลำพัง ปกติของทุกคนมักมีความโน้มเอียงเข้ากันอยู่เสมอ ถ้าเราไปดูตามสถานที่ที่ทีมงานก็จะเห็นว่า คนมักไปรวมกันอยู่เป็นหย่อม ๆ มีใครไปอยู่ก่อนสักคนสองคน ก็มีคนอื่นตามไปรวมกันจนกลายเป็นหมู่ใหญ่ การรวมหมู่รวมพวกมักอาศัยสิ่งที่เหมือนกัน เช่น พุศแบบเดียวกัน นุ่งห่มแบบเดียวกัน ฐานะความเป็นอยู่พอคล้าย ๆ กัน เขาก็มาเข้าพวกกันได้ เหตุนี้แหละประชาชนในโลกจึงมีหลายชาติหลายภาษา ใครต้องถูกทอดทิ้งอยู่โดดเดี่ยวย่อมไม่สบายใจ เด็ก ๆ ที่ปล่อยให้อยู่คนเดียวมักเป็นเด็กที่เงื่องหงอย ขาดความว่องไวทั้งทางกายและทางใจถ้าเขาได้เพื่อนเล่นสักคนหนึ่ง เขาจะมีความเบิกบานขึ้นมากทันที จงสังเกตเวลาพ่อแม่ไปทำงานข้างนอก พอกลับมาถึงบ้านลูกน้อยก็โผเข้ามากอดคอทันที นี่คือ สัญชาตญาณของการรวมหมู่ที่เห็นกันง่าย ๆ

จ. **สัญญาตญาณของการสะสม** ก่อนถึงฤดูฝนเราเคยเห็นมดเป็นจำนวนมากเก็บของกินได้ไปไว้ในรัง ผึ้งจำนวนมากเที่ยวคลั่งเคล้าเกษรดอกไม้ม เพื่อนำเอาน้ำหวานไปเก็บไว้สำหรับลูกอ่อนที่เกิดมา กาดำ ๆ พอได้อาหารสักชิ้นก็มักเอาไปซ่อนไว้ก่อน เพื่อจะได้มากินกันทีหลัง การกระทำเช่นนี้เป็นวิธีการของสัญญาตญาณสะสมไว้ทั้งนั้น ยิ่งในหมู่มนุษย์ด้วยกันแล้วมีการสะสมเป็นงานใหญ่ เก็บกันจนใจปาะไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร สัญชาตญาณตัวนี้ ถ้าไม่กล่อมเกลารหรือควบคุมให้ดีแล้ว มักก่อให้เกิดความมั่งคั่ง และเบียดเบียนผู้อื่นมาก

เหมือนกัน หนูน้อยบางคนเริ่มเก็บของเล็กของน้อย พอเก็บไว้แล้วก็มักพูดว่า ใครอย่ามาแตะต้องของหนูนะ บางทีอาการหนักเลยไปถึงเอาเปรียบผู้อื่น โกงเขาร้อยแปดจนกลายเป็นโรคสะสมมรดกไว้ให้ลูกหลานโดยการโกงมีหลายประการต่างๆ ดังที่เราเห็น ๆ กันอยู่ในสมัยนี้

สัญญาชญาณที่กล่าวมานี้ไม่ละเอียดแท้ เอากันแต่พอเป็นแนวทางสำหรับรู้อาการของใจไว้บ้างเท่านั้น เพื่อจะได้หาวิธีกล่อมเกล้าให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควรไม่ปล่อยไว้จนกลายเป็นคนเสีย และจะมีความไม่สบายใจในภายหลังโทษที่เกิดจากความไม่เข้าใจไม่ทำการแก้ไขนั้นแผ่กว้างออกไปถึงประเทศชาติและสังคมทั่ว ไปด้วยจึงใคร่ขอให้พ่อแม่ทั้งหลายพึงสำนึกไว้สักหน่อย

๒. อารมณ์ เป็นคำพูดที่เราได้ยินกันบ่อยๆ พ่อคนนั้นมียารมณ์ดี หมายถึงใจเย็น แม่คนนั้นอารมณ์ร้ายมาก ก็หมายถึงคนใจร้อนชอบเถียงชอบด่าเสมอ อารมณ์จึงหมายถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับใจ เมื่อใจได้รับรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งทางประสาททั้งห้า แล้วเกิดอาการบางอย่างขึ้นในใจ อาการนั้นเรียกว่าอารมณ์ อารมณ์นี้มีสัญญาชญาณเป็นมูลฐานเสมอ เช่นเราเห็นรูปของเพศที่ตรงกันข้ามกับเราเกิดความพอใจอยากเข้าไปถามว่าเธอคือใครมาจากไหน ก็เพราะสัญญาชญาณในการสืบพันธุ์เป็นมูลฐานแปลงรูปเป็นความใคร่ อยากได้ในรูปนั้น อารมณ์เป็นสิ่งที่สามารถป้องกันมิให้เกิดขึ้นได้ ทำลายก็ได้โดยการปฏิบัติทางภาวนา

๓. นิสัย เป็นสิ่งที่เกิดมาจากการฝึกฝน เช่นคนขยันก็เพราะฝึกฝนในทางนั้น คนเกียจคร้านก็เพราะฝึกฝนในทางเกียจคร้าน ทำสิ่งใดบ่อยๆ ก็ก่อให้เกิดเป็นนิสัย นิสัยบางทีก็เกิดจากการถ่ายทอดจากมารดาบิดาหรือผู้ที่อยู่ใกล้ เพราะเด็ก ๆ มีปกติโน้มเอียงในทางรับง่ายอยู่แล้ว การปลูกฝังนิสัยให้เด็กจึงอยู่ที่ตัวอย่างของผู้ใหญ่ ท่านผู้หนึ่งเป็นคนขยันตื่นแต่เช้าและทำงานดึกป่าในสวนทุกวันเป็นนิจลูกชายก็ตื่นเหมือนพ่อ จับมีดไปถางป่าแบบพ่อเหมือนกัน นิสัยติดกันได้อย่างนี้ท่านเองมีนิสัยอย่างไรเล่าดีหรือเลว ระวังมันจะติดเอาลูกของท่านเข้านะ

๔. มารยาท หมายถึงกิริยาท่าทางที่แสดงออกมาทางกาย ทางถ้อยคำ ให้เห็นได้อย่างชัดเจน มารยาทเป็นอาการแสดงถึงนิสัยของผู้แสดงเสมอ เช่นคนมีนิสัยหยาบก็พูดคำไม่สุภาพ กิริยาอาการก็หยาบโลนไม่น่าดู จะยืนเดินนั่งนอนไม่มีระเบียบของผู้ดี ในการตรงกันข้าม ถ้าเขามีนิสัยดีมารยาทก็ดีตามไปด้วย

ในการอบรมเด็ก จึงต้องเรียนรู้การเหล่านี้นี้ให้ชัดเจน แล้วคอยสังเกตแก้ไข
อาการของเขาให้ดีขึ้นให้จำสูตรง่าย ๆ ว่า “สัญญาตญาณเป็นมูลฐานของอารมณ์ อารมณ์เป็น
มูลฐานของนิสัย และนิสัยเป็นมูลฐานของมารยาทอันปรากฏออกมาแก่คนอื่น” อาการของ
มารยาทที่ปรากฏออกมาแก่คนอื่นนี้แหละ คือบุคลิกลักษณะของบุคคลใครจะดีจะชั่ว ก็เพราะ
เหตุทั้งกล่าวมาและเหตุที่สำคัญที่สุดอยู่ที่บิฑามารคา มารคาบิฑาจึงควรจะมีตระวังเป็นพิเศษ
เสมอในเรื่องการสร้างนิสัยให้แก่บุตรีธิดาของตน

ตามที่กล่าวมานี้เป็นการบอกแนวทางให้ท่านทราบถึงเนื้อแท้ของคน จะได้เข้าใจ
ถึงกิริยาอาการที่เด็กของท่านแสดงออกมาไม่ว่าในรูปใด ๆ ถ้าท่านเห็นว่าการแสดงออกของเด็ก
จะเป็นมูลฐานของความเสียหาย จะสร้างนิสัยไม่ดีให้เกิดแก่เขา ท่านจงหาทางป้องกันอย่าให้
เขาได้กระทำเช่นนั้นต่อไป ปกติของคนเราทั่วไปนั้นมีการระบายออกอยู่เสมอ จะเก็บอะไร ๆ
ไว้ในใจเสมอย่อมเป็นการยาก เพราะการเก็บไว้มาก ๆ อาจจะทำให้เกิดอารมณ์ค้างได้ เมื่อเกิด
การคลั่งขึ้นแล้วก็ติด ผลที่สุดกลายเป็นคนใจแตกเพราะอารมณ์ค้างค้ำนั้น การที่จะกักไว้จึงไม่
เหมาะ เราต้องหาวิธีชดเชย หรือระบายออกโดยทางใดทางหนึ่ง อันเป็นทางที่ถูกที่ควร
เหมือนกับสายน้ำที่ไหลมาจากที่สูง ถ้าเพียงแต่ทำท่านบั้นไว้ บางทีน้ำแรงพังท่านบหรือตลิ่ง
ไปก็ได้ แต่ถ้าเราขุดแล้วชดเชยทางระบายให้ไหลออกหลาย ๆ ทาง ก็จะได้น้ำไปทำประโยชน์มาก
ตลิ่งก็ไม่พัง ท่านบนั้นน้ำก็ไม่เสียฉันท ในเรื่องของเด็กก็ฉันทนั้น ผู้ปกครองหรือมารคาบิฑา
ที่ฉลาด ควรหาทางชดเชยให้แก่เขา อย่าให้เขาหาเอาเองตามใจชอบเพราะปัญญาของเขาไม่
พอที่จะเห็นว่าอะไรดีอะไรเสีย ผู้ใหญ่ควรเป็นหูเป็นตาให้เขาอย่างแท้จริง ก็พอมีทางชดเชย
การแสดงออกในทางเสียได้มาก จึงขอฝากให้ท่านทั้งหลายนำไปคิดเป็นการบ้านในวันอาทิตย์
และใช้บทเรียนนี้สังเกตดูกิริยาอาการของลูกท่านเสมอเถิด ลูกจะดีหรือเสียอยู่ที่พ่อแม่ท่านเอง.

โบราณว่า

“ทนามแหลม

ไม่มีใครเสียม

มะนาวกลมเกลี้ยง

ไม่มีใครกลิ้ง”

“วัชรกร”

อย่าใช้อารมณ์กับเด็ก

ท่านพ่อแม่ที่นับถือทั้งหลาย

วันหนึ่งข้าพเจ้าเดินผ่านไปทางถนนสายหนึ่ง บังเอิญได้เห็นสิ่งที่ไม่นึกว่าจะได้เห็น มันเป็นภาพที่ติดตาข้าพเจ้าอยู่เป็นเวลานาน มันทำให้ข้าพเจ้าคิดมากถึงเหตุการณ์ในวันนั้น และคิดเลยไปถึงอะไรต่ออะไรอีกหลายอย่าง ท่านลองทายดูทีหรือว่ามันเป็นภาพอะไรกัน คงทายไม่ถูกดอก เพราะท่านไม่เห็น ความจริงภาพเช่นนี้เป็นภาพที่ปรากฏอยู่ในที่ทั่วๆ ไป หากแต่ที่ท่านทั้งหลายขาดความเอาใจใส่เท่านั้นเอง ขอนำเหตุการณ์มาเล่าให้ท่านฟังไว้บ้าง มันเป็นละครตอนหนึ่งที่แสดงกันอยู่ทั่วไป

ฉากละครเปิดขึ้นที่บ้านน้อยๆ หลังหนึ่ง เป็นบ้านเล็กๆ ที่บอกถึงฐานะของเจ้าบ้านว่าเป็นคนหาเช้ากินค่ำ ดูเข้าไปภายในบ้านก็ไม่เห็นมีอะไรมากนัก อันเรียกได้ว่าเป็นเครื่องประดับบ้าน พ่อบ้านคงออกไปทำธุระข้างนอก อยู่แต่แม่บ้านซึ่งกำลังมีท้องอยู่ขนาดเจ็ดเดือนเห็นจะได้ มีเด็กน้อยคนหนึ่งเป็นชายอายุยังไม่ถึงสองขวบ กำลังได้รับการชูเช็ดจากมารดา เด็กน้อยร้องก๊วนด้วยความเจ็บปวดเพราะไม่รู้ว่ามารดาหัดลงไปโดยไม่ได้อีกที่ หวดเอาๆ ตามความพอใจ เด็กน้อยได้แต่ก๊วนร้องไห้ก้องบ้าน ดูเหมือนว่ามารดาจะเป็นคนหูตึงหรือหนวกไปเพราะกำลังโห่สะ จึงหาได้ยินเสียงเด็กร้องไม่คงทำการดีต่อไป ที่จนกระทั่งทนเหนื่อยและเหนื่อยนอนหนึ่งไปด้วยความปวดร้าว เขาร้องไม่ออกนอกจากทำเสียงกรางเบาๆ เท่านั้น เสียงเมื่อยังบ่นต่อไปว่า เออกูห้ามแล้วมึงไม่หยุด ลูกอะไรก็ไม่รู้ พวกนี้ไม่รู้เรื่องน่าจะตีเสียให้ตาย ขณะพุกก็ทำหน้าซนที่วาดให้เป็นมนุษย์ยากเต็มที หนูน้อยคนนั้นทำความผิดอะไรหรือจึงถูกลงโทษขนาดนั้น ได้ความว่าเขาซุกซนทำจานข้าวแตกไปใบหนึ่ง ของไม่มีอยู่แล้วมาแตกเสียอีกแม่เลยพาดโกรธใหญ่ จึงทุบตีเอาจนบอกข้า นึกแล้วก็น่าสงสารเหลือ ก็นึกมันเป็นเรื่องผิดของเด็กน้อยหรือ ?

ในการที่งานต้องแตกลงไป ท่านทั้งหลายลองคิดถึงลูกน้อยเกิด หนูน้อยไม่มีความรักในจานใบนั้นหรือจึงทำแตก หรือว่าเธอเกลียดโยนเล่นเป็นร่อนรูปจึงแตก เปล่าทั้งนั้น

หนูน้อยทานข้าวในจานหมดแล้วก็ถือจานไปที่ล้างน้ำ ต้องการทำอะไรที่ผู้ใหญ่ว่า เพราะเธอเคยเห็นผู้ใหญ่ทานข้าวแล้วก็ไปล้างจานกัน เธออยากทำบ้างแต่มือของเธอยังไม่แข็งแรงพอ จานจึงตกแตก เธอมีได้แก่งทำสำนึกเดียวมารดาของเธอขาดการเรียนรู้ในนิสัยของเด็ก ขาดความยั้งคิด มารดาเป็นคนเจ้าอารมณ์เกิดโทสะและทุบตีร่างกายน้อยๆ อย่างลึ้มตัว

ถ้าวิเคราะห์เหตุการณ์กระทำของมารดาแล้ว มีมูลฐานหลายอย่าง เช่นความลำบากยากจนในครอบครัว สามมีไม่ค่อยอยู่บ้าน ไม่ทำงานหาเงินมาเลี้ยงลูกเมีย ทำได้บ้างนิดหน่อยก็เอาไปกินเหล้าเสียบ้าง เอาไปซื้อสลากกินแบ่งซึ่งตนไม่ได้รับส่วนแบ่งเสียบ้าง ปัญหาการครองชีพในครอบครัวก็มีมากขึ้นทำให้แม่บ้านใจคอไม่ดี คนเราถ้าพื้นฐานในใจไม่ดีอยู่แล้วเกิดอะไรกระทบนิดหน่อย ก็เป็นพื้นเป็นไฟเผาตนเองทันที ผลร้ายไปตกอยู่กับหนูน้อยผู้ไม่รู้อิโหน่อิเหน่ เขาขอบาปในชาติก่อนจึงได้มาเกิดในท้องของมารดาอย่างนั้นเขาคงเป็นคนมีกรรม จึงมีพ่อแม่ที่ไม่เอาถ่านในความเป็นอยู่ของครอบครัวอย่างนั้น ทุกคนต้องรับผลกระทบของตนด้วยกันทั้งนั้น นึกถึงกรรมจะย่อยลงตกไปหน่อย แต่ก็ยังเป็นประโยชน์ทางใจของผู้ปลงคนเดียว หนูน้อยที่ต้องทนทุกข์ยังมีอยู่อีกมากจึงใคร่พูดกับท่านผู้ฟังเสียบ้างในเรื่องเกี่ยวกับการลงโทษเด็กๆ ของท่าน

จะเล่าความจริงให้ท่านฟังเกี่ยวกับตัวของข้าพเจ้าเอง ในสมัยข้าพเจ้าเป็นเด็ก ข้าพเจ้าไม่ชอบการดุด่าและเขียนตี ชอบความสุภาพอ่อนโยน ถ้าถูกตุนไหนก็ทานอาหารไม่ได้เอาทีเดียว คุณแม่ท่านรู้ดีท่านจึงมิได้ตุด่ารุนแรง ถ้าโกรธนักเพียงใช้ฝ่ามือตบตะโพกสองสามแปะเท่านั้น คุณพ่อไม่เคยเขียนตีเลยจนข้าพเจ้าโต ถ้าทำอะไรผิดท่านมักสอนในเวลากลางคืน หรือบางทีก็บ่นให้รู้สึกว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการผิด ข้าพเจ้าจึงเป็นเด็กดีมีความสุขในอ้อมแขนของคุณพ่อคุณแม่ แต่พี่สาวของข้าพเจ้าคนหนึ่งมักดุด่าเสมอ ดุข้าพเจ้าที่ไรก็ถูกคุณแม่ห้ามทุกทีว่า อย่าดุน้องพูดกันดีๆ ต่อมาก็คงไปอยู่วัดกับหลวงลุงหลวงลุงท่านเป็นคนเจ้าระเบียบ และพูดน้อย ดูอาการท่านเคร่งขรึมตลอดเวลา ไม่ค่อยพูดอะไรกับใครท่านเดินตามแนวเก่า คือต้องบังคับกันเสมอ ข้าพเจ้าเกิดความลำบากใจ ความจริงท่านทำด้วยความรักแต่เด็กๆ ไม่รู้เลยทำให้เกิดกลัวและหนีจากวัดบ่อยๆ หนีไปก็ไม่พ้นถูกน้ากลับมาอีก และถูกเขียนเป็นการใหญ่ พอแผลอกนี้้อีก เป็นอย่างนี้บ่อยๆ จนอยู่กันไม่ได้ แม้คุณแม่คุณแม่จะนำกลับไปอีกก็ไม่ยอมไปเกิดโรคกลัวต่อไม่เรียวเต็มที่ ต้องย้ายที่ใหม่คือเข้าโรงเรียน ได้เรียนมา

ดิโนชั้น ป. ๑-๒ พอถึง ป. ๓ คุณครูที่สอนท่านเกร่งครัดและตีเ่งอีก โรคเก่าเข้ามาอีก
หนีโรงเรียนต่อไป เขาจับมาส่งถูกครูดมว่าทำไมหนีโรงเรียน บอกคุณครูว่ากลัวไม่เรียนที่ครู
ตีบ่อยๆ คุณครูหัวเราะ และบอกว่าต่อไปนี้ไม่ต้องกลัวขอให้มาโรงเรียนทุกวันเถิด ข้าพเจ้าก็มา
โรงเรียนทุกวัน ครูก็ไม่ตีตั้งแต่ก่อน การเรียนก็ดำเนินไปจนสอบไล่ได้ผ่านชั้นประถมไป

ท่านผู้ฟังคงนึกว่าเรื่องส่วนตัวเอามาเล่าทำไม ที่เล่ามาเพื่อให้เห็นโทษของการลง-
โทษในทางที่ตึงเกินไป ตามปกติคนเรามีสัญชาตญาณแห่งความกลัวด้วยกันทั้งนั้น ถ้าเราเอา
วิธีทำให้กลัวมาใช้เป็นการกระทำที่บังคับจิตใจของเด็กมากเกินไป จิตใจของเด็กก็หดหู่ ไม่
อยากทำอะไร ไม่อยากอยู่บ้าน มองเห็นพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นศัตรูไป ทำให้ตีตนออกห่าง และ
ห่างออกไปจนเสียคนไปก็มาก เด็กๆ ตามแถวหน้าโรงเรียนมาจากครอบครัวที่พ่อแม่ใช้วิธีขู่เข็ญ
ไม่น้อย คนที่มีนิสัยมักโกรธเหี้ยมโหดร้าย ถ้าสืบดูประวัติให้ถี่ก็จะพบว่ามาจากพ่อแม่ที่ร้าย
ฉะนั้นการลงโทษเด็กจึงเป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวังให้มากที่สุดหน่อย พ่อแม่บางคนพอเห็นลูก
กระทำการผิดก็ไม่ได้มีการยับยั้งเลยฟาดเบี่ยงเข้าให้ ไม่เลือกที่ สุดแต่ละถูกตรงไหน บางทีเด็ก
ต้องเสียหู เสียตา เพราะการลงโทษแบบนั้นขอให้คิดไว้ในใจก่อนว่า เด็กไม่เจียงสาเขายังไม่รู้
ชัดว่าอะไรถูกหรือผิด เขาทำอะไรก็มักตามผู้ใหญ่เสมอ ผู้ใหญ่นี้แหละเป็นผู้ควรถูกเขียนก่อน
เพราะแสดงละครไม่ดีให้เด็กเห็น แล้วตนไม่สำนึกว่าตนผิดไปลงโทษเด็กด้วยอำนาจโทสะ เป็น
การกระทำที่ใช้ไม่ได้ จงจำไว้ในใจว่า ถ้าเกิดความโกรธอย่าลงโทษเด็กเป็นอันขาด เพราะ
การลงโทษเด็กขณะนั้นขาดความรู้สึกลึกซึ้ง ชอบ มักลงโทษเกินกว่าเหตุไปเสมอ

วันก่อนอ่านหนังสือพิมพ์พบข่าว เรื่องผู้หญิงฆาตกรรมเด็กด้วยวิธีการต่างๆ อันเป็น
เรื่องทารุณทั้งนั้น คนแบบนั้นเขาเรียกว่ายักษ์ไม่ใช่หญิงธรรมดา บางคนโกรธจัดถึงกับพูดว่า
เดี๋ยวแม่กินเนื้อเสียนี่ อย่างนั้นใช้ถ้อยคำของคน แต่เป็นถ้อยคำของมารร้ายที่เข้ามาแทรกแซง
อยู่ในใจแล้ว อย่าปล่อยให้มารร้ายมาลงโทษลูกของท่านเลย จงจับเจ้ามารร้ายออกไปเสียจาก
ใจของท่านเสียก่อนเถิด เราทำโทษเด็กเพื่ออะไร เป็นปัญหาที่ควรถามก่อน คำตอบก็มีว่า
เพื่อให้เข็ดหลาบจักไม่กระทำความผิดแบบนั้นต่อไป จุดหมายอยู่ที่ให้เขารู้ตัวว่าเขาผิด และจะไม่
ทำความผิดต่อไปอีก เขาจะเป็นอันได้ความแล้ว ลองคิดต่อไปอีกว่า ไม่มีทางอื่นบ้างหรือ
หรือที่จะทำให้ลูกน้อยรู้ว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการผิด มีอยู่ดมไปที่จะทำได้โดยไม่ต้องเขียน

ด้วยกัน ในประการแรกเราควรจะค้นหาสมมุติฐานเสียก่อนว่า ทำไมเด็กจึงชอบทำอย่างนั้น ทำไมเด็กจึงประพฤติแบบที่ผู้ใหญ่เรียกว่าซุกซน ความซุกซนของเขาเป็นความเสียหายหรือ ลองหักกันเหตุผลดูบ้าง ในข้อที่เด็กทำอะไรผิดไปนั้น เราควรนึกไว้ก่อนว่าทำไมเขาจึงทำอย่างนั้น เขาคงได้เห็นตัวอย่างแบบนั้นจากใครสักคนหนึ่ง ถ้าพบตัวอย่างอยู่ที่ใครจงตัดต้นตอ ทำลายตัวอย่างเสีย สมมติว่า พี่เลี้ยงเป็นตัวอย่าง ก็อย่าให้เขาทำให้เด็กเห็นต่อไป นวัตกรรมเรียกว่าเอาแบบชั่วๆ ไปเสียให้ห่างต่อไป ควรพูดกับเด็กดีๆ อ่อนหวานพูดให้เขารู้อการกระทำเช่นนั้นเป็นความชั่ว คนชั่ว พ่อแม่ไม่รักการกระทำเช่นนั้น ลูกอยากให้พ่อแม่รักไหม ถ้าอยากให้พ่อแม่รัก ขอลูกอย่าทำอย่างนั้นต่อไปนะ นี่คือการเตือนมิให้เขาทำผิด คนทำผิดมักอาศัยเครื่องยั่วให้ทำผิด อยู่เฉยๆ จะทำความผิดหาได้ไหม จงมองหาเครื่องยั่วให้เด็กทำผิดให้พบ และนำออกไปให้ห่าง เด็กก็就不用ทำความผิดในรูปนั้นอีกต่อไป ผู้ใหญ่ก็ไม่ต้องลงโทษให้เด็กเสียกำลังใจ เด็กก็ไม่ต้องเจ็บเนื้อหนังเพราะความผิดนั้นๆ

เรื่องความซุกซนของเด็ก เป็นเรื่องที่ผู้ใหญ่รำคาญอยู่มาก และมักบ่นว่าเหม! อ้ายหนูนี้มันซนจริง ยายหัวหมุนทุกวัน เรามักได้ยินคุณย่าบ่นเสมอ เด็กอีกคนหนึ่งหมิ่นเหมือนตุ๊กตา คุณยายก็ชอบใจ ความจริงเรื่องของเด็กต้องไม่อยู่นิ่งถ้าอยู่นิ่งก็ไม่ใช่เด็ก ธรรมดาเด็กกำลังก้าวหน้าเจริญทั้งกายทั้งใจ ถ้าเขาไม่เคลื่อนไหว อวัยวะก็ไม่เจริญงอกงาม ความซนจึงเป็นสมบัติของเด็กประการหนึ่ง แต่พี่เลี้ยงหรือบิดามารดาไปเอาใจใส่เขามากเกินไป คอยช่วยเหลือเขามากเกินไป จนเด็กไม่ต้องทำอะไร อย่างนั้นก็ไม่ได้ถูก คนเลี้ยงมีหน้าที่เพียงแต่ดูเด็กไว้เท่านั้น อย่าให้เขามืออันตราย ให้เขามีเสรีบ้าง เราก็ไม่บ่นว่าเด็กซุกซน แต่ต้องมีระเบียบ มีทางชัดเจนให้เขาบ้าง เด็กที่เดินได้แล้ว ก็ชอบเดินเป็นธรรมชาติ ให้สังเกตคนที่หัดถีบรถจักรยานได้ใหม่ๆ เขาต้องถีบตลอดเวลาที่เขาขี่รถพอจะถีบได้ เขาถีบเพื่อให้เกิดความชำนาญนั่นเองเด็กที่เดินได้ก็ใคร่ที่จะเดินมากๆ เป็นธรรมชาติ จงมีที่ให้เขาได้เดินอย่างสบาย ไม่มีอะไรที่จะเกิดความเสียหายแก่เขา เขาก็จะไม่ซุกซนออกนอกทางไปไหน ความลำบากตรงที่เราไม่มีห้องสำหรับเด็ก ผู้ใหญ่นั่นนอนตรงไหนเอาเด็กมาไว้ตรงนั้นด้วยก็ในห้องนั้นมีของหลายอย่าง หนูน้อยเขาอยากจะทำอย่างนั้นเป็นอะไร เขาเห็นนาฬิกาเดินตึกๆ เขาก็สงสัย อยากเปิดดูว่ามันมีอะไรอยู่ข้างในจึงได้มีเสียงดังอย่างนั้น เราจะไปว่าเขาซุกซนอย่างไร เขาทำถูกต้องตามวิสัยของเขาแล้ว เราผู้ใหญ่ทำผิดเองที่ปล่อยให้เด็กอยู่ในห้องที่เต็มไปด้วยสิ่งๆ ที่เด็กไม่รู้ไม่เข้าใจ

เคยเห็นลูกฝรั่ง พ่อแม่ไปทำงาน ปล่อยให้เด็กไว้ในห้องคนเดียวกับของเล่นเล็กๆ น้อยๆ หนูน้อยยังอยู่ในห้องนั้นไม่ไปไหน ถึงเวลาอาบน้ำ กินอาหารก็มีผู้ใหญ่มา พาไปให้ กินให้อาบ จบแล้วก็เข้าห้องต่อไป เด็กก็อยู่ได้เรียบร้อยไม่ยุ่งไม่กวนพ่อแม่แต่ประการใด ของ เราโดยมากคอยอุ้มอยู่ตลอดเวลา คอยเอาใจใส่อยู่ตลอดเวลา ว่าที่จริงก็เป็นการกระทำที่ผิด อยู่มากเหมือนกันแต่ทำกันจนชินจึงมองไม่เห็น จึงใคร่ขอแนะนำว่า อย่าถนอมเด็กของท่าน เกินไป ปล่อยให้เขามีอิสระเสรีบ้างให้เขาได้อยู่ตามลำพังเขาบ้างในห้องของเขา เด็กก็จะ เรียนรู้ในเรื่องพึ่งตัวเองเป็นลำดับ ถ้าลูกของท่านชอบเคลื่อนไหวที่ท่านเรียกว่าซุกซน ก็จงแก้ ด้วยวิธีมีอะไรๆ ให้เขาได้เล่นเป็นกีฬาบ้าง ถ้าเขามีของเล่น มีเครื่องบริหารกายอยู่ แล้วใจ ของเขาก็คงเรียบร้อยไปได้ ผู้เลี้ยงเด็กจึงไม่ต้องวิตกเรื่องเด็กซน เพราะเด็กนั้นมีสมองที่ ว่องไว แต่ควรวิตกถึงเด็กหิ้มๆ เป็นผ้าพับ จะเป็นคนเฉื่อยชาในกาลข้างหน้าและอย่าได้ ลงโทษ เด็กที่ท่านเรียกว่าซุกซนเลย จงพยายามกล่อมความซนของเขาให้เข้าแนวทางดีกว่า ซึ่งไม่ยากอะไรนัก

ขอให้จำเป็นหลักสำหรับบทนี้ว่า การลงโทษเด็กด้วยอำนาจโทษเป็นสิ่งไม่ควรทำ เด็กทุกคนไม่ยากกระทำความผิด แต่ทำไปเพราะความไม่รู้ จงให้เขารู้เสียว่าอะไรผิดและเขาจะไม่ ทำสิ่งนั้นเป็นอันขาด เพราะปกติของเด็กอยากให้ผู้ใหญ่รักตน ถ้ารู้ว่าจะทำอย่างนั้นผู้ใหญ่ไม่รัก เขาก็คงเลิกไปเอง ความรักความเมตตาต่อกันเป็นแนวทางของความดีอันยั่งยืน.

- นิสัยเลียนแบบ ไม่ใช่มีแต่ผู้ใหญ่ แม้เด็กๆ ก็ชอบ
- ระวัง! อย่าให้ “เกสรคือความดี” หลุดออกไปจากลูกของท่าน
- ถ้าเกสรคือความดี หลุดจากลูกแล้ว จะกลายเป็นเด็กดีต่อไป

ฝึกเด็กให้กินเป็นเวลา

ท่านพ่อแม่ ท่านบ๊องทั้งหลาย

เรื่องที่จะพูดกันในวันนี้ ท่านผู้ฟังอาจรู้สึกกระตือรือร้นใจบ้างนิดหน่อย ข้าพเจ้าต้องขออภัยต่อท่านทั้งหลายด้วย เพราะข้าพเจ้ามีความรักและหวังดีต่อทุกคน ข้าพเจ้ามาอยู่กับพวกท่าน เพื่อนำท่านให้เดินทางถูก เพื่อแก้ไขความบกพร่องของท่านให้เป็นความดีงาม ถ้าเห็นอะไรบกพร่องเกิดขึ้นในตัวท่าน ในหมู่คณะของท่าน ถ้าข้าพเจ้าทำเฉยเฉยไม่บอกให้ท่านทราบว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นสิ่งไม่ดี ข้าพเจ้าก็กลายเป็นคนไม่ซื่อตรงต่อหลักธรรมะที่พระพุทธองค์ได้สอนไว้ เป็นคนทรยศต่อพระพุทธบิดาของชาวเรา ข้าพเจ้าจึงใคร่รักษาความดีไว้เสมอ จึงได้ทำตนเป็นนักติเรื่อยมาในเรื่องที่สมควรติ สิ่งที่ท่านให้ข้าพเจ้าทำเช่นนั้นไม่มีอะไรนอกไปจากความปรารถนาดีต่อพี่น้องทั้งหลายเท่านั้น ขอพี่น้องผู้ฟังจงเข้าใจตามนี้ด้วย ข้าพเจ้าจะเริ่มเรื่องละ โปรดฟังกันให้ดีเถิด

เมื่อวันเพ็ญเดือนสิบ ทางยุวพุทธภิกษุสามเณรได้ขอร้องให้บิดามารดาผู้ปกครองเด็กมาประชุมกันที่พุทธสถาน เพื่อฟังคำแนะนำคำตักเตือนในเรื่องเกี่ยวกับเด็กโดยเฉพาะ เพราะปัญหาเรื่องเด็กเป็นปัญหาใหญ่ เป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดผลในอนาคตและการแก้ปัญหาประเภทนี้ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจกันจัดทำ จึงจะบรรลุถึงจุดหมายปลายทางได้ คณะยุวพุทธจึงได้นัดหมายให้บิดามารดาผู้ปกครองเด็กได้มาอยู่กันที่ยุวพุทธสถาน ในวันนั้นตัวข้าพเจ้าต้องไปแสดงธรรมที่สารภีเสีย จึงมิได้พูดอะไรกับผู้ที่มาประชุม ท่านเจ้าคุณวินัยโกศล ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอเมืองได้มาพูดให้ฟัง ข้าพเจ้ากลับมาทบทวนนิดหน่อย มีความดีใจมากที่เห็นพี่น้องมาประชุมกันเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าทุกท่านชอบแสงสว่าง ชอบเรียนให้รู้และจะได้นำไปปฏิบัติต่อไป เมื่อเลิกการประชุมต่างคนก็กลับไป ข้าพเจ้านอนพักที่พุทธสถาน วันรุ่งขึ้นข้าพเจ้าตื่นแต่เช้า ก็ลงไปดูได้มานั่งในห้องประชุม และได้พบอะไรหลายอย่างที่พี่น้องผู้มาประชุมได้ลืมไว้หรือแกล้งทิ้งไว้ก็ไม่ทราบ สิ่งของนั้นเป็นเปลือกถั่วดิน ชานอ้อย เปลือกเมล็ดแตงโม ใบตองห่อขนม ก้นบุหรี่ตัวเล็กตัวโตรวมทั้งขี้เถาด้วยมากมาย ได้

สั่งให้คนงานช่วยกันทำความสะอาดเสียโดยเร็วเรื่องจึงหมดไป แต่ในใจของข้าพเจ้ายังไม่หมดเรื่อง ยังมีเรื่องจะพูดกับพี่น้องอีกหลายประการ อันสืบเนื่องมาจากการประชุมในวันนั้น

ระเบียบของการเข้าสู่ที่ประชุมมีอยู่ แต่ส่วนมากมิได้นำมาใช้เป็นหลักปฏิบัติกัน แม้ในการประชุมของพระภิกษุก็ยังไม่ค่อยเรียบร้อย เนื่องจากยังมีการตามใจตนเองกันมากนั่นเอง เมื่อมีการตามใจตนเองเกิดขึ้นในขณะใดพุทธธรรมก็หายไปจากใจในขณะนั้น พุทธธรรมหมายถึงการรู้จักบังคับใจตนเองให้อยู่ในระเบียบอันดีงามต่อไป ตามปกติของคนเรานั้นจะทำอะไรตามใจชอบก็ได้ ถ้าเขาอยู่ในที่ลับคนเดียว ไม่มีใครสามารถมองเห็นการกระทำของเขา แต่ถ้าเขาเข้าหมู่กับพวกใครๆ ไม่ต้องมากเพียงสองคนเท่านั้น เสรีภาพของเขาก็ถูกตัดทอนลงทันที ระเบียบมารยาทอันดีงามนั้นแหละตัดทอนเสรีภาพแบบการตามใจของตนให้น้อยลงไป เราจะเห็นสภาพชนที่นั่งด้วยกัน อีกคนหนึ่งอยากจะสูบบุหรี่ ก็ต้องขออนุญาตจากอีกคนหนึ่งว่า ขอโทษคุณจะรังเกียจไหมถ้าผมสูบบุหรี่ อีกคนหนึ่งแม้จะไม่ชอบควันบุหรี่ก็ต้องตอบอย่างมีอหยาศัยว่าไม่เป็นไร โปรดตามสบายเถิด คนทั้งสองก็นั่งสนทนากันอย่างสบาย นี่เป็นกริยาของคนดีในสมาคมประการหนึ่ง

คนไทยเรามีปกติตามใจตนเองเสียจนชิน เราจึงทำอะไรได้ทุกอย่างทุกสถานที่ โดยเฉพาะในการเข้าสู่ที่ประชุม ทุกคนต้องอยู่ในการสงบ ไม่พูดกันให้มีเสียงดังจนเป็นที่รำคาญแก่คนอื่นเขา ไม่สูบบุหรี่ เพราะกลัวควันบุหรี่ก่อความรำคาญแก่คนอื่นได้ ไม่ทำมาด้างๆ ไม่บ้วนน้ำหมากให้เปรอะสถานที่ ถ้าหากการประชุมเป็นเรื่องเกี่ยวกับทางศาสนาต้องมีการปฏิบัติเคร่งครัดกันเป็นพิเศษ เพราะสถานที่ทางศาสนาเวลาปฏิบัติกิจทางศาสนา เป็นเรื่องของการบังคับตนเองซุกเกลียดจิตใจของตนเองให้สะอาดขึ้น ผู้เข้าประชุมจึงไม่ควรกระทำการที่ไม่ดีเสมอ พุทธสถานเป็นที่ประชุมทำกิจทางศาสนาบ้าง ประชุมหาความรู้ในทางอะไรๆ ที่เป็นประโยชน์บ้าง ผู้เข้าประชุมจึงควรระวังบังคับตนเองกันเสียบ้าง อย่าเอาพื้นของพุทธสถานเป็นกระโถนทิ้งของที่เป็นเดนกันเลย แม้การเข้าที่ประชุมในวิหาร ในธรรมศาลาก็เช่นเดียวกัน ควรเคร่งครัดกันเสียบ้าง คนไทยก็จะเป็นชาติที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้นมากกว่านี้ มีการบังคับตนเองให้มากกว่านี้ ชาติไทยก็จะก้าวหน้าไปในทางดีงามสมความมุ่งหมาย จึงขอให้ท่านช่วยกันคิดและสังวรกันต่อไป

ท่านผู้ฟังอาจคัดค้านได้ว่า เปลือกถั่วและขานอ้อย ใบตองห่อขนม เป็นของพวก

เด็กน้อยเขาทำกัน หาใช่เป็นของผู้ใหญ่ไม่ การนึกคักค้ำเช่นนี้เพื่อเอาตัวรอดไปเท่านั้นเอง แต่ถ้านึกคักค้ำให้เด็กเล็กน้อยก็จะพบว่า เรื่องของเด็กมาจากผู้ใหญ่ เพราะผู้ใหญ่เลี้ยงเด็กนำเด็ก สอนเด็กให้กระทำทุกสิ่งทุกอย่างทั้งโดยทางตรงทางอ้อม เด็กจะทำอะไรลงไปก็เป็นเรื่องเนื่องจากการกระทำของผู้ใหญ่ทั้งนั้น ความผิดทั้งมวลจึงตกอยู่กับผู้ใหญ่ ไม่ใช่ความผิดของเด็ก ทำไมผู้ใหญ่จึงได้กระทำความผิดได้บ่อยๆ เกี่ยวกับเด็ก ขอบอกว่าเนื่องจากเรื่องไม่รู้เท่าถึงการณ์อย่างหนึ่ง เนื่องจากความรักที่มีต่อเด็กของท่านอย่างหนึ่ง แต่มันเป็นความรักประเภททำลายหรือสร้างนิสัยเสียให้แก่เด็กมากกว่า พอท่านจะออกจากบ้านไปไหนๆ อันเป็นเรื่องของผู้ใหญ่เด็กจะบอกว่าหนูไปด้วยคน ท่านไม่ยอมให้เด็กไป ก็ห้ามด้วยเสียงกระต๊องว่า ฮี! อย่าไปเลย เด็กได้ยินเสียงกระต๊องก็เกิดความน้อยใจ คุณแม่พูดเหมือนกับไม่รัก ตัวเขาก็แสดงอาการร้องไห้ออกมาทันที ไม่เพียงแต่ร้องไห้เท่านั้น แต่แสดงอาการอีกหลายอย่างเพื่อชนะท่าน พระพุทธเจ้าตรัสว่า เด็กมีการร้องไห้เป็นกำลัง เมื่อท่านเห็นลูกของท่านร้องไห้ ก็ทำการปลอบโยน เด็กไม่หยุด ท่านก็สัญญากับเด็กหลายแบบ เช่นว่าจะให้กินขนม จะพาไปดูหนัง จะให้ของเล่น หลายเรื่องหลายราวเพื่อให้เด็กหยุดร้องไห้เท่านั้น เด็กเลยได้ใจ และนึกว่าวิธีการของตนใช้ได้ผลแล้วและใช้วิธีนั้นเรื่อยมา ถ้าหากท่านจะอดทนสักหน่อยไม่ให้เขาชนะโดยวิธีนั้น ปลอ่ยเขาไว้ก่อน พอหายโมโหแล้วจึงพูดกันดีๆ ท่านก็มีทางเอาชนะเด็กได้ด้วยเหตุผล เด็กของท่านก็ไม่เสียคน ท่านเคยพลาดในเรื่องนี้บ้างไหม ถ้ามีก็โปรดปรับปรุงตัวท่านเสียใหม่เถิด

เอาละสมมุติว่าจะไปพุทธสถาน เด็กของท่านอยากไปด้วย ท่านก็พาเขาไป ความจริงเรื่องของผู้ใหญ่กับเรื่องของเด็ก เราควรจะแบ่งกันไว้แล้ว เช่นการฟังธรรม ตามปกติที่พุทธสถานในวันอาทิตย์เป็นเรื่องของเด็ก พ่อแม่ที่รักลูก และอยากให้ลูกได้ไปสู่ที่ประชุมก็ควรส่งเขาไปในวันนั้น เพราะเขาจะได้ฟังเรื่องที่เหมาะกับเขาโดยเฉพาะ การไปให้เด็กโตคุมไปได้ พ่อแม่นำไปส่งก็ได้สุดแต่ความสะดวก ส่วนเวลาใดเป็นเรื่องผู้ใหญ่ นั้น ก็ไม่ควรนำเด็กไป เว้นแต่ผู้นำมีความสามารถเพียงพอที่จะควบคุมเด็กของตน ให้อยู่ในสถานที่เรียบร้อย ไม่ทำอะไรให้เป็นที่รบกวนผู้อื่น ขณะที่ท่านเดินมาตามถนนกับลูกน้อยของท่าน ท่านควรจะรู้ไว้ด้วยว่า มีอะไรหลายอย่างล่อใจเด็กให้อยากได้ วิสัยของเด็กเขามีความต้องการเสมอในเมื่อเขาเห็นอะไรที่เขาพอใจพ่อแม่ควรเตรียมตัวต่อต้านความอยากของเด็กให้ดี เช่นพอลูกเดินผ่าน

สามแยก ก็พบแม่ค้าขายถั่วคิน ขยาย้วยขวน ขยายเมล็ดเตงโม อันเป็นของที่เด็กชอบทั้งนั้น และเป็นการแน่นอนที่เขาจะต้องขอของนั้นๆกับท่าน ควรจะอย่างไรจึงจะดี ขอแนะนำว่า ในประการต้นเมื่อเราทราบถึงความต้องการของเด็กแล้ว เราก็ควรหาทางป้องกัน อย่าให้เขาได้เกิดความสนใจในของนั้น เช่นรีบเดินไปเสียไวๆบ้าง ชวนเด็กสนทนาเรื่องอะไรๆที่ทำให้เด็กได้ เด็กเพลินเพลินเสียบ้าง เป็นการดึงความสนใจของเด็กไปสู่เรื่องอื่นเสีย นี่เป็นวิธีหนึ่ง

อีกประการหนึ่งถ้าท่านปล่อยให้ พ่อถึงที่ขายเด็กต้องการทันที ท่านก็ควรพูดให้ เข้าใจว่าของที่วางขายอยู่นั้นเป็นของไม่ดี เพราะเจ้าของไม่ปกปิด มีแมลงวันตอม เจ้าแมลงวัน ตอมสิ่งสกปรก เช่นข้าว ไข่ไก่ ตลอดจนของคน สิ่งสกปรกติดเข้ามาในมา เวลามาทอมของ ขยาย ก็มีสิ่งสกปรกติดมาด้วย ในสิ่งสกปรกมีเชื้อโรค ถ้าหากเชื้อโรคติดเข้าไปในท้องของหนู ก็ปวดท้องเหมือนที่เคยปวดคราวก่อน พูดให้เขาฟังจนเข้าใจความหมาย โดยใช้ท่าทาง ประกอบบ้าง แสดงความรักเอาอกเอาใจเขาบ้าง และพาเขาไปเสียจากสถานที่นั้น นี่เป็นวิธีที่ ดีที่สุดสำหรับแก้มูกของท่านในเรื่องนี้ ถ้าหากว่ามีของควรกินและปราศจากโทษต่อเด็ก ท่านให้ เขากินได้บ้าง แต่ต้องให้เขากินในสถานที่อันสมควร อย่าให้กินในขณะที่อยู่ในห้องประชุมเป็น อันขาด ผูกให้เขารู้จักกาลเทศะเสียแต่น้อยๆ วันหนึ่งเขาก็จะเป็นคนเรียบร้อยได้ เพราะ ท่านช่วยแนะนำช่วยชักเตือนเขาในทางที่ดี ในเวลาใดลูกของท่านไม่สบายท่านควรรหาโอกาส นั้นพูดให้เขาเห็นโทษของการประพฤติดะไรที่ผิดๆ อันอาจนำความยุ่งยากมาสู่ชีวิตของเขา มารดาบิดาควรทำตนเป็นนักแสวงหาโอกาส เพื่ออบรมลูกของตนเสมอ จึงจะชื่อว่ารักลูกจริงๆ

แม้ภายในครอบครัวของท่าน ก็ควรฝึกหัดทำตนให้เป็นคนมีระเบียบในการกินอยู่ เสมอ อย่าได้ทำอะไรในทางตามใจตนเองเป็นอันขาด เพราะจะนำผลเสียหายไปถึงลูกหลาน ของท่านตลอดไป เรื่องเล็กน้อยนี้แหละได้กลายเป็นเรื่องใหญ่และนำความเสียหายให้มากเหลือ เกินแล้ว จึงขอให้ระมัดระวังให้ดีเป็นพิเศษสักหน่อย

จงสังเกตดูเด็กบางคนร่างกายสมบูรณ์ แต่บางคนร่างกายอ่อนแอเต็มที ใครทำให้ เขาเป็นอย่างนั้น พ่อแม่เน้นแหละทำให้เขาเป็นไปอย่างนั้น พ่อบางคนเป็นคนซุกซนชอบเที่ยว ตามสถานที่ๆ ไม่ควรเที่ยว เก็บเอาโรคภัยไข้เจ็บมาฝากลูก ลูกเกิดมามีร่างกายผิปกติ เช่น ตาเสีย เป็นต้น ความสนุกของพ่อนำผลร้ายมาให้แก้มูกหลานของตนได้อย่างนี้ ท่านพ่อจึงควร ระมัดระวังไว้บ้าง แม้บางคนก็เหมือนกัน มัวแต่สนุกด้วยการแจกกระต่าย จนไม่มีเวลาเอาใจ

ใส่กับลูกของตนปล่อยลูกตามยถากรรมไป ผลที่สุดเด็กเสียคนไปเพราะขาดการเอาใจใส่ หน้าที่ของพ่อแม่อยู่ที่การเลี้ยง การนำเด็กให้เดินทางถูกทางชอบและเป็นທີ່ที่ควรทำตั้งแต่เขายังเล็ก ๆ เพราะนิสัยและการกระทำในทางดีให้เขาทีละน้อย ๆ เด็กของท่านก็จะเป็นคนดีได้ โตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของประเทศชาติต่อไป

เกี่ยวกับการไม่เพาะนิสัยให้เป็นคนรู้จักบังคับตนข่มตนนี้เอง เด็กบางคนพอโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่จึงติดกินจุกินจิก กินไม่เลือก ทำให้ชอบกินอะไร ๆ ทั้งที่ควรกินและไม่ควรกิน เข้าไปจนฉาวไปทั้งเมือง เขาเป็นลูกที่เจริญมาในครอบครัวที่กินไม่เป็นเวลากินไม่เลือกจึงได้มีสภาพเช่นนั้น บ้านเมืองใดมีค่านิสัยแบบนี้มาก ๆ บ้านเมืองนั้นก็ถึงแก่ความล่มจมโดยไม่เป็นต้องสงสัย เราทั้งหลายเป็นคนไทยอยู่เมืองไทย มีความรักชาติไทย รักเมืองไทย รักความเอกราชของชาติไทย จงเริ่มฝึกเด็กของท่านให้เป็นไทยในการกินอยู่ก่อนเถิด อย่าได้สอนให้เขาเป็นคนกินไม่เป็นเวลา กินไม่เลือกสถานที่เป็นอันขาด ความเป็นระเบียบในการกิน สร้างความเป็นระเบียบในการอยู่ต่อไป และสิ่งนี้แหละเป็นมูลฐานของการสร้างชาติประเทศโดยแท้

จึงขอชักเตือนพ่อแม่ทั้งหลายว่า ลูกของท่านจะดีหรือจะเสียอยู่ที่ตัวท่าน จงทำตนเป็นตัวอย่างในทางดี อย่าเอาใจใส่เด็กในสิ่งที่ท่านเห็นว่าจะทำให้เด็กของท่านเสียคน จงอย่าสงสารเด็กแล้วยอมให้เด็กของท่านทำชั่วเป็นอันขาด เพราะความสงสารแบบนี้เป็นความสงสารที่ทำให้ลายลูกของท่านเอง.

ไม้อ่อน ดัดง่าย ไม้แก่ ดัดยาก

พ่อ-แม่ที่เกียจคร้านสอนลูก นั้น! หมายถึงอนาคตที่ไม่แจ่มใส

“คนที่รู้จักใช้กาล, เวลา ให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตเท่านั้น

ย่อมเป็นผู้ได้กำไรชีวิตอย่างคุ้มค่า”

“วัชรกร”

เด็กต้องการอะไร? ที่ไหน? เมื่อใด?

ท่านพ่อแม่ ที่นับถือทั้งหลาย

เราเป็นชาวพุทธ เรานับถือพระสัมมาสัมพุทธะ เราดำเนินชีวิตตามแนวทางที่ทรงสอนไว้ เราปลื้มใจมากที่เราได้พระศาสนาผู้ประเสริฐอย่างแท้จริงเป็นที่พึ่งชีวิตประวัติของพระองค์เป็นเรื่องที่น่าศึกษาสนใจ นับตั้งแต่ประสูติจากพระครรภ์ของพระมารดา โตเป็นหนุ่มได้แต่งงานกับพระนางพิมพา ออกบวชแสวงหาสัจธรรมอันเป็นแนวทางพ้นทุกข์ เมื่อพบแล้วก็นำออกประกาศแก่ประชาชนต่อไป การประกาศพระศาสนาของพระองค์เป็นไปอย่างราบรื่นตลอดเวลา ในบางครั้งทรงพบคนที่เคยประพฤติดนเป็นคนเสียมาก่อนแต่ครั้งได้มาพบพระองค์ได้ฟังคำสอน ได้เห็นที่ท้ออันสงบเย็นของพระองค์ เขาก็เปลี่ยนใจที่ชั่วร้ายให้กลายเป็นใจที่สงบยอมตนเป็นสาวกเข้าบวชในพระพุทธศาสนา การประกาศคำสอนของพระองค์จึงเป็นประโยชน์แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า แม้พระองค์จะเข้าสู่ปรินิพพาน นานถึงสองพันห้าร้อยปีมาแล้ว หลักธรรมอันเป็นหลักของการครองชีพที่ถูกต้องของพระองค์ยังชำระใจคนอยู่มิใช่น้อย นักศึกษาที่มีความรู้ดีในค่านิยมโลกตามแนวการศึกษาแผนใหม่เป็นคนไม่ค่อยมีความเชื่อในคำสอนประเภทเทวนิยม เมื่อได้พบคำสอนอันเป็นแบบธรรมนิยมเข้าก็ยอมหมอบอยู่ภายใต้สัจธรรมของพระองค์ นี่เป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษากันในสมัยนี้

ทำไมพระพุทธองค์จึงทรงชนะน้ำใจคนได้มากมาย ทำไมพระธรรมของพระพุทธองค์จึงเข้าถึงใจและล้างใจได้เป็นอย่างดีเล่า? เกิดกลับของเรื่องนี้อยู่ที่อะไร? ขอตอบว่าอยู่ที่การศึกษาให้เข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดของคน และพูดทำให้เหมาะกับความรู้ของเขา ผู้ฟังเมื่อได้รับฟังสิ่งที่เหมาะสมแก่นิสัยใจคอของตน ก็สามารถรับเอาคำสอนนั้นๆ มาปฏิบัติได้เป็นอย่างดี พระพุทธองค์จึงเป็นเช่นนายแพทย์ผู้รู้อาการของคนไข้ และให้ยาที่เหมาะสมกับโรคแก่เขา คนไข้ก็หายจากโรคภัยรังใจหาย

การเรียนรู้ถึงความต้องการของกันและกัน จึงเป็นแนวประสานสามัคคีประการหนึ่งอันการศึกษาในเรื่องนี้ เราเริ่มศึกษาได้จากใจของเราเอง จงคอยสังเกตดูความต้องการของใจ

ในเมื่อได้พบปะสิ่งหนึ่งเข้า แล้วคอยกำหนดไว้ เอาไปเปรียบเทียบกับความรู้สึกของผู้อื่นต่อไป ก็สามารรถเข้าใจได้ถึงความต้องการของเขา และทำตนให้เข้ากับความต้องการของเขา เราก็เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้ที่เข้าใกล้คนที่เข้ากับคนอื่นไม่ได้นั้น มิใช่เนื่องจากอะไรอื่น แต่เขาเป็นคนไม่พยายามเรียนรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของคนอื่น เรื่องจึงยุ่งกันไม่สร้างชา

ในเรื่องของเด็ก ๆ เป็นเรื่องที่เราจะทำความเข้าใจเขาง่ายที่สุด เพราะชีวิตของเด็ก ๆ ยังไม่มีความสลับซับซ้อนอะไร เขาเป็นผู้ที่ยังไม่มีมายาอย่างผู้ใหญ่ ไม่มีเล่ห์แต่อย่างใด ความรู้สึกของเด็กตรงไปตรงมาที่สุด จึงเป็นการง่ายสำหรับพี่เลี้ยงมารดาบิดาจะเผ่าสังเกตดูให้รู้ว่า เด็กมีความต้องการด้วยเรื่องอะไร ถ้าเห็นว่าพอจะสนองความต้องการเขาได้ และไม่ทำให้เขาเป็นคนเสียในทางนิสัย ก็จงให้ความสะดวกแก่เขาเถิด อย่าไปทรมานเขาให้ได้รับความเดือดร้อนเป็นติ อันความต้องการของเด็กนั้น ว่ากันโดยแท้จริงแล้ว เป็นความต้องการตามธรรมชาติจริงๆ เขายังไม่มีความต้องการอะไรที่เกินไปกว่าความต้องการของร่างกาย เว้นแต่ผู้ใหญ่เราจะฝึกเขาให้เป็นคนมีความต้องการในสิ่งที่ไม่จำเป็นเท่านั้น เด็กแสดงความต้องการด้วยพูดบอกไม่ได้ เขาจึงแสดงท่าทีให้เห็นก่อน และเมื่อไม่ได้ตั้งใจร้องไห้จ้อออกมาเป็นการอรุณร่ำต่อผู้ที่อยู่ใกล้ การร้องไห้ของเด็กเป็นการบอกถึงเหตุขัดข้องบางอย่างเกิดขึ้นแก่เขา อย่างนี้กว่าเด็กต้องการอาหารเสมอไป บางทีมีตัวสัตว์กัดต่อยเขาก็ได้ เบาะที่เขานอนขึ้นไป เพราะน้ำเยียวของเขาเองก็ได้ หรือเพราะเหตุอันใดอื่น มารดาบิดาจึงควรจำไว้ว่าเด็กร้องไห้ต้องมีเหตุผลเสมอ จงพยายามหาเหตุให้ได้

หลายปีมาแล้วหญิงคนหนึ่งมีลูกเป็นคนแรก วันหนึ่งเด็กร้องไห้มาก ทำอย่างไรก็ไม่หยุด ยายของเด็กเป็นคนหัวเก่า นึกว่าแม่ชื้อมาหยอกเด็ก จึงไปหาหมอให้ช่วยทำตะกรุดมาผูกคอเด็กเพื่อทำให้เด็กหยุดร้อง หมอก็ทำให้ พอได้ตะกรุดมาก็จัดแจงยกเด็กไปอาบน้ำแล้วจะผูกตะกรุดให้ ก็พบว่าสันหลังของเด็กตอนล่างเป็นแผลเพราะนอนหมกอยู่กับความชื้นของเบาะ จึงทราบว่าการร้องไห้ของเจ้าหนูเนื่องจากเหตุนี้เอง จึงเอาเบาะมาให้ และเปลี่ยนเบาะให้ใหม่ เจ้าหนูนอนหลับสบายไม่รบกวนต่อไป ในทางธรรมท่านสอนไว้ว่า สิ่งทั้งหลายเกิดจากเหตุ จะดับไปก็เพราะเหตุมันดับก่อน คำสอนข้อนี้เป็นประโยชน์แก่ผู้เลี้ยงเด็กมาก จงศึกษาหาเหตุผลจากเด็กเสมอ อย่าทำอะไรลงไปด้วยความมมงายเป็นอันขาด เพราะความมมงายนำโทษทุกข์มาให้เด็กมาก และอาจเสียไปถึงเมื่อเด็กโตขึ้น ก็เป็นได้

การทำอะไร ๆ กับเด็กควรมีเวลา และรักษาเวลาให้เที่ยงตรงไว้เสมอไปอย่าได้ทำอะไรตามอารมณ์เป็นอันขาด เช่นการให้อาหาร การอาบน้ำ การปล่อยให้เขาหลับนอนอย่างอิสระเสรี เป็นเรื่องควรทำให้เป็นระเบียบ เด็กก็ยังไม่รู้จักทำหน้างานเวลาทำงานกันไม่ได้ ต้องคอยอุ้มลูกน้อยอยู่ตลอดเวลาไม่ต้องทำอย่างนั้นหรอก เมื่อให้เขาอาบน้ำที่มันแม่แล้ว ให้เขาอนบนเบาะหรือในอุ้งของเขาตามสบาย อย่าไปยุ่งกับเขามากจนกว่าจะถึงเวลา หนูน้อยก็นอนสบายตามประสาของเด็กที่มีความสุขและเขามีความสุขมาก ถ้าเขาได้เป็นตัวของเขาเอง พวกเราผู้ใหญ่ยังใคร่จะมีเวลาเป็นตัวเอง อยากอยู่คนเดียวในที่เงียบ ๆ จันใด เด็กก็มีความต้องการนั้นนั่นเหมือนกัน จึงขอเตือนให้มารดาบิดาพึงสำเหนียกถึงข้อนี้ไว้บ้าง นอกจากมารดาบิดา แล้วคุณตาคุณยาย คุณปู่คุณย่ามักจะตื่นหลาน และคอยโอบหลานอยู่ตลอดเวลา คอยรบกวนเขาด้วยการยกมาอุ้มทำท่าอย่างโน้นอย่างนี้ การกระทำเช่นนั้น แม้จะเป็นการแสดงถึงความรักที่มีต่อเด็ก แต่เป็นการให้โทษแก่เด็กอยู่บ้าง ทางที่ถูกต้องอย่าได้ไปยุ่งกับเขามากเกินไปเลย จะทำให้เขากลายเป็นคนอ่อนแอในเมื่อโตขึ้น ความอ่อนแอของคนในทางใจนี้แหละ นำความเสื่อมโทรมมาสู่สกุลได้ง่ายจึงใคร่เตือนให้ท่านได้ระมัดระวังไว้ตามควร

ความผิดพลาดของผู้เลี้ยงเด็ก อยู่ที่การไม่ศึกษาให้เข้าใจถึงความต้องการของเด็ก และถือเอาแต่ใจตนเป็นประมาณ เอาความรู้สึกที่มีความหลงมาใช้กับเด็ก เลยทำโทษเด็กในทางที่ผิด เช่นดุด่าเยียนตี ทำให้เด็กกลัวโดยทางอาชญาอย่างเดียวจนเด็กกลายเป็นคนดื้อจ้านเสียคนไปเลย จึงควรถือหลักไว้ว่า จงละเว้นการเยียนตี ทรมาณอย่างโง่เขลา ควรใช้ไหวพริบของท่านเป็นเครื่องตัดสินนิสัยของเขาแทน วิธีนี้จะไม่ทำให้ร่างกายเด็กเจ็บช้ำ จะไม่ทำให้ใจของเขาเขว และจะช่วยให้เขามีความคิดต่อไปในเบื้องหน้า นี่เป็นข้อควรจำประการหนึ่ง

ถ้าหากเด็กของท่านทำอะไรที่ไม่ควร ในขณะที่เขายังไม่เคียงสา เช่นร้องไห้จะเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามนิสัยของเขา แต่ของนั้นท่านจะให้เขาไม่ได้ มันจะเป็นอันตรายแก่เขา จงอย่าชู้ตวาดทำให้เด็กตกใจ หรือทำท่าอย่างใดที่เป็นเหตุให้เด็กหวาดสะดุ้งเป็นอันขาด แต่จงใช้วิธีพาดึงเด็กจากสิ่งนั้น โดยนำของนั้นไปนั้นไปวางในที่อื่นเสียก่อน แล้วหันมาปลอบโยนลูกของท่าน คำพูดและท่าทางอันเต็มไปด้วยความปรานี แม้หนูน้อยจะไม่เข้าใจคำพูดของท่าน เขาจะเข้าใจถึงความหมายกิริยาท่าทางที่ท่านแสดงต่อเขา จงจูบเขา ล้อให้เขาหัวเราะเกิดอารมณ์สนุก ลืมความต้องการนั้นเสีย เพราะปกติของเด็กมีความลืมง่ายเร็วกว่าผู้ใหญ่ ความยึดถือในอารมณ์มีน้อย ผลที่สุดก็เป็นปกติได้เรียบร้อย

เมื่อพูดถึงการลงโทษเด็กโดยเขียนตี พ่อแม่บางคนอาจนึกว่า ไม่มีการเขียนตีเสียเลยจะทำให้เด็กเหลิงไม่กลัวพ่อแม่ เกี่ยวกับเรื่องนี้ขอทำความเข้าใจว่า ทำได้เหมือนกัน ในเมื่อลูกของท่านโตขึ้นพอมีเตียงสบบ้างแล้ว พอเข้าใจถ้อยคำที่ท่านพูดอธิบายให้เขาฟังแล้ว แต่เด็กของท่านเป็นคนว่ายากสอนยาก ถ้าไม่ลงโทษให้เข็ดหลาบก็เกรงว่าจะสอนไม่ได้ ในกรณีเช่นนั้น การลงโทษต้องทำให้ถูกต้องตามกาลเทศะ สมเหตุผลและศักดิ์สิทธิ์จริงๆ อย่ากระทำการที่เรียกกันว่า เพื่อ “บรรเทาโทษะจริตสองตน” เป็นการกระทำที่อาจจะเกินพอดีไปได้เสมอ เพราะโทษทำไม่ให้เห็นความจริงของเรื่อง จึงควรระวังสักหน่อย คำว่า กาลเทศะ นั้น หมายความว่าต้องรู้จักเวลาที่ควรลงโทษ เช่น ไม่ลงโทษเด็กก่อนรับประทานอาหาร หรือ ขณะรับประทานอาหาร อันจะทำให้สมองของเด็กยุ่ง เป็นเหตุให้รับประทานไม่ได้ บางคนขณะที่ลูกกำลังกินข้าว ก็ด่าว่าปนด้วยถ้อยคำหยาบคายลูกต้องกินอาหารควบกับน้ำตา สะอื้นให้ไปพลาง กินไปพลาง มันน่าสนุกที่ตรงไหน อย่างลงโทษเขาต่อหน้าแขก หรือต่อหน้าเด็กอื่นๆ อันอาจทำให้เกิดความละอายมากเกินไป ลองนึกถึงตนเองว่า ถ้ามีใครมาด่าว่าเราต่อหน้าคนอื่น เราพอใจไหม คงไม่พอใจ บางทีก็อาจถึงทุบตีกันก็ได้ เรื่องของเด็กก็มีใจเหมือนกัน จึงไม่ควรทำในเทศะเช่นนั้น

เรื่องเหตุผลมีความหมายดังนี้ คือก่อนลงโทษเด็กของท่าน ต้องจับหลักฐานให้ได้ก่อนว่า เขาทำผิดด้วยเรื่องอะไร อย่างลงโทษอย่างสุ่มสี่สุ่มห้า ให้ถ้อยคำโบราณที่ว่า “บิบบิหมั่นกันให้ตาย” เพราะการลงโทษเด็กต้องให้เด็กรู้ว่าตนได้กระทำความผิดไปจริง และเป็นเรื่องร้ายแรงอันอาจนำความเสียหายมาให้ตนภายหลัง เป็นเรื่องที่พ่อแม่เคยห้ามปรามไว้แล้ว แต่ก็ยังซนทำ จึงจำเป็นต้องลงโทษ ก็ไม่น่าเสียใจในความผิดที่ตนต้องได้รับโทษ มีทางให้เขากลับตนเป็นคนดีได้ในกาลต่อไป

เรื่องความศักดิ์สิทธิ์นั้นเป็นดังนี้ ครึ่งหนึ่งเด็กวัดได้กระทำการที่ผิดจากคำสั่งของอาจารย์ท่านจึงเรียกตัวผู้ผิดมาสั่งสอนอบรมว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นการไม่สมควร ที่เด็กวัดจะฟังกระทำ เมื่อทุกคนเข้าใจแล้ว ท่านจึงภาคทัณฑ์ไว้ ถ้าใครทำผิดอีกต้องเขียนคนละห้าที่เด็กทุกคนตีให้ทัณฑ์พ้นจากการถูกเขียน และประพடுத்தนเรียบร้อยเสมอมา คราวหนึ่งเด็กคนหนึ่ง ได้ประมาทไปทำผิดเข้าอีก อาจารย์ก็เรียกมาพูดถึงเรื่องความผิดเป็นการบอกเหตุผล ท่านปล่อยให้เขาเข้าใจ และบอกว่าความผิดแบบนี้ได้เคยห้ามแล้วครั้งก่อน และได้บอกไว้ด้วย

ว่า ถ้าใครทำผิดจะต้องทำโทษคนละห้าที คราวนี้จึงต้องเขียนกันละ เวลาสองทุ่มสิบนาทียะ
ลงมือเขียนห้าทีแล้วปล่อยไปพร้อมกับสั่งว่า สองทุ่มตรงเธอมาหาฉันนะ วันนั้นเขามาหาท่าน
อาจารย์ และนั่งสนทนากันจนตีสองทุ่มจึงกลับไป เวลาสองทุ่มเด็กคนที่ทำผิดก็มานั่งอยู่ในที่
ใกล้ และคอยอยู่จนเขากลับไป จึงเข้าไปกราบท่านอาจารย์ ท่านอาจารย์ได้บอกว่าฉันจะ
เขียนเวลาสองทุ่มสิบนาทียะ บัดนี้เวลาได้ผ่านไปเสียแล้ว เธอพ้นจากความผิดเรื่องนี้ ไม่ต้อง
เขียน เด็กคนนั้นรู้สึกตัว เห็นความเที่ยงธรรมของอาจารย์และกลายเป็นเด็กสำรวมตน ไม่
กระทำความผิดอีกต่อไปนี่ความศักดิ์สิทธิ์ของท่านอาจารย์ เป็นสิ่งที่ศิษย์ได้มองเห็นความเที่ยง-
ธรรม เจตนาที่เปี่ยมไปด้วยความกรุณาทำให้เขากลับเป็นคนดีได้ จึงควรจำไว้ว่า

“ความรัก ย่อมชนะความเกลียด

ความกรุณา ย่อมชนะความโหดร้ายเสมอ”

จึงขอให้พ่อแม่ จงลงโทษเด็กตามกฎหมายแห่งกาลเทศะเหตุผล

และศักดิ์สิทธิ์เถิด.

“การร้องไห้ของเด็ก หมายถึงเด็กต้องการอะไรสักอย่างหนึ่ง

ขอให้ท่านสังเกตดูให้ดี คงไม่หมายถึงขนมนเสมอไป”

“วัชรกร”

กรุงโรม ไม่ได้สร้างเพียงวันเดียว

ลูกจะดี ไม่ใช่เพราะสอนเพียงครั้งเดียว

โปรดระลึกว่า คนเราไม่ต่างกับขี้ได้มากนัก

ต้องหมั่นขุ่หมั่นเขี่ย ได้จะสว่างเสมอ

๖๖ วธแก่นสยเกร

ท่านพ่อแม่ ๖๖๕๕
ท่านพ่อแม่ ๖๖๕๕

เมื่อวันเสาร์ก่อน ได้พูดถึงเรื่องการศึกษาให้รู้ถึงความต้องการของเด็ก เมื่อเข้าใจ แล้วฟังสนองแก่เขาเท่าที่ต้องการ และจบลงด้วยเรื่องการลงโทษเด็กว่าควรทำให้ลูกแก่กาลเทศะ เหตุผลและศักดิ์สิทธิ์จริงๆ เพื่อเตือนท่านให้รู้จักใช้ไม้เรียวในเวลาที่เหมาะสม ไม่ใช่พร่ำเพรื่อ อันอาจทำให้เด็กของท่านเป็นคนต่อต้านไม้ และคิดว่าการตีของท่านเป็นเรื่องธรรมดาไม่ใช่สิ่ง น่ากลัวอะไร ผลที่สุดท่านบังคับลูกของท่านไม่ได้ ผลร้ายเกิดแก่ลูกของท่านและตัวท่านใน ภายหลัง ข้าพเจ้าหวังว่าท่านคงจะเข้าใจเหตุผลของเรื่องและใช้ให้เป็นประโยชน์ได้บ้างเป็นแน่ ในวันนี้จะให้ข้อตักเตือนเกี่ยวกับเรื่องนี้อีกสักเล็กน้อย ขอให้ท่านตั้งใจฟังให้ถี่ และคิดถึง ความเป็นไประหว่างท่านกับบุตรของท่านให้รอบคอบ เป็นการส่องกระจกดูตนเองกันเสียทีหนึ่ง และเมื่อเห็นว่าสกปรกมอมแมมที่ตรงไหนก็แก้ไขกันเสียให้เรียบร้อย เรื่องของเด็กเป็นเรื่องที่ ควรสนใจและทำกันให้ดีเป็นพิเศษเสมอ เช่นมีอะไรเกิดขึ้นแก่เด็กของท่านควรทำดังต่อไปนี้

สมมติว่าเด็กของท่านมีนิสัยชอบรังแกเพื่อนอันเป็นอาการของความเป็นนักเลง อันธพาล ท่านก็ควรหาทางกล่อมเกล้าเขาโดยการพูดชี้แจงให้เข้าใจว่า ตัวของเราๆก็รัก ไม่ อยากให้ใครมาข่มเหงรังแก ทุกคนกลัวความเจ็บกลัวความตาย เช่นแม่เอาไม้เรียวมาจะตีเจ้าๆ ก็ต้องกลัว เจ้ากลัวอย่างใดคนอื่นก็มีความกลัวอย่างนั้น เมื่อคิดได้ดังนี้แล้ว อย่าไปทำให้ใคร เดือดร้อนเพราะการทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนคือการหาความทุกข์ใส่ตนเอง ลองบอกให้เด็กเข้พ้น ภาระงานสักที เด็กก็คงเข้าใจว่ามันทำให้เจ็บปวดและไม่อยากเข้ต่อไป อันคนที่ชอบรังแกคนอื่น นั้นเขาเรียกกันว่าคนพาล ขึ้นชื่อว่าคนพาลก็ไม่มีใครอยากคบค้าสมาคมด้วยและเมื่อเราไปรัง แกเขาบ่อยๆ มีคนหลายคนได้รับความเดือดร้อน เขาอาจรวมพวกกันเข้ามามีอันตรายเป็นเหตุกันๆ ก็ถึงความเจ็บความตาย ให้ทุกข์แก่ท่านทุกชั้นนี้ถึงตัวได้ภายหลัง

เรื่องของเด็กที่ชอบรังแกผู้อื่นนั้น มักเริ่มต้นจะเกรงกลัวสิ่งของ ทำลายสัตว์เล็ก สัตว์น้อยมาก่อนต่อมาก็กลายเป็นคนชอบทำลายรังแกเพื่อน จึงคอยระวังอย่าให้ลูกของท่าน ได้มี

โอกาสฝึกหัด ในทางทำลายเป็นอันขาด จะติดนิสัยของเขา การพูดจา^๕แข็งและตักเตือนอย่าง^๕นี้เป็นกิจที่ควรทำก่อนถ้าหากว่าไม่บังเกิดผล ก็ต้องพยายามตักเตือนต่อไปอีก โดยเรียกมากล่าวสอนโดยดี ขอให้จำไว้ว่าเด็กของท่านเป็นคนมีความค้อยู่ในใจแล้ว ท่านอย่าได้เพิ่มความคู้ให้แก่เขาอีกเป็นอันขาด อย่างไรเรียกว่าเป็นการเพิ่มความคู้ให้แก่เขา คือท่านแสดงอาการโกรธและลงโทษเขา โดยมีได้พูดให้เขาเข้าใจในเหตุผลการกระทำแบบนี้แหละเป็นการเพิ่มความคู้ให้แก่เขาไฟกำลังลุกอยู่แล้ว อย่าเอาน้ำมันราดลงบนกองไฟอีกเลย จงให้น้ำแกไฟเกิด มันจะดับไปเอง การพูดเตือนกันที^๕ๆ นั้นมีอันสงส์มากมาย แต่ถ้าพูดเตือนแล้วยังทำอีก ก็ต้องใช้พระเดชบารมีนิดหน่อย คือคาดโทษไว้สำหรับความผิดแบบนั้น เช่นว่าถ้าทำอย่างนี้อีก พ่อแม่จะลงโทษกักกันมิให้ออกไปนอกบ้าน หรือจะเตือนท่านนั้นเป็นการบอกให้รู้ไว้ก่อนเมื่อได้คาดโทษไว้แล้ว ท่านเองต้องจำไว้ว่าได้คาดโทษไว้อย่างไร อย่าได้หลงลืมเป็นอันขาดเพราะถ้าท่านลืมไป เวลาเขาทำความผิดก็มีได้ลงโทษตามสัญญาที่ได้ตั้งไว้ เด็กจะไม่เคารพในท่าน เขาจะหาว่าท่านเป็นคนไม่จริงเสียระเบียบวินัยหมดเลย จงทำตามที่ท่านได้พูดไว้กับเขาเสมอ แม้จะต้องทำหลายครั้งก็ต้องทำตามที่ได้พูดไว้ ถ้าได้ทำถึงขั้นลงโทษแล้ว ภายหลังยังมีเรื่องเกิดขึ้นอีกท่านก็ควรคิดหาเหตุผลอย่างรอบคอบ อย่างนี้ว่าเด็กของท่านเป็นผู้คิดเพียงฝ่ายเดียวคงมีอะไรอื่นมายั่วเย้าเขาๆ จึงเกิดอารมณ์สู้และชกต่อยกัน หน้าที่ของผู้เป็นมารดาบิดา จึงต้องใช้ปัญญาอย่างรอบคอบ มองหาเหตุผลแวดล้อมให้พบ เมื่อพบแล้วค่อยทำลายเหตุต่อไป จงจำหลักธรรมะที่ว่า สิ่งทั้งหลายเกิดจากเหตุ ต้องมองหาเหตุให้พบ เมื่อพบแล้วทำลายเหตุ นั้นเสีย ผลอันทำให้ยุ่งยากก็คงหายไปเอง

การคอยควบคุมหาเหตุผลอย่าง^๕นี้ จะก่อให้เกิดผลดีแก่เด็กของท่านได้มากที่สุดทีเดียว ผู้ใหญ่อย่าใจร้อนเป็นอันขาด เห็นอะไรเกิดขึ้นก็อย่าว่าวามไปต้องสงบใจไว้ก่อนเพื่อมองหาเหตุผลบ้าง เพื่อจับให้มันคั่นให้อยู่บ้าง เช่นว่าท่านมีเด็กอยู่ในปกครองหลายคน เงินในกระเป๋าของท่านหายไปบ่อยๆ โดยไม่ทราบว่าเป็นคนมือไวเมื่อยังไม่ทราบแน่ชัดลงไป ขออย่าได้บ่นหรือแสดงอาการอะไรออกมา แต่จงทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ ทำเหมือนกับว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินของท่าน แต่ต้องใช้ไหวพริบคอยสังเกตดูเด็กของท่านทุกคน เพื่อยกกำหนดการเป็นอยู่ของเขาบ้าง ในเวลาตอนค่ำท่านควรนำเด็กทุกคนมาทำพิธีไหว้พระก่อนนอนบ้าง แล้วจึงพูดความไม่ดีของการลักขโมย เพราะบางทีเด็กยังไม่รู้ว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการไม่ดี เขาทำ

ไปเพราะความอยากได้เท่านั้น จะไปโทษเขานักก็ไม่ได้ เราผู้ใหญ่มิได้บอกเขาว่าการกระทำ เช่นนั้นเป็นบาป ถ้าหากเขาทราบเขาคงไม่ทำเป็นแน่ ปกติของเด็กไม่ชอบกระทำความผิด หรือทำสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ชอบ จึงควรสอนเขาให้เข้าใจเหตุผลพร้อม ๆ กับคอยกำหนดอาการของเด็กไปด้วย อย่าจับความผิดของเด็กโดยอาการสัปดาห์สงสัยเป็นอันขาด ต้องได้หลักฐานแน่นอน ก่อนจึงจับ อย่างนี้จะช่วยให้เด็กของท่านเคารพเกรงกลัวท่าน และเห็นว่าท่านฉลาดกว่าเขา จะตบตักกันเปล่าไม่ได้ต่อไปแล้ว ผลที่สุดก็เลิกจากการกระทำความผิดแบบนั้น

เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๐๑ เป็นวันก่อนวันเด็ก ที่พุทธสถานได้มีการประชุม เด็กนักเรียนฟังธรรมตามปกติ เพราะเป็นวันอาทิตย์ มีคนมาบอกข้าพเจ้าว่ามีคนเข้าไปในห้องเก็บของ และเอาธงน้อยๆ ไปหลายคน เพราะเขาทราบว่าในวันเด็ก ถ้าเด็กคนใดมีธงน้อยติดหน้าอกก็จะได้รับของแจก อยากได้ของแจกจึงเอาเครื่องหมายไปก่อน โดยมีได้บอกให้ใครทราบ ถึงเวลาแสดงธรรม พอถึงวันนี้ถึงเรื่องของศีลข้อที่สอง อันกล่าวถึงเรื่องตเว้นจากการลัก ข้าพเจ้าพูดอธิบายให้เขาฟังโดยลำดับ และถามว่าถ้าเรามาพุทธสถาน อันเป็นสถานฝึกคนให้เป็นคนดี สิ่งของในพุทธสถานทุกชิ้นเป็นของกลาง เป็นของที่ใครจะถือเอาเป็นของส่วนตัวไปไม่ได้ ถ้าใครเอาไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจากคนรักษา การกระทำเช่นนั้นดีไหม? เด็กก็ตอบว่าไม่ควรทำ ถามต่อไปว่าถ้าหากว่าใครๆ ทำไปเพราะไม่รู้ว่าผิดการกระทำนั้นเป็นการผิดไหม? เขาก็บอกว่ายังคงผิดอยู่ ข้าพเจ้าพูดต่อไปว่า คนทุกคนอาจกระทำความผิดเพราะไม่รู้ได้เสมอ แต่ถ้ารู้ว่าเป็นความผิด เราก็ควรสำราญความผิดเสียโดยนำของที่เราไปนั้นมาคืนไว้ที่นี้ คนที่รู้ว่าตัวผิดและทำตนให้ถูกต้องเป็นคนดี ใครอยากเป็นคนดีบ้าง ทุกคนยกมือเมื่ออยากเป็นคนดีก็ทำให้ดีเสียโดยนำของมาคืนเถิด เด็กที่เอาธงน้อยไปก็นำมาคืนหมดทุกคน และได้รับการปรบมือจากเพื่อนฝูงได้รับคำชมเชยจากข้าพเจ้าผู้อบรม วิธีนี้เป็นวิธีที่ถูกต้องขอฝากให้พ่อแม่ทั้งหลายนำไปใช้สั่งสอนอบรมเด็กของท่านให้เป็นคนดีกันเถิด

อีกประการหนึ่ง การลงโทษเด็กเป็นการกระทำเพื่อป้องกันเด็กจากสิ่งที่เด็กไม่พึงกระทำ ไม่ใช่เป็นการบังคับเด็กให้กระทำในสิ่งที่เราต้องการให้เขากระทำ เช่นถ้าเราจะบอกคนหนึ่งให้ปิดประตูบ้านในเวลาออกไปหรือเข้ามาในบ้าน เพื่อป้องกันมิให้ขโมยเข้ามาในบ้าน แต่เด็กคนนั้นไม่เข้าใจเหตุผลว่าทำไมตนต้องปิดประตู เกิดความทรมานขึ้นมา และถือไม่เชื่อคำสั่ง แกล้งเปิดประตูทิ้งไว้เฉยๆ เราก็ไม่รู้จะทำอะไรแก่เขา จะลงโทษเขียนตีด้วยทาสีก็ไป

กันใหญ่ คือเพิ่มความต้อให้แก่เด็กมากขึ้น หรือถ้าเขาจะทำตามก็ทำด้วยความกลัว มิใช่ทำด้วยความสมัครใจ อันไม่ก่อให้เกิดผลดีอะไรแก่เด็ก การทำโทษเด็กด้วยวิธีการที่ไม่ให้เขาเข้าใจเหตุผลเป็นการกระทำที่ไม่ควร เป็นการลงโทษแบบไม่มีเหตุผล เสียหายมากมายจึงควรถือเป็นหลักไว้ว่า ต้องทำความเข้าใจกันก่อน ให้เขาเข้าใจเรื่องอย่างชัดเจน แล้วจึงลงโทษตามกฎหมายที่ได้ตั้งไว้ เด็กที่รู้ว่าตัวผิด แม้จะถูกตีก็ไม่น้อยใจ แต่ถ้าเขารู้ว่าเขาถูกลงโทษเพราะอคติแล้ว เขาจะน้อยใจหนักหนา ขออย่าได้สร้างความน้อยใจแก่เด็กของท่านเลย

เมื่อท่านได้ทำโทษเด็กไปด้วยเหตุผลอันสมควรแล้ว ขอให้ท่านลืมเรื่องนั้นเสีย ทำใจเหมือนกับว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้นแก่ท่านและเด็กของท่าน

การลงโทษเขาแล้วยังเอามาพูดพร่ำทำเพลงอยู่อีกนั้น ทำให้ท่านกลายเป็นคนบ่น จู้ปากเบี่ยงปากแฉะ เด็กของท่านจะไม่เคารพในตัวท่าน เขาจะหาว่าท่านเป็นคนไม่ได้ความ

กฎธรรมชาติมีอยู่ว่า สิ่งใดก่อให้เกิดความเจ็บปวดความละอายใจ สิ่งนั้นไม่มีใครปรารถนา แต่สิ่งใดทำให้สบายใจ ทุกคนพอใจในสิ่งนั้น อยากให้พูดถึงสิ่งนั้นบ่อยๆ ต้องพูดเป็นเวลา เป็นสาระและสบายใจของผู้ฟังเสมอ

ข้อควรจำ

๑. อย่าทำโทษเด็กในเมื่อความผิดนั้นไม่ได้ปรากฏต่อหน้า หรือไม่มีพยานหลักฐาน ว่าเป็นความผิดของเขา
๒. อย่าทำโทษเด็กเพื่อประชดประชันอีกคนหนึ่ง เช่น โกรธพ่อทุบตีลูกเสียบอบช้ำไป อย่างนี้ไม่เป็นธรรมแก่เด็ก
๓. อย่าผลักระคายคายการทำโทษ ในเมื่อความผิดนั้นได้ปรากฏต่อหน้าหรือมีพยานหลักฐานแล้ว เช่น ผลักระคายคายว่า “รอให้พ่อมาก่อนเถอะ จะให้พ่อเขี่ยน”
๔. อย่าเอาสิ่งไม่เกี่ยวกับโทษของเด็กมาเป็นการลงโทษเด็ก เช่น สัญญาว่ากินข้าวจะพาไปตุลละคร พ่อเด็กกระทำความผิดก็เลยงดการไปตุลละครเสีย การงดไปตุลละครเป็นการลงโทษเด็กแต่ไม่สมควรทำเช่นนั้น
๕. อย่าอ้อเฮอะเด็ก ภายหลังที่ได้ทำโทษเด็กแล้ว จะทำให้เด็กคิดเห็นไปว่า

การทำโทษเป็นการบรรเทาโทษของตน หรือทำให้เด็กมองเห็นว่าท่านเป็นคนอ่อนแอเด็กจะไม่เกรงใจท่านในการต่อไป

๖. อย่าลงโทษเด็กที่ได้รับโทษตามความผิดของเขาแล้ว เช่นเด็กชนไปล้มลง ท่านก็โกรธ ไปตีซ้ำพร้อมกับพูดคำหยาบสาบแช่งเขาย่อมไม่เป็นการเหมาะสม เพราะการทักเตือนสอนเขาให้รู้ว่าเจ็บปวดจนทักโทษอยู่แล้ว อย่าเพิ่มความปวดร้าวทางใจให้เขาอีกเลย หากว่าเด็กยังไม่เตี้ยสา ท่านก็ควรให้ความระมัดระวังแก่เขาเอง
๗. อย่าทำโทษเด็ก ด้วยสิ่งของตน การตำหนิว่าบ่นจุ๊เด็ก เป็นสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เป็นการถ่ายทอดนิสัยเสียให้แก่เด็กเปล่า ๆ คนปากจืดจึงควรระวังไว้สักหน่อย
๘. สิ่งใดที่ท่านบอกเขาว่าผิด ก็ให้ถือว่าเป็นความผิดตลอดไป เช่นเด็กของท่านตบหน้าท่าน ๆ ก็ตีเขาในฐานะที่ประพฤติไม่ดี แต่ต่อมาเขาตบหน้าท่านอีก บังเอิญอารมณ์ของท่านดี ท่านหัวเราะเห็นเป็นของขำไป การกระทำของท่านทำให้เด็กงงวยไม่สามารถเข้าใจได้ว่า เมื่อไรการกระทำเช่นนั้นจะถูกผิดอย่างไร
๙. อย่าทำโทษให้เห็นผิดกันระหว่างผู้มีสิทธิทำโทษเด็ก พ่อทำโทษเด็กอย่างไรในความผิดอย่างหนึ่ง แม่ก็ควรทำโทษแบบเดียวกัน
๑๐. อย่าทำโทษด้วยความลำเอียง เช่น พี่น้องทะเลาะกัน พี่ถูกทำโทษหนัก น้องถูกทำโทษสถานเบาเพราะเห็นว่าเล็กกว่า ทำให้เกิดน้อยใจและริษยาน้อง เกิดความเคียดแค้น อาจทำร้ายแก่น้องได้ภายหลังและขาดความเคารพในท่านด้วย
๑๑. อย่าทำโทษเด็กโดยอาการเปะปะและพร่ำเพรื่อ ทำให้เป็นกิจจะลักษณะ
๑๒. อย่าทำโทษเด็กโดย อาการ ไม่สมควร เช่นโกรธไม่พูดด้วยสามวัน
๑๓. อย่าโต้แย้งกันในเรื่องการลงโทษเด็กต่อหน้าเด็ก ถ้าจะได้เถียงกันต้องทำอย่าให้เด็กเห็น
๑๔. อย่าแสดงอาการเหลวไหล ไม่กล้าเอาจริงเอาจังด้วย การแสดงเอะอะให้

คนอื่นทำโทษเด็กให้ การทำโทษจะไม่ศักดิ์สิทธิ์ และไม่ทำให้เด็กเชื่อถ้อย
ยาเกรง

การทำโทษเด็กเป็นเรื่องสำคัญมาก อย่าทำโทษเด็กของท่านโดยปราศจากหลักการ
เป็นอันขาด หลักการทำโทษเด็กทั้ง ๑๔ ข้อนี้ เป็นหลักใหญ่ที่ท่านควรจำไว้ให้ดี และนำไป
ใช้เถิด ลูกของท่านจะกลายเป็นเด็กสุภาพเรียบร้อยมีความเคารพยำเกรงในตัวเอง เชื่อฟังคำ
ของท่านเสมอแต่ถ้าท่านทำตนไม่เหมาะสม เอาอารมณ์โทสะเข้าใช้กับเด็กแล้ว มันก็เป็นความ
ผิดของท่านเอง จะไปโทษใครหาได้ไม่ขอท่านอย่าได้ร้อนใจในภายหลังเพราะเรื่องนี้เลย

ลูกของท่านจะมีวาสนาดีได้ ก็เพราะกุศลจากพ่อแม่
ช่วยชี้ช่องทางเดินให้

อย่าสร้างอาณาจักรของความกลัว ให้เกิดในดวงใจของเด็ก

ท่านพ่อแม่ทั้งหลาย

โปรดฟังเรื่องเกี่ยวกับเด็กๆ ต่อไป ในบทก่อนได้พูดถึงการลงโทษเด็กให้ท่านฟังแล้ว และจบลงด้วยข้อเตือนใจหลายประการ เพื่อให้ท่านได้จำไว้เป็นแนวทางต่อไป อันการอบรมลูกหลานเป็นงานสำคัญ ปราณีดี และอาศัยความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษเสมอ การลงโทษเด็กทางกายเป็นอย่างไร ท่านได้ทราบแล้วในวันนี้จะพูดถึงการลงโทษเด็กในทางใจต่อไป การลงโทษทางใจนี้หมายถึงการเพาะนิสสัยอันไม่ดีบางประการให้แก่เด็ก และเด็กได้รับไว้เป็นผลเสียหายแก่ชีวิตของเขา จนกระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่ บางทีอาจติดตัวไปจนกระทั่งตายก็มี โปรดจำไว้ว่าปกติของเด็กเหมือนดินเปียก ใครจะปั้นให้เป็นอย่างไรก็ได้ และเด็กมีปกติรับอะไรได้อย่างง่าย ๆ สิ่งใดที่รับไว้ตั้งแต่เด็กจะติดเป็นตราประทับอยู่ในใจเขานานทีเดียว ผู้ใหญ่พึงระวังอย่าได้ประทับภาพเสียใด ๆ ลงในใจของเขาเป็นอันขาด

ความเสียประการหนึ่งที่พ่อแม่ผู้เลี้ยงมักกระทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และทำให้เด็กเสียคนไปเป็นจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะในเมืองไทยเรากำกันมากที่สุด ผู้เลี้ยงดูทารกน้อยๆ เมื่อเห็นทารกซุกซนตามวิสัยของเด็ก ตนซึ่งเกียจในการที่จะควบคุมดูแลเขา ก็ใช้อุบายง่าย ๆ แแต่หน้าผลเสียมาให้เด็กมาก ๆ ก็คือการหลอกเด็กให้เกิดความหวาดกลัวในเรื่องต่างๆ เช่นพูดว่า หนูอย่าเข้าไปในห้องนั้นหนา เดี่ยวอ้ายหว่าวมันจะกัดเอา อ้อยในห้องนั้นน่ากลัวออก อะไรต่างๆ นาๆ เวลาพูดก็ทำท่าทางหน้าตาให้หน้ากลัวขึ้นมาทีเดียว นี่คือวิธีการหลอกให้เด็กกลัว ผู้ใหญ่ที่ทำเช่นนี้ แม้มีเจตนาจะให้เด็กหยุดซุกซน แต่ก็เป็นการไม่เหมาะตัวผู้ใหญ่เองก็เป็นบาป เพราะพูดเรื่องที่ไม่จริง เอาอะไรมาหลอกกันอย่างโจ่งๆ ทำให้เด็กมีนิสัยขลาดกลัวไปโดยใช่เหตุ

ในเมืองไทยเราทั่วๆ ไป คนชอบเอานิทานเกี่ยวกับผีมาเล่าให้เด็กฟังบ่อยๆ มันเป็นเรื่องที่เต็มไปด้วยความสยดสยอง ผู้เล่าเองทำทำให้น่ากลัวเด็กน้อยชอบฟังแต่มีความกลัวมาก

ถึงกระนั้นก็น่าฟังเพราะความอยากรู้ ขณะเล่าใหม่ๆ เด็กนั่งห่างกันเล่าไปก็ขยับกายชิดเข้าไป
ทุกที จนแผ่นเข้าไปในกลางวงเมื่อไหร่ก็ไม่รู้ นี่คือการเพนะนิสยักกลัวผีให้เกิดแก่เด็กโดยไม่ได้
อะไรเลย นอกจากทำเด็กให้กลายเป็นคนฉลาดกลัวในสิ่งที่ไม่ควรกลัวเท่านั้น

เมื่อข้าพเจ้ายังเป็นเด็ก ก็ได้รับการหลอกโดยคำพูดแบบที่กล่าวมาเสมอ พออายุ
ได้เจ็ดปีก็ไปอยู่วัดเพื่อเรียนหนังสือ เวลาว่างคือนั่งในบริเวณวัดเงียบมากพวกเราที่เป็นเด็กเล็กๆ
มักไปอยู่รวมกันหรืออยู่ใกล้พระ เด็กโตๆ มักจำเรื่องผีมาเล่าให้พวกเราฟังกันเสมอ ในบางครั้ง
พวกพระก็เล่าสู่กันฟังในหมู่พระ เราพวกเด็กก็พลอยฟังไปด้วย เรื่องที่เล่าเป็นเรื่องที่น่ากลัว
ทั้งนั้น เช่นสามเณรถูกผีหักคอตายบ้าง ผีเอาคนไปแขวนไว้กับกิ่งไม้บ้าง เด็กฟังแล้วขนลุก
เกรียวทีเดียว อารมณ์กลัวก็เกิดขึ้นแก่พวกเรา ข้าพเจ้ามีความกลัวอย่างที่สุด เวลานอนก็
พยายามเข้านอนกลางเพื่อนเสมอ แต่เพื่อนก็ไม่อยากนอนนอก เพื่อนต้องแย่งกันนอน และ
แสดงอาการกลัวเป็นการใหญ่ นิสยักกลัวผีหรือกลัวต่อความมืดได้ติดตัวข้าพเจ้ามาตั้งแต่สมัยนั้น
ครั้นได้มาอยู่โรงเรียน ได้เป็นลูกเสือ ต้องออกทำการฝึกหัดเดินทางไกล ไปแรมคืนในที่ต่างๆ
บางทีก็ออกซ้อมรบในเวลากลางคืน ผู้บังคับบัญชาสั่งให้ไปทำการสอดแนมดูข้าศึกและให้เล็ด
ลอดไปผู้เดียว ความกลัวก็เกิดขึ้นในใจคัดค้านการไปในรูปนั้น ใจหนึ่งกลัวผี อีกใจหนึ่ง
กลัวครูผู้สั่ง เข้าแบบคมกักลัว สันกักลัว ไม่รู้จะอย่างไรดี เดินไปด้วยความหวั่นวิตก มีแต่
ความหวาดเสียวอยู่ตลอดเวลา

ท่านลองคิดถึงเด็ก คนที่ทำอะไรๆ ด้วยความหวาดกลัวนั้นจะมีความสุขไหมจะได้
ผลจากงานที่กระทำไหม คงไม่ดีไม่เรียบร้อยเป็นแน่ ข้าพเจ้าเป็นคนกลัวอยู่จนกระทั่งเป็น
พระครุได้ศึกษาธรรมะมากเข้า ได้มองเห็นความเหลวไหลของสิ่งทั้งปวงเข้าใจว่าความกลัว
คือความคิดที่เราสรางขึ้นหลอกตัวเองแท้ๆ ค่อยเบาลงไปบ้างแต่ก็ไม่หมดไปเสียทีเดียว ความ
คิดกลัวยังคงหลอกตนเองอยู่เสมอ นี่คือโทษของการทำเด็กให้กลัวในสิ่งที่ไม่ควรกลัว นำความ
เสียหายมาสู่ใจของเด็กมากมายถึงขนาดนี้

ที่วัดอุโมงค์ มีโครงการกุฏิที่ร้อยไว้เรียบร้อยหนึ่งโครง คนผู้ใหญ่หลายคนพอเห็น
ก็ขนลุกขนพอง ไม่อยากเข้าใกล้ เพราะเขาได้รับรู้ไว้ในใจถึงเรื่องผี โครงการกุฏิเขาคิดว่า
เป็นผี เห็นโลงที่ใส่ศพจะมีศพหรือไม่ก็ตาม เขาก็นึกว่าเป็นผี ชั้นที่สุกกระทาหีบโลงก็มีผี

อยู่ในใจของเขา เขาได้รับเอาผีในรูปต่างๆ มาใส่ไว้ในใจตั้งแต่สมัยเขาเป็นเด็ก ๆ ใครเอามาใส่ไว้ในใจของเขา ไม่มีใครนอกจากมารดาบิดาและพี่เลี้ยงเท่านั้น แต่เด็กบางคนเวลาเขาไปสวนพุทธธรรม เขาได้เห็นโครงกระดูกเขาก็อึ้ง ๆ เขาเข้าใจและจับต้องอย่างสบาย เขาไม่มีความกลัวแม้แต่น้อย เพราะเขายังมีได้ถูกสอนให้สร้างภาพผิวนั้นในใจของเขา จึงไม่มีความกลัวในสิ่งที่บางคนเขากลัวกัน เด็กพวกนี้เมื่อโตขึ้นก็จะเป็นเด็กที่กล้าหาญเป็นแน่ พ่อแม่ของเขาได้ทำถูกแล้ว ที่ไม่เอาอะไรที่ไม่ดีไม่งามไปฝังไว้ในใจของเขา แต่พ่อแม่ที่เข้าใจผิดและเพาะความกลัวในสิ่งไม่ควรแก่เด็กยังมีอยู่มากมาย จึงใคร่ขอชักเตือนผู้ที่เป็นพ่อแม่ทั้งหลายว่า พึงระวังในเรื่องนี้ให้มากเป็นพิเศษสักหน่อย อย่าได้ทำอะไรในทางไม่เหมาะสมไม่ควรเป็นอันขาด อย่าเอาความกลัว ความกลัว ไม่ว่าประเภทใดๆ มาไว้ในบ้านของท่าน

ถ้าท่านมีลูกที่ซนซุกซอบไปตรงโน้นตรงนี้ ท่านต้องหาทางป้องกันวิธีอื่นที่ดีกว่าการหลอกหลอนเขา เช่นท่านต้องการมิให้เด็กเข้าไปในห้องใดห้องหนึ่ง ท่านก็ควร ปิดประตูห้องเสียให้มิดชิด อย่าให้มีอะไรเป็นสิ่งที่ล่อใจใจให้เด็กอยากรู้อยากเห็น ถ้าหากเขาเข้าไปได้ และท่านเกรงว่าเขาจะทำอะไรให้เสียหาย ก็อย่าได้แสดงอาการตกใจพูดจาอะอะโววายเลย เพราะการกระทำอย่างนั้นจะทำให้เด็กของท่านตื่นตกใจโดยใช่เหตุ และเกิดความกลัวขึ้นมาอีกด้วย เรื่องที่จะนำมาสนทนากัน ถ้าเป็นเรื่องขอขาดบาตตาย เรื่องลึกลับซับซ้อนอย่างใด ๆ แล้ว ก็อย่าได้พูดหรือสนทนาให้เด็กของท่านได้ยินได้ฟังเป็นอันขาด จงพยายามใช้เด็กของท่านให้กระทำอะไร ๆ ที่สมควร ในที่ทุกแห่งในบ้านของท่าน วัตถุสิ่งของอันใดจะสร้างอารมณ์กลัวแก่เด็กของท่านจงแนะนำให้เด็กเข้าใจ ให้เขาค้นเคยกับสิ่งนั้นเสีย เขาก็จะเห็นเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ใช่สิ่งน่าหวาดกลัวแต่อย่างใดเลย

ในเวลากลางคืนเดือนมืด ๆ ท่านควรหัดลูกของท่านให้คุ้นกับความมืดเสียบ้าง เช่นพาเดินไปในความมืด ไปนั่งสนทนากันในความมืด ให้เขาได้คุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อมแบบนั้น บุคคลใดเป็นคนฉลาดกลัวสิ่งที่ไม่ควรกลัว จงหาทางป้องกันอย่าให้ลูกของท่านได้สมาคมกับคนแบบนั้น เพราะถ้าไปสมาคมกันความกลัวก็อาจติดต่อกับมาถึงเด็กของท่านได้โดยง่าย สัตว์บางชนิดเช่น กิ้งกือ ไล่เตียนเป็นสัตว์ที่น่าขยะแขยง ใครเห็นก็ทำอาการกลัวและรีบหนีไปเสีย ถ้าหากท่านทำอาการอย่างนั้นให้เด็กเห็น ก็จะเป็นทางทำให้เด็กหวาดกลัวได้ง่าย จึงใคร่ขอแนะนำว่าอย่าได้ทำกริยาอาการที่น่ากลัวให้เด็กได้เห็นเป็นอันขาด อันตรายจะเกิดแก่ใจของเขา

ได้ ท่านรักลูกของท่านมากไม่ใช่หรือ ท่านไม่อยากจะเห็นลูกของท่านเป็นคนมีนิสัยขลาดกลัว ไม่ใช่หรือ มีทางเดียวเท่านั้นที่ท่านจะทำได้คือ หาทางป้องกันอย่าให้ลูกของท่านได้สร้าง อาณาจักรของความกลัวไว้ในดวงใจของเขา

ประเทศไทยเรากำลังอยู่ในระยะของการสร้างชาติ สร้างประเทศ เมืองไทยต้องการ คนกล้าหาญ ไม่ต้องการคนขลาด เพราะคนขลาดเป็นคนอ่อนแอ ขาดการตัดสินใจ ทำอะไร ก็มักไม่ค่อยก้าวหน้า ถ้าเรามีคนขลาดมากบ้านเมืองจะก้าวไปในทางดีไม่ได้ จึงขอให้ท่านช่วย กันสร้างกำลังของชาติไทยให้เข้มแข็ง ด้วยการเพาะปลูกความกล้าในทางที่ถูกต้องในใจของเด็ก

คงมีบ้างในบางครั้งที่เกิดของท่านจะได้รับความรู้เกี่ยวกับผีมาจากคนเฒ่าๆ ที่เชื่อ อะไรไม่เข้าเรื่อง ถ้าท่านทราบแล้วขออย่าได้นิ่งเฉย โดยคิดว่ามันเป็นเรื่องเล็กน้อยเป็นอันขาด จงอธิบายเหตุผลให้เข้าใจว่าเรื่องที่นำมาเล่ากันนั้น เป็นนิยายที่ผูกขึ้นเล่ากันสนุกๆ เท่านั้น หาได้มีความจริงแท้ไม่ ผีจริง ๆ นั้นไม่มีดอก มีแต่ผีหลอกๆ อย่างที่มีอยู่ในนิทานเท่านั้น ถ้าหากผีมีจริงพ่อแม่มีอายุมากถึงปานนั้นแล้ว ก็คงได้พบเห็นผีบ้างเป็นแน่ พระสงฆ์บางรูป ท่านไปอยู่ในป่าช้า ท่านก็บอกว่าไม่เคยเห็นผี อย่าไปยึดถือมันเลย หักพุดให้เด็กฟังเสียบ้าง บางทีมีเสียงดังขึ้นในบ้าน เด็กไม่เข้าใจเรื่องก็อาจตกใจ และนึกว่าผีหลอกจงบอกให้เขารู้ว่า มันเป็นเรื่องของตุ๊กแก ของหนูที่วิ่งไปวิ่งมาเท่านั้น บ้านบางหลังทำแล้วใหม่ ๆ มีเสียงดังบ่อยๆ คนไม่รู้จากนั้นก็คิดว่าผีหลอก ความจริงมันเป็นเสียงของไม้ที่ขยายตัวในเวลาร้อน และหดตัว ในเวลาเย็นเข้า จึงเกิดเสียงดังปังปังออก

สะพานเหล็กใหญ่ๆ เช่นสะพานพระรามหก ถ้าใครไปอยู่ใกล้ๆ ในเวลาแดดร้อน จัก มีดังตึง คล้ายระเบิดคนกลัวผีก็นึกว่าผีหลอก ความจริงเสียงเหล็กที่ถูกความร้อนแล้ว ขยายตัวดังออกมาเท่านั้น กลางคืนบางทีมีแสงแปลกๆ เป็นปรากฏการณ์ในท้องฟ้า ถ้าเด็ก ของท่านได้เห็น จงอธิบายให้เขาฟังเสียว่ามันเป็นอะไร อย่าไปบอกเขาว่าเป็นผีพุ่งไต้เป็น อันขาด หรืออย่าไปบอกว่าผีกระสือเป็นอันขาดเดี๋ยวผีมันจะเข้าไปอยู่ในใจของเด็กอีก การให้ เหตุผลแก่เด็กเท่านั้นจะทำให้เด็กของท่านมีปัญญามากขึ้น และขจัดความหลงผิดต่างๆ ให้หายไป จงอย่าได้เข้าใจผิดไปว่า การหลอกหลอนเด็กให้กลัวเป็นไปด้วยความขลาดกลัวเรื่องสนุก เลย ตัวผู้หลอกอาจสนุกแต่เด็กทุกชนิด ช้าทำให้มีนิสัยเป็นคน ขลาดกลัวในสิ่งไม่ควรกลัว เป็นภัยแก่นาคตของเด็กอย่างมหันต์ จึงขอให้ท่านระมัดระวังให้จงหนัก

ความฉลาดกลัวในสิ่งไม่ควรฉลาดกลัวเป็นสิ่งไม่ดี ให้โทษแก่เด็กมาก จึงเป็นเรื่องที่ควรหาทางป้องกันและทำลายเสีย แต่ความกลัวเกรงเป็นความดี มีประโยชน์แก่เด็กมาก พ่อแม่ต้องคอยสังเกตอาการกิริยาของเด็กๆ ไว้เสมอ ให้ทราบว่าเขามีความฉลาดกลัวหรือมีความกลัวเกรง และต้องหาทางกำจัดความฉลาดกลัวในเรื่องไม่ควร สร้างความกลัวเกรงให้เกิดแก่เขา เพราะความกลัวเกรงเป็นแนวทางสร้างสรรค์ชีวิตให้ก้าวหน้า เช่นเขาเป็นคนกลัวเกรงต่อมารดาบิดา เขาไม่กล้าทำสิ่งใดอันเป็นการขัดขืนคำสั่งสอนของท่าน เขาเป็นเด็กเชื่อถ้อยฟังคำ เป็นเด็กว่านอนสอนง่าย ไม่ลำบากแก่การปกครอง ความหนักใจของท่านพ่อแม่ก็ไม่มี ถ้าเขาโตพอไปโรงเรียนได้ เขาก็มีนิสัยเกรงกลัวต่อครูอาจารย์ สะดวกในการสั่งสอน ให้มีความรู้ความฉลาด เป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน เมื่อเขาโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ก็มีความเกรงต่อกฎหมายของบ้านเมือง ไม่กล้าทำสิ่งใดอันเป็นการผิดต่อกฎหมาย กลายเป็นพลเมืองดีของชาติ เขานับถือศาสนาใดก็มีความเคารพยำเกรงต่อธรรมะในศาสนานั้น เป็นศาสนิกที่ดีที่มีประโยชน์แก่ประเทศชาติต่อไป

พ่อแม่ทุกคู่จึงควรถือหลักเกณฑ์ไว้ในใจ ท่านมีลูกก็ควรให้ลูกของท่านเป็นคนดีเป็นคนก้าวหน้า เป็นคนมีใจหนักแน่น เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ก็สามารถพึ่งตัวของตัวเองได้แต่เด็กจะเป็นอย่างไรในอนาคต มารดาบิดาเป็นผู้ลึซัดความเป็นอยู่ให้แก่เขา ถ้าท่านทำลูกก็หวังได้ว่าลูกของท่านจักเป็นคนดีมีหน้าตา ถ้าท่านทำผิดเรื่องก็จะไปกันใหญ่ ขออย่าให้ลูกของท่านต้องติโทษท่านในภายหน้าว่า เพราะพ่อแม่เราไม่แนะนำตักเตือน จึงได้กลายมาเป็นคนอย่างนั้น อันเป็นเรื่องไม่เหมาะโดยประการทั้งปวง สำหรับในบทนี้ท่านจงจำหลักไว้ง่าย ๆ ดังต่อไปนี้

๑. อย่าพูดจาหลอกลอนเด็กของท่านไม่ว่าในกรณีใด ๆ
๒. จงให้เหตุผลในเรื่องที่เด็กยังไม่เข้าใจให้เขาเข้าใจชัดเจน
๓. อย่าให้ลูกของท่านได้อยู่กับคนโง่ ๆ ที่นำของมาหลอกล่อเด็กของท่าน
๔. ถ้าลูกของท่านไปรับอะไรมา และจะทำให้เขาฉลาดกลัว จงพยายามล้างสมองของเขาด้วยการพูดความจริงให้เขาฟัง
๕. อย่าเบื่อในกรที่จะตอบปัญหาของเด็กที่สอบถามจากใจ
๖. อย่าสนทนาเรื่องที่น่าหวาดเสียวให้เด็กของท่านได้ยิน
๗. จงพาเด็กของท่านไปอยู่ในสถานที่อันทำให้เกิดความสงบวังเวงบ้าง

๘. จงพยายามให้เขาหลับนอนตามลำพัง เพื่อให้เขาห่างจากผู้ใหญ่บ้างเมื่อเขา
เติบโตพอสมควรแล้ว
๙. ภาพเขียนและวัตถุใดๆ ที่ทำให้เกิดความกลัว ต้องให้เด็กเข้าใจว่ามันเป็น
อะไรกันแน่.

ลูกของท่านจะเป็นบุคคลสำคัญ จงภาวนา
“สุ.จิ.ปฺ.ลิ วินิมุตฺโต กถิโส ปณฺทิต ภาเว”

ความขลาดกลัว เป็นบ่อเกิดของความเกียจคร้าน ขาดทั้งประโยชน์

พ่อแม่พาลูกดูหนังได้ ก็ควรพาลูกๆ ไปวัดได้

หน้าว่าง

รักลูกให้ถูกทาง

ภาค ๒

หน้าว่าง

๖ ๕ ๕ วิธีแก้ความดื้อรั้นของเด็ก

ท่านพ่อแม่ทั้งหลาย

โปรดฟังเรื่องอันเป็นสาระต่อไป เมื่อหลายวันมาแล้ว มีแม่คนหนึ่งไปสนทนากับข้าพเจ้าที่วัด ได้บอกให้ทราบว่า มีลูกชายกับเขาคนหนึ่งลำบากเต็มที่ ถามว่าลำบากอย่างไร แม่ได้บอกให้ทราบว่า ลูกเป็นเด็กคือว่าไม่นอนสอนไม่ฟังเอาแต่ใจตนเองเป็นใหญ่ ถ้ามีการขัดใจขึ้นแล้วเป็นเกิดเรื่องทุกที บางทีก็โกรธจัดทุบอะไรที่อยู่ใกล้ ๆ ตัวแตกพังเสียหายหมด ได้ฟังแล้วก็นึกสงสารเจ้าหนูน้อยและมารดาเป็นกำลัง

มารดาทั่วไปต้องพบกับปัญหาเด็กคือเสมอ และถ้าไม่สามารถรักษาให้หายได้ ความดื้อก็จะติดเป็นนิสัย โตขึ้นอาจจะเป็นคนใจร้อนใจร้ายเสียก็ได้ เคยพบเด็กแบบนั้นคนหนึ่ง เมื่อสมัยเป็นเด็กน้อยๆ เขาเป็นคนมักโกรธเหลือเกิน โกรธขึ้นมาในขณะใด เอาหัวชนฝาทุกที พ่อแม่ต้องช่วยกันจับไว้ และปลอบโยนไม่เท่าใดก็หายไป ได้ไปพบเขาอีกเมื่อเขาโตเป็นหนุ่มแล้ว เขาเป็นคนมีใจคอเยือกเย็นดี หาได้หุนหันพลันแล่นไม่ เห็นจะเป็นเพราะเขาได้รับการแก้ไขจากมารดาบิดาให้ดีขึ้น เด็กเจ้าโมโหเป็นเด็กที่นำความลำบากใจมาสู่ครอบครัวมากอยู่ จึงควรที่เราจะมาศึกษากันเสียบ้าง

วิธีการแก้ไขความดื้อของเด็กนั้น ต้องอาศัยการปรับปรุงคนในครอบครัวด้วย เพราะตามความจริงมีอยู่ว่า เด็กจะไม่รู้จักโกรธถ้าเราไม่สอนให้เขาโกรธ เด็กจะไม่รู้จักต่อต้านถ้าเราไม่สอนให้เขาต่อต้าน ความผิดในเรื่องนี้จึงตกอยู่แก่ผู้ใหญ่มากกว่าเด็ก ธรรมชาติของเด็กเป็นผู้บริสุทธิ์เสมอ เขายังไม่รู้ว่าความชั่วนั้นเป็นอย่างไร ถ้าเปรียบกับวัตถุก็เหมือนผ้าที่ขาวสะอาด ยังไม่เปื้อนฝุ่น ยังไม่มีสีใดเข้าจับ เรื่องของเด็กก็เป็นเช่นนั้น จิตใจของเขายังเป็นไปตามธรรมชาติของเด็ก มีความต้องการอะไรนิดหน่อยไม่มากนัก และแสดงอาการอะไรทุกอย่างๆ ตรงไปตรงมา ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมแต่ประการใด เราผู้มีหน้าที่เลี้ยงเด็ก ไม่ได้ศึกษาให้เข้าใจถึงความต้องการของเด็ก ไปฝืนความต้องการบางประการของเขาเข้า บางทีเด็กกำลังเพลินอยู่กับอะไรบางอย่าง สนุกตามประสาทของเขา ผู้ใหญ่ไม่เข้าใจถึงเรื่องของเด็กว่ามีความสนใจในเรื่องอะไรอยู่ เอาแต่ใจของตนเป็นประมาณ ไปทำการขัดขวางความต้องการของเด็ก

เข้าเต็กก็ไม่พอใจ แต่เขาพูดเหตุผลโต้แย้งไม่ได้ บอกความในใจก็ไม่ได้ จึงแสดงอาการโกรธเคืองออกมาให้ปรากฏ ถ้าขึ้นใจมากเข้า ก็แสดงอาการโกรธแค้นตามกำลังของความขจัดใจ ผู้ใหญ่ก็นึกว่าเด็กเป็นคนดี ไม่ทำตามคำสั่งของตน ถ้าลองนึกถึงใจของตนเองสักเล็กน้อย ในขณะที่ทำอะไรเพลินอยู่ ถ้ามีใครมาขัดคอตนๆ ก็คงไม่พอใจ การถูกขัดค่อนั้นแหละทำให้เกิดอาการหงุดหงิดขึ้นทันทีที่ความหงุดหงิดที่เกิดขึ้นบ่อยๆ ในใจของผู้ใด นั่นคือวิธีการสะสมความโกรธทีละน้อยๆ ผลที่สุดก็กลายเป็นคนมักโกรธไปก็ได้ คนเราถ้าโกรธขึ้นมาแล้วก็ไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้จักเหตุผลเลยไม่ฟังเสียงของใครทั้งนั้น อาการไม่ฟังเสียงใครนี้แหละเป็นอาการของความถือค่านิจพอจะจับหลักได้ว่า การขจัดใจเด็กบ่อยๆ ทำให้เด็กเป็นคนเจ้าโทสะได้ ผู้ใหญ่จึงควรระมัดระวังในเรื่องนี้ ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ย่อมรักเสรีภาพด้วยกันทั้งนั้น จงให้เสรีภาพแก่เขาบ้าง อย่าไปยุ่งกับเขาให้มากเกินไป พ่อแม่ก็ทำผิดในข้อนี้ คือเข้าไปยุ่งกับเด็กมากเกินไป และขาดความเข้าใจเด็กตัวอย่างเห็นง่าย ๆ

เด็กกำลังเพลินอยู่กับของเล่นที่ซื้อมาให้ใหม่ๆ เขากำลังสนุกกับสิ่งนั้น ผู้ใหญ่มาถึงก็เข้าไปเอาของเล่นนั้นมาดูโดยมิได้บอกให้เด็กทราบ เด็กก็ไม่พอใจ เพราะใจของเขากำลังเพลิน เราไปห้ามความเพลินทันทีทันใด เด็กก็เกิดอาการไม่พอใจพอเห็นเด็กไม่พอใจ ก็อยากยั่วให้เด็กโกรธ โดยเห็นเป็นของสนุกสำหรับผู้ใหญ่แต่หาสนุกสำหรับเด็กไม่ เด็กเกิดความโกรธในการที่ตนถูกข่มเหงรังแกโดยไม่เป็นธรรม ผู้ใหญ่นั้นมีความรักเด็ก อยากหยอกล้อเด็ก แต่เด็กไม่ทราบเจตจำนงของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ก็ไม่ทราบถึงความรู้สึกของเด็กๆ เลยเข้ากันไม่ได้ เป็นความเสียแก่เด็กมากอยู่ การกระทำเช่นนี้ทำให้เด็กเกิดอารมณ์โกรธ พอเห็นเด็กโกรธเราก็ตึงโทษ หว่าเด็กขี้เสียไปแล้ว นี่คือการผิดของผู้ใหญ่โดยแท้ จึงควรจำไว้ว่าอย่าเข้าไปสอดแทรกในกิจการของเด็กก่อนได้รับการตกลงใจจากเด็กเสียก่อน เช่นว่าเราอยากดูของเล่นของเขา แทนที่เราจะบุกรุกจับเอามาดูตามชอบใจ ควรจะพูดชมเด็กก่อน และแสดงอาการว่าอยากดูของหน่อย หนูจะรังเกียจไหม เด็กก็คงตอบว่าไม่รังเกียจ เราก็ได้คุณสมบัติปรารถนาเพราะทำในรูปนี้ไม่กระทบกระเทือนใจเด็กเลย และไม่ก่อให้เกิดโทสะแก่เด็กด้วย

เวลาเด็ก ๆ กับเพื่อน ๆ กำลังเล่นสมมติอะไรกันอยู่ เช่นเวลาเล่นขายของหลายประเภท ท่านจะเห็นว่าเขาเป็นแม่ค้า ลูกค้า มีของขายมากมายกองพวกซื้อก็มาซื้อของต่อรองกันตามแบบที่เขาเคยเห็นและจำมาได้ ท่านได้เห็นเขาแล้ว อาจนึกรักเด็ก ๆ ขึ้นมาทันทีทันใด และความรักที่เกิดในตัวท่านทำให้ขาดความยับยั้ง ท่านเผลอเข้ากดลูกน้อยและจับเขา

ด้วยความรัก ท่านนึกว่าเด็กคงชอบใจในการกระทำของท่าน ท่านคาดคิดไปเสียแล้ว ความนึกคิดของเด็กอยู่ในโลกของความสมมติ เขากำลังเป็นแม่ค้าขายของ ท่านไปทอดแม่ค้าอย่างนั้น เขาเกิดความรู้สึกว่าจะขาดทุน ข้าวของเสียหาย เขาไม่พอใจอาจเกิดโกรธและร้องไห้ ท่านก็คงนึกผิดไป ว่าลูกของท่านใจน้อย ซื่อโมโห ความผิดอยู่ที่ท่านเองที่เข้าไปสอดแทรกในกิจการของเขาโดยไม่เข้าใจเรื่อง จึงควรจำไว้ว่า อย่าไปยุ่งกับเด็กในเมื่อเขากำลังสนุกกับการเล่นของเขา ท่านควรปล่อยให้ใจที่เด็กของท่านไม่มารบกวนท่านให้เสียเวลาทำงานทำการ

ในบางขณะเด็กของท่านกำลังสนใจด้วยอะไรๆ อยู่ เอาใจจดจ่อกับสิ่งนั้นจนลืมนึกถึงอะไรทั้งหมด เขากำลังมีสมาธิอยู่กับสิ่งนั้นๆ ท่านต้องการให้เขาทำอะไรให้ท่าน หรือต้องการให้เขามาหาท่านด้วยกิจธุระ ท่านก็ร้องเรียกเขา คำหนึ่งก็เฉย สองคำก็เฉย ท่านคงนึกโกรธและพูดว่าลูกอะไรทำหุนหันพลไปได้ เรียกตั้งสองสามคำก็ไม่มา ถ้าท่านเป็นคนเจ้าโทสะก็คงเพี้ยนที่ลูกของท่าน เด็กเจ็บตัวเปล่าๆ เพราะผู้ใหญ่ทำไม่ถูกโดยแท้ โปรดเข้าใจไว้เถิดว่าใจของเด็กเป็นสมาธิง่ายกว่าของผู้ใหญ่ ถ้าเขาทำอะไรอยู่เขาก็ไม่คิดถึงเรื่องอื่น กำลังคลุกอยู่กับอะไรของเขา ใครมาเรียกก็ไม่ได้ยิน อย่าไปโกรธเขา แต่จงโกรธตัวท่านเอง ที่ขาดการทำอะไรโดยรอบคอบ จะพูดอะไรกับเด็กต้องดูเสียก่อนว่าเด็กกำลังทำอะไรอยู่ ถ้าไม่จำเป็นก็อย่าไปพรวดเขาออกจากความสนใจที่เขามีต่อสิ่งนั้นเลย ถ้าจำเป็นจะต้องให้เขาก็จงเข้าไปหาเขาใกล้ๆ แล้วดึงความสนใจจากวัตถุมาสู่ตัวท่าน เมื่อได้แล้วก็ขอให้เขาทำอะไรต่อไปได้ เด็กของท่านก็ไม่น้อยใจเสียใจต่อท่าน เหตุการณ์ก็เรียบร้อยดีขึ้น

เด็กบางคนมักทำอะไรตามใจตัวเอง การกระทำของเขาในรูปนี้มิใช่เป็นการแกล้งทำ แต่เขายังไม่เข้าใจถึงความผิดถูกของโลก เขาทำไปตามประสาชื่อของเขาผู้ใหญ่อาจรำคาญต่อพฤติกรรมของเด็กในรูปนี้ และอาจเกิดอาการไม่ชอบใจเพราะเห็นว่าเด็กคนนั้นซนเสียนี้กระไร บางทีท่านอาจห้ามเขาด้วยคำว่า “หยุด! อย่า! เงียบ! มานี่! เจ้านั่นจริงๆ” การกระทำในรูปนี้เป็นความผิด เพราะคำพูดแบบนี้ออกมาจากใจที่เศร้าหมอง คนใจเศร้าหมอง หน้าตาก็เศร้าหมอง การกระทำก็หยาบคายตามใจที่เศร้าหมอง เป็นการแสดงภาพเสียให้เด็กของท่านได้พบเห็น เขาอาจจำแบบนี้ไว้ และทำเหมือนท่านทำในภายหลังก็ได้ อีกประการหนึ่งการกระทำเช่นนั้น เป็นการยั่วโทสะของเด็กได้ ไม่มีประโยชน์อะไรแก่เด็กและแก่ตัวท่าน นอกจากระบายไฟพิษออกมาจากใจของท่านเท่านั้น โปรดคงเว้นการกระทำในรูปนี้เสียเถิด ถ้าเห็นลูกของท่านทำอะไรไม่ดีไม่ควร จงพูดกับเขาดีๆ เอาความรักออกแสดงก่อนแล้วพูดให้เขาเข้าใจ

ปกติของเด็กมีความใคร่ในทางที่อยู่แล้ว จึงส่งเสริมน้ำใจของเขาเถิด พ่อแม่บางคนชอบใช้
ค่ายกขังให้เด็กเสียคน เช่นเวลาเมื่อแขกมาหาท่านที่บ้าน เพราะท่านไม่เคยอบรมเด็กของท่าน
ไว้ก่อน หรือเพราะท่านให้เด็กของท่านอยู่ใกล้ท่านตลอดเวลา เรื่องของเด็กจะให้เป็นหนึ่ง
นั้นไม่ได้ ขณะที่ท่านเพลินกับการสนทนากับแขก เด็กก็เริ่มทำอะไรตามวิสัยของเขาท่านจะพูด
ให้แขกฟังว่า โอ้, ไม่ไหวหลานคนนี้ชุกชนเต็มที บ้าง หรือพูดว่า เจ้าหนูคนนี้เก่งจังเลย
คำพูดแบบนี้ทำให้เด็กเกิดอารมณ์โกรธได้ หรือเกิดคิดว่าท่านอยากให้เขาเป็นเช่นนั้นก็ได้
มีเสียมากกว่าดี ขออย่าได้ทำเป็นอันขาด

มารดาบิดาบางคนชอบฝึกเด็กให้มีนิสัยรับสินบน เช่นในเวลาเด็กโกรธร้องไห้
ทำอาการกระพืดกระพืดต่าง ๆ ท่านรำคาญในเสียงร้องของเด็ก ท่านไม่รู้จะทำอย่างไรให้เขา
หยุดร้องไห้ ก็ทำการติดสินบนแก่เด็ก หนึ่งเสียเถาะลูกแม่จะพาไปดูหนังบ้าง หนึ่งเสียเถาะลูก
แม่จะให้กินขนมบ้าง เด็กก็เกิดความพอใจว่าจะได้ไปดูหนัง พอใจว่าจะได้ทานขนมบ้าง และ
ได้ของที่ต้องการใจ หรือบางทีท่านลืมคำสั่งสัญญาที่ทำไว้กับเด็ก ผลที่เกิดมีสองทาง ถ้าเขาได้ตาม
สัญญาก็เกิดนิสัยอยากได้เรื่อยไป ถ้าไม่ได้ตามสัญญาเขาก็คงนึกว่าท่านไม่มีสัจจะ ขาดทุน
ทั้งสองประการ จึงใคร่เตือนว่า อย่าได้ทำการให้สินบนกับเด็กเลย เด็กจะเสียคนเหมือนที่
คนไทยมีนิสัยกินสินบนกันอยู่ในสมัยนี้ อันนั้นเป็นเรื่องน่าขายหน้าสำหรับเมืองไทยประการหนึ่ง

ถ้าหากลูกของท่าน เริ่มมีนิสัยมักโกรธ มีอารมณ์ฉุนเฉียวเกิดขึ้นบ่อย ๆ จงหาทาง
แก้ไขโดยเร็ว เพราะถ้าปล่อยไว้ช้า ความโกรธจะติดอยู่ในใจของ ท่านเอาออกได้ยาก การ
ที่จะแก้มัน สำคัญอยู่ที่ตัวอย่างในครอบครัว คือพ่อแม่ พี่เลี้ยง และคนอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เด็ก
ให้ทุกคนระมัดระวัง อย่าแสดงอาการโกรธเคืองให้เด็กเห็น อย่าได้โต้เถียงกันให้เด็กได้ยิน
เป็นการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมภายในครอบครัวก่อน ต่อจากนั้น ให้ค้นหาสาเหตุที่ทำให้เด็ก
เกิดความโกรธให้พบ ซึ่งหวังว่าเป็นเรื่องพอค้นหาได้เพราะมันมีอยู่ภายในครอบครัวของท่าน
เองแล้ว จงพยายามเรียนรู้ถึงความต้องการของเด็กให้มาก เพื่อได้ปฏิบัติให้สอดคล้องกับความ
ปรารถนาของเด็กดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า การขัดใจเด็กบ่อย ๆ ทำให้เด็กเป็นคนเจ้าโทสะ
เด็กจะไม่รู้จักโกรธ ถ้าผู้ใหญ่ไม่สอนให้เขาเป็นคนโกรธ นี่เป็นหลักใหญ่ที่พ่อแม่พึงสำเหนียก
ไว้ก่อน

แต่พึงระวังไว้อีกประการหนึ่ง คือ การตามใจเด็กมากเกินไป ก็อาจทำให้เสียได้
เพื่อแบ่งให้พอที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ จงปล่อยให้เขาเป็นเสรีในการกิน-เล่นของเขาบ้าง ปล่อยให้

เขายู่ตามลำพัง หรือได้ร่วมสนุกสนานกับเพื่อนฝูงของเขบ้าง ขณะที่เขาได้พัก ได้เล่น กับเพื่อนฝูง ผู้ใหญ่อย่าเข้าไปยุ่งกับเขาให้มากนัก เพียงแต่คอยกำหนดอาการของเขาไว้ เหมือนคนเฝ้ารถยนต์ เมื่อทำให้เครื่องเดินไปเป็นปกติแล้ว ไม่ต้องยุ่งอะไรอีก เพียงแต่ คอยฟังเสียงว่า มันเดินเป็นปกติก็อยู่ไหม ถ้าเห็นว่าปกติก็ปล่อยตามเรื่อง ต่อเมื่อติดขัดก็ เข้าไปแก้ไขเสียหน่อยจนโตผู้ใหญ่กับเด็กก็อย่างนั้น ถ้าไม่จำเป็นก็อย่าไปยุ่งกับเขาได้เป็นดี แต่ถ้าเขาต้องการให้เราเข้าไปยุ่งกับเขาเมื่อใด ก็ต้องเข้าไปยุ่งด้วยอารมณ์เย็น ด้วยความเมตตา กรุณาต่อไป ให้เขาเห็นว่าเราเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือเขาเท่านั้น และถ้าเห็นว่าอะไรจะนำ ความเสียหายมาสู่เด็ก ก็จงทำหรือพูดให้เขาเข้าใจว่า การกระทำในรูปนั้นๆ เป็นสิ่งไม่เหมาะ ไม่ควร พ่อแม่ไม่ชอบใจ เด็กก็พอจะเข้าใจเหตุผล ประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควรได้ จงจำไว้ในใจว่า

เด็กทำอะไรตามตัวอย่างที่เขาได้เห็นเสมอ ไม่ว่าตัวอย่างนั้นจะดีหรือเสีย ผู้ใหญ่ จึงควรให้ตัวอย่างที่ดีๆ แก่เด็กตลอดเวลา ขณะที่อารมณ์ของท่านไม่ดี ขอให้อย่าเข้าใกล้เด็ก ของท่านเป็นอันตราย เพราะอารมณ์ไม่ดีนั้นอาจทำอะไรที่ไม่เหมาะสมไม่ควรกับเด็กได้ ความรัก ความเมตตาเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้เด็กของท่านเป็นคนดี โดยรับเอาตัวอย่างที่ดี จากพ่อแม่ได้ พ่อแม่ควรภูมิใจในการที่ท่านได้มีโอกาสทำคนให้เป็นคนอย่างแท้จริง ฐานะ-การ งานของท่านมิใช่เรื่องกีดกันมิให้ท่านได้กระทำความดี ในเรื่องนี้ จงหันความสนใจของท่าน มาสู่ผู้เป็นทายาทของท่านให้มากที่สุดหน่อย เขาจะทำให้ท่านมีความสดชื่นเบิกบาน ในการกระทำอันดีของเขา ตัวท่านพ่อแม่เป็นกระจกบานใหญ่ที่ฉายแสงสะท้อนให้ลูกของท่านได้มองเห็น จงเช็ดกระจกให้สะอาด และแสดงภาพที่ดีให้ลูกของท่านได้จดจำไว้เถิด

ประเทศไทยกำลังต้องการใจดีงาม เพื่อสร้างชาติประเทศต่อไป พ่อแม่ทุกท่าน มีเกียรติอันนี้ ขอท่านจงรักษาเกียรติภูมิของท่านในฐานะเป็นพ่อแม่ไว้ด้วยดีเถิด

เด็กจะไม่รู้จักดี ถ้าไม่มีใครสอนให้เขาดี
ภาษาของเด็ก, คนหนุ่มสาว, ผู้ใหญ่และนักพรตไม่เหมือนกัน
อย่าบังคับเด็กให้รู้ภาษาผู้ใหญ่จนเกินวัย
น้ำหนักที่ไม่เกินกำลัง ทุกคนย่อมแบกได้ เว้นแต่เกินกำลัง

๖๕ จงแก้ผนความริษยาแต่เมื่อยังเยาว์

ท่านพ่อแม่ทั้งหลาย

ในคำสอนของพระพุทธเจ้ามีตรัสไว้ตอนหนึ่งว่า อรติ โลกนาสิก แปลว่า ความริษยาทำให้โลกฉิบหาย พุทธภาษิตบทหนึ่งบอกให้เราเข้าใจว่าความริษยามีโทษมากอย่างไร ในเวลาที่เรานั่งคุยกันมักเข้าใจผิดในคำพูดสองคำ คือคำว่า อิจฉาเช่นพูดว่าอย่าไปอิจฉาเขาเลย ผู้พูดหมายถึงอย่าไปริษยาเขาเลย แต่ใช้คำผิดไปอิจฉาแปลว่าความอยากได้ เช่นพูดว่า อิจฉาทาร้อน หมายถึงความอยากทำให้ตาลูกวาวเป็นประกายคล้ายกับจะเป็นเปลวไฟขึ้นมาฉนั้น เราจึงเรียกว่าทาร้อน มีลักษณะต่างจากความริษยา ทวาริชยาหมายถึงความไม่พอใจ ไม่นิยต์ในความดีความก้าวหน้าของคนอื่น เห็นใครดีกว่าเรามีเกียรติมีชื่อเสียงขึ้นละก็ ใจของตนผู้ริษยารู้สึกไม่สบาย ไม่อยากให้เขาเป็นเช่นนั้น ไม่อยากให้ใครมาแย่งชื่อหรือความดีของผู้นั้น อย่างนี้เรียกว่าความริษยา มันเป็นตัวกิเลสเกิดขึ้นในใจของบุคคลใดแล้ว ย่อมทำให้ผู้นั้นร้อนใจ มีไฟเผาตนเอง ตลอดเวลา ทวาริชยามีภาวะแตกต่างจากมุกิตา อันหมายถึงความยินดีในความดีความงามของผู้อื่น มุกิตา บินไปในลักษณะประสานผูกเกลียวสัมพันธ์ให้แน่นเข้า แต่ริษยาเป็นตัวทำลายให้สิ่งทั้งหลายพินาศไป จึงเป็นตัวมารร้ายประการหนึ่งในหมู่ของมนุษย์

ในเรื่องเกี่ยวกับผลของกรรมที่ตนได้ทำไว้ และให้ผลต่าง ๆ กันแก่ผู้กระทำผู้มีความริษยาในใจเสมอ ๆ ย่อมทำให้เป็นคนมีศักดิ์น้อย ตายแล้วไปสู่อบายทุกตวิบาตรก เพราะผลแห่งความริษยาบรรดาความยุ่งยากเดือดร้อนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่มนุษย์อย่างมากมายนั้น มีส่วนมาจากความริษยามีใช้น้อยทีเดียว คนที่มีความริษยา มักมีอาการหงุดหงิดเข้ามาแทรกแซงในใจ เป็นผู้ปกปิดหน่วงเหนี่ยวสิ่งที่ตนมีตนได้ไว้เป็นของตนเสมอ ไม่อยากให้ใครมีอะไรเหมือนหรือดีเท่าตน มักหาทางทำลายความก้าวหน้าในการทำงานของผู้อื่นอยู่เสมอ ในด้านทำลายจิตใจให้เสื่อมโทรมแล้ว ความริษยาเป็นตัวทำลายมากทีเดียว ผู้ริษยาย่อมเดือดร้อนเสมอ แต่ผู้ถูกริชยายังไม่มีอะไรเกิดขึ้นแก่เขาเลย เขายังมีการกินอยู่หลับนอนอย่างสบาย แต่ผู้ริษยาหาได้มีอะไรเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะเขาเคยคิดไม่พอใจ ไม่ตั้งใจต่อความเป็นอยู่การกระทำของผู้ที่

เขาไม่ชอบอยู่เสมอ คนมักริษาเป็นคนที่น่าสงสาร เป็นคนที่ควรจะได้รับการเยียวทำให้เป็นปกติเสียโดยเร็ว ขึ้นปล่อยไว้เขาจะกลายเป็นคนเสียคนได้อย่างง่ายดาย เพราะเมื่อความริษยาแก่ตัวเข้า เขาก็ลงทำการเบียดเบียนตนและผู้อื่น บางทีอาจต้องคิดคุกคิดตะราง หรืออาจถูกฆ่าตายเพราะความริษยาก็เป็นได้ ความริษยาจึงเป็นภัยโดยแท้ ท่านผู้ใดมีโรคประเภทนี้อยู่ในใจก็จงหาทางทำลายเสียเถิดอย่าปล่อยให้งองามขึ้นในใจของท่านอีกเลย ท่านผู้ฟังอาจนึกว่า เอ! ท่านพูดแต่เรื่องความริษยา ไม่เห็นพูดเกี่ยวกับเด็กเลย ไม่สมกับบทความที่สอนให้รักลูกให้ลูกทาง รักลูกด้วยจริยธรรม เลย โปรดอย่าได้ด่วนคิดเช่นนั้น ข้าพเจ้าต้องการให้ท่านได้เห็นโทษของความริษยาเสียก่อนว่ามีเป็นประการใดบ้าง เป็นสิ่งน่ากลัวขนาดไหนเพื่อให้ท่านได้เห็นก่อนแล้วจะได้หาทางป้องกันมิให้เกิดต่อไป สงครามในเรื่องศาสนาของพราหมณ์ที่เรียกว่า ภราตยทุธ นั้นเป็นเรื่องที่เกิดออกมาจากความริษยาโดยแท้ ความริษยาทำให้ผู้คน ทรัพย์สินสมบัติต้องสูญเสียไปเป็นจำนวนมากมายากกอง ถ้าอ่านประวัติศาสตร์ของชาติต่างๆ ก็จะพบว่า ความริษยาเป็นมารที่คอยอยู่หลังม่านให้เกิดความโกลาหลเสมอ จึงได้พูดกับท่านทั้งหลายก่อนดังนี้ เพื่อจะได้รู้ว่ามันเป็นศัตรูของความสงบสุข ความก้าวหน้าที่ของสังคมเป็นเหตุให้เกิดแข่งขันในทางที่ไม่สมควร เรื่องความริษยาเป็นเรื่องที่เราไม่ทางแก้ไขปรับปรุงกันได้ ทำให้ไม่เกิดขึ้นก็ได้ ถ้าสมัครใจจะกระทำเช่นนั้น จึงขอให้ท่านพ่อแม่ทั้งหลายพึงสำนึกไว้อย่างดีหน่อย เพราะพ่อแม่มีส่วนสำคัญในการสร้างนิสัยมักริษาให้เกิดแก่เด็กของท่าน

มีเรื่องเล่าที่ข้าพเจ้าจำได้ตั้งแต่สมัยเป็นเด็กอยู่วัด พวกเราประมาณสี่สิบคน ไปเรียนโรงเรียนมัธยม ต้องไปพักที่วัดกับพระ เมื่ออยู่กันมากๆ เป็นธรรมดาต้องมีอะไรที่ไม่ควรเกิดขึ้นบ้าง มีเด็กคนหนึ่งเป็นคนที่รูปร่างอ้วนแอแบบบาง มีโรคประจำตัวเสมอ ทำงานหนักๆ อะไรไม่ค่อยได้ พระผู้ปกครองได้เอาใจใส่ต่อเด็กคนนี้เป็นพิเศษ เพราะเห็นว่ามิอะไรผิดปกติอยู่ เด็กคนนี้จึงมิได้ทำงานอย่างที่คนอื่นทำแต่เวลาได้อะไรก็ได้เป็นพิเศษมากกว่าผู้อื่นเสมอ ทำให้เกิดความเฟื่องฟูจากเด็กอื่น ผลที่สุดก็กลายเป็นความริษยาอย่างแรง จนกระทั่งวันหนึ่งเด็กผู้มีความริษยาได้เอาไม้พินท่อนขนาดหนักพอควรตีนายคนอ้วนแอคนนี้เจ็บเอามากและต้องได้รับโทษจากพระผู้ปกครองอีกเพราะความผิดของตน เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า ความรักของผู้ปกครองที่ไม่สมควร อาจก่อให้เกิดความริษยาแก่ผู้อื่นก็ได้

มารดาบิดาจึงควรจะมีภาระวังการแสดงความรักต่อลูก ๆ ของตน อย่าได้แสดงความรักแบบอคติเป็นอันขาด พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้ว่า ความลำเอียงสี่ประการ คือ ลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะกลัว ลำเอียงเพราะชัง ลำเอียงเพราะหลง เป็นเรื่องที่ถูกครองคนหลายคนพึงระวังให้มากเพราะถ้าผู้ใหญ่เกิดความลำเอียงขึ้นเมื่อใด ก็เท่ากับจุดเพลิงของความริษยาขึ้นเมื่อนั้น ความรักระหว่างผู้อยู่ใต้ปกครองร่วมกันก็เกิดความไม่ราบรื่นขึ้น และอาจนำไปสู่ความเสียหายในภายหลัง องค์กุศลมาลที่ต้อangklayเป็นโจรไปเพราะอะไรเล่า เพราะว่าอาจารย์ทุ่มเทความรักให้แก่เขามากเกินไปเกินคนอื่น ๆ ศิษย์อื่น ๆ ได้เห็นแล้วก็เกิดความริษยา จึงหาทางทำลายผลที่สุกของกุศลมาลต้องเป็นโจรไป เพราะความผิดของท่านอาจารย์โดยแท้ ผู้ใหญ่ทุกคนจึงควรรักษาตุลย์แห่งความรักไว้เสมอ อย่าให้ลำเอียงได้เป็นติ

ข้าพเจ้าเคยพบกับท่านผู้หญิงหนึ่ง เป็นคนปฏิบัติตนตามกฎของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างดี มีความซื่อตรงตามเหตุผลเสมอ ท่านผู้หญิงมีลูกหลายคนและเลี้ยงลูกโดยวิธีที่ถูกต้องเป็นอย่างดี เช่น เสื้อผ้าของลูกก็ตัดให้แบบเดียวกัน สายสร้อยคอก็ทำให้แบบเดียวกันน้ำหนักเท่ากัน แหวนที่ลูกใส่ก็ทำให้แบบเดียวกันและรูปเหมือนกันทุกอย่าง เป็นแหวนที่บอกว่าอยู่ในครอบครัวเดียวกัน จะให้เงินแก่เขาไปโรงเรียนก็ให้เขาเท่า ๆ กัน หรือให้เขาคือเอาตามความพอใจของเขาแบบเดียวกัน เวลานอน-กินก็ให้ทำพร้อม ๆ กัน ถ้าจะพาไปไหนหรือไปเที่ยวก็พาไปพร้อม ๆ กัน เว้นไว้แต่ลูกคนใดไม่สมัครใจจะไปเท่านั้น ปรากฏว่าทุกคนในครอบครัวมีความสุขสบายดี และทุกคนเคารพรักพ่อแม่เป็นอย่างดี มีความเป็นอยู่อย่างสงบสุขเสมอ ครอบครัวนี้เป็นตัวอย่างของครอบครัวที่ไม่สร้างความรู้สึกให้เกิดขึ้นในใจของเด็ก ๆ เมื่อเขาไม่เคยเป็นคนมีริษยาขณะเป็นเด็ก โตขึ้นก็จึงไม่มีอารมณ์แบบใดมาทำให้เขาเสียคนไปได้ จึงเป็นเรื่องที่พ่อแม่ควรจะมีภาระวังให้ดีเป็นพิเศษเสมอ อย่าได้ทำอะไรอันจะก่อให้เกิดความริษยาขึ้นในใจของเด็ก ๆ เป็นอันขาด

พ่อแม่บางคนอยากเห็นลูกแสดงอาการแปลก ๆ ให้ดู อยากเห็นลูกร้องไห้เพราะการกระทำของตน เช่นพูดเข้าเด็กว่า แม่ไม่รักหนูแล้ว แม่รักน้องมากกว่า หนูมิใช่ลูกของแม่น้องเท่านั้นเป็นลูกของแม่ พร้อมกับคำพูดก็ทำท่าไม่เอาใจใส่ต่อลูกคนโต ไปอุ้มลูกคนเล็กขึ้นจูบ ประทับไว้กับอกของแม่ ลูกคนโตก็น้อยใจ เสียใจเพราะแม่ไม่รักไม่ชอบ ผลสะท้อนก็

เกิดขึ้นในใจของเขา เห็นว่าน้องหมาแย่งความรักของตนไป ต่อจากนั้นก็เกลียดน้องและบางที่อาจหาเรื่องทำลายน้องของตนก็ได้ พ่อแม่ทำเช่นนั้นเป็นความผิด ความจริงก็ทำเพียงแต่เฝ้าเด็กเล่น แต่เด็กไม่เข้าใจความหมายของผู้ใหญ่ว่าเป็นเรื่องเล่น นึกว่าเป็นเรื่องจริงก็โกรธ และก่อโทษให้แก่ใจของเด็กภายหลัง นับเป็นข้อเสียประการหนึ่ง

พ่อแม่มีลูกหลายคน ก็ควรเอาใจใส่ต่อลูกให้สม่ำเสมอและเป็นแบบเดียวกัน อย่าทำแก่คนอย่างหนึ่ง โพล่ไปทำกับคนโน้นอีกอย่างหนึ่ง อันเป็นทางสร้างความกระทบกระเทือนแก่ใจของเด็ก และทำให้เกิดความริษยาขึ้นได้ในภายหลัง การกระทำในรูปใดก็ตามที่ก่อให้เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจแก่เด็กเป็นเรื่องไม่ควรทำทั้งนั้น เพราะความน้อยเนื้อต่ำใจจะไปสู่นิสัยริษยา จึงเป็นเรื่องที่ควรระมัดระวังให้มากเป็นพิเศษ ขออย่าได้ทำอะไรในเรื่องสนุกๆ แต่ก่อความทุกข์ขึ้นในใจของเด็กของท่านเป็นอันขาด การกระทำเช่นนั้นจะเกิดโทษในภายหลัง เพราะถึงแม้ลูกของท่านจะเป็นเด็กน้อยๆ เขาก็มีหัวใจสำหรับคิด และมีความรู้สึกเกี่ยวกับได้เสียเช่นเดียวกับผู้ใหญ่เหมือนกัน เด็กที่เกิดความริษยาขึ้นในใจแล้ว ย่อมเกิดความโกรธและความเกลียดชังต่อบุคคลที่ทำให้ตนต้องน้อยอกน้อยใจ เช่น โกรธคุณพ่อคุณแม่ โกรธพี่น้องที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ก่ออารมณ์ประเภทร้ายแก่เขา

ความโกรธเกลียดเป็นโทษภัยอย่างไร ท่านทั้งหลายทราบกันดีอยู่แล้ว อีกประการหนึ่งความน้อยเนื้อต่ำใจของเด็กๆ เป็นเหตุกีดขวางความก้าวหน้าของเด็กทำให้เขากลายเป็นคนขี้อาย ขอบเก็บตัว ไม่อยากจะสู้กับใครๆ เป็นคนไม่ยากพบเพื่อนฝูง เพราะเขากำลังใจรู้สึกว่าเขาไม่มีใครรัก ไม่มีใครเอาใจใส่เสียเลย สู้คนอื่นเขาไม่ได้ ต่อไปก็เกิดความไม่พอใจและอาจมีความมุ่งมั่นในทางที่ไม่ดี เพื่อทำตนให้ใครๆ ได้เอาใจใส่ในตนขึ้นมาบ้าง ขำกั๊วเกี่ยวกับเด็กเช่นเด็กชาย ๘ ขวบทำร้ายน้องของตนจนตายนั้นเนื่องจากความริษยาเป็นข้อใหญ่ จึงเป็นเรื่องที่พ่อแม่ควรจะต้องถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ และควรหาทางป้องกันมิให้เกิดอาการเช่นนั้นขึ้นในใจของเด็ก แต่ควรหาทางเพาะความพลอยยินดีต่อกันให้เกิดความรักความเอ็นดูต่อกัน โดยการสอนเด็กของท่านให้รักเพื่อนฝูงให้รักและสงสารน้องๆ ด้วยวิธีการที่ควรกระทำ เช่น สอนเด็กให้รู้จักแบ่งปันของเล่นของกันให้แก่เพื่อนฝูง หรือแก่เด็กที่เล็กกว่าตนเป็นการสร้างไมตรีจิตด้วยการให้ปัน ดังคำที่พระพุทธองค์สอนว่า การให้ย่อมยังมิตรภาพให้เจริญ

เด็กที่ได้รับของแจกจากเพื่อนเด็ก ก็ยอมรับและมีไมตรีต่อกันได้เป็นอย่างดีถ้าเด็กของท่านมีน้อง จงพยายามให้เขาได้ทำการช่วยน้อง เช่นนั่งน้อง ให้เขาได้จับต้อง ได้โอบอุ้ม แสดงความรักต่อน้องของเขา อธิบายให้เขาเข้าใจว่าน้องก็รักเขาและเขาก็ควรรักน้อง พักกับน้องเป็นเหมือนแขนขาแขนซ้ายต้องวิ่งอาศัยกันอยู่ตลอดเวลา ถ้าท่านเห็นพี่ทำการอะไรอันเป็นการแสดงออกของความไม่พอใจต่อน้องของท่านจงป้องกันทันทีโดยพูด หรือทำให้เขาเข้าใจว่าการกระทำในรูปนั้นเป็นเรื่องไม่ควรมองไปในแง่ที่ว่าการศึกษาของพี่ต่อน้อง เป็นเรื่องน่าเอ็นดูไปเป็นอันขาดเช่นพี่ทำหักขาน้อง หรือทำท่าจะถ่มน้ำด้วยความริษยาตามประสาของเด็กๆของท่านอย่าได้เห็นเรื่องน่าขำ น่าเอ็นดูเลย เพราะอาการเช่นนั้นเป็นภาพเบื้องต้นของความไม่ดีในอนาคต ถ้าลูกของท่านแสดงอาการริษยาต่อเด็กคนใด และท่านอยากจะสนุกด้วย การเห็นเด็กมีโมโห ท่านกลับชมเด็กคนที่ลูกของท่านไม่ชอบเพราะทำเช่นนั้นไม่เป็นการชอบ เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดอารมณ์แค้นแก่เด็กผู้มีความริษยาเป็นทุนอยู่แล้ว ให้ได้กำไรความริษยาเพิ่มขึ้นอีกเป็นการเสียหายโดยส่วนเดียว

ความริษยา ที่ก่อรูปขึ้นในใจของเด็กคนใดแล้ว ถ้าหากบิดามารดา ไม่มีความคิดในทางถูกเพียงพอ ไม่หาทางกำจัดความริษยาออกจากใจของเด็กเมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ เขาจะมีความริษยามากขึ้นตามอายุ และสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องที่ห้ามได้ยากเสียแล้ว เหมือนกองไฟที่ย่อมดับได้ยาก เด็กที่เจริญด้วยความริษยา ย่อมไม่ยอมเห็นใครดีเด่นเกินหน้าตนออกไป เมื่อเห็นใครดีเด่นกว่าก็ย่อมหาทางทำลายป้ายสีบ้าง ทำร้ายเขาบ้าง ผลที่สุดตนก็ทำงานร่วมกับใครไม่ได้ เป็นใหญ่เป็นโตกับเขาก็ไม่ได้ เพราะที่ไม่ยอมให้ใครดีนั้น ตนจะมีความดีได้อย่างไร งานเขาก็ไม่ก้าวหน้า เพราะคอยถูกกีดกันไว้เสมอ ใครจะทำอะไรก็ต้องให้ความดีความเด่นติดอยู่กับตัวจึงจะชอบ มิฉะนั้นต้องหาทางทำลายเสมอ เขาจึงกลายเป็นคนชนิดเข้าที่ไหนแตกที่นั้น ความยุติธรรมย่อมไม่มีในคนผู้มีความริษยา และมักคิดว่าทุกคนมักอิจฉาริษยาต่อตนเสมอ น้ำใจที่สะอาดและยินดีในความดีของผู้อื่นไม่มี จึงทำแต่เรื่องยุ่งยากแก่ตนแก่ท่านอนาคตของคนผู้ริษยาจึงมีคมจนตลอดกาล บาบ่อนั้นเกิดจากความไม่สนใจในการแก่นิสัยของเด็ก หรืออาจจะยัดเด็กให้มึนสยในรูปนั้นเสียด้วย นับเป็นความเสียหายมิใช่น้อยจึงขอเตือนท่านที่เป็นพ่อแม่เด็กทั้งหลายพึงระวังให้จงหนัก อย่าได้กระทำกิจอันจะก่อให้เกิดความริษยาขึ้นในลูกของท่านเป็นอันขาด

ขอให้รู้ไว้ว่า โลกกำลังต้องการความดีประเภทที่เห็นได้เห็นงามกับการกระทำของ
คนอื่นและช่วยเหลือกันก่อความดีให้เกิดแก่ชุมชนคนเสมอ เมืองไทยต้องการความพลอยยินดี
ในความดีของคนอื่นและให้ทุกคนช่วยกันสร้างสรรค์ให้ชาติไทยก้าวไปสู่ความเจริญ ก้าวหน้า
ตามแนวพุทธธรรม หน้าหนังสืออยู่กับพ่อแม่ทั้งหลาย

ความริษยา ทำโลกให้นิยาย

“พุทธพจน์”

ผู้ริษยา ย่อมเดือดร้อนใจเสมอ

ผู้ริษยา ไม่มีทางเจริญ แม้เจริญแล้วก็ตก

เพื่อนที่ขอริษยาเพื่อน ไม่เคยก้าวไปสูงได้

ความริษยา เป็นภัยร้าย ตัดรอนความก้าวหน้าของชีวิต

ลูกท่านดี ๆ แต่กลายเป็นอาชญากรเพราะอะไร ?

ท่านพ่อแม่ ทั้งหลาย

หลายครั้งหลายหน ที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสเข้าไปทำการอบรมนักโทษในเรือนจำของจังหวัดต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าไปทำการอบรมประชาชน ได้พบว่ามีผู้ต้องขังเป็นจำนวนมาก ผู้ต้องขังที่ทำให้กระเทือนใจมากที่สุดคือเด็กเล็ก ๆ อายุขนาด ๑๒-๑๕ ปีอันมีอยู่ในเรือนจำนั้น ๆ ได้ลองถามเด็กเหล่านั้นว่าต้องถูกจับด้วยเรื่องอะไร เขาบอกว่าเรื่องลักทรัพย์บ้าง เรื่องทำร้ายร่างกายเพื่อนเด็กด้วยกันบ้าง ส่วนมากเกี่ยวกับเรื่องลักทรัพย์ ได้ถามเขาต่อไปว่าพ่อแม่ไม่มีหรือ เขาบอกว่ามีอยู่ ถามเขาต่อไปว่าพ่อแม่ยากจนหรือก็ได้ทราบว่าเขาได้เป็นเคนยากจนเกินไปไม่มีบ้านอยู่มีข้าวกินทุกวัน ไม่เคยอดอยาก แต่ทำไมเจ้าเด็กน้อยคนนั้นจึงต้องตกเป็นอาชญากรไปอย่างนั้น ถ้าไม่ศึกษาถึงมูลฐานของเขาก็คงไม่ทราบ และอาจนึกไปว่า เพราะความยากจนเป็นเหตุ จริงอยู่ความยากจนเป็นเหตุประการหนึ่ง ที่ทำให้คนกลายเป็นอาชญากรแต่เราจะคิดว่ามีเหตุเพียงประการเดียวเท่านั้นก็ได้ เหตุอื่นอื่น ๆ ก็คงมีอยู่บ้างมิใช่น้อย

พ่อแม่บางคน มีส่วนสำคัญในการอบรมลูกของตนให้เป็นโจรไปโดยไม่รู้สีกตัว นิทานสุภาษิตเรื่องสอนลูกให้เป็นโจรมีเป็นตัวอย่างอยู่แล้ว จริงอยู่พ่อแม่ทุกคนมีความรักลูกและปรารถนาที่จะสอนลูกให้เป็นคนดี มีหน้ามีตาแต่บางคนเข้าใจผิดในเรื่องความดีมีหน้ามีตา เช่น เข้าใจไปว่า ถ้าลูกของตนเป็นคนเก่ง ไม่กลัวใครเป็นนักรู้ กระทำอะไรได้ทุกอย่าง ก็นึกว่าเป็นความดีแล้ว ความคิดแบบนี้เป็นความคิดที่ผิด เกิดขึ้นแก่มารดาบิดาใครแล้ว ย่อมนำความเสื่อมมาสู่สกุลเป็นแน่ ขออย่าได้มีความเข้าใจผิดในรูปนี้เลย

เราชาวไทยนับถือพุทธศาสนา หลักการปฏิบัติขั้นต้น ๆ ของพุทธศาสนาก็คือศีลห้าประการ

สอนมิให้ทำการฆ่าสัตว์ อันเป็นการกระทำที่โหดร้ายปราศจากความปราณี

สอนมิให้ทำการลักขโมย อันเป็นอาการของบุคคลผู้ไม่เคารพต่อกรรมสิทธิทรัพย์สินของใคร ๆ

สอนมิให้มีการประพาศิณิธิในทางกาม อันแสดงถึงความเป็นคนไม่รู้จักบังคับ
ตนเองในทางใจ

สอนมิให้พูดคำหยาบ คำโกหก คำเหลวไหล คำที่ทำให้คนแตกจากกัน ล้วนเป็น
คำพูดที่สื่อแสดงถึงความไม่ดีของใจ และ

ประการสุดท้ายสอนมิให้ดื่ม สุบ กิน ของมีเนเมาอันเป็นที่ตั้งของความประมาท
ข้อปฏิบัติทั้งห้าประการนี้ เป็นกิจชอบควรที่พ่อแม่พึงสอนให้แก่บุตรธิดาของตน
ให้รู้จักปฏิบัติได้ตั้งแต่เยาว์วัย ก็จะช่วยให้เด็กเหล่านั้นทำตนเป็นคนดีได้ในโอกาสข้างหน้า

อุปาสิกาผู้หนึ่งเคยมาบอกแก่ข้าพเจ้าว่า ลูกหญิงคนหนึ่งเป็นคนมือไวมากสตาภที่
เก็บไว้หายไปบ่อยๆ จับได้ก็ทำโทษตีมือเพื่อให้เช็ดหลายก็ยังไม่หยุด ผลก็เอาไปอีกเสมอ
จนไม่รู้จะอย่างไรแล้ว จึงมาหารือกับข้าพเจ้าเพื่อมีทางช่วยเหลือได้บ้าง ข้าพเจ้าได้ถามถึง
ความเป็นอยู่ของเด็กเช่นถามว่าเด็กมีปกติกินจุจิกบ้างไหม เด็กใช้สตาภเปลืองไหม เด็กมี
พวกเพื่อนที่มีฐานะดีกว่า และได้รับสตาภมากๆ จากพ่อแม่บ้างไหม อันเป็นเรื่องที่ชอบให้
เด็กประพาศิณิธิเป็นคนเสียหยาได้ง่าย ก็ได้รับคำตอบว่า มีสิ่งเหล่านั้นอยู่ครบครันทีเดียว ต้อง
หาทางแก้ไขกันก่อน

ในเรื่องกินจุจิกเล็กน้อยนั้น เนื่องมาจากการอบรมในครอบครัว แม่เป็นผู้ฝึกหัด
เขาให้เป็นเช่นนั้นทางบ้านจึงควรปรับปรุงระบบการกินอยู่เสียใหม่ อย่าตามใจปากมากเกินไป
จะเคี้ยวครั่นภายหลัง ต้องพูดให้เด็กเข้าใจถึงโทษของการกินจุจิกกว่าทำให้ท้องเสีย ฟันเสีย
และเปลืองสตาภด้วย ที่สำคัญทำให้เสียนิสัยของเด็กเอง หัดกินเป็นเวลาและกินพร้อมๆ กัน
มีอะไรก็แบ่งกันกินทั่วหน้าคนละเล็กละน้อย เวลาเด็กใช้สตาภในเวลาไปไหนมาไหน ถ้าให้
ไปเท่าใดก็หมดทุกที แสดงว่าเด็กขาดการบังคับตนเอง จึงจ่ายเคียบอย่างนั้น แม่ควรฝึกเขาให้
เป็นคนรู้จักประหยัด อย่าให้จ่ายมากเกินไป เช่นให้เงินเขาใช้หนึ่งบาท ขอให้เขาเหลือไว้สัก
ยี่สิบห้าสตาภเป็นอย่างน้อย ส่วนที่เหลือขอให้เหลือจากของที่จำเป็นจะต้องใช้แล้วภาวนิตีว่า
มีสิ่งพึงประจบให้ครบบาท อย่าให้ขาดตัวของต้องประสงค์ถ้ามีน้อยจ่ายน้อยค่อยบรรจบ อย่า
จ่ายลงให้มากจะยากนาน เป็นเรื่องที่ควรสอนให้เด็กๆ ได้ตระหนักไว้เสมอ

การขอร้องแถมบังคับ ให้เด็กของท่านเก็บเงินเป็น เป็นทางบ่อนกันมิให้ขาดเงิน
ใช้ และเด็กทำได้ดังที่ท่านขอร้องให้กระทำ จงชมเชยเขา หรือจะให้รางวัลแก่เขาเป็นเงิน
บ้างนิดหน่อยก็ยังดีจะเป็นทางให้เขาได้เกิดความรู้สึกว่า การกระทำความดีย่อมยังประโยชน์ให้

สำเร็จ เพื่อนของลูกของท่านมีฐานะดีในทางการเงิน มีพ่อแม่ที่ร่ำรวย จึงได้สอนลูกให้เป็นคนเช่นนั้นไปด้วย ท่านควรจะอธิบายให้เด็กเข้าใจถึงฐานะของเขาให้เขาเข้าใจว่า การจ่ายเงินมากนั้นไม่มีทางจะดีได้ในกาลต่อไป คนเราจะดีได้ก็ต้องรู้จักเก็บ ไม่ใช่ใช้กันจนหมดของที่มี ยกตัวอย่างตัวปลวกเก็บอาหารไว้สำหรับลูกน้อย ตัวปลวกสร้างรังด้วยการเก็บดินมาสร้างสมที่ละนิด จนกลายเป็นจอมปลวกใหญ่โตขึ้นมาได้ ตัวผึ้งเก็บน้ำหวานจากเกสรดอกไม้ที่ละน้อยๆ จนกลายเป็นรังน้ำหวานอันมืมหา ทุกอย่างเกิดด้วยการสะสมกันทั้งนั้น เด็กก็พอมีความเข้าใจและเห็นการจ่ายดิบเป็นสิ่งที่ไม่ดี นี่เป็นเรื่องแก้ไขตัวของเด็ก

ในค่านิยมใหญ่เราก็ควรมีการแก้ไขกันบ้างเหมือนกัน เพราะผู้ใหญ่มีส่วนสำคัญในการสร้างนิสัยให้แก่เด็กทั้งด้านดีด้านเสีย ลูกของท่านมือไวหยิบสตางค์ไปใช้นั้น ความจริงเขาทำด้วยความเข้าใจผิด เขานึกว่าเป็นของ ๆ คุณพ่อคุณแม่ลูกก็มีสิทธิ์นำไปใช้ได้โดยไม่ต้องบอก แต่การกระทำเช่นนั้นเป็นต้นทางไปความซุ่มซ่ามต่อไปขนาดหนัก จึงไม่ควรปล่อยเลยตามเลย ต้องบอกเด็กให้รู้ว่าคนใดเมื่อหยิบฉวยอะไรของใครต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของก่อนเสมอ ของที่อยู่ในบ้านนี้ทั้งหมดของพ่อและแม่ ของอย่างใดเอาไปได้โดยไม่ต้องบอก ของใดต้องบอกๆ ให้เด็กได้รับทราบไว้เสียก่อน เพราะปกติของเด็กไม่ชอบทำชั่ว ไม่ชอบขัดใจคุณพ่อคุณแม่ เพียงแต่ได้ยินคำว่า พ่อแม่ไม่รักแล้วเพราะหนูเป็นคนชั่ว เขาก็ไม่พอใจจึงควรบอกให้ทราบไว้ก่อนเป็นดี นี่เป็นทางป้องกันทางหนึ่งแต่นิสัยของเด็กยังบังคับตนเองไม่ได้ อาจผล่อทำอะไรผิดได้ ถ้าหากสิ่งยั่วให้กระทำ พ่อแม่จึงควรรหาทางป้องกันอีกประการหนึ่ง คือ อย่างวางของเด็กจะเอาไปได้ไว้ใกล้มือของเด็ก เพราะของที่อยู่ใกล้ หยิบง่ายเด็กอาจเกิดความอยากเอาไปเสียเมื่อใดก็ได้ การเก็บเงินไว้ในลิ้นชักโดยมิได้ใส่กุญแจ หรือเก็บไว้ในที่นอน เป็นเรื่องล่อแหลมต่ออันตรายอยู่มาก เด็กเห็นเข้าก็อาจถือเอาไปเมื่อใดก็ได้ แล้วเราจะไปโทษเด็กว่าเป็นคนมือไวใจโจรก็ยากอยู่ ความผิมนั้นเริ่มที่ตัวผู้ใหญ่ก่อน ผู้ใหญ่จึงควรระมัดระวังให้ดีเป็นพิเศษเกี่ยวกับเรื่องนี้ ความไม่รอบคอบของท่านนั้นแหละได้พื้แก่ตัวผู้ร้ายขึ้นในบ้านของท่านเอง จึงควรจำหลักไว้ว่า เงินทองของล่อใจ อย่าเก็บไว้ให้ใครเห็นปกปิดมิดมิดแน่น จักไม่เป็นอันตราย นี่หลักหนึ่ง

เมื่อท่านได้หาทางป้องกันเป็นอย่างดีแล้ว แต่ลูกของท่านยังขึ้นทำอะไรในรูปนั้นอยู่อีก ก็ต้องหาเหตุจูงใจให้ได้และแก้ไขต่อไป จนกว่าลูกของท่านจะเป็นคนเรียบร้อย ไม่กระทำอะไรในทางที่เรียกว่าลัทธิขโมยต่อไปอีก มีอีกเรื่องหนึ่งที่พึงระวัง คือ ปกติของเด็กย่อม

อยากจะมี อยากจะเป็น อยากจะเอาอะไรๆ ที่เพื่อนเขามีอยู่เสมอ ในเรื่องนี้พ่อแม่ต้องคอย
ดูกริยาอาการของเด็กไว้เสมอ ถ้าหากเขาเปลี่ยนแปลงไปในทางเสียชณะใด จงเริ่มตักเตือนเขา
ทันที อย่าชักช้าเป็นอันขาด ความชั่วที่เกิดขึ้นในใจของคนนั้น ย่อมงอกงามอย่างรวดเร็วเสมอ
ในบางครั้งเด็กอยากมีของเล่นชนิดที่เพื่อนอื่นมีกัน แต่ตนไม่มีเงินจะซื้อหา เมื่อความต้องการ
รุนแรงขึ้น เขาอาจเอาของเพื่อน ๆ กลับมาบ้านก็ได้ ในเรื่องอย่างนี้ ถ้าพ่อแม่มีฐานะพอจะ
ทำได้ ควรมีของเล่นให้แก่เด็กบ้าง อย่าให้เด็กเกิดอารมณ์เปลี่ยนมากเกินไป หรือบอกไว้ก่อน
ว่า ถ้าลูกต้องการอะไรก็จงบอกให้แม่ทราบ ถ้าพอจะให้ได้ก็จัดแจงให้เขา ถ้าเห็นว่าไม่จำเป็น
ก็พูดให้เขาเข้าใจว่าไม่จำเป็นอย่างไรบ้าง อย่าปล่อยให้เด็กคิดเองเป็นอันขาด เพราะความคิด
ของเด็กยังไม่เจริญพอ ไม่สามารถนึกคิดอะไรในทางที่ถูกที่ควรได้ ถ้าหากลูกของท่านไป
โรงเรียน ท่านควรหมั่นตรวจตราดูแลของใช้ของเล่นไว้บ้าง เพื่อให้รู้ว่าเขามีอะไรบ้างเป็น
ประจำ หรือได้อะไรเพิ่มมาบ้าง ได้มาโดยวิธีใดเพื่อนให้หรือใครให้แก่เขา อย่าให้เขาได้
กระทำการล่วงเกินหยิบฉวยของผู้ใดมาเป็นอันขาด นี่เป็นทางป้องกันความเสียได้ประการหนึ่ง

เมื่อลูกของท่านเติบโตขึ้น ขนาดพอไปไหนมาไหนได้ตามลำพังแล้ว มีเรื่องที่พึง
ระมัดระวังเกี่ยวกับการขโมยอยู่บ้าง เด็กที่มีได้รับการอบรมให้เคารพในกรรมสิทธิทรัพย์สิน
ของผู้อื่น มักหยิบฉวยอะไรๆ มาตามชอบใจเสมอ สมมติว่าลูกของท่านออกไปเที่ยวนอกบ้าน
เดินผ่านไร่นาของใครๆ เห็นถั่วหรือผักเผงแดงเต้าที่พอจะกินเป็นอาหารได้ เขาก็คงเก็บ
ติดมือไปบ้าน ถึงบ้านท่านผู้เป็นพ่อแม่ทำอาการเฉยๆ ไม่สืบถามว่าของนี้ได้มาจากไหน ใคร
เป็นคนให้มา ชวนกันกินสิ่งนั้นอย่างสบายใจ เด็กก็คงนึกว่า การกระทำของตนเป็นการชอบ
แล้ว เพราะไม่เห็นคุณพ่อคุณแม่ติเตียนได้ตาม ทุกคนกินด้วยกันอย่างสบายใจ เด็กคงรู้สึก
ภูมิใจในการที่ท่านสามารถทำให้พ่อแม่ภูมิใจอิมใจได้ ความคิดนี้เกิดมาจากความรักต่อพ่อแม่
เป็นมูลฐาน และใครจะทำอะไรๆ ให้พ่อแม่ได้รับความพอใจ กรณีเช่นนี้ก่อให้เกิดคนเป็นโจร
มามากแล้ว จึงใคร่จะขอเตือนท่านผู้รับผิดชอบในชีวิตของลูกของท่าน ให้พึงสังวรไว้สักหน่อย
อย่าประมาทในเรื่องเล็กน้อยเป็นอันขาด เมื่อใดเห็นว่าลูกของท่านได้ทำอะไรในทางไม่ควร
เช่นเขาไปเที่ยวแล้ว มีของติดมือมา ท่านจงสอบถามทันที แต่อย่าถามแบบขู่ตะคอก แบบ
โกรธเคือง พูดยกนตีๆ และอ่อนหวาน เอาความรักความเมตตาออกมาอวดเถิด ท่านก็จะทราบ
ความจริงทั้งหมด เมื่อทราบความจริงแล้ว ถ้าหากระยะทางไม่ไกลเกินไป พอจะเดินไปมา
ถึงกันได้ ก็จงพาลูกของท่านไปหาเจ้าของสวนผืนนั้นๆ แล้วสารภาพความผิดกับเขาเสีย มอบ

ผักผลไม้กินแก่เจ้าของเดิม ถ้าเจ้าของเดิมเขามอบให้จึงควรรับและกล่าวคำขอบอกขอบใจตามธรรมเนียม การกระทำในรูปนี้เป็นการกระทำที่ถูกต้อง เป็นทางก่อให้เกิดความเห็นใจของกันและกัน ถ้าหากว่าของที่ลูกนำมานั้น อยู่ห่างไกลไม่สามารถจะนำคืน หรือให้ลูกท่านไปขอโทษเขาได้ก็จงเอาของนั้นไปทิ้งเสียเถิด อย่าได้เอามารับประทานเข้าไปเลย โดยการพูดให้เด็กของท่านเข้าใจว่า ของใดได้มาโดยการลัก ของนั้นเป็นของบาป ของบาปเป็นสิ่งที่ไม่ควรแก่การกิน การใช้ ใครกินของที่เป็นบาปเข้าไปจะมีบาปติดตัวสันกาลนาน คนบาปไม่เป็นที่พอใจของใครๆ ลูกของเมื่ออย่าได้เป็นคนบาปเลย เมื่อพูดให้ฟังแล้วก็เอาไปทิ้งเสีย อย่างนี้เป็นการกระทำที่สอดคล้องเหตุผล ไม่ส่งเสริมบาปอกุศลให้เกิดขึ้นในใจของลูกเล็กๆของท่าน นับว่าท่านได้กระทำบุญอันประเสริฐประการหนึ่งแล้ว บุญนี้จะเบียดเบียนลูกของท่านมิให้ตกไปสู่บาปในกาลข้างหน้า

การถือวิสาสะความคุ้นเคยกัน แบ่งกันกินกันใช้ใครใคร่ใคร่ก็นำไปตามชอบใจในสมัยก่อนนั้น มาในสมัยนี้ต้องรู้จักใช้ให้เหมาะแก่กาลเทศะ จะใช้พร่ำเพรื่อไม่ได้ เพราะคนเราในสมัยนี้ไม่ค่อยมีการรู้จักว่าเท่าใดพอดี เท่าใดพอควร มักทำอะไรเกินพอดี และกระทบกระเทือนน้ำใจของเพื่อนฝูง จึงขอให้รู้จักใช้กับคนที่คุ้นเคยกันจริงๆ และต้องเชื่อแน่ว่าเมื่อตนนำไปแล้ว เจ้าของจะไม่โกรธ ไม่น้อยใจแม้แต่น้อย ถ้าหากว่าไม่แน่ใจ โปรดอย่าใช้วิสาสะกันเป็นอันขาด ของใดเป็นของกลาง เช่นดอกไม้ในสวนสาธารณะ บ่อน้ำ สะพาน เป็นสิ่งที่ทุกคนควรสงวนไว้ มารดาบิดาพึงสอนบุตรธิดาให้รู้จักรักษาสິงเหล่านี้ อย่าให้เขาเป็นคนมือบอน ทำลายสิ่งอันไม่ควรทำลายเป็นอันขาด

จงฝึกลูกของท่านให้มีนิสัยสร้างสม นิสัยรักษาสิ่งที่ควรรักษา นิสัยเคารพในความ เป็นเจ้าของๆ ผู้อื่นเสมอ ท่านก็จะได้ชื่อว่าผู้สร้างลูกให้ดี สร้างชาติบ้านเมืองให้เจริญ อิ่มใจได้แน่ๆ

รักลูก ตามใจลูกจนเคยตัว อาจเป็นทางไปสู่อาชญากรได้
ความพุ่มพวยของพ่อแม่ที่ร่ำรวย อาจเป็นช่องทางอาชญากรได้
รักลูก ประคองลูกในฐานะที่พอดีๆ ลูกท่านจะเป็นวีรชน
ลูกที่ดำเนินชีวิตในหลัก “สมจริยา” สม่าเสมอ
ลูกท่านจะเป็นวีรชน

พ่อ-แม่ควรสอนอะไรแก่ลูกก่อน

ท่านพ่อแม่ทั้งหลาย

ท่านทั้งหลายที่ได้ติดตามฟังเรื่องราวรักลูกให้ถูกทาง ซึ่งได้อ่านให้ท่านฟังทางวิทยุมาโดยลำดับ ท่านคงจะเห็นว่าข้าพเจ้าพยายามย้าถึงหน้าที่อันบิดามารดาพึงกระทำต่อบุตรธิดาของตนอย่างไร เพื่อให้ท่านได้ตระหนักในเหตุผลเกี่ยวกับเรื่องนี้และจะได้ทำการพิทักษ์รักษาลูกของท่านให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะลูกของท่านจะอยู่แทนท่านต่อไป

ในฐานะที่เราคอนไทยนับถือพระพุทธศาสนา เรามีความหวังอยู่ในใจเสมอว่าขอให้ชาติไทย ประเทศไทย พระพุทธศาสนาจงวัฒนาถาวรตลอดไป ความปรารถนาแบบนี้มีอยู่ในดวงใจของผู้มีความรู้สึกผิดชอบทุกคน แต่เพียงความปรารถนาเท่านั้นเราจะถึงจุดหมายไม่ได้ เราต้องกระทำเพื่อให้ถึงจุดหมายนั้นด้วย การกระทำจึงเป็นบันไดที่ก้าวไปสู่ความสำเร็จในเรื่องเกี่ยวกับลูกยังเป็นเรื่องสำคัญที่สุด อนาคตของเด็กจะมีดีมีชั่วหรือเศร้าหมองอยู่ที่การกระทำของพ่อแม่เป็นส่วนใหญ่ หน้าที่อันสำคัญในชีวิตของท่านทุกคนคือการเป็นพ่อแม่ที่ดีและทำให้ลูกของท่านเป็นคนดีของชาติบ้านเมืองต่อไป พ่อแม่ที่ดีนั้น ควรจะทำตนเพื่ออนาคตอันแจ่มใสของลูก ๆ ดังนี้คือ

๑. ห้ามไม่ให้กระทำความชั่ว
๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
๔. หาคู่ครองที่สมควรให้
๕. มอบทรัพย์ให้ในสมัย

กิจที่ควรทำห้าประการนี้เป็นกิจที่พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้มีความเมตตากรุณาต่อชาวโลกได้ประกาศไว้แล้ว เราผู้เคารพนับถือพระองค์ท่านจึงควรสนใจปฏิบัติตามหลักนี้ไว้เสมอ

ทุกบทที่ผ่านมา ข้าพเจ้าได้พยายามที่จะชี้แนวทางให้ท่านได้เข้าใจถึงวิธีที่จะห้าม

บุตรมิให้กระทำความชั่ว และแนวทางของการสอนให้ตั้งอยู่ในความดี เป็นลำดับ ถ้าท่าน
จำได้และสำเหนียกให้ดีแล้ว ท่านก็พอจะมีแนวทางเดินที่กล่าวได้ว่าไม่หลงเข้วรกเข้วพงต่อไป
อนาคตของลูกท่านจะแจ่มใสแน่นอน

ในการเตรียมพื้นฐานสำหรับเด็ก เพื่อเป็นคนดีต่อไปในกาลข้างหน้านี้ปัญหาอาจ
เกิดขึ้นว่าเราควรทำอะไรก่อน ควรสอนเขาด้วยเรื่องใด ในเมื่อเด็กนั้นโตพอพูดกันรู้เรื่อง
ได้แล้ว ข้าพเจ้ามีความเห็นว่าเรื่องที่สำคัญที่จะต้องฝึกสอนก่อนเรื่องใดทั้งหมดคือ

เรื่องความเชื่อฟัง

ความเชื่อฟังเป็นคุณธรรมอันแรกที่พ่อแม่ต้องฝึกก่อนสิ่งใดทั้งหมด ในคัมภีร์
ศาสนาของชาวคริสเตียนและอิสลาม พอเปิดขึ้นถึงก็เจอคำสอนอันเกี่ยวกับความเชื่อฟังแล้ว
เรื่องมีว่า พระผู้เป็นเจ้าในสวรรค์ ได้ทรงสร้างอะไรต่ออะไรแล้ว ก็สร้างคนขึ้นสองคน
อันเป็นมนุษย์คนแรกของโลก และให้อยู่ในสวนอันสวยงาม พร้อมกับกำชับว่า เจ้าทั้งสอง
มีสิทธิอันสมบูรณ์ทุกอย่างในสวนนี้ เว้นแต่ผลไม้ที่ต้นหนึ่งเป็นผลไม้ต้องห้าม เจ้าทั้งสองจะ
เก็บเอามากินไม่ได้เป็นอันขาด แต่คนทั้งสองได้ซัดคำสั่งได้เก็บผลไม้ นั้นมากิน พระเจ้าก็ทรง
พระพิโรธ ลงโทษเขาอย่างแรงทีเดียวเรื่องนี้ทั้งหมดยังมีสาระอยู่ตรงต้องการให้เชื่อฟัง ทำตาม
สิ่งที่ตนได้รับไว้ จุดเริ่มต้นของทั้งสองศาสนา ที่กล่าวอยู่บนรากฐานของความเชื่อฟังเป็นสำคัญ
เพราะคนเราถ้าขาดความเชื่อฟังกันแล้ว เรื่องต่างๆ ก็ไม่เรียบร้อย

คนไทยที่คุ้นเคยกับนิยายโบราณต่างๆ เช่น เรื่องจันทโครพเป็นต้น เจ้าชายไป
เป็นศิษย์ฤๅษีในป่า เรียนวิชาจบแล้ว เวลาเดินทางกลับบ้านฤๅษีอาจารย์ก็บอกว่า นี่เป็นผอบ
ของวิเศษ เจ้านำติดตัวไปด้วย แต่เจ้าต้องไม่เปิดผอบนี้ในระหว่างเดินทางเป็นอันขาด จง
รักษาไว้เสมอด้วยชีวิตของเจ้า เมื่อเจ้าเดินทางถึงบ้านเมืองเมื่อใด ก็เปิดดูได้สมความปรารถนา
มนุษย์เรานี้มีเรื่องแปลกอยู่ประการหนึ่ง คือมีใจอยากรู้อยากเห็นอยู่ตลอดเวลา สถานที่หรือ
สิ่งใดๆ ที่เขาห้ามไว้ ก็ใคร่จะผิวนคำห้ามนั้นเสมอ กุมารได้รับของต้องห้ามมาอย่างนั้นก็มีความ
อยากรู้อยากเห็นเป็นกำลัง ใจหนึ่งใคร่จะเปิดออกชมว่ามีอะไรบ้าง ที่ท่านอาจารย์สั่งนักสั่งหนา อีกใจหนึ่ง
ก็ถัดคำน่าว่าไม่ควรขึ้นคำสั่งของอาจารย์ เพราะอาจารย์ย่อมมีความรักในศิษย์ มีความปรารถนาดี

ต่อศิษย์เสมอ จึงได้สั่งกำชับมาเช่นนั้น ศิษย์ที่ตีควรรับฟังความคิดเห็นของอาจารย์เสมอ ใจสองดวงเกิดเถียงกันไปมา ผลที่สุดฝ่ายอยากดูชนะ พอถึงที่หยุดพักในป่าอาบน้ำในลำธาร อันเย็นแล้ว ก็ขึ้นมานั่งไต่ต้นไม้ เอาผอบนั้นมานั่งดู ๆ ก็เกิดความอยากรู้อยากเห็น กำลังทนไม่ไหว ก็เปิดออก ได้พบหญิงสาวร่างโสภาอยู่ในผอบและออกมาข้างนอกด้วยท่าทางอันน่ารัก จะเอากลับเข้าไปอีกก็ไม่ได้ เลยปล่อยเลยตามเลย ผลที่สุดกุมารจันทโครพต้องถูกประหารด้วยมือของโจร ผลนี้เกิดจากการไม่เชื่อฟังคำสั่งของอาจารย์นั่นเอง เรื่องนี้เป็นบทเรียนอย่างดีมาก

ในหลักธรรมทางพุทธศาสนา พระบรมศาสดาได้ทรงวางหลักเกี่ยวกับความเชื่อฟังไว้มาก เรียกว่าความเชื่อฟัง ความอ่อนน้อมถ่อมตนบ้าง ในเวลาพระท่านให้พระแก่ชาวบ้าน ก็สอนให้อ่อนน้อม รับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นเสมอ ดังคำแปลที่ว่า อายุ ผิวกาย สุข กำลังดี ย่อมมีแก่ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นปกติ ความอ่อนน้อมเป็นเหตุให้เกิดความเชื่อฟัง ในอุปนิทานธรรมสูตร อันว่าด้วยข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความเจริญด้วยเดี๋ยว ไม่มี ความเสื่อมทรมานเลย ก็มีอยู่บทหนึ่งว่า “ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์เคารพ นับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน” นี่คือการสอนให้มีความเชื่อฟังนั่นเอง ตามธรรมเนียมของคนไทยเราทั่วไป มีการฝึกสอนให้เคารพเชื่อฟังกันตามลำดับ ลูกทุกคน ต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ น้องต้องเชื่อฟังคำสั่งของผู้ที่เป็นพี่เสมอ ลูกจ้างต้องเชื่อฟังนายจ้างเพราะผู้น้อยต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ ประชาชนต้องเคารพเชื่อฟังต่อพระราชามหากษัตริย์ นี่คือระบบสังคมที่นำความเรียบร้อยมาสู่ชาติไทย ตราบใดที่เรายังเคารพต่อระเบียบนี้ เราก็จะก้าวหน้าต่อไปอย่างมั่นคงเสมอ

ในสมัยปัจจุบันนี้ มีอะไรเกิดขึ้นหลายอย่างอันเป็นเรื่องทำลายระเบียบอันดีงามของชาติ เด็ก ๆ ทั่วไปเห็นตัวกันในเรื่องเสรีภาพที่ไม่ถูกหลักเกณฑ์ สำคัญผิดเสียว่า การทำอะไรทุกอย่างตามที่ตนอยากเป็นเสรีภาพ ถ้าถูกห้ามจากผู้ใหญ่ในเรื่องที่ตนควรจะทำก็มักกล่าวว่า ขัดเสรีภาพกันเกินไป ความกระด้างกระเดื่องระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ก็เกิดขึ้น ระเบียบในสังคมมนุษยชาติไทยเริ่มผันแปรและนำความยุ่งยากมาให้พวกที่หวังความสงบมิใช่น้อย ชาวที่มีว่าลูกไม่ยอมทำตามคำสั่งของพ่อแม่ ศิษย์ไม่ยอมทำตามคำสั่งของครูอาจารย์ ลูกวัดไม่ยอมทำตามคำสั่งของสมภารเจ้าวัดเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ เป็นเรื่องที่น่านำมาคิด และหาทางป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้นขึ้นในเวลาต่อไป

คำสอนของพระพุทธเจ้าบอกไว้ว่าสิ่งทั้งหลายเกิดจากเหตุ ไม่มีเหตุ ผลจะปรากฏ
เกิดขึ้นไม่ได้เป็นอันขาด การขาดความเชื่อฟังของเด็กๆ ในที่ทั่วไปนั้น นอกจากเหตุภายนอก
บ้านชักจูงแล้ว เหตุอันเกิดจากภายในบ้านก็คงมีอยู่บ้างเหมือนกันที่ใดมีความเป็นธรรม ธรรม
ย่อมไม่เกิดขึ้น แต่ที่ใดมีธรรมอยู่ ที่นั้นย่อมมีความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นได้ง่าย หลักนี้เป็น
ความจริงที่พอจะพิสูจน์ได้อยู่เสมอ

ฉะนั้น ในเรื่องการปกครองเด็กจึงต้องใช้ความเป็นธรรมให้มากที่สุด นอกไป
จากความเป็นธรรมแล้ว ผู้มีอำนาจบังคับบัญชาเด็กต้องมีใจเที่ยงธรรม มีเหตุผลในใจ ไม่ทำ
อะไรตามอารมณ์ของตนเป็นอันขาด เพื่อให้คำสั่งคำเตือนของท่านศักดิ์สิทธิ์และเป็นประโยชน์
แก่เด็กจริงๆ ท่านควรถือหลักของพระพุทธองค์ที่สอนไว้ว่า

“จะสอนผู้อื่นด้วยเรื่องใด ควรทำเรื่องนั้นให้เกิดขึ้นในตนเสียก่อนผู้สอน
จึงเป็นนักสอนที่ไม่ยุ่งเหยิง”

การทำให้ดูเป็นตัวอย่างเป็นการสอนที่มีค่ายิ่ง ถ้าท่านจะสอนเด็กของท่านให้เชื่อ
ฟังท่านแต่ท่านทั้งสองคือพ่อแม่เรื่องทะเลาะกันบ่อยๆ แม้ในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ และลูกของ
ท่านได้มองเห็นการทะเลาะ การโต้เถียงกันด้วยโทสะเสมอๆ เด็กก็คงรับสิ่งนั้นๆ ไว้ในใจของ
เขา โดยเขานึกว่าการกระทำเช่นนั้น เป็นเรื่องที่ควรไป เด็กของท่านก็จะเสียคนไปได้โดยง่าย
พ่อแม่จึงควรเป็นแบบอย่างที่ดีของลูกตลอดเวลาไม่ว่าแต่ท่านต้องการให้ลูกของท่านเชื่อฟังท่าน
เท่านั้น ในบางครั้งท่านก็ต้องฟังเสียงของลูกท่านบ้างเหมือนกัน ในเมื่อเขาได้แสดงอะไรออก
มาและสิ่งนั้นมีเหตุผลพอจะเชื่อฟังกันได้ ถ้าเราต้องการให้คนอื่นเชื่อฟังคำพูดของเรา เราก็
ต้องเชื่อฟังคำพูดของผู้อื่นด้วยเสมอ คนที่ไม่ยอมฟังใครเลยนั้น จะให้คนอื่นมาเชื่อฟังตนก็
ย่อมเป็นการยากเป็นธรรมดา

ในการสั่งสอนเด็กให้เชื่อฟังนั้น ผู้สอนต้องพยายามสำเหนียกเรื่องของเด็กให้มาก
ต้องใกล้ชิดกับเด็กไว้เสมอ เพราะการใกล้ชิดกันทำให้ทราบถึงความเคลื่อนไหวของเด็กได้ทุก
ขณะ ในเวลาที่ท่านบอกให้เด็กทำอะไร ท่านต้องคิดเสียก่อนว่า เด็กของท่านพอจะทำได้ไหม
หนักใจของเด็กไหม คำสั่งที่เด็กไม่สามารถทำได้นั้น อาจทำให้เด็กฝ่าฝืนได้ง่าย เมื่อเด็กฝ่าฝืน
ได้ครั้งหนึ่งแล้ว ก็จะฝ่าฝืนต่อไปอีก นิสัยขัดชินคำสั่งก็จะตั้งมั่นในใจของเด็ก ผู้สั่งเด็กทำ
อะไรจึงต้องคิดด้วยเสมอและเมื่อจะสั่งก็เหมือนกันโปรดพูดให้ชัด ให้เด็กได้ยินและเข้าใจถึง

เรื่องที่ทำหนังสือเป็นอย่างดี บางทีเราสั่งเด็กให้ทำกิจบางอย่างเด็กไม่ได้ยินก็นั่งเฉยเสีย ผู้สั่งก็นึกว่าเขาไม่ฟังคำสั่งของตน แล้วโกรธทุบตีเขา ความจริงเป็นความผิดของผู้สั่งต่างหาก มิใช่เป็นความผิดของเด็กเลย

หนูน้อยกำลังเพลินอยู่กับงานของเขา กำลังมีสมาธิอยู่ในเรื่องที่เขาสงใจ ใครพูดอะไรเขาจึงไม่ได้ยิน ผู้ใหญ่เราก็มีย่อย ขณะชุลุกอยู่กับงานบางอย่าง มีอะไรเกิดขึ้นก็หารู้ไม่ ยิ่งเขาเป็นเด็กด้วยแล้วยิ่งไม่สามารถทราบได้เลย ในเมื่อเขามีสมาธิอยู่ด้วยเรื่องหนึ่ง ก่อนที่จะลงโทษว่าเด็กได้เฉยเมยต่อคำสั่งของตน โปรดคิดเสียก่อนว่าตน ได้สั่งอย่างถูกต้องแล้วหรือยัง เพื่อให้เรื่องนั้นไม่เป็นปัญหาแก่เด็ก ก่อนที่ท่านจะสั่งให้เด็กทำอะไร จงปฏิบัติแบบทหาร ในขณะที่ผู้บังคับบัญชาจะบอกให้ทหารทำอะไร เขาก็บอกต้งๆ ก่อนว่า ทหารเตรียม! เป็นการเรียกร้องความสนใจก่อนแล้วก็ออกคำสั่งต่อไป

เรื่องของเด็กก็ควรจะเป็นเช่นนั้น ท่านจงเรียกเขามาใกล้ๆ ท่าน แสดงความรักความเห็นใจแก่เขาแล้วบอกเขาให้ทำอะไรสุดแต่ท่านปรารถนา ก่อนให้เขาไปต้องข้อมความเข้าใจกันก่อนเสมอ เมื่อเห็นว่าเด็กเข้าใจความหมายแล้วก็ปล่อยไป เด็กของท่านคงทำอะไรให้ท่านอย่างเรียบร้อย ภายหลังที่เขาได้ทำอะไรแล้ว ท่านควรบอกให้เขามารายงานถึงผลที่ทำแล้วเสมอ ถ้าเขาทำบกพร่องก็ช่วยแก้ไขให้ดีขึ้นถ้าทำได้แล้วโปรดให้รางวัลแก่เขาแม้ด้วยคำชมเชยก็ยังดี อย่าทำตนเป็นคนไม่สนใจในผลงานที่ลูกของท่านได้กระทำไปเป็นอันขาด

อีกประการหนึ่ง ท่านอย่าได้ออกกฎเกณฑ์บังคับลูกของท่านให้หุ้มนหุ้มนเกินไป เพราะกฎมากความผิดก็ต้องมาก การเพิ่มกฎหมายของบ้านเมืองคือการเพิ่มนักโทษนั่นเอง จะออกกฎอะไรก็จงทำเมื่อได้มีความผิดเกิดขึ้นแล้ว เพื่อเป็นรั้วป้องกันมิให้เขากระทำความผิดต่อไปอีก และท่านเองก็ต้องจำไว้ด้วยว่า ได้ห้ามเขามีให้ทำอะไรบ้างแล้ว จงคอยเตือนเมื่อเขาทำผิดระเบียบนั้นเสมอ อย่าได้คิดว่ามันเป็นเรื่องเล็กน้อยเป็นอันขาด มีเด็กเป็นจำนวนไม่น้อย ที่เสียคนไปเพราะความเพิกเฉยของพ่อแม่ จึงขอให้พ่อแม่ทั้งหลายได้โปรดระวังสักหน่อย ถ้าหากท่านได้ช่วยฝึกฝนลูกของท่านให้มีระเบียบวินัย เป็นคนเชื่อฟังคำสั่งคำเตือนของท่านอยู่เสมอแล้ว นับว่าท่านได้ช่วยชาติบ้านเมือง ช่วยรักษาพระศาสนาไว้เป็นอย่างดี เพราะเด็กที่อยู่ในหลังคาบ้าน ก็จะเป็นเด็กดีที่โรงเรียน เป็นเด็กดีบนถนน เป็นพลเมืองดีที่เคารพต่อกฎหมายของบ้านเมือง

ประเทศไทย มีคนเคารพต่อกฎหมายเป็นอย่างดี บ้านเมืองนี้ย่อมมีความเจริญในทางใจความเจริญในทางใจนี้แหละ อาจสร้างสรรค์ความเจริญในทางวัตถุต่อไป ถ้าเรามีความเจริญทางวัตถุแต่ความเจริญในทางใจไม่มี วัตถุนั้น ๆ ก็กลายเป็นสิ่งไม่มีราคาแก่ชุมชน เราต้องการความเจริญทั้งด้านในด้านนอก ใครจะช่วยได้เล่าในเรื่องนี้

พ่อแม่ทั้งหลายนั้นแหละสามารถช่วยได้ ขอให้ท่านฝึกฝนอบรมลูกของท่านให้เป็นคนเชื่อฟังคำสั่งของท่านเสมอทุกเวลาเถิด

คนเรา เหมือนขี้ใต้ บางประการหมั่นเขี่ย ขี้ใต้ก็ลุกโผลงแสงเสมอ

“ความชั่ว” หมายถึงจุดดำด่างดำในชีวิต ระวัง!
อย่าให้ลูกเข้าใจจุดดำด่างดำ

“ความดี” หมายถึงจุดดีเด่นในชีวิต ดีมีที่ไหน?
พาลูกท่านไปหาเถิด

การเตรียมพื้นฐานให้ลูกท่านดีแต่เล็ก ๆ เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

ผ้าที่สะอาดปราศจากธุลีเท่านั้น ที่จะติดสีได้ดียิ่ง

“วัชรกร”

อย่าเบื่อในการตอบปัญหาของลูก ๆ

ท่านพ่อแม่ทั้งหลาย

วันหนึ่งข้าพเจ้ายืนรอรถไฟอยู่ที่สถานีอุตรดิตถ์ ได้พบเหตุการณ์อย่างหนึ่งซึ่งเป็นประโยชน์มาก อยากนำมาเล่าให้ท่านได้ฟังบ้าง คือมีชายคนหนึ่งแก่งตัวทันสมัยเข้ามาในสถานชลาสถานพร้อมกับเด็กชายน้อย ๆ ซึ่งพูดได้ดีแล้ว พ่อพ่อลูกได้นั่งพักเรียบร้อยแล้ว เด็กน้อยก็เริ่มตั้งปัญหาถามพ่อทันที

นั้นอะไรพ่อ พ่อก็บอกว่ารถไฟ มันจะไปไหนพ่อ หนูน้อยถามต่อไป พ่อตอบว่ามันจะไปที่โรงรถจักร เด็กถามต่อไป ว่า! ทำไมมันจึงทำเสียงดังหวีดๆ จะพ่อ พ่อของเด็กนั้นได้พูดด้วยอารมณ์โกรธว่า ไม่รู้ถามซอกแซกจริง จะรู้เอาไปทำไมกันนั่งนิ่งๆ เสียบ้างเถิด เมื่อได้ฟังคำพูดของพ่อเช่นนั้น หนูน้อยก็เกิดความตกใจ สีหน้าที่มีความร่าเริงได้เปลี่ยนเป็นบึ้งตึงทันที เขาได้นั่งนิ่งมิได้เอ่ยถามอะไรต่อไปอีก

การกระทำของพ่อต่อหนูน้อยคนนั้นเป็นการกระทำที่ถูกต้องไหม ผู้ที่ฉลาดในเหตุผลคงบอกว่าไม่เป็นการถูกต้องเลย ทำไมจึงทำอาการดุนกับเด็กเช่นนั้นทำให้เด็กหมดความร่าเริงไป และไม่กล้าได้ถามอะไรต่อไปอีก เป็นการตัดทอนความก้าวหน้าในทางความฉลาดของเด็ก และทำให้เด็กกลายเป็นคนขลาดกลัวไม่กล้าพูดกล้าถามอะไรกับใคร ๆ ต่อไปเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องโดยแท้

อันธรรมชาติของเด็กพอร่างกายของเขาเติบโตขึ้น จิตใจของเขาก็พลอยเติบโตไปด้วย ร่างกายของเด็กต้องการอาหารสำหรับหล่อเลี้ยง ใจของเด็กก็ต้องการความรู้สำหรับหล่อเลี้ยงด้วยเช่นกัน เขาเริ่มสนใจและตั้งในสิ่งที่เขาได้พบเห็น อยากรู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร ในขณะที่เขาพูดออกมาไม่ได้ เขาก็แสดงอาการให้คนอื่นทราบว่าเขาอยากรู้อยากเห็นอยากทราบว่ามีสิ่งนั้น ๆ เป็นประการใดเด็กน้อยที่กำลังคุนมนมของแม่ปากคุนมนมข้างหนึ่งมือก็จับนมอีกข้างหนึ่งขยำเล่น นัยน์ตาของเขาจึงเขม็งที่ดวงหน้าของมารดาเพื่อดูให้ภาพนั้นประทับแน่นในใจของ

เขา เขารู้ว่านมของแม่ให้ความแข็งแรงเติบโตแก่เขา ดวงหน้าของผู้ให้ตึมนมเป็นดวงหน้าที่น่ารัก เขาคูตึมนมสัญลักษ์ของดวงหน้าไว้ในใจและจำได้อย่างแม่นยำ ขณะที่เขาเกิดความหวาดกลัว พอเห็นดวงหน้าของมารดาเขาก็จะโผล่เข้าหาทันที และซบศีรษะลงระหว่างทรวงอกของแม่ เขามีความอุ่นใจ พอใจว่าเขาได้ที่พึ่งอันปลอดภัยแล้ว ไม่เฉพาะแต่มารดาเท่านั้นแม้วัตถุของอื่นใดที่เขาได้พบ สิ่งนั้นทำให้เกิดความสนใจแก่เขา เขาจะจับสิ่งนั้นไว้และไม่ยอมให้ใครมาแย่งเอาไป ในบางครั้งก็โผล่เข้าไปในปากเลย เพื่อชิมคว่ำรสชาติมันเป็นอย่างไร จะมีรสเหมือนนมแม่ที่ตนเคยคุตึมนมไหม อาการที่แสดงออกทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของความใคร่ที่จะรู้เห็น ครั้นมาถึงระยะเวลาที่เขาพูดภาษาของมารดาได้เขาก็จะถามทันทีว่าสิ่งนั้นมีไว้ทำอะไร และเขาจะถามต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง จนกว่าเขาจะหมดความสงสัยในสิ่งนั้น ๆ หรือจนกว่าจะถูกดูไม่ให้ถามอะไร ๆ อีกต่อไป

การที่เด็กหมั่นไต่ถามในเรื่องอะไร ๆ ที่เขาไม่รู้ นั่น ความจริงก็เป็นสัญชาตญาณแห่งการใคร่รู้ใคร่เห็นประการหนึ่งของมนุษย์ ผู้ใหญ่จึงควรศึกษาหลักนี้ไว้บ้าง ขออย่าได้ตัดทอนความก้าวหน้าของเด็ก ๆ โดยขี้เกียจตอบคำถาม แล้วทำการขู่ตักเตือนให้เขาเกิดความหวาดกลัว ผลที่สุดเด็กของท่านก็กลายเป็นคนไม่เจริญงอกงามในทางความรู้ หน้าที่อันสำคัญของท่านคือการสร้างความสนใจ ความอยากรู้อยากเรียนให้เกิดขึ้นในใจของเด็ก ๆ เพราะคนเราทุกคนจะต้องเติบโตด้วยความฉลาด การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต สภาพของจิตใจเด็กย่อมพอใจในการเรียนรู้อยู่แล้ว พ่อแม่ทำหน้าที่เพียงเร่งเตือนให้เขารู้จักใช้กำลังที่เรามีอยู่เพื่อการศึกษานั้น

ถ้าลูกของท่านเริ่มสนใจถามอะไร ๆ กับท่าน ๆ ควรจะภูมิใจในความก้าวหน้าของเด็ก จงช่วยให้เขาก้าวหน้าต่อไปโดยสละเวลาของท่านมาทำงานอันเป็นประโยชน์แก่การตอบปัญหาที่ลูกของท่านไต่ถามท่านให้มากที่สุด อย่าเป็นคนใจน้อย อย่าขาดความอดทน ในเมื่อลูกของท่านรบกวนถามปัญหากับท่านจงตอบปัญหาทุกข้อที่เขาสนใจไต่ถาม และอย่าตอบเพียงเพื่อให้พ้นไปเท่านั้น จงตอบให้ละเอียดสักหน่อย สมมติว่าเด็กของท่านได้เห็นสัตว์ตัวหนึ่ง เป็นสิ่งแปลกสำหรับเขา ๆ ก็ถามท่านว่านั่นอะไร อย่าตอบแบบเพียงบอกชื่อเท่านั้น เช่นเด็กถามเรื่องแมว ท่านจะอธิบายให้เข้าใจว่า แมวเป็นสัตว์ประเภทไหน มีประโยชน์อย่างไร สำหรับ

ครอบครัวเป็นต้นเป็นการตอบที่ให้ความสว่างแก่เด็กถ้าท่านเห็นเด็กแสดงอาการกลัวต่อสิ่งที่เขาเห็น จงทำลายความกลัวเสียโดยการอธิบายให้เด็กเข้าใจว่า มันไม่มีอะไรที่น่ากลัว ถ้าหากจะให้เด็กเข้าไปลูบคลำจับต้องได้ก็จะเป็นการดี เป็นการฝึกเด็กให้มีความรักและสงสารสัตว์ไปด้วยในชั่วจำไว้เป็นหลักง่ายๆ ว่า

เด็กมีปกติชอบเรียนชอบรู้ อย่าตัดทางของเด็กโดยการดูในเมื่อเด็กต้องการถามอะไรๆ จงพยายามตอบปัญหาของเด็กเสมอ อย่าเหนียวหน่วงในการสนทนากับเขาเป็นอันขาด การทำดังกล่าวนี้เป็นการช่วยให้เด็กได้ก้าวหน้าในทางปัญญาประการหนึ่ง

มีอยู่บ้างในบางครั้งเด็กถามปัญหาที่ไม่น่าตอบ หรือบางทีตอบไม่ได้ ก็จะหาทางทำความเข้าใจกับเขาได้ชัดเจน ขออย่างเดียวกันอย่าแสดงอาการโกรธเป็นอันขาดมารดาบิดาเป็นครูคนแรกของบุตรธิดา ท่านพ่อแม่จึงควรทำหน้าที่ของครูที่ดีไว้เสมออย่าลืมหน้าที่ของท่านเสียเป็นอันขาด มารดาบิดาทำหน้าที่ของตนให้เรียบร้อยนับว่าได้ทำกุศลอันยิ่งใหญ่แก่ประเทศชาติ

เวลาใดที่ท่านมีโอกาสออกไปนอกบ้าน เป็นการพักผ่อน เช่นไปเดินเล่นริมแม่น้ำ ไปเดินตากอากาศในสวนสาธารณะ หรือไปเที่ยวตามทุ่งนาป่าเขา ท่านควรพาลูกน้อยของท่านไปด้วย มิใช่พาไปเที่ยวกันเฉยๆ แต่เป็นการเที่ยวเพื่อการศึกษาความเป็นไปของโลกเสียบ้าง มีอะไรหลายอย่างในโลกนี้ที่นักศึกษาเล่าเรียนสำหรับเด็ก ถ้าไปเที่ยวริมน้ำเด็กจะได้เห็นคนทำการจับปลาในแม่น้ำ พ่อแม่ผู้นำไปควรอธิบายให้เด็กเข้าใจว่า ปลาเป็นสัตว์ประเภทไหน มีประโยชน์อย่างไรแก่มนุษย์ สอนเขาอย่าให้เป็นคนใจโทดเที่ยวทำลายปลาโดยไม่จำเป็น จงถือเอาสิ่งที่เขาได้พบเห็นเป็นบทเรียนสอนใจเขา

ถ้าไปเที่ยวตามทุ่งนา เด็กจะได้เห็นนกหลายชนิด บอกเด็กให้ทราบว่ามีนกเหล่านั้นมีประโยชน์แก่คนอย่างไร เช่นมันช่วยกันกินแมลงที่ทำลายพืช ทำให้เรามีพืชสำหรับกินกันได้มากมาย ถ้าทำลายนกเสียหมด แมลงจะมากขึ้น พืชผลจะเสียหาย มนุษย์ก็จะมีชีวิตเดือดร้อนหลายประการ

ถ้าพาเด็กไปเที่ยวตามป่า จงพูดถึงประโยชน์ของป่าให้เด็กฟัง เล่านิทานเกี่ยวกับป่าให้เด็กว่าจริงก็ได้ ตามสวนสาธารณะ เขามักปลูกพันธุ์ไม้ดอกไม้ใบไว้บอกเด็กของท่านให้

เข้าใจว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นของกลาง สำหรับให้ความเบิกบานใจแก่ทุกคน ทุกคนจึงควรช่วยกันรักษา ไม่เก็บคอกใบของมันไปเป็นส่วนตัวเสีย เด็กก็รู้จักว่าอะไรเป็นอะไรควรรักษาควรถนอมอะไรอย่างไร เขาจะเป็นคนรู้จักสิ่งที่มีประโยชน์อย่างแท้จริง และทำตนให้เหมาะกับสิ่งแวดล้อมอันเขาพึงได้รับประโยชน์ตามสมควรแก่ความรู้ของเขา

อีกประการหนึ่ง ปกติของคนเราที่จะอยู่กันในโลก จะต้องรู้จักทำตนให้เหมาะกับสิ่งแวดล้อมและทำชีวิตให้เป็นประโยชน์ให้มาก มิใช่เพียงเกิดมาอยู่อย่างกิน ๆ นอน ๆ เท่านั้น ทุกคนได้รับอะไร ๆ จากดินฟ้าอยู่มากอยู่ จึงควรจะสนองสิ่งที่ให้ประโยชน์แก่ตนบ้าง ก็จะไม่เสียชาติที่ให้ประโยชน์แก่ตนบ้าง ก็จะไม่เสียชาติที่ได้เกิดมาเป็นคนกับเขาครั้งหนึ่ง จึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ที่จะต้องสอนให้เขาเข้าใจ ในทุกสิ่งทุกอย่าง อันจำเป็นที่ทุกคนจะพึงรู้ เด็กที่ได้รับการอบรมมาดีอย่างนี้ จะเป็นคนก้าวหน้าในเมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ พ่อแม่จึงควรระมัดระวังสักหน่อยในเรื่องนี้

ความผิดพลาดของพ่อแม่ที่สำคัญที่สุด คือการวางเฉยต่อความสนใจของเด็ก ๆ ไม่ได้สังเกตว่าเด็กของตนสนใจอะไร ชอบใจอะไร มีความโน้มเอียงไปในทางไหนจึงกลายเป็นคนชนิดไม่รู้จักลูกของตนอย่างถูกต้อง อนาคตของเด็กจักหายไปทางไหน ความสนใจ การแสดงออกของเขาบ่งอยู่แล้ว ผู้ใหญ่ทำหน้าที่เพียงคอยแนะนำคอยกระตุ้นเตือนเท่านั้น เด็กก็จะก้าวหน้าไปโดยลำดับ

อีกประการหนึ่ง สิ่งที่มีอยู่ใกล้เด็กและมีความสัมพันธ์กับเด็กมีอยู่หลายอย่าง เช่น ญาติพี่น้องของเด็ก ๆ คนไหนมีสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเด็กอย่างไร จึงบอกให้เด็กได้จดจำไว้ และให้เด็กเรียกขานชื่อของคนเหล่านั้นได้อย่างถูกต้อง พร้อมกับแนะให้เด็กปฏิบัติต่อกันฉันท์พี่น้องที่เกี่ยวข้องกันด้วย เด็กทุกคนก็จะเกิดมีมิตรจิตสนิทสนมต่อกัน มีน้ำใจเอื้ออารีต่อกัน ชอบแบ่งของกินของใช้แก่กันเป็นทางให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะประการหนึ่ง

ในเวลากลางคืนหลังจากรับประทานอาหารแล้ว คนในครอบครัวมักมาประชุมกัน ณ ที่ใดที่หนึ่ง และสนทนากันอย่างเบิกบานใจ เช่น พูดถึงการงานบ้าง พูดถึงเรื่องสนุกสนานต่าง ๆ บ้าง ในเวลาเช่นนี้ขอให้เด็ก ๆ ในครอบครัวทุกคนได้มานั่งร่วมวงด้วยเถิด ในเมื่อเรื่องที่จะสนทนากันไม่มีพิษแก่เด็ก ๆ จะได้สังเกตถึงการพูดจาของผู้ใหญ่ ทำทางที่ผู้ใหญ่ได้แสดง

ออก เป็นการถ่ายทอดความรู้รวมทั้งบุคลลิกลักษณะให้แก่เด็กไปในตัว ขณะที่สนทนากัน บางทีเด็กอาจเกิดความสงสัยไม่เข้าใจ จึงอนุญาตให้เขาได้ไต่ถามสิ่งที่สงสัยเกิด อย่าได้ไปถือว่า เขาเป็นอันขาด ถ้าหากว่าผู้ใหญ่ได้เล่านิทานบางอย่างเด็กฟังก็จะดีไม่น้อย

โดยเฉพาะพวกเราที่นับถือพุทธศาสนา ควรเล่าเรื่องพระพุทธเจ้าให้เด็กฟังบ้าง เล่าเรื่องชาดกที่เหมาะสมแก่เด็กฟังรับฟังบ้าง แต่โปรดจำไว้ว่าเมื่อเล่าแล้ว ต้องยกตัวอย่างให้เด็ก รู้ว่าอะไรดีอะไรไม่ดีในเรื่องนั้น เป็นการชี้ทางถูก-ผิดให้เด็กได้เข้าใจไปด้วยในตัว ถ้าหาก เด็กทำผิดหรือบกพร่องในข้อใด เล่านิทานเปรียบเทียบให้เขาฟังแล้วชี้คุณโทษให้เขารู้จักจะเป็น การช่วยเด็กได้ประการหนึ่ง แต่มีข้อพึงระวังนิดหนึ่งอย่าได้เล่านิทานประเภททำให้เด็กเกิด ความกลัว หวาดเสียวมาเล่าเป็นอันขาด จะเป็นการทำลายใจของเด็กโดยไม่ได้ผลอะไร จึง เป็นเรื่องที่ผู้ใหญ่พึงสำเหนียกไว้สักหน่อย

ในบางคราว เด็กๆ ในบ้านอาจจะถกเถียงกันบ้างในเรื่องที่เขาได้พบเห็นมา บางทีเถียงกันอย่างแรง ยกเหตุผลมาหักล้างกันใหญ่โต ผู้ปกครองอย่าได้รำคาญกับการโต้ว่าที่ของ เด็กเลย อย่าแสดงความรังเกียจอย่างใดให้เขาเห็น แต่พึงเข้าร่วมวงฟังกับเขาด้วย คอยฟังดู ว่าใครพูดผิดถูกอย่างไร เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขต่อไปเมื่อเขาหยุดเถียงกันแล้ว แนะนำให้ เขามีใจเป็นนักโต้เถียงที่ใช้เหตุผล มิใช่จะเอาชนะโดยไม่ฟังเสียงของใครๆ ถ้าฝ่ายใดพูดผิด แสดงกิริยาไม่เหมาะสมไม่ควรบอกเหตุผลโดยดีให้เด็กเข้าใจให้ทั้งความที่ผิดๆ เสีย รับไว้แต่ ความเห็นที่ถูกต้องที่ควร หักเขาให้มีนิสัยรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นบ้างแม้ยังไม่เชื่อในขณะนั้น ก็จงบอกให้เขารับเอาไปคิดก่อน บอกเขาว่า

ถ้าเราใคร่จะให้คนอื่นฟังความคิดเห็นของตน ตนก็ต้องรับฟังความคิดเห็นของ บุคคลอื่นก่อนเสมอ เราแสดงอะไรแก่ผู้อื่น ผู้อื่นก็มักแสดงอย่างนั้นแก่เรา เราสู้กับเขาๆ ก็ สู้กับเราบ้าง นี่เป็นหลักธรรมคา

เด็ก ๆ ที่เข้าใจความคิดในแฉกแล้ว เขาก็จะเป็นนักประชาธิปไตยที่ดีในกาลต่อ ไป เมืองไทยกำลังต้องการประชาธิปไตยอยู่ แม้ว่าในสมัยของเรายังไม่ถึงจุดนั้น ก็จงตั้งความ หวังไว้ก่อนและช่วยกันฝึกแนวความคิดไว้กับเด็ก ให้เขาได้เป็นนักประชาธิปไตยที่ยอมรับฟัง ความคิดความเห็นของผู้อื่น

ความก้าวหน้าในทางสติปัญญาของเด็กอยู่ที่ผู้ใหญ่ ถ้าผู้ใหญ่ได้เรียนรู้ถึงความ
ต้องการของพวกเด็ก ๆ และพยายามคล้อยตามความต้องการในทางที่ถูกต้องแล้วเด็กก็จะก้าว
หน้าไปด้วยดีในทางที่เป็นประโยชน์ จึงขอให้พ่อแม่ผู้มีความรักความหวังดีต่อลูก ๆ พึงจำแน
วนี้ไปพิจารณา และใช้ให้เหมาะแก่โอกาสของท่านเถิด

ทางฉลาดของเด็ก

ส. - ฟังให้มาก

จ. - ฟังแล้วคิดให้รู้เรื่องเข้าใจ

ป. - ถ้ายังไม่เข้าใจ ให้ถาม

ล. - ให้ขยันบันทึก ช่วยความจำ

สุตะ ฟัง, สอนให้ลูกฟังมากๆ จะเกิดปัญญา

ปัญญาไม่เคยเกิดแก่คนพูดไปสองไพเบี้ย

ไม่เข้าใจ อย่างมัว-อมฤมิ จะโง่งจนตาย

พ่อแม่เป็นครูผู้ใกล้ชิด ที่จะให้ลูกมีความรู้มากหลาย

ถ้าพ่อแม่โง่! จนใจ

ควรฝึกเด็กให้องอาจ กล้าหาญ อย่าให้เป็นเจ้าหนูขอย

ท่านพ่อแม่ ทั้งหลาย

เมื่อวันเด็กที่พุทธสถาน มีเด็กเป็นจำนวนมากมาเที่ยวกับครูบ้าง กับผู้ปกครองบ้าง มาตามลำพังของเขาบ้าง เด็กที่มาส่วนมากเด็กอายุขนาดไล่เลี่ยกัน ดูเขามากันด้วยความสนุกสนานร่าเริงเป็นอย่างดี ทุกคนยิ้มแย้มแจ่มใส หัวเราะกันอย่างสนุกสนานตามประสาของเด็ก ๆ ข้าพเจ้านั่งดูเด็กเหล่านั้นด้วยความพอใจ นึกในใจว่าเด็กพวกนี้แหละ จะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่และจะทำอะไร ๆ แทนเราต่อไป ถ้าเป็นเด็กดีในวันนี้ก็จะโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า

เด็กจะดีหรือเสีย อยู่ที่ความเอาใจใส่ของพ่อแม่ครูอาจารย์ ถ้าคนเหล่านั้นมีหน้าที่นำเด็กโดยตรง กลายเป็นคนไม่นำเด็กในทางที่ถูกที่ควร อนาคตของเด็กก็คงมืดมัวไป จึงเป็นหน้าที่ของพวกเราที่เป็นผู้ใหญ่ควรกระทำหน้าที่ของผู้นำให้ดีที่สุดที่จะทำได้ เพื่อสร้างคนดีให้เกิดในประเทศชาติของเราต่อไป

การจัดวันของเด็กขึ้นเช่นนี้ ก็มีความมุ่งหมายจะเตือนท่านผู้ใหญ่ให้นึกถึงเด็ก และช่วยกันสร้างร่างกายรวมทั้งใจของเด็กให้ก้าวหน้าไปในทางดีงาม เขาก็จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของชาติต่อไป ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังเพลินกับความคิด อันเกิดขึ้นชั่วขณะที่ได้พบเห็นอารมณ์อันก่อให้เกิดขึ้น ก็มีเด็กน้อยคนหนึ่งหน้าตาน่าเอ็นดู เป็นเด็กชายอายุประมาณสามขวบ เขาเดินขึ้นมาบนเวทีอย่างกล้าหาญตรงมาหาข้าพเจ้าซึ่งนั่งอยู่ที่เก้าอี้ พอมาถึงก็กราบที่ตักของข้าพเจ้า ทำเอาข้าพเจ้าตื้นตันด้วยความเอ็นดูในหนูน้อยคนนั้น จึงได้ชวนเขาสนทนากัน เขาพูดจาได้ดี ตามอะไรก็ตอบอย่างฉลาดาน เขาไม่เคยเข้าหาข้าพเจ้าก่อนหน้านั้น แต่เกิดความรู้สึกสนทนได้โดยรวดเร็วเขาได้สนทนากับข้าพเจ้าเป็นนาน ข้าพเจ้าอุ้มเขาด้วยความรักและพาตุนั่นดูเป็นการชวนเขาให้เกิดความเพลิดเพลินเป็นอย่างดี เขาพอใจในของเล่นบางอย่างจึงได้ออกปากขอ ได้จัดแบ่งของเล่นให้เขาสมความต้องการ เขาได้ก้มมือเรียกน้องของ

เขาให้ชั้นมาบนเวที แต่น้องของเขาหาได้ชั้นมาไม่ คงแสดงอาการหวาดกลัวอยู่บ้าง อาการของเด็กคนนี้ประทับใจของข้าพเจ้ามาก ข้าพเจ้าอยากเห็นเด็กไทยทุกคนเป็นคนกล้าหาญในทางที่ถูกพูดจาจาฉะฉานชัดถ้อยชัดคำ แต่ก็ยังมีให้เห็นสนใจ เรายังมีเด็กที่ขลาดกลัวเด็กชียายอยู่มากมาย ใครทำให้เขาเป็นไปเช่นนั้นไม่มีใครบอกนอกจาก มารดาบิดาเท่านั้น

ข้าพเจ้าเคยพบบ่อยๆ ในเวลาที่มาตราพาลูกไปวัด ถ้าลูกของตนซุกซนหำ้มไม่ได้แล้ว เขาก็มักจะบอกเด็กด้วยท่าทางอันซึ่งขังว่า โนนตุ้เจ้า! นิ่งเสียเถิด เตี้ยตุ้เจ้าจะตีเอาบางที่กัไปที่พระพุทธรูปองค์ใหญ่ แล้วบอกว่านิ่งเสียเถิด ประเดี้ยวเถอะ! อะไรทำนองนี้เป็นการสร้าง ความขลาดกลัวให้เกิดแก่เด็ก ในสิ่งที่เด็กไม่พึงหวาดกลัว เด็กบางคนพอเข้าวิหารเห็นพระพุทธรูปก็กลัวเสียแล้ว พอพระสงฆ์ร้องเรียกเขาๆก็หวาดผวาลี้ภัยเสียแล้ว ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะมารดาบิดาได้ใช้พระเป็นเครื่องมีอยู่ให้เด็กกลัว เด็กเลยกลายเป็นคนขลาดตาขาวไปก็มาก นี่เป็นความผิดพลาดข้อหนึ่ง

ที่สวนพุทธธรรมมีโครงกระดูกที่ร้อยเข้าไว้อย่างสมบูรณ์อยู่โครงหนึ่ง ผู้ใหญ่หลายคนกลัวไม่กล้าแตะต้องโครงกระดูกนั้น เขากลัวว่าผีจะตุงเขา แต่เด็กน้อยผู้ไม่ประสาเข้าไปจับต้องรูปคลาได้โดยมิได้ตกใจกลัวเลย การที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะเขายังไม่ทราบว่สิ่งนั้นคืออะไร มีความน่ากลัวขนาดไหน ซึ่งความจริงก็ไม่มีอะไรน่ากลัวเลย เด็กจะเกิดความกลัวขึ้นก็เพราะ เราผู้ใหญ่นำเอาความกลัวไปยัดใส่สมองของเด็กเท่านั้น ถ้าผู้ใหญ่ไม่นำความกลัวไปให้เขา เด็กก็จะเป็นคนกล้าหาญได้เสมอพ่อแม่ผู้รักลูกจึงไม่ควรทำอะไรๆ อันจะเป็นทางให้เด็กต้องกลัวต้องขลาดเป็นอันขาด

เด็กไทยเราฝึกกับเด็กฝรั่งอยู่ประการหนึ่ง คือเป็นคนหึงม และกลัวต่อสิ่งแปลกจากที่ตนเคยได้พบเห็น ในเวลาใครผู้แปลกหน้ามาพบและถามถึงอะไรๆ เด็กก็มักไม่กล้าตอบ กลัววิ่งหนีไปหมดเลย เด็กฝรั่งหาเป็นเช่นนั้นไม่ แม้จะเป็นคนแปลกหน้าต่างผิวพรรณกับพวกเขา ถ้าเข้าใกล้และถามอะไรกับเขาๆก็คงบอกให้ฟัง เป็นอย่างที่ดีเท่าที่พวกเขาจะให้ได้ ทำให้จึงไม่มีความแตกต่างกันถึงขนาดนี้ เป็นเพราะวิธีเลี้ยงเด็กของเรา มุ่งให้เป็นคนเรียบร้อยเกินไปจนกลายเป็นคนหึงมไปหมด

เด็กกับผู้ใหญ่แบ่งโลกกันอยู่ โลกของผู้ใหญ่มีอยู่ส่วนหนึ่ง โลกของเด็กก็มีอยู่อีกส่วนหนึ่ง ใครจะมาล้ำแทนกันไม่ได้ ผู้ใหญ่ล้ำแทนของเด็กได้ แต่เด็กจะเข้าไปในแดนของผู้

ใหญ่มิได้เลย ถ้าเด็กคนโตขึ้นสอครุสอเห็นในเรื่องของผู้ใหญ่ก็จะถูกดูหว่าโตบ้างละ เสือกไม่เข้าเรื่องบ้างละ เด็กทั้งหลายจึงต้องเก็บตัวเฝ้าอยู่แต่ภายในเขตของตนเท่านั้น ไม่มีโอกาสไปไหนกับเขาได้เลย การกระทำในรูปดังกล่าวนี้เป็นการถูกต้องแล้วหรือ บางคนก็บอกว่าถูกต้องตามทัศนะของเขา เพราะตัวเขาก็เคยได้รับมาในแบบอย่างนั้น แต่ถ้าพูดตามหลักการแผนใหม่ก็จะพบว่า การกระทำในรูปนี้ยังหาถูกต้องไม่ ที่กล่าวเช่นนั้นมิได้หมายความว่าของเราใช้มิได้เสียเลย ของฝรั่งเท่านั้นที่ดีและเหมาะสม

ระบบฝรั่งในบางแห่งก็เต็มที่ ได้เคยเห็นพ่อกับลูกหญิงรุ่น เล่นสนุกในสนาม ลูกสาวขึ้นขี่คอของพ่อ และกระโดดข้ามหัวพ่อไปเลย เห็นแล้วก็รู้สึกว่าเป็นการไม่เหมาะสมไม่ควร แต่ฝรั่งเขามีได้สูงต่ำกัน อวัยวะในร่างกายทุกส่วนเท่าเทียมกันหมด ที่ไทยเรามีได้เป็นเช่นนั้น เราถือสูงต่ำมาก การเล่นแบบที่กล่าวมาเป็นการไม่ควร เราควรพิจารณาให้พอเหมาะพอที่รับเอามาแต่สิ่งที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่การฝึกนิสัยเด็กของเราเท่านั้น

เรื่องที่เราควรเอาอย่างนั้น คือเราอย่าได้กักกันเด็กไว้ในโลกของเด็กอันคับแคบมากเกินไป แต่ควรจะให้เด็กได้มีโอกาส ได้ออกมาสู่โลกของผู้ใหญ่บ้างในบางครั้งว่านว่าเป็นความเข้าใจผิดอย่างเอก ที่ผู้ใหญ่โดยมากไม่ยอมให้เด็กเข้าหาผู้ใหญ่ โดยคิดเสียว่าเด็ก ๆ ต้องอยู่ตามประสาของเด็ก ๆ ไม่ควรจะอาจเอื้อมเข้าไปในหมู่ของผู้ใหญ่ พ่อเด็กเข้าไปบ้างก็หว่าจะทำใหญ่บ้างละ หว่าสอบ้างละ เลยบังคับเด็กแจตลอลกาด การกระทำในรูปนี้ก่อให้เกิดความหวาดเสียวในใจของเด็ก เป็นคนเกรงกลัวในการที่จะพูดจะสนทนากับใคร ๆ ที่ตนเห็นว่าเป็นผู้ใหญ่กว่าตน เลยไม่มีโอกาสแสดงความรู้สึก อันมีอยู่ในใจของเขาออกมาเป็นถ้อยคำได้ เขาก็ไม่ทราบว่าการคิดนึกตลอดถึงการกระทำของเขานั้นจะผิดถูกเป็นประการใด ทำให้เกิดความระแวงสงสัยว่า “เอ มันจะผิดหรือถูกกันแน่หนอ” เป็นคนมีนิสัยโน้มเอียงไปในทางขาดกลัว ไม่กล้าพูดอย่างจะฉานกับผู้ใหญ่ต่อไป

หลายเดือนมาแล้ว เด็กคนหนึ่งถูกหว่าทำความผิดศีลข้อที่สอง ผู้เป็นเจ้าทรัพย์ก็ไปฟ้องต่อผู้ปกครอง ผู้ปกครองคนนี้เป็นคนขี้โกรธอยู่สักหน่อย พอได้ทราบข่าวเท่านั้น ยังไม่รู้ว่ามีจริงหรือเท็จ เลยเกิดโทสะขึ้นมาทีเดียว หาไม้พลองอันใหญ่ไว้คู้หนึ่ง พ่อเด็กคนนั้นเข้ามาหาที่พ้นเข้าใส่เหมือนเสือร้าย เด็กคนนั้นพูดไม่ออกเพราะความกลัวพูดละล้าละลัก คิดอย่างกุกกักไปหมด แทนที่ผู้ปกครองจะเกิดความเห็นใจ กลับขู่ใหญ่ ผลที่สุดก็ไม่ได้ความว่าเรื่องมันเป็นอย่างไร ผู้ปกครองกระทำอย่างนี้เป็นการลงโทษเด็กอย่างหนัก

มีเด็กเป็นจำนวนมาก กลายเป็นคนมีประสาทพิการ เป็นคนพุทิต่างตลอดเวลา สิ่งนี้เกิดจากความผิดของผู้ปกครอง หรือมารดาบิดาเป็นส่วนใหญ่อย่าปิดกั้นกระแสมากิจของเด็กเป็นอันขาด เขาใครจะพูดจะแสดงอะไรออกมา จงปล่อยตามใจเขาเถิด เราเพียงแต่คอยสังเกตกันมิให้เขาพูดทำออกนอกทางเท่านั้น ถ้าหากการกระทำของเขาถูกต้องดีแล้ว ก็ไม่ต้องไปเกี่ยวข้องกับเขามากมารดาบิดาพึงรู้จักใช้อุเบกษา คือความวางเฉยบ้างในบางครั้ง เพราะการสอดแทรกในเรื่องอะไรๆ ของเด็กมากเกินไปก็ไม่ดี ปล่อยเกินไปก็ไม่ดี ความพอดิเท่านั้นเป็นกิจควรทำ อย่างไรเรียกว่าเป็นความพอดิเกี่ยวกับเรื่องนี้ ขอบอกว่าความพอดิอยู่ที่อะไรผิดอะไรถูก ถ้าเห็นว่าถูกต้องแล้วก็ปล่อยไป ถ้าเห็นว่าผิดไม่ชอบด้วยกาลเทศะก็ต้องรังไว้ อย่างนี้เรียกว่าเป็นความพอดิในเรื่องนี้

มีเด็กบางคนเป็นคนมีปกติขาดกลัว หรือที่เรียกว่าเหนียวมาตั้งแต่เล็กๆ กว่าจะพูดได้ก็นานวันและพูดอย่างคนขี้อาย ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นใดๆ ออกมาเลย มันเป็นอุปนิสัยของเขาย่างนั้น พ่อแม่ไม่ควรวิตกให้มากเกินไป เพราะเรื่องอย่างนี้เป็นเรื่องแก้ไขได้ ท่านมหาत्मคานธีเมื่อเป็นเด็กก็เป็นขี้อายมาก เป็นหนุ่มแล้วก็ยังเป็นคนขี้อาย ในกาลกล่าวแก่คดีในศาลในฐานะเป็นทนายให้จำเลยครั้งแรก ท่านก็ประหม่าและพูดได้อย่างไม่ตีเลย ต่อมาท่านก็เป็นคนพูดเก่งและพูดจูงใจคนได้ดีมาก

ข้าพเจ้าเอง (หมายถึงผู้เขียน) เมื่อเด็กก็หึงมาก พูดน้อย ขี้อายในเวลาจะพูดแต่เดี๋ยวนี้ท่านก็เห็นอยู่แล้วว่าเป็นนักพูดขนาดไหน เรื่องของคนเป็นเรื่องเปลี่ยนแปลงได้ ทำให้ดีขึ้นหรือเลวลงก็ได้ สุดแล้วแต่การสร้างของเขา พ่อแม่ที่มีลูกเป็นคนมีปกติขี้อาย หึงมๆ ในการแสดงออก จงหาโอกาสให้เขาพูดบ่อยๆ ปลอบโยนเอาใจให้เขาพูดจากับเพื่อนฝูงกับผู้ที่โตกว่าเขา ชมเชยให้กำลังใจในการพูดของเขา ทำให้เขาเกิดความภูมิใจว่า เขาคือเป็นคนพูดได้ดีและเรียบร้อย เวลาใดมีแขกมาหาที่บ้านของท่าน จงพาเขาออกมานั่งร่วมวงสนทนาคำด้วย ถ้าหากเรื่องที่สนทนากันนั้นมิใช่เรื่องแสดงต่อความรู้สึกนึกคิดของเขา ทั้งนี้เรื่องที่จะพึงปกปิดไว้ถ้ามีตอนใดที่เขาจะร่วมวงได้ โปรดให้เขาได้มีโอกาสพูดบ้างตามควร อย่าดุเขาหรือทำให้เขาต้องรู้สึกเป็นอายเป็นอันขาด ในไม่ช้าเด็กขี้อายก็จะกลายเป็นเด็กช่างพูดช่างคุย เขาจะถ่ายทอดบุคลิกลักษณะของผู้ใหญ่ไว้ในตัวเขาได้เป็นอย่างดี ขอแต่เพียงให้ผู้ปกครองได้ช่วยกันปรับปรุงส่งเสริมกันเท่านั้น

มีความบกพร่องอยู่ประการหนึ่ง ที่ทำลายความก้าวหน้าของเด็ก ๆ คือผู้ใหญ่ขาด

ความระวังในการแสดงอารมณ์ขันกับเด็ก เช่นเด็กพูดอะไรผิดพลาด พูดไม่ชัด พูดไม่ถูก ความหมาย เราผู้ใหญ่ก็มักจะหัวเราะกันครืนใหญ่คนหัวเราะตลกสนุกสนานที่แต่เด็กผู้ถูกหัวเราะเยาะ ไม่สนุกด้วยเลย เขาคงนึกว่าตนเองทำอะไรผิดพลาดอย่างมากจึงถูกผู้ใหญ่หัวเราะเยาะอย่างนั้น ที่หลังก็กลายเป็นคนหวาดกลัว ไม่กล้าแสดงอะไร ๆ อีกต่อไป ความสนุกของผู้ใหญ่นำความเสีย มาให้แก่เด็กถึงขนาดนี้ ฉะนั้นผู้ใหญ่พึงระวังให้มาก ถ้าเด็กพูดอะไรผิดพลาดอะไรออกไป อย่าได้แสดงอะไรให้เขาเห็นว่าตนเองถูกคนอื่นเย้ยหยันเป็นอันขาด แต่จงปล่อยไว้ก่อนในความ พลาดนั้น ให้เขาพูดต่อไปตามความพอใจ การตลกกลั่นหรือหัวเราะกลั่นกันนั้น ทำให้วิถี ของความคิดของเด็กต้องหยุดชะงักไป เป็นการทำลายสมาธิของเขาโดยใช่เหตุ เพียงแต่จำความ ผิดพลาดนั้นไว้ พอเขาพูดจบแล้วหรือไม่มีใครเป็นคนที่สามอยู่ในที่นั้นแล้ว จึงเรียกบุตร มากล่าวสอนโดยที่เช่นบอกเขาว่า หนูจำไว้ละ คำพูดเช่นนั้นไม่ถูก ไม่ควรนำมาพูดในเวลา เช่นนั้น ๆ เป็นเรื่องไม่ดี เพียงแค่เด็กก็จำได้ และมีโอกาสแก้ไขให้ดีขึ้นในคราวต่อไป ให้จำหลักไว้ง่าย ๆ ว่าเด็กทุกคนชอบขอ ชอบอ่อนหวาน เราอยากให้เขาทำอะไร ก็จงยกย่องเขา ชมเชยเขาอย่างโน้นอย่างนี้ เด็กก็จะทำได้ง่าย และเรื่องใดที่ผู้ใหญ่บอกว่าไม่ดี พ่อแม่ไม่ชอบ เขาก็จะไม่ชอบจิตใจผู้ใหญ่อีกต่อไปเป็นแน่ จงสังเกตเด็กให้ดี ในเวลาเขาทำอะไร ก็มักมองดู ผู้ใหญ่เสมอ ถ้าเขามองเห็นสีหน้า ท่าทางของผู้ใหญ่แสดงว่าไม่พอใจเขาก็หยุดจากการ กระทำนั้นทันที ยิ่งถ้าผู้ใหญ่บอกกำชับเขาด้วยแล้ว เขาจะไม่พยายามฝืนเป็นอันขาด นี่เป็น หลักที่พ่อแม่ควรจำไว้อีกประการหนึ่ง

ธรรมชาติของเด็กต้องได้รับการฝึกฝนอบรมตนในทางถูกทางที่เสมอแล้ว ก็ย่อมจะ ก้าวหน้าไปในทางที่ดีโดยแท้ ผู้ใหญ่จึงควรหาโอกาสฝึกฝนเด็กของตนเสมอ ทุกครั้งที่มิใช่แขก ผู้คุ้นเคยกันมาหาที่บ้านก็ขอให้เด็กได้มาแสดงความคุ้นเคย ได้มีโอกาสเห็นกิริยาท่าทาง การ พูดจาปราศรัยของแขกและเจ้าบ้าน จะทำให้เด็กได้เรียนรู้ถึงสิ่งที่ควรเรียนในการสมาคม เขา ก็จะเป็นคนที่เข้ากับโลกปัจจุบันได้อย่างง่ายดาย มีความกล้าในเรื่องที่ควรกล้า มีความขลาดใน เรื่องที่ควรขลาด ท่านจะพาเขาไปไหนก็ไม่ต้องกลัว หรือละอายว่าลูกของท่านจะปล่อยหน้าแต่้ม ออกมาอีก จึงเป็นกิจที่ท่านควรทำประการหนึ่ง

ความมองอาว กล้าหาญ มิใช่หยิ่งยะโส
เป็นเส้นห่างมแก่ชีวิตยัง

กีฬาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็ก

ท่านพ่อแม่ทั้งหลาย

วันหนึ่งข้าพเจ้าเดินผ่านสถานที่แห่งหนึ่งได้เห็นแมวเล็ก ๆ สองตัวกำลังไล่จับกันอย่างสนุกกระโดดคว่ำส่งโน้นสิ่งนี้ให้วุ่นไปหมดอยู่แล้วก็พลิกพลินดี ใจดวงหนึ่งเกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้าว่าแมวมันทำอะไรกัน ทำไมมันจึงทำอย่างนั้น ได้รับคำตอบจากใจว่ามันเล่นกีฬา มันเตรียมตัวเพื่ออนาคตของมันเพราะแมวทุกตัวต้องพึ่งตนเอง ผู้ที่จะพึ่งตนเองได้นั้น ต้องมีความรู้ความสามารถเพียงพอจึงจะเอาตัวรอดได้

วิชาที่ต้องรู้คือการจับสัตว์ตัวเล็ก ๆ กว่ามันเป็นอาหาร สัตว์ที่จะตกเป็นอาหารของแมวก็นับสัตว์ที่มีความไวเหมือนกัน จึงจำเป็นต้องทำให้มีความไวเหนือกว่า มันจึงต้องทำอย่างนั้น การกระทำเช่นนั้นเป็นกีฬาแมวมันเอง

ถ้าเราได้พบปะสนทนากับชาวตะวันตก เขามักถามถึงกีฬาที่เราชอบเสมอและบางทีก็ถามว่า เราชอบเล่นกีฬาประเภทใดบ้าง การบอกชื่อกีฬาที่เราพอใจเล่นแก่เขา เขาก็อ่านนิสสัยของเราได้ทันทีว่าเป็นอย่างไร เพราะกีฬาเป็นเกมของชีวิตประเภทหนึ่ง ที่ทำตนให้เป็นคนรักความก้าวหน้าและทำจริง ๆ ในสิ่งอันตนพึงกระทำเขาจึงมีความสนใจในการกีฬาเป็นพิเศษเสมอ ตามสโมสร โรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีสถานที่สำหรับเล่นกีฬาเป็นประจำ ทุกคนมีความสนใจและพอใจเล่นกีฬาที่ตนชอบเสมอ การเล่นกีฬาทุกประเภทเป็นการฝึกหัดคนให้มีความรู้แพ้รู้ชนะรู้ถอยให้แก่กันและกัน ทั้งทำให้เป็นคนมีน้ำใจหนักแน่นอีกด้วย ทุกประเทศจึงมีการส่งเสริมกีฬาขึ้นเป็นลำดับเป็นอันเสมอมา

ในเมืองไทยเราเวลาที่มีการเล่นกีฬา ระหว่างโรงเรียนที่สนามใด ๆ ก็ตาม มักมีเรื่องไม่งามเกิดขึ้นเสมอ คือกีฬาแพ้แล้วตามกติกาแต่ผู้เล่นไม่ยอมแพ้ชวนทะเลาะกันเสมอ นิสัยเช่นนั้นเป็นนิสัยที่ไม่ดีเลย คนมีนิสัยแบบนี้เป็นคนขาดความอดทนกระตือรือร้นน้อยเป็นเกิดเรื่องเสมอ คนเช่นนั้นจะเป็นผู้นำหรือผู้ใหญ่ที่ดีต่อไปไม่ได้เมืองไทยกำลังต้องการคนที่มีใจหนักแน่นสำหรับช่วยทำงานให้ชาติประเทศเจริญก้าวหน้าต่อไป จึงควรที่ชาวเราผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในครอบครัวอันเป็นส่วนหนึ่งของประเทศชาติจะต้องช่วยกันหาทางสร้างเสริมให้ก้าวหน้าไปในทางดีเสมอ

สังเกตดูพวกเด็ก ๆ ของเราทั่ว ๆ ไป ไม่ค่อยมีอะไรที่จะเล่นเพื่อความก้าวหน้าทางทางจิตใจของเขาเลย เมื่อสมัยข้าพเจ้าเป็นเด็ก ๆ ได้เคยเห็นเพื่อนเด็ก ๆ เล่นกันแต่การเล่นนั้นเป็นทางสร้างนิสัยเป็นพาลเกรียนทั้งนั้น เช่น เล่นเป็นขโมย โดยสมมติพวกหนึ่งเป็นโจรอีกพวกหนึ่งเป็นเจ้าของบ้าน พวกโจรก็ยกพวกมาปล้น ทุบตีเจ้าทรัพย์ให้ตายแล้วลักเอาของไปบ้าง มากิจเมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้วก็มีความรู้สึกว่าเป็นการเล่นที่ไม่น่าอยู่เลย

ในสมัยนั้นเด็กได้รู้หนังมากเข้าเขามีการเล่นแบบพระเอกในหนังมากขึ้น แต่มิได้เล่นเป็นตัวพระเอกในทางดี ชอบเล่นเป็นขโมยเสียเป็นส่วนมาก และคำท่าทางของเขาเป็นเช่นกับโจรในจอผ้าไม่ผิด เด็กบางคนมีหนังสตีกิ้วยิงเปะปะไปตามเรื่อง เมื่อหลายวันมาแล้ว ข้าพเจ้าพักอยู่ที่พุทธสถาน ได้ยินเสียงอะไรกระทบฝาผนังเหมือนถูกปา จึงเปิดหน้าต่างมองดู มีเด็กรุ่นสองสามคนกำลังประลองฝีมือมาที่ฝาของพุทธสถาน ต้องเรียกเข้ามาตักเตือนโดยสุภาพ เขาจึงมาเก็บเงินที่ติดอยู่กับฝาไปและเลิกการทำลายไป ทำไมเขาจึงทำเช่นนั้น เพราะเขาไม่รู้ว่าอะไรดี

ปกติของเด็ก ๆ จะอยู่หนึ่ง ๆ เชน ๆ ไม่ได้ ถ้าไม่มีอะไรดี ๆ เล่นก็ต้องเล่นของที่เสีย ๆ อันทำให้เขาจิตใจโน้มเอียงไปในทางเสียได้ง่ายที่สุด เด็กบางคนมีมิดีมีขวานน้อย เดินไปไหนก็ทำลายเรื่อยไปต้นไม้งาม ๆ ข้างถนนในเมืองไทย ไม่มีต้นใดสวยงามเลย เพราะพวกเด็กบ้าง ผู้ใหญ่บ้าง ชวนกันสับฟันจนเสียหายไปหมด สิ่งที่ได้พบเห็นอย่างนี้เป็นเครื่องสื่อถึงความไม่มีระเบียบของคนในชาติและแสดงให้เห็นว่า คนในชาติของเรามีนิสัยในทางทำลายมากกว่าการก่อสร้าง

ความจริงหลักธรรมในพุทธศาสนา สอนชาวพุทธให้มีความกตัญญูต่อทุกสิ่งทำให้ประโยชน์แก่ตนและควรหาทางรักษาสิ่งนั้นให้อยู่ในสภาพที่ถาวรเสมอไปแต่ทำไมการปฏิบัติของพวกเราจึงตรงกันข้ามกับหลักการเล่า ตอบได้ว่าเพราะเรายังขาดการอบรมกันในทางที่ถูกที่ควรนั่นเอง ผู้ที่ทำความผิดมากในเรื่องนี้คือมารดาบิดานั่นเอง มารดาบิดาคนใดที่ไม่เอาใจใส่ในการอบรมเด็กของตน ได้ชื่อว่าทำบาปอย่างหนักบาปแบบนี้จะตกทอดไปถึงวงศ์สกุลของตนเสมอ จึงขอเตือนให้พ่อแม่ได้ระมัดระวังกันสักหน่อยอย่าได้ทำตนเพิกเฉยต่อหน้าที่อันตนพึงกระทำเป็นอันขาด

คงได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ธรรมชาติของเด็กๆ มีปกติอยู่หนึ่งๆ ไม่ได้ เขาต้องการเคลื่อนไหวไปมาอยู่เสมอ เด็กที่เราเรียกกันว่าซุกซนนั้น ความจริงเป็นเด็กที่ว่องไวตื่นตัวอยู่เสมอ แต่ถ้าเขาไม่มีโอกาสจะแสดงออกในรูปที่ดีๆ ได้ เป็นธรรมชาติของเขาจะต้องแสดงออกในรูปที่ไม่เหมาะสมไม่ควรเสมอ ก่อนที่จะลงโทษเขาว่าซุกซนนั้นโปรดพิจารณาดูกันให้ดีเสียก่อนว่าเราผู้ปกครองได้จัดระบบความเป็นอยู่ของเขาในทางที่ดีและถูกต้องแล้วหรือยัง ถ้ายังมีได้กระทำก็เป็นความผิดของเราเอง แก่ความผิดนั้นเสียแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้นในกาลต่อไป

เคยเห็นเด็กสมัยนี้โดยมาก ชอบเล่นการพนันกัน เช่นเล่นทอยกองก้วยสายยางรัตของบ้าง เล่นก้อนกรวดบ้าง หรือร่อนรูปกันบ้าง การเล่นประเภทอย่างนี้เป็นมูลฐานของการพนันในอนาคต ประเทศไทยเรามีนักการพนันมากขึ้นทุกวัน ถ้าหากเด็กน้อยทั้งหลายตามบ้านและโรงเรียนมีรสุมกับการพนันกันมากแล้ว น่ากลัวว่าต่อไปข้างหน้า เมืองไทยจะมีแต่นักการพนันเต็มเมืองไปหมด ถ้าเวลาเช่นนั้นได้มาถึงเข้า ข้าพเจ้าคิดว่าเราไทยทั้งชาติได้ไปยืนรวมกันอยู่ที่ปากเหวนันเต็มไปด้วยเปลวเพลิงแล้ว ไม่เท่าใดก็จะถึงความล่มจมกันหมด

ท่านทั้งหลายอยากเห็นเหตุการณ์เช่นนั้นกันหรือไม่ ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่มีใครต้องการกันเป็นแน่ เมื่อไม่ต้องการเราจะทำอย่างไรกันเล่า มีทางเดียวเท่านั้น คือช่วยให้เด็กได้เล่นสิ่งที่ดีๆ และเป็นการสร้างเสริมจิตใจเขาไปด้วยในตัว ในเรื่องเช่นนี้มารดาบิดาจะต้องสนใจเป็นพิเศษสักหน่อยเช่นช่วยหาของเล่นให้เด็ก ที่เหมาะสมแก่วัยของเขา ปลอ่ยให้เขาได้เล่นของนั้นตามความพอใจ เพียงแต่คอยแนะนำดูแลให้เรารู้จักเล่นๆ โดยไม่ให้ของเขาเอง ควรรู้จักเก็บรู้จักใช้ของนั้นตามควร ถ้าต้องเล่นร่วมกันหลายคน ต้องคอยดูว่ามีใครเอาเปรียบใครบ้าง มีการรังแกกันบ้างไหมหรือเอาชนะกันโดยวิธีโกงบ้างไหม ถ้าเห็นว่าอาการเช่นนี้เกิดขึ้นจงหาทางป้องกันทันที อย่าปล่อยให้เขาทำอะไรในทางที่ไม่ควรเป็นอันขาด สิ่งเล็กน้อยที่เกิดขึ้นทุกครั้งจะสร้างสิ่งใหญ่ๆ ต่อไป พ่อแม่จึงต้องระมัดระวังให้มากสักหน่อย

ในการเล่นของเด็กทุกครั้ง ระมัดระวังอย่าให้เขาเกิดการทำพนันกันขึ้นเป็นอันขาด เพราะเมื่อมีการพนันกันขึ้นแล้ว ย่อมมีความต้องการในอันจะเอาชนะให้ได้ ถ้าไม่ได้โดยตรงก็มักทำโดยทางอ้อมเรื่องมันก็จะไปกันใหญ่ จึงควรที่พ่อแม่ต้องระวังให้ดีหน่อย เพื่อช่วยป้องกันมิให้เด็กๆ ต้องเสียคนไป ในบางครั้งบิดามารดาอาจจะร่วมวงเล่นกับเด็กๆ บ้างก็ได้ จะได้เรียนรู้

ถึงนิสัยของพวกเขาเด็ก ๆ จะได้หาวิธีแก้ไขได้ง่ายขึ้น เพราะการอยู่ร่วมกันเสมอเช่นนั้นเป็นเหตุให้ได้รู้จักกันมากขึ้น

ความจริงบิดามารดา ควรหาทางร่วมกับเด็กทุกโอกาส คอยเป็นพี่เลี้ยงให้แก่เขา บอกเขาเมื่อมีการผิดพลาดเกิดขึ้น ชมเชยเขาเมื่อเขาได้กระทำในทางที่ถูกที่ชอบ เป็นการส่งเสริมให้กำลังใจแก่เขาเท่าที่จะให้ได้ก็เป็นการช่วยป้องกันเขามิให้เสียคนได้ทางหนึ่ง ในบางครอบครัว มีการเป็นอยู่อย่างเคร่งเครียดเกินไป พ่อก็ไม่สนิทกับลูก ๆ แม้มักไม่สนใจในการที่จะเล่นหัวเป็นเพื่อนกับลูก ๆ แต่กันลูกไว้โลกหนึ่งผู้ใหญ่อยู่กันในโลกหนึ่ง ทำให้เด็กมีอารมณ์หงอยเหงา และบางทีก็อาจลุ่มใจเตลิดไปในทางเสียหายก็ได้ นับว่าเป็นความผิดพลาดอยู่บ้าง จึงขอแนะนำว่าอย่าได้กระทำตนเช่นนั้นเป็นอันขาด

ลูก ๆ ทุกคนจะรู้สึกอบอุ่นใจ ในเมื่อได้อยู่ใกล้พ่อแม่ พ่อเป็นประจักษ์พยานพร้อมใจของลูก ๆ ลูกทุกคนจึงอึดใจในเมื่ออยู่ใกล้พ่อแม่เสมอ ฉะนั้นผู้ที่ เป็นพ่อแม่จึงควรได้ร่วมวงสนุกรสนานกับเด็ก ๆ บ้างตามโอกาส บิดามารดาที่เข้ากันได้กับพวกเด็ก ๆ นั้น ย่อมทำให้เด็ก รักใคร่และยำเกรงเสมอบางคนอาจนึกว่า การปล่อยตนเล่นหัวกับเด็กมากเกินไปจะทำให้เด็กขาดความเคารพยำเกรง ความจริงหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เรื่องอย่างนั้นขึ้นอยู่กับการกระทำของพ่อแม่เอง คนโบราณเขาสอนไว้ว่าเล่นต้องเป็นเล่นงานต้องเป็นงาน อย่าเอางานปนกับการเล่น หรืออย่าเอาการเล่นมาปนกับการงาน แต่การทำงานให้สนุกเหมือนเล่นนั้นทำได้ไม่เสียหาย หรือเล่นให้เป็นงานก็ไม่เสียหายเช่นเดียวกัน แต่เล่นกับงานปนกันไม่ได้ ต้องแยกออกจากกัน

โดยเฉพาะในกรณีของเด็ก ๆ กับผู้ใหญ่ เช่นในเวลาผู้ใหญ่จะสั่งสอนเด็ก ๆ ด้วยเรื่องอะไรต้องทำตนเป็นคนเคร่งขรึมเอาจริงเอาจังสักหน่อย อย่าสอนแบบพูดเล่น ๆ เด็กจะเห็นเป็นเรื่องไม่จริงไม่จังและไม่ถือเอาไปปฏิบัติ ต้องพยายามทำให้เป็นกิจลักษณะสักหน่อย จะทำให้เด็กเกิดความเคารพยำเกรง ในแง่หนึ่งเหมือนว่าคนไทยเราจะมีความสนใจกันน้อยไป เวลาที่ใครสอนใครก็ทำเล่น ๆ ผลที่สอนจึงไม่ศักดิ์สิทธิ์สมความตั้งใจ จึงใคร่ขอเตือนกันไว้ด้วย จะได้ช่วยกันทำการแก้ไขกันเสียที

เขาเล่ากันว่าเจ้าหน้าที่ด้านศุลกากรของญี่ปุ่น ในเวลาเขาทำการตรวจค้นของต้อง

ห้าม เขามีอาการเคร่งขรึมมากไม่ยิ้มหัวกับใครๆเลย ตั้งหน้าตั้งตาทำการค้นเรื่อยไป ไม่เลือกหน้าอินทร์หน้าพรหมทั้งนั้นการกระทำเช่นนั้นนับว่าเป็นแบบอย่างของคนที่ทำจริง เป็นงานเป็นการ ไม่เล่นในการทำงาน ซึ่งถ้านำมาเทียบกับคนไทยแล้ว เรายังบกพร่องกันมากจึงควรที่ผู้ปกครองจะต้องหัด แสดงละครในตอนนั้นให้ดีขึ้นสักหน่อย อย่าทำตนเป็นคนอ่อนแอต่อไปอีกเลย

ในการเตือนเด็กเหมือนกัน ผู้เตือนต้องคอยกำหนดไว้ให้ตัวตนได้เตือนอะไรไปบ้างแล้ว ได้เตือนเขาว่าอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้กำหนดไว้ว่า ได้พูดอย่างไรกับเด็กมาแล้วในวันก่อนและจะไม่พูดให้เป็นอย่างอื่นไปเสียในวันต่อมา เพราะการพูดกลับไปกลับมาจะ ทำให้เด็กจับได้ว่าเป็นคนกลลอปพูดหลายอย่าง เขาก็จะจำกลของท่านไว้ และอาจทำผิดในคราวต่อไปอีก และจะขาดความเคารพยำเกรงในตัวของท่านด้วย เป็นเรื่องเสียหายมากอยู่เรื่องที่ควรจำก็คือจงรักษาคำพูดที่ได้พูดไว้แล้วเสมอ

อีกประการหนึ่ง การทำตนให้เป็นผู้เป็นที่รักของเด็กๆ ในปกครองของท่านก็เป็นกิจจำเป็น เช่นการเป็นคนซื่อตรงต่อหน้าที่อันตนพึงกระทำ ทั้งต่อหน้าเด็กและลับหลังเด็ก เช่นในการปกครองคน การว่ากล่าวตักเตือนคนใช้ การจับจ่ายใช้สอยทรัพย์สินสมบัติ จงทำตนเป็นคนเด็ดขาด เทียงตรง สม่าเสมอไว้เสมอทั้งต่อตนเอง ต่อเด็ก ๆ และต่อบุคคลอื่น ๆ

การสั่งให้เด็กทำอะไร จงสั่งด้วยความสุภาพละมุนละม่อม แสดงความเห็นอกเห็นใจและความเข้าใจอันดีต่อเขา เมื่อได้สั่งสิ่งใดไปแล้วคอยสอดส่องดูว่าเขาได้ทำสิ่งนั้นแล้วหรือเปล่า ทำได้เรียบร้อยถึงขนาดไหน ถ้าทำผิดชมเขาถ้าบกพร่องก็ต้องตักเตือนให้ทำถูกต้องนั้นเรียกว่า ตามสอนเขา เด็กก็จะเคารพยำเกรงต่อท่านเชื่อฟังคำสั่งคำเตือนของท่านเสมอ เด็กที่เต็มความซื่อซอบทำกิจทุกอย่างนั้น เป็นเด็กที่เชื่อฟังเป็นอย่างดีเสมอ การขู่เข็ญให้เขาทำอะไรๆเป็นกิจที่ไม่ชอบไม่ควร จงยกยอให้เขาทำงานดีกว่าขู่ทวาดให้เขาทำ ความกลัวไม่เคยทำให้คนรักงาน แต่ความเคารพยำเกรงทำให้คนรักงานเสมอ อย่าใช้เด็กหลายเรื่องในเวลาเดียวกันจะทำให้เขาจงใจทำไม่ถูก แล้วจะหาว่าเขาโง่อีก

พ่อแม่สองคนจงทำตนเป็นคนใจเดียวกัน สอนลูกว่าลูกให้เป็นแบบเดียวกันอย่าทำแบบพ่อว่าดีแม่ว่าไม่ดี เด็กงมงายไม่รู้ว่าจะเอาอย่างไร เป็นเรื่องที่ต้องระวังเหมือนกัน ขอ

พ่อแม่ทั้งหลายจงคิดทำเพื่อความดี ความก้าวหน้าของลูกๆ ของท่านเถิด สิ่งใดขัดต่อความเจริญของลูก แม้จะเป็นความสุขของท่านๆ ก็ไม่ควรทำเป็นอันขาด เพราะลูกคืออนาคตของครอบครัว

ควรฝึกลูกของท่านให้รู้

๑. เล่น	เป็น	เล่น
๒. เรียน	เป็น	เรียน
๓. งาน	เป็น	งาน

ลูกของท่านจะไม่ผิดหวังในชีวิต

คุณค่าของเวลานั้น	แม้ในการเล่นก็จำเป็นต้องกำหนด	
“ความอ่อนแอ”	เป็นเพื่อนกับ	“ความเป็น”
“ความแข็ง”	เป็นเพื่อนกับ	“ความตาย”
เด็กที่ถูกบังคับไม่ให้เล่นเลย	จะเป็นเด็กที่ขาดเขาวัวร้องไห้	

ฝึกให้เด็กพูดคำสัตย์คำจริง

ท่านพ่อแม่ทั้งหลาย

พระธรรมของพระพุทธเจ้า สอนไว้สองแนวด้วยกันคือ แนวสำหรับผู้ที่ต้องการออกไปจากโลก เพราะมองเห็นโลกนี้เป็นสถานที่ไม่น่าอยู่ ไม่น่าเอา ไม่น่าเป็นอะไรกันทั้งนั้น ทรงสอนข้อปฏิบัติอันจะทำให้พ้นจากทุกข์โดยแท้ อีกแนวหนึ่งสอนสำหรับผู้ที่ต้องการจะอยู่ในโลกไปก่อน ยังพอใจในความขึ้นๆ ลงๆ ของโลก จึงพอใจจะอยู่ในโลกตลอดไป หลักปฏิบัติสำหรับคนในชั้นนี้เรียกว่า ศีล-ธรรม เป็นข้อปฏิบัติสำหรับผู้พอใจจะอยู่ในโลกทั่วไป

ในการปฏิบัติศีลธรรมนั้นก็เหมือนกัน มีข้อที่จะปฏิบัติมากมาย อันพอสมกับความเป็นอยู่ของบุคคลนั้น ๆ สำหรับผู้อยู่ครองบ้านเรือนเป็นชาวบ้าน สอนให้มีธรรมสำหรับชาวบ้านโดยเฉพาะ เช่น สอนให้มีความเชื่อในทางที่ถูกตามเหตุผล สอนให้เป็นคนซื่อตรง สอนให้มีความอดทน ให้รู้จักบังคับตนเอง ให้รู้จักเสียสละ ทั้งสี่ประการนี้เป็นคุณธรรมจำเป็น และสำคัญสำหรับชาวบ้านทั่วไป เพราะคนที่อยู่ด้วยกันมากๆ ถ้าหากขาดความซื่อตรงต่อกันแล้ว ความระแวงสงสัยต่อกันก็จะมีมากขึ้น เมื่อสงสัยกันก็ตั้งท่าเตรียมพร้อมจะสู้รบกันตลอดเวลา ความสุขย่อมไม่เกิดในชุมชนนั้น จึงเป็นความจำเป็นที่ทุกคนจะต้องทำตนให้เป็นคนมีความซื่อตรงต่อกัน การที่จะสอนคนให้มีความสัตย์ซื่อขึ้นนั้นต้องสอนกันตั้งแต่เขายังเด็ก ๆ ต้องฝึกสอนให้เขาเห็นคุณค่าของความเป็นคนตรง และแสดงโทษของความเป็นคนคดโกงว่าให้ผลแตกต่างกันอย่างไร ในการสอนเรื่องนี้ถ้ามีนิทานตัวอย่าง มาเปรียบเทียบให้เขาเห็นความแตกต่างกันของตรงกับคดก็จะเป็นการดีมากทีเดียว

ว่ากันตามความเป็นจริงแล้ว เรื่องของเด็กเป็นเรื่องไม่มีเตียงสา เรามีปกติรับรู้เรื่องต่างๆ จากผู้ใหญ่และสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ เมื่อเรามีความรู้สึกนึกคิดอย่างใดเขามักแสดงความรู้สึกออกมาอย่างนั้น ปกติของเขาไม่มีเล่ห์เหลี่ยมแต่ประการใด แต่ถ้าผู้ใหญ่หรือพี่เลี้ยงฝึกให้เขามีความเข้าใจผิด บางทีเขาอาจพูดโกหกจนติดนิสัยไปก็ได้ เช่นผู้ใหญ่บางคนขาดความเข้าใจในข้อนี้ เวลาเรียกเด็กมาสอบถามเรื่องอะไรก็มักใช้วิธีขู่ตักต้อนตามเอาๆ ถ้าเด็กพูดด้วย

ความหวาดกลัว งบประมาณในการตอบคำถามก็มักสำคัญว่าอย่าพูดโกหกนี้ะ จงพูดตามความเป็นจริงนี้ะ ถึงแม้เด็กจะพูดเรื่องที่เป็นความจริง ผู้ใหญ่ก็ไม่ค่อยเชื่อ ยังหาว่าเด็กโกหกอยู่นั่นเอง บางทีต้องทบทวนกันเป็นการใหญ่ วิธีการเช่นนี้สร้างความคิดในทางเสียให้เกิดในใจของเด็ก ทำให้เด็กคิดว่าเวลาพูดตามที่เป็นไปอยู่แล้วยังถูกทำโทษดูว่าอีก ทีหลังต้องพูดให้คลาดจากความเป็นจริงดีกว่าเด็กคนนั้นก็กลายเป็นเด็กพูดโกหก จนกลายเป็นนิสัยแก้ยากในเวลาต่อไป ใครเป็นคนผิดในเรื่องนี้ผู้ใหญ่ นั่นแหละเป็นคนผิด

การเล่นหลอกเด็กด้วยคำพูดต่างๆ อันช่วยเพราะความเท็จในใจเด็กก็มีมากเหมือนกันเช่นเด็กมาถามว่า แม่ของหนูไปไหน? ผู้ถูกถามใครจะล้อเด็กเล่นใครเห็นเด็กทำท่าทางตกใจสนุกๆ เลยบอกว่า แม่ของหนูถูกเขาจับไปเสียแล้ว ความจริงหาได้ถูกจับไปไม่ แกล้งพูดเล่นเท่านั้น แต่เด็กนี่กว่าจริงตกใจร้องไห้โฮทีเดียว วิธีการอย่างนี้เป็นเรื่องไม่ชอบ ผู้ใหญ่ไม่ควรทำกับเด็กเป็นอันขาด

บางทีเด็กต้องการอะไรบางอย่าง ไม่อยากให้ของที่เด็กขอ หิ้งๆ ที่ของนั้นยังมีอยู่ โดยแท้ แต่กลับบอกว่า ไม่มีแล้ว เด็กเชื่อในตอนแรก ภายหลังได้ทราบว่าคำว่าไม่มีนั้นตรงข้ามกับมีอยู่ คือของนั้นมีอยู่ หากผู้ใหญ่หลอกเด็กเท่านั้น เด็กก็เลียนแบบไว้ทำให้เด็กเสียผู้เสียคนไปมากแล้ว ขอย้ำได้กล่าวโกหกกับเด็กๆ เลย มีอย่างใด เห็นอย่างใด จงพูดกับเขาในรูปอย่างนั้นดีกว่า ถ้าจำเป็นจะต้องมิให้เขาทำอะไรก็พูดกันอย่างตรงไปตรงมาดีกว่า จงทำความเข้าใจแก่กันและกันด้วยความจริง ดีกว่าหลอกกันด้วยความเท็จอันอาจสร้างความเสียให้เกิดแก่เด็กได้ง่าย จงสำเหนียกไว้ว่า เด็กทุกคนเกิดมาพร้อมกับความซื่อและไม่เที่ยงสา ความดีติดมากับเด็กแล้วโดยกำเนิด อย่าทำอะไรในทางที่จะปกปิดการแสดงออกของเด็กๆ ในด้านดีกันเลย จงช่วยให้เขาแสดงความคิดที่เขาเมื่อออกมาเกิด ขอย้ำได้เข้าใจผิดคิดว่าเด็กคนนี้มีมารยาทมากมายนักเลย

มีข้อที่ควรคิดคำนึงอีกก็คือ แม้เด็กจะพูดกับท่านด้วยความจริงเสมอก็คือ เด็กนั้นมิได้มีความหมายไปในทางที่ว่าเขาเข้าใจแล้ว ว่าความจริงเป็นอย่างไรเสมอไป ท่านต้องพยายามแนะนำเขาให้เข้าใจว่า ความจริงคืออะไร ความไม่จริงคืออะไรโดยแจ่มแจ้ง ในเมื่อเด็กของท่านมีความฉลาดพอที่จะเข้าใจฟังคำสอนของท่าน มิฉะนั้นแล้วเขาจะไม่เข้าใจเลยว่า ความจริงคืออะไร มีความหมายแค่ไหน เขาจะเข้าใจไขว่เขวในเรื่องความจริงและความไม่จริง

อย่างปนเปกันหมด จนไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ว่าอะไรเป็นอะไร ถ้าเราจะใช้ความสังเกตสักเล็กน้อยจะเห็นได้ว่า ในขณะที่หนูน้อยเขาพูดกันระหว่างเพื่อนฝูงในเวลาเล่นหัวกัน เขามักใช้คำสมมติว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ตามภาษาของพวกเด็ก ๆ ว่าที่ต่าง เช่น ที่ต่างว่าหนูมีเงินมาก ๆ ที่ต่างว่าหนูมีรถยนต์งาม ๆ สักคัน เป็นต้น แต่เขาหาได้เข้าใจไม่ว่า การที่ต่างกับการจริงนั้นมีความหมายซัดกันเพียงไหน ท่านควรสอนให้เขารู้ โดยร่วมวงสนุกสนานกับเขา ควรแสดงความพอใจในการที่เด็ก ๆ เขาที่ต่างกันในรูปนั้น ๆ พูดความจริงให้เขาเข้าใจคำว่า ที่ต่าง นั้น ต่างกับความที่เป็นจริงขนาดไหน พร้อมกับแสดงความพอใจในการสมมติของพวกเด็ก ๆ ด้วย โดยบอกหรือแสดงให้เห็นแก่ทราบของท่านเข้าใจถึงความหมายที่เด็กกระทำกันอยู่ เมื่อความรู้สึกว่า “ท่านก็รู้เท่าเขาทุกสิ่ง” ได้เริ่มซึมซาบเข้าในใจของเด็ก ๆ แล้ว ความรู้สึกแบบนี้ก็จะติดอยู่ในใจของเด็ก ทำให้เด็กกระวังตนเป็นคนจริงเสมอ ในที่สุดนิสัยนี้ก็จะติดสันดานไปจนตาย

การทำความเข้าใจกับเด็กนั้นต้องพูดภาษาง่าย ๆ กับเขา และพูดอย่างธรรมดาปล่อยให้เขาได้ขบคิดและทำความเข้าใจกันอย่างสบาย ๆ เช่นบอกเด็กว่า คำว่าที่ต่างเป็นคำสมมติเอาว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ความจริงมิได้เป็นอย่างที่ต่าง เช่น หนูพูดว่า ที่ต่างว่าหนูกำลังเดินไปตลาด ความจริงนั้นหนูมิได้เดินไปตลาดเลย หนูนั่งอยู่ที่นั่นต่างหาก มิได้เดินไปจริง ๆ แต่ถ้าหนูไปตลาดจริง ๆ จะว่าที่ต่างไม่ได้ ที่ต่างเป็นแต่เรื่องนึกเอาในใจและพูดออกมาว่าถ้าหากเป็นเช่นนั้น เช่นนี้ ความจริงยังมิได้เป็นเลย

เมื่อเด็กของท่านโตขึ้นอีกหน่อย พอฟังคำอธิบายในถ้อยคำแล้ว ก็จงพูดอธิบายให้เขาเข้าใจ ความหมายของคำว่าจริงและไม่จริงอย่างไร “หนูไปเที่ยวห้วยแก้วกับเพื่อนเมื่อวันวาน และหนูมาบอกพ่อว่าหนูได้ไปเที่ยวห้วยแก้วมา” อย่างนี้เป็นความจริง เพราะหนูได้ไปทำการเที่ยวมาแล้วจริง ๆ ถ้าหนูไปเที่ยวแล้วกลับมาบ้าน บอกพ่อว่าหนูมิได้ไปเที่ยวห้วยแก้วกับเพื่อน หนูก็พูดคำที่ไม่จริง โกหก ผิดมารยาทของคนดีไปแล้ว พระพุทธเจ้าท่านสอนมิให้พูดคำโกหกเช่นนั้น ถ้าเขาพอจะเข้าใจได้มากขึ้นก็สอนต่อไปว่า การพูดในสิ่งที่ไม่จริงเป็นการพูดที่ไม่ดี ถ้าหากหนูได้พูดไปด้วยความตั้งใจ คือแกล้งพูดฝืนความรู้สึกที่มีอยู่ในใจของตน เช่นรู้อยู่ บอกว่าไม่รู้ เห็นอยู่กลับบอกว่าไม่เห็น อย่างนี้เป็น การพูดเท็จด้วยความจงใจ ผิดศีลธรรม ผิดกฎหมาย คนดี ๆ เขาไม่นิยมพูดกันในรูปเช่นนั้น

เมื่อรู้สึกตัวว่าเป็นการผิดพลาดไปแล้ว ก็ต้องยอมรับว่าตัวผิด ขอโทษต่อผู้ที่เรา พุดกับเขาเสีย แล้วระวังอย่าให้มีการพุดผิดๆ เช่นนั้นเกิดขึ้นอีก การกระทำเช่นนั้นเป็นสมบัติ ของคนดีที่ขอโทษให้เขารู้ต่อไปว่า ถ้าหนูพุดคำเท็จบ่อยๆ จะถูกหาว่าเป็นคนปากเหม็น ไม่มีใคร ชอบคนปากเหม็นๆ ใครๆ เขาก็รังเกียจ ไม่อยากคบค้าสมาคมด้วย ก็ต้องอยู่คนเดียว จะเล่น หัวกับใครอีกก็ลำบาก เลยกลายเป็นคนไม่มีเพื่อนฝูง คนในโลกถ้าขาดเพื่อนฝูงเสียแล้วก็อยู่ ไม่สบาย คนที่พุดโกหกจนเป็นนิสัยแล้ว คนทั้งปวงขาดความเชื่อถือ ขอความช่วยเหลือจาก ใครก็ลำบาก นับว่าเป็นเรื่องเสียหายมาก บางคนโกหกในศาลต้องติดคุกก็มี บางคนเคยพุด เท็จบ่อยๆ จนคนทั้งปวงรู้กันหมด พอจะพุดจริงๆ ขึ้นมาบ้างเมื่อมีเรื่องจะขอความช่วยเหลือเขา ใครๆ ก็นึกว่าเจ้านี้จะหลอกเราอีกแล้ว เลยไม่มีใครมาช่วย (เล่านิทานเด็กเลี้ยงแกะให้เด็ก ฟังบ้าง)

เรื่องอันใดที่ผู้ใหญ่ประพฤติกันอยู่ มักเป็นเหตุให้เด็กทำตามได้เสมอ พระพุทธเจ้า ตรัสว่า “อันธรรมตาฝูงโค ถ้าแม่ฝูงเดินตรง โคทั้งฝูงก็ไปตรงหมด ถ้าโคแม่ฝูงเดินคด โคทั้งฝูงก็พลอยเดินคดไปด้วย” พระพุทธเจ้าตรัสสอนมีความจริงตลอดกาล ยิ่งในสมัยนี้ด้วยแล้ว มีความเจริญอย่างดีที่สุด หัวหน้าคนใดเดินคด ลูกแควก็คดกันหมดเลย พ่อแม่เป็นผู้นำของ ครอบครัว เด็กๆ เป็นผู้ตาม จึงนำไปให้เกิด ผู้ตามจะได้ตามดีไปด้วย

ในแง่ของการพุดจา ขอท่านอย่าได้พุดจาเหลวไหลและเหลวไหล พุดอะไรๆ ที่ไม่ จริงเป็นอันขาด เพราะการพุดแบบนั้นของท่านจะกลายเป็นโรคติดต่อกันไปถึงลูกของท่านด้วย ขออย่าได้ฝากความชั่วให้เป็นตราประจำสกุลของท่านเลย ปกติของเด็กๆ เป็นผู้รับง่าย ถ้า ท่านแสดงอะไรในทางพุดเท็จออกให้เด็กได้ยิน เด็กก็จะรับไว้และจะพุดอย่างท่าน ครั้นท่าน ห้ามเขาๆ ไม่หยุด ท่านก็จะลงโทษเขา ท่านก็ถูกเด็กหาว่าเป็นคนไม่ยุติธรรม ตัวพุดโกหกได้ ผู้อื่นพุดบ้างกลับหาว่าไม่ดี ความนับถือของเด็กหายไปหมด ผลที่สุดก็จะเริ่มเสียคน คิด จะต่อสู้กับท่านในทางที่ผิดต่อไป ความผิดทั้งหมดมาจากผู้ใหญ่แท้ๆ และถ่ายทอดไปยังเด็กๆ อีกทอดหนึ่ง จึงเป็นเรื่องที่ต้องระวังให้มาก พระพุทธองค์ตรัสสอนว่า

“จะสอนคนอื่นด้วยเรื่องใด ควรทำเรื่องนั้นให้มีในตนก่อน จึงจะเป็นนักสอน ที่ไม่ยุ่งเหยิง”

พ่อแม่จึงควรระมัดระวังในเรื่องนี้ให้เป็นพิเศษเสมอ

ถ้าหากเด็กของท่านทำสิ่งใดผิด ท่านเรียกเขามาถามถึงเรื่องนั้น เด็กบางคนไม่รับว่าทำผิด เด็กบางคนยอมรับตามตรงว่าเขาได้ทำผิดไปจริงๆ เรื่องเด็กไม่รับผิดนั้นเห็นจะเป็นเพราะความกลัวเป็นส่วนใหญ่ เพราะมารดาบิดาบางคนดุดันเหลือเกิน พอเห็นลูกทำอะไรผิดก็เรียกมาตักตักทันที ยังไม่ทันสอบถามเรื่องราวก็ตักแล้ว พอถามเรื่องเข้าเด็กก็ไม่บอกก็ตีใหญ่ การที่เด็กไม่บอกคงเนื่องจากความน้อยใจว่า ยังไม่ทันถามเรื่องถูกผิดก็ตีแล้ว ถามเข้าจริงๆ ก็เลยไม่บอกหรือบอกแบบไม่จริง นี่เป็นเหตุให้เด็กเสียเช่นกัน เป็นผู้ใหญ่อย่าใจร้อน อย่าลงโทษใครๆ โดยมีได้สอบถามเป็นอันขาด การถามก็ควรถามโดยวิธีละม่อม อย่าถามแบบคนที่ถูกโทษะเข้ามาอยู่ในใจของท่านแล้ว ถ้าถามแล้วเด็กยอมรับว่าตนผิด ได้ทำสิ่งนั้นไปจริง ขออย่าได้ลงโทษเขาเลย คนที่รู้ตัวว่าผิดนั้นเริ่มเป็นคนดีแล้ว เด็กที่รู้ว่าตนผิดก็จะเป็นคนดีได้ในกาลต่อไป จงแสดงให้เห็นว่า ทำดีได้ดีจริงๆ การสรรภาพออกมาเป็นการทำดีแล้ว ขอให้เขาได้รับการอภัยโทษเป็นการตอบแทนเถิด และอธิบายให้เขาเข้าใจว่า การพูดตรงๆ นั้นเป็นความดี คนทำผิดแล้วรับว่าตนผิดเป็นคนดีเช่นกัน เด็กก็จะรู้ตัวว่าตนทำดีได้รางวัล ตนทำผิดก็ถูกลงโทษ เขาจะได้สำรวมตนเป็นคนดีต่อไปในกาลข้างหน้า

ขอพ่อแม่ทั้งหลาย ผู้มีความรักลูกและหวังให้ลูกของตนเป็นคนดีต่อไปในกาลต่อไปข้างหน้า จงช่วยกันพรั่สอนให้เด็กได้รู้ว่าอะไรเป็นความจริง อะไรเป็นความเท็จ ความจริงเป็นสิ่งไม่ตาย ความเท็จเป็นของตาย คนพูดจริงมีเกียรติมีชื่อเสียง คนพูดเท็จเป็นคนฆ่าตนเองด้วยลิ้นของตนเองตลอดเวลา จะพรั่สอน จงคอยกำหนดลูกของท่านทุกโอกาส อย่าเปิดช่องให้มารร้ายเข้าสิงใจลูกของท่านเป็นอันขาด ท่านก็จะภูมิใจได้ว่าท่านเป็นพ่อแม่ที่เลี้ยงลูกทั้งกายทั้งใจ ได้ช่วยกันสร้างชาติไทย โดยการสร้างลูกของท่านให้เป็นคนดีสมภาคภูมิแล้ว ท่านจะไม่ต้องร้อนใจในภายหลัง

แม่จะโง่และยากจน
แต่ถ้ายังมีความซื่อสัตย์ โดยมั่นคง
เขายังมีทางเอาตัวรอดได้

ฝึกเด็กให้ตรงต่อเวลา ให้อำนาจของเวลา

ท่านพ่อแม่ที่รักทั้งหลาย

ข้าพเจ้าเคยเดินทางไปต่างจังหวัด เพื่อแสดงปาฐกถาอบรมประชาชนปีหนึ่งๆ หลายครั้ง ทุกครั้งที่ไปโดยทางจังหวัดนิมนต์ เขาก็จัดคนให้มาฟังกันเป็นแห่งๆ เช่น ตำบลหนึ่ง ฟังกันแห่งหนึ่ง หรือรวมกันสองตำบลสุดแต่จะสะดวก ได้สังเกตเห็นว่าพี่น้องชาวไทยเราทั่วไปมักน้อยช้าๆ เช่นนัดประชุมเวลา ๙.๐๐ น. ตรง เวลา ๙.๐๐ น. แล้ว ชาวบ้านยังมากันน้อยเต็มที ต้องเลื่อนการแสดงไปเป็น ๑๐.๐๐ น. เสมอ การณ์เป็นดังนี้ แสดงให้เห็นว่า พวกเรายังรู้จักคุณค่าของเวลาน้อยไปหน่อย ผิดกับชาวต่างประเทศทั่วไปที่เขาเจริญแล้ว เขาถือเรื่องเวลาเป็นสำคัญที่สุด ได้นัดหมายไว้กับใครที่ไหน เวลาใดเขาต้องไปให้ทันเวลาเสมอ การพลาดเวลาที่ได้นัดหมายกันไว้เป็นการเสียมารยาทอย่างมาก

พระพุทธศาสนาก็มีคำสอนให้คนรู้จักคุณค่าเวลาอยู่หลายแห่ง เช่นในหมวดกรรม อันว่าด้วยความเป็นคนดี ก็มีกาลัญญตา คือการรู้จักเวลาที่ตนพึงประกอบกิจนั้นๆ และถือว่า คนรู้จักเวลาเป็นคนดีได้พวกหนึ่ง ในอีกแห่งหนึ่งทรงสอนให้ชาวพุทธคิดเตือนตนเองเสมอๆ ว่า “วันคืนล่วงไปๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่” การสอนให้คิดเช่นนั้น ก็เพื่อให้รู้จักคุณค่าของเวลาที่ผ่านไปในวิถีชีวิต เพราะเวลาที่ผ่านไปแล้วจะนำคืนมาอีกไม่ได้เป็นอันขาด คนฉลาดผู้เข้าใจถือเอาประโยชน์แห่งชีวิต จึงทำเวลาทุกวินาทีให้เป็นประโยชน์ด้วยการทำงาน เพราะเวลาที่สำคัญสำหรับชีวิตนั้น มีเพียงวินาทีเดียว เป็นวินาทีทองของทุกคน ถ้ามันผ่านไปแล้วก็เอากลับคืนมาไม่ได้ พระพุทธองค์สอนเราว่า เวลาเกี่ยวกินตัวมันเองและเกี่ยวกินสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วย มิใช่เวลานาทีเท่านั้นที่ผ่านไป แต่ทำให้ชีวิตของเราพลอยผ่านไปด้วย หนึ่งวินาทีที่ผ่านไปก็หมายถึงความหนุ่มหมดไปอีกวินาทีหนึ่ง ความแก่เข้ามามีชีวิตของเราแล้ว

อันคนที่ไม่รู้จักคุณค่าของเวลา ย่อมเป็นคนเฉื่อยชาในการประกอบกิจที่เป็นประโยชน์ มิได้คำนึงถึงหน้าที่การงานอันตนจะพึงกระทำ แต่ใช้เวลาให้ผ่านไปด้วยการเดินเล่น นั่งเล่น คุยกันแบบเล่นๆ หรือมีจะนั้นกันนอนเล่นๆ แบบคนสันหลังยาว คนแบบนี้ยังมีอยู่

อย่างมากมายในเมืองไทยของเรา เขาเหล่านั้นเป็นคนไม่รู้จักเวลา แม้เขาจะมีนาฬิกาเรือนงาม ผูกข้อมือเขาก็ถือแต่เพียงเป็นเครื่องประดับเท่านั้น หาได้ใช้มันเป็นเครื่องกำหนดหมายเวลาของตนไม่ น่าสงสารบุคคลประเภทนี้เหลือเกิน

เมื่อข้าพเจ้าเดินทางผ่านประเทศญี่ปุ่น ขณะพักอยู่ ณ นครโตเกียว เวลาเช้าออกมาดูคนเดินตามถนน เวลาประมาณ ๘.๐๐ น. เท่านั้น ได้เห็นชาวญี่ปุ่นเป็นจำนวนมากมายืนกันเป็นหมู่ๆ ไปตามถนน ได้เห็นชั้นแรกก็ตกใจ นึกว่าเกิดอะไรขึ้นแล้ว แต่พวกแรกวิ่งผ่านไป ก็มีพวกใหม่ผ่านมามาก จึงทราบว่ารถไฟสายรอบกรุง นำคนจากบ้านมาสู่ที่ทำงาน พอรถไฟมาถึงสถานีพวกที่โดยสารมาก็ชวนกันลง วิ่งออกจากสถานีไปสู่ที่ทำงานกัน เวลาของเขามีน้อย เขาจึงต้องวิ่งแข่งกับเวลา เพื่อเอาเวลาทุกวินาทีให้เป็นประโยชน์แก่เขา ชาติของเขาจึงก้าวหน้าร่ำรวยเป็นปึกแผ่นได้

คนไทยเรายังไม่รู้จักคุณค่าของเวลา จึงเดินทอดน่องกันสบาย ของดี ๆ งาม ๆ อันควรจะมีจะได้ จึงได้ตกไปเป็นของเขามหต ในสมัยนี้ประเทศชาติของเรากำลังเริ่มต้นในทางสร้างตนให้ก้าวหน้า เราอยู่ในโลกของการแข่งขันกัน ถ้าใครอ่อนแอเฉื่อยช้าก็แพ้เขา เราทุกคนจักต้องตื่นตัวไว้วางใจทำงานแข่งกับเวลากันเถิด สำหรับคนแก่ๆ ที่เคยชินต่อความสะดวกสบายเคยชินต่อการทำอะไรตามใจตนเองนั้น กำลังร่อยหรอลงไป ตามไปเรื่อยๆ ไม่เท่าใดก็หมดไป คนหนุ่มหรือเด็กที่กำลังจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไปข้างหน้า จะเป็นคนเฉื่อยช้าไม่เคารพต่อเวลาต่อไปนั้นไม่ได้แล้ว เราต้องปฏิบัติความเป็นอยู่ การทำงานและการสมาคมให้ดีขึ้น เพื่อให้เทียมทันกับความก้าวหน้าของชาติอื่นๆ เขา ใครเล่าจะรับหน้าที่นี้ได้ ไม่มีใครดีกว่าพ่อแม่ ทุกคนผู้มีหน้าที่โดยตรงในเรื่องนี้ ขอพ่อแม่ทุกคนช่วยกันสร้างนิสัยของเด็กให้เป็นคนตรงต่อเวลา ให้เป็นคนเคารพต่อเวลาไปตั้งแต่เล็กๆ ที่เดียว ปัญหาที่ว่าควรจะทำอย่างไร จึงจะฝึกเด็กได้ในเรื่องเวลา ขอฝากคำพูดอันควรจำไว้อีกสักหน่อยว่า พ่อแม่และพี่เลี้ยงทำเด็กให้ติดใจ ทำเด็กให้เสียคนก็ได้ ทุกอย่างขึ้นอยู่กับพ่อแม่ทั้งนั้น พ่อแม่จึงควรจะศึกษาเรื่องนี้ไว้บ้าง เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

ในการปรับปรุงเรื่องเกี่ยวกับเวลานี้ เราจะต้องปรับปรุงความเป็นอยู่ ภายในครอบครัวของเราให้มีระเบียบขึ้นบ้าง เช่นการรับประทานอาหาร ควรรับประทานอาหารกันเป็นเวลามิใช่รับประทานอาหารกันอย่างพร่ำเพรื่อ ดังที่เป็นกันอยู่อย่างเดี๋ยวนี้ การทำงาน การพักผ่อน

การเล่นกีฬา อันนำความสุขมาให้ก็ควรทำกันอย่างมีระเบียบ อันคนมีระเบียบนั้น ย่อมทำ
การทำงานให้เจริญก้าวหน้าได้เสมอ ระเบียบของความเป็นอยู่ในครอบครัวย่อมขึ้นอยู่กับเวลา
คนเคารพต่อเวลาย่อมมีระเบียบดีมาก และคนมีระเบียบก็ย่อมมีการใช้เวลาให้เหมาะสม
เสมอ เมื่อได้ปรับปรุงความเป็นอยู่ในครอบครัวดีแล้ว เวลาเริ่มมีท้องของแม่บ้าน จะทำให้
เด็กในท้องได้รับอะไรดีขึ้นจากน้ำใจอันดีงามของแม่

เมื่อคลอดบุตรออกมาแล้ว ควรฝึกลูกให้เป็นคนตรงต่อเวลาทันที โดยการให้นม
แก่เขาเป็นเวลา ถ้ายังไม่ถึงเวลาที่ควรให้ก็ไม่ให้ มารดาบางคนบ่นว่า แหม! หนูของฉัน
กวนจริง ๆ ต้องคอยถนอมเขาตลอดเวลา ต้องคอยให้นมเขาเสมอ ใครเป็นผู้ทำให้หนูน้อย
รบกวนใจอย่างนั้นเห็นจะไม่มีใคร นอกจากแม่ของเด็กนั่นเอง คุณแม่ขาดความอดทนและ
ขาดเหตุผลในเมื่อหนูร้องไห้ พอเด็กร้องก็คิดว่าเด็กอยากนมเสมอไป จึงเอาหัวนมยัดปากเขา
เรื่อยไป เด็กก็ติดนมและกวนตลอดเวลา แม่ควรมีความอดทนในเสียงร้องของเด็กไว้บ้าง
เพราะการร้องของเด็กบางทีก็เป็นประโยชน์แก่เด็กอยู่บ้าง เพียงแต่ควรมีอะไรบกรพร่องอยู่บ้าง
ถ้าควรแก้ไขก็แก้ไขเสีย ถ้าหากว่าไม่มีอะไรบกรพร่องเลย เจ้าหนูร้องให้อย่างนั้นเอง เพื่อ
ต้องการให้คนมาคอยเอาใจเขาเท่านั้น ถ้าคอยเอาใจเขามากเกินไป ก็เป็นการกระทำที่เด็ก
อ่อนแอโดยไม่จำเป็น แม่จึงควรระวังในข้อนี้บ้าง เพื่อสร้างจิตใจของเด็กให้เข้มแข็ง

การให้อาหารนมแก่เด็กเป็นเวลา ทำให้เด็กรู้จักตรงต่อเวลา เพราะร่างกายของ
คนเราเป็นเครื่องฝึกเอาได้ การกิน การนอน การถ่าย ถ้าฝึกทำให้เป็นเวลาแล้ว ทุกอย่างก็
เป็นไปตามเวลาได้โดยแท้ มารดาบิดาจึงควรถือหลักว่า ควรให้อาหารแก่เด็กเป็นเวลา เมื่อ
ยังไม่ถึงเวลาก็ไม่ยอมให้เป็นอันขาด นอกจากการให้อาหารเด็กเป็นเวลาแล้ว การอาบน้ำ
การหลับนอน การถ่ายก็ควรหัดให้เด็กทำเป็นเวลาเสมอ เพื่อให้เขาได้ทำทุกอย่างเป็นเวลาไป
ตั้งแต่เนิ่นๆ นี่เป็นวิธีการฝึกหัดในขณะเด็กยังเยาว์ เป็นการเพาะนิสัยตรงต่อเวลาเป็นขั้นเริ่ม
แรก เด็กก็จะเป็นคนเข้าใจถึงความตรงต่อเวลาได้บ้าง

ขั้นต่อไป เมื่อเด็กของท่านโตขึ้นพ้นจากวัยของทารกแล้ว เขาย่อมมีเรื่องที่จะต้อง
ทำมากขึ้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับเพื่อนมากขึ้น เขาจะต้องทำตนของเขาให้เหมาะสมกับความก้าวหน้า
ของโลก พ่อแม่ต้องเป็นพี่เลี้ยงให้เขาทำอะไรได้ถูกต้อง ว่องไว ตื่นตัวอยู่เสมอ เด็กที่
เฉื่อยช่าย่อมเป็นคนล้าหลัง หากินไม่ทันคนอื่นเขา พ่อแม่จึงต้องหมั่นตรวจตรา ควบคุมใน

กิจประจำวันของเขาให้มาก เช่นให้นอนเป็นเวลาที่กำหนดไว้พอเหมาะกับอายุของเด็ก เมื่อกำหนดแล้วก็ต้องควบคุมให้เป็นไปตามกำหนดนั้นเสมอ เวลาตื่นนอนเช้าก็ต้องกวาดขันให้เขาคืนแต่เช้า โดยบอกไว้ว่าต้องตื่นเวลาเท่านั้น บอกเขาว่าพระพุทธรเจ้าทำนตื่นแต่เช้าก่อนมนุษย์ใดๆ ทั้งหมด และตื่นเช้าแบบนี้ตลอดเวลาพระชนม์ชีพของพระองค์ คนไทยลูกศิษย์ของพระพุทธรเจ้าต้องตื่นเช้าเสมอ สอนให้เด็กคอยกำหนดเวลาตื่นในเวลาจะนอนโดยบอกกับตนเองว่าต้องตื่นเวลาเท่านั้นร่างกายคอยทำตามคำสั่งของใจเสมอ เมื่อถึงเวลาก็กินข้าวแล้วรีบลุกขึ้นอย่างนอนต่อไป ตื่นแล้วนอนต่อทำให้ใจฟุ้งซ่าน มักฝันในเรื่องยุ่งๆ

การตื่นเป็นการบอกว่าร่างกายได้พักผ่อนพอควรแล้ว ตื่นแล้วรีบลุกขึ้นทันที ล้างหน้าล้างตาเสียให้เรียบร้อย แล้วทำกิจที่ควรทำ เช่นอ่านหนังสือ หรือทำอะไรที่เป็นบทเรียนของเขาจนกว่าจะถึงเวลาอาหารเช้า เด็กที่ตื่นเช้าเป็นเด็กที่มีความว่องไวเสมอ พ่อแม่ควรตื่นก่อนเด็กและคอยดูแลให้เขาคืนตามเวลา อาหารเช้าก็ควรให้แก่เด็กเป็นเวลา ไปโรงเรียนเป็นเวลา เมื่อเลิกเรียนตอนเย็น ก็ควรกลับบ้านตามกำหนดเวลาเสมอ ถ้าหากลูกของท่านกลับบ้านผิดเวลาท่านต้องสนใจในการกลับของเขา โดยถามว่าทำไมถึงมาบ้านผิดเวลาไป ต้องให้เขาบอกเหตุผลให้ทราบและตักเตือนเขาในเมื่อเหตุผลไม่เพียงพอ แสดงความพอใจในเมื่อเขามีเหตุผลที่ต้องมาช้าไป เช่น ไปคุฟุตบอล ไปส่งเพื่อนที่บ้าน หรือไปซื้อของที่ตลาด ขอพ่อแม่อย่าได้เฉยเมยต่อการไป-มาของเด็กเป็นอันขาด

พ่อแม่บางคนทำผิดมากในข้อนี้ คือมิได้สนใจ ในการไปโรงเรียนของลูกเลย แม้การกลับมาก็ไม่เคยสนใจ พ่อแม่ที่ทำเช่นนั้นนับได้ว่าสมรู้ร่วมคิดกับความชั่วทำลายลูกของตนเองให้เสียหายไป เป็นกิจที่ควรหลีกเลี่ยงให้ห่างไกล นอกจากกินนอน-ไปโรงเรียนแล้ว แม้การเล่นกีฬาก็ควรเล่นเป็นเวลาด้วย พ่อแม่ไม่ควรปล่อยลูกของตนให้เพลินกับการเล่น จนกระทั่งลืมกิน ลืมอาบน้ำ เพราะการกระทำเช่นนั้น จะทำให้เด็กเสียนิสัยได้

เด็กๆ ทั่วไปย่อมมีเพื่อน เมื่อมีเพื่อนย่อมมีการนัดหมายเพื่อพบปะกันบ้าง มีการนัดหมายไปโน่นมานี่ของครุฑบ้าง ผู้ปกครองของเด็กควรสนใจ ควรทราบเรื่องความเป็นไปของเด็กไว้บ้าง จะได้คอยบอกเตือนเขาให้ทำอะไรๆ ได้ตามนัดหมายอย่าให้เขาต้องผิดพลาดเป็นอันขาด เพราะการผิดพลาดนัดหมายเป็นการเสียมารยาทอย่างแรง เป็นหน้าที่ของพ่อแม่ต้องคอยบอกคอยเตือนเขาตามโอกาส สำหรับตัวของพ่อแม่ก็เช่นเดียวกัน อย่าได้ทำตนเป็น

คนหลังขลุ่ยเป็นอันขาด ถ้าได้นัดแนะกับลูกของท่านว่าจะทำอะไรเวลาไหน จงพยายาม
ทำให้ตรงต่อเวลาเสมอ ผู้ใหญ่ทำอะไรตรงตามเวลา เป็นผู้ใหญ่ที่ชักนำเด็กให้ทำอะไรได้
ตามเวลาด้วย และเป็นการช่วยกันสร้างนิสัยอันดีแก่เด็กประการหนึ่ง

การทำอะไรให้ตรงต่อเวลาเสมอ นอกจากจะทำให้เป็นคนมีนิสัยดี ทำงานเป็น
ระเบียบแบบแผนดีแล้ว ยังเป็นที่นิยมชมชอบของบุคคลอื่นอีกด้วย การงานของเขาย่อม
เจริญก้าวหน้าใครจะมาติดต่อก็ก็นำได้อย่างสะดวก และทำการติดต่อกันอย่างมีระเบียบ ทั้งยัง
เป็นคุณอันมหาศาลแก่สุขภาพทางกายทางใจด้วย อารยะชนทั้งหลาย ย่อมถือเวลาเป็นเรื่อง
สำคัญ เขามีความเคารพต่อเวลาที่ตนตั้งใจไว้เสมอ

เราชาวไทยทั้งหลาย ก็สำคัญตนว่าเป็นอารยะชนอยู่แล้ว ขอได้ช่วยกันทำตนให้
เป็นคนตรงต่อเวลา ทั้งมาและกลับกันเถิด อย่าตรงเฉพาะแต่ตอนเลิกงานเลย มาทำงานก็
ต้องตรง เลิกงานก็ต้องตรง นัดหมายไว้กับใครที่ไหน เวลาใด ก็ต้องทำตนให้ตรงต่อเวลา
คนตรงต่อเวลาเป็นคนน่าติดต่อดีเสมอด้วย แต่คนไม่ตรงต่อเวลาเป็นคนไม่น่าคบหาสมาคม
ในกาลข้างหน้าโลกต้องการคนรู้จักเวลา เคารพต่อเวลา เป็นคนตรงไปตรงมาตามเวลาที่ตกลง
กัน จึงควรแล้วที่พ่อแม่ทั้งหลาย จะพึงสนใจในการฝึกฝนอบรมบุตรหลานของท่าน ให้เป็น
คนมีความตรงต่อเวลาอย่างแท้จริง ก็จะเป็นเกียรติเป็นศรีแก่สกุลของท่าน และเป็นการช่วย
กันผดุงชาติไทยให้ก้าวหน้าไปในทางที่ถูกชอบด้วย

“เวลา และวารี มิได้มีจักรอใคร”

ช่วยกันเข้าใจเด็ก แล้วเด็กจะเข้าใจท่าน

พ่อแม่เป็นที่พึ่งของเด็ก เด็กเป็นความหวังของชาติ

ตามใจลูกไม่ถูกทาง เท่ากับวางขวากหนามบนทางชีวิตของลูก

ปลูกเด็กให้เป็นคนมีระเบียบวินัย

ท่านพ่อแม่อ่านจบถึง ๕ ทงหลาย

ทุกท่านที่นับถือพระพุทธศาสนา คงเคยเข้าไปในวิหารอันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปบ้างแล้ว ท่านคงเห็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่เป็นประธานในวิหารเบื้องหน้าพระพุทธรูปมีโต๊ะหมู่ลายทองอันงามตั้งอยู่ บนโต๊ะมีดอกไม้ประดับด้วยฝีมืออันบรรจง เป็นดอกไม้ที่ทนเก็บไว้นานเช่นดอกบานไม่รู้โรยเป็นต้น ในแจกันแก้วก็มีดอกไม้หลายหลาก นายช่างเอามาจัดเข้าอย่างเป็นระเบียบดูแล้วงามตา ชื่นใจเมื่อได้เห็น เครื่องใช้ไม้สอยทุกอย่างก็จัดวางเป็นที่ทางอย่างดี อะไรๆ ที่มีระเบียบดูแล้วก็สบายใจ โดยเฉพาะดอกไม้เขาเก็บมาจากสถานที่หลายแห่ง เช่นดอกบัวจากสระใหญ่ ดอกช่อนกลี้นจากสวน ดอกกุหลาบจากต้นกุหลาบ และอื่นๆ อีกหลายอย่างหลายพรรณเอามารวมไว้ในที่เดียวกัน จัดเข้ารูปกันได้เป็นอย่างดี การจัดอย่างมีระเบียบทำให้เกิดความงามเกิดความสุภาพสุขใจ

ถ้าเราเข้าไปในสวนดอกไม้บางสวน เจ้าของช่างจัดช่างปลูก ได้กระะระการปลูกไว้เป็นระเบียบเรียบร้อย ดูแล้วก็เกิดความสุขใจเป็นอย่างมาก อะไรทำให้เกิดความสุขใจเล่า การได้พบเห็นสิ่งที่มีความงามและจัดไว้เป็นระเบียบนั่นเอง

ในต่างประเทศทั่วไป รถยนต์มีมากวิ่งไปมากันขวักไขว่ตลอดเวลา แต่รถยนต์ทุกคันมิได้ใช้แตรอันมีอยู่กับรถเลย ทำไมเขาไม่ต้องใช้เล่าก็เพราะรถยนต์ทุกคัน คนเดินถนนทุกคนรู้จักทางที่ตนควรจะเดิน การเดินก็มีระเบียบเรียบร้อย ไม่มีอะไรยุ่งยาก จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้แตรให้หนวกหูกันต่อไป คนเดินถนนก็สบาย คนขับรถก็สบายดี

นครปารีสของประเทศฝรั่งเศส ชาวโลกถือกันว่าเป็นนครที่สวยงามที่สุด ความสวยงามมิใช่อยู่ว่าผู้หญิงสวย หรือมีระบำชนิดแปลกๆ งามได้ แต่ความงามของปารีสอยู่ที่ระเบียบของถนนและสิ่งก่อสร้างอย่างมีแผนผังนั่นเอง

ถ้าเรามีสนามหญ้าหน้าบ้าน และเราได้เอาใจใส่ตกแต่งบำรุงเป็นอย่างดี หญ้าขึ้นเขียวข่มเหมือนเอาพรหมสีเขียวมาปูลาดไว้ มองที่ไรก็สบายใจเมื่อนั้น สิ่งใดที่มีระเบียบ เรา

ควรเรียกสิ่งนั้นว่าสวยงามได้ ถ้าสิ่งใดขาดระเบียบสิ่งนั้นก็หมดจากความงาม ทุกคนจึงควรจัดทำอะไรให้เป็นระเบียบไว้เสมอ จะได้ช่วยกันสร้างสรรค์ความเป็นระเบียบให้เกิดแก่ชุมชน●

ในสมัยนี้ตามโรงเรียนต่างๆ ได้เริ่มกวาดล้างความเป็นระเบียบมากขึ้น เช่น แต่งสนามหน้าโรงเรียนให้งาม ปลูกไม้ดอกไม้ใบชนิดต่างๆ เพื่อให้เกิดความน่าดู น้ำดื่ม น้ำใช้ของนักเรียนก็ได้จัดไว้เป็นที่ๆ บางโรงเรียนยังหากกล้วยไม้ชนิดต่างๆ มาประดับไว้ด้วย สิ่งของเครื่องใช้ทุกชนิดก็ได้เก็บจัดวางไว้เป็นที่ทางอย่างมีระเบียบ การทำเช่นนี้เพื่อฝึกนิสัยของเด็กนักเรียนให้มีระเบียบนั่นเอง

พระพุทธศาสนามีหลักการแห่งความมีระเบียบอยู่มาก โดยเฉพาะในหมู่ของพระมีระเบียบรัดกุมมาก พระต้องนุ่งห่มให้ดี ต้องนั่งเดินยืนให้เรียบร้อย กฎีเสนาสนะต้องเก็บจัดเข้าช่องให้เป็นระเบียบ แม้สถานที่ถ่ายก็ต้องรักษาให้สะอาดและมีระเบียบเสมอ อันบุคคลที่มีระเบียบประจำตนนั้นย่อมเป็นคนมีใจงาม ส่วนคนที่ขาดระเบียบสำหรับตนนั้นย่อมเป็นคนใจทรามมีความมักง่ายติดเป็นนิสัย ในเมืองเรายังถือระเบียบน้อยเต็มที เป็นคนชอบตามใจตนเองกันเสียเป็นส่วนมาก ในเวลาเดินทางไปไหน เวลากินอะไรๆ จึงมักทิ้งเศษกระดาษใบกล้วยและเปลือกผลไม้เพ่นพ่านไปหมด ในขบวนรถไฟของประเทศไทย เราจะพบชานอ้อยเปลือกกล้วย เปลือกแถมมากมาย สิ่งเหล่านี้เกิดจากคนที่ไม่มีระเบียบสำหรับตนทั้งนั้น จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ชาวเราหวังความสุขความเจริญแก่ประเทศชาติ ควรสนใจในการฝึกตนให้มีระเบียบกันเสียบ้าง และการฝึกฝนในเรื่องนี้ต้องทำกันตั้งแต่เด็กๆ ไปทีเดียว แต่การสอนเด็กนั้น ผู้ใหญ่จะต้องทำตนเป็นตัวอย่างด้วย เพราะตัวอย่างเป็นคำสอนที่ดีที่สุด

เมื่อข้าพเจ้าเป็นเด็กน้อย ข้าพเจ้าไปอยู่วัดกับหลวงลุงซึ่งเป็นพระที่วัด ข้าพเจ้าได้รับบทเรียนจากท่านมาก แม้ท่านจะเป็นคนพูดแต่น้อย ท่านทำให้ดูมากและทำอย่างนั้นตลอดเวลา เข้าของเครื่องใช้ทุกอย่างจัดวางอย่างดี เช่น ถ้วยน้ำชาต้องวางให้ห่างไปทางเดียวกัน หนังสือก็ต้องวางตามใหญ่เล็กโดยลำดับ ไม่มีของใดเลยในกฎีของท่านจะวางอยู่โดยไม่เป็นระเบียบ ท่านเข้มงวดเรียบร้อย แม้ไม่มีแขกมาหาท่านๆ ก็นั่งพับเพียบเรียบร้อย หลังตรงเสมอ ในบางครั้งพวกเราซุกซนในขณะที่ท่านไม่อยู่ ไปหยิบโน่นนี่แล้ววางไว้อย่างเกะกะ หากแต่วางผิดระเบียบที่ท่านเคยวาง พอท่านกลับมาก็ดูพวกเราว่าซุกซนมาเที่ยวเล่นของตรงนี้ พวกเราเป็นเด็กไม่เข้าใจในความเป็นระเบียบของท่าน ก็นึกว่าท่านรู้ได้อย่างไรกัน เราเล่น

แล้วกว้างไว้ที่เดิมทุกอย่างแล้วแต่หาได้นึกไม่ว่าว่างไม่เป็นระเบียบจึงถูกดู พวกเราอยู่กับท่าน
นานๆนิสัยการจ้วงเป็นระเบียบก็เกิดในใจพวกเราเอง และอาศัยความสังเกตก็รู้ว่าความเป็น
ระเบียบคืออะไร แต่มารู้เอาเมื่อโตแล้ว ถึงกระนั้นความรักในความงาม ความมีระเบียบก็เกิด
มีขึ้นในใจตั้งแต่บัดนั้น ภาพของความมีระเบียบทุกอย่างเป็นภาพประทับใจเสมอ

ตามที่เคยสังเกตเด็กบางคน ชอบทำอะไรอย่างง่ายๆ เกินไป เช่นตื่นเข้าไป
โรงเรียนเช้าแต่ท้วมๆ เอาเสื้อไว้นอกกางเกง เข็มขัดห้อยพรุงพรง สมุดหนังสือหอบไป
อย่างไม่มีระเบียบ ผมนึกไม่หวั่น พนักมีได้แปรง เล็บมือก็สกปรกเกรอะไปด้วยขี้เล็บ ไป
โรงเรียนทั้งๆ ที่รุ่งริ่งอย่างนั้น ตอนเย็นกลับบ้านถอดเสื้อโยนไว้ตามยถากรรมหนังสือก็ขว้าง
ทิ้งตามชอบใจ คว่ำของเล่นได้ก็กระโดดไปเลย นึกก็ไม่คิดอาบ พอถึงเวลาอาหารมารดาคต้อง
ตะโกนหา มาถึงกับรับประทานอย่างตะกรุมตะกราม โดยมีได้ล้างเนื้อโคลที่เปื้อนตัวเลย ถึง
เวลานอนก็นอนเอาอย่างนั้นเอง ถ้ามีการบ้านก็มีได้ทำเพราะมัวไปเล่นเสีย ตื่นเช้ารีบทำ
อย่างผิดๆ ถูกๆ รีบไปโรงเรียน บางทีก็ไปโรงเรียนสายด้วยซ้ำไป

เด็กบางคนจวนวิชาที่ตนเรียนอย่างเปะปะปนกันลงไปโน้มน้อมเล่นโน้มน้อมน้อย
ไม่มีระเบียบเสียเลย สมุดหนังสือก็ฉีกขาดสกปรกด้วยภาพเขียนประเภทต่าง ๆ ที่มีชุกชุม
ของตนจะเขียนลงไปได้ กลับบ้านก็วางเกะกะหาไม่พบ ก็พาลรีพาลขวาง หาวาคนนั้นคนนั้น
เอาของตนไป ตนทำผิดแต่ไม่รู้ว่ามีผิดเลย

เด็กแบบที่กล่าวมานี้เป็นเด็กขาดระเบียบ เขาได้ถูกปล่อยตัวให้เป็นคนไร้ระเบียบ
มาแต่เด็กๆ เมื่อโตขึ้นก็เป็นคนรุ่มร่ามรุงรังเต็มที ถ้าเขาทำงานที่ได้ก็ทำงานอย่างลวกๆ เป็น
คนสุกเอาเผากิน ทำงานไม่ก้าวหน้า ถึงเวลาควรทำงานไม่ทำงานที่ควรทำก่อนกลับทำทีหลัง
ครั้งถูกเร่งเข้าก็ทำอย่างเร่งรีบ เสร็จลงอย่างบกพร่องไม่เรียบร้อย ถ้าถูกดูถูกว่าก็หาว่าแค้น
ครัดเกินไปคอยแต่ดูจนไม่มีเวลาหายใจ ตัวเป็นคนผิดกลับไม่รู้ผิด ขอท่านลองคิดดูบ้างเถิด

ถ้าหากว่าในวงงานใหญ่ๆ มีกิจการอย่างกว้างขวาง มีคนประเภทนี้อยู่มางานนั้น
จะลุล่วงไปได้หรือไม่ ในบ้านเมืองที่มีคนผู้ไม่มีระเบียบทางใจ แต่มีความอยากเป็นใหญ่เป็น
โตเพื่อครอบงำผลประโยชน์ใส่ตน เข้ามาปกครองเมือง บ้านเมืองก็ขาดความเป็นระเบียบ
ขาดความเที่ยงธรรมหน้าที่การงานก็เหลวไหล ความเจริญของบ้านเมืองย่อมไม่เกิดจากบุคคล

ผู้ไร้ระเบียบอย่างนี้ ชาวต่างชาติมาเห็นเข้าก็จะดูหมิ่นว่าคนชาตินี้เป็นคนไร้ระเบียบน่าขายหน้าเหลือเกิน

ชาวไทยเราทั่วๆ ไป ขอโทษเถิดที่จะว่ากล่าวว่าย้อยหย่อนหรือไม่มีการอบรมตน อบรมลูกหลานให้เป็นคนมีระเบียบ บ้านเมืองไทยจึงเต็มไปด้วยสิ่งสกปรกนานาประการ บางที่เราอาจจะไม่เกิดความรู้สึกในเรื่องนี้ เหมือนหนอนที่เกิดในสิ่งสกปรกย่อมไม่รู้สึกรังเกียจต่อสิ่งสกปรกนั้นใดนั้น แต่ถ้าได้ไปเที่ยวในต่างประเทศที่มีระเบียบแล้วกลับมาดูความเป็นไปในบ้านเมืองของเรา เราก็จะมองไม่เห็นความไม่เป็นระเบียบในตัวเราได้อย่างชัดเจน บ้านของพวกเขาอาจจะรกเถะกะ นึกจะวางอะไรที่ไหนก็วางได้ตามชอบใจ นึกจะกินตรงไหนก็กินกันอย่างพอใจ นึกจะแต่งกายอย่างไรก็แต่งตามชอบใจ แม้แต่มีเสื้อชั้นในตัวเดียว หรือชุดวันเกิดก็ยังออกไปเดินอวดกลั้มกลางถนนได้ สุภาพสตรีบางคนนั่งทางเกวียนมาชอตร์แบบนักผจญวิ้วในสเปนใช้ไปวัดก็ได้แล้ว ถ้าเราดูสิ่งก่อสร้างใหญ่ๆ ในบ้านเราก็กังขาความเป็นระเบียบอยู่มาก

คนไทยเรามีปกติชอบความมีเสรีภาพ ชอบทำอะไรตามชอบใจของตนเองเสมอ ใครๆ ก็ชอบเสรีภาพด้วยกันทั้งนั้น โดยเฉพาะการอบรมเด็กเรามากก็ต่อหลังว่า อย่าไปกักกันความเติบโตของความคิดทางสมองของเด็ก ปลอ่ยให้เขาได้มีเสรีในทางความคิดกันอย่างเต็มที่ ข้าพเจ้าก็มีความคิดแบบนี้เหมือนกัน แต่มาคิดได้ว่าทุกอย่างต้องมีขอบเขต ถ้าไม่มีขอบเขตก็จะออกนอกวงไป จะเสียในภายหลัง ฉะนั้นจะต้องมีการจำกัดวงของเสรีภาพไว้บ้าง อย่าปลอ่ยกันจนกลายเป็นที่ไม่มีหลัก เพราะปกติของใจคนนั้นมีสภาพวิ่งไปตลอดเวลา หากไม่มีการบังคับไว้บ้างก็คงไปกันมากจนอาจเสียคนไปได้ จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องมีระเบียบไว้กล่อมเกลาใจของคนให้เคยชินกับการถูกกักไว้ในกรอบเสียบ้าง มิฉะนั้นเขาจะลำบากใจเมื่อเขาโตขึ้นและต้องอยู่ในระเบียบเช่น กฎหมาย และขนบธรรมเนียมบางอย่าง เป็นต้น ขอให้จำไว้ว่าชีวิตที่ไม่มีระเบียบนั้น คือ ชีวิตอันป่าเถื่อนเยี่ยงสัตว์เดรัจฉานเท่านั้น มนุษย์คือผู้มีใจสูง เพราะมีระเบียบวินัยรักษาไว้ คนดีทั้งหลายจึงมีระเบียบสำหรับตน สำหรับครอบครัว สำหรับงาน เป็นคนมีระเบียบอยู่ตลอดเวลาตนเอง ทหารที่เดินแถวอย่างพร้อมเพรียงมีระเบียบน่าชม ถ้าเดินเขาเถะกะนอกทางก็ไม่น่าดูเลยใช่ไหม เพราะฉะนั้น ขอพ่อแม่ที่รักทั้งหลาย อย่าได้ละเลยต่อการฝึกฝนลูกของท่านให้เป็นคนมีระเบียบเป็นอันขาด อนาคตของลูกของท่านจะดีงามอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับการฝึกฝนของท่าน

นับแต่ลูกของท่านพ้นจากท้องแม่ ท่านต้องเริ่มฝึกระเบียบใหม่ให้แก่ชีวิตเขาทันที เช่นเริ่มให้เขารับประทานอาหารเป็นเวลา เมื่อโตขึ้นเข้าวัยของเด็กที่พอเล่นหัวได้แล้ว ต้องฝึกเขาให้เป็นคนมีระเบียบของการนอน คือ สอนให้นอนเป็นเวลา การพาเขาไปเดินเล่นเที่ยวเตร่นอกบ้านก็ต้องทำให้เป็นเวลา แต่งตัวเขาให้สะอาดและเหมาะสมเด็กขนาดอายุสี่ห้าขวบที่ได้รับการอบรมดีแล้วพอควร จะร้องให้ดื้อนรันทนถ้าท่านมิได้เปลี่ยนเครื่องแต่งตัวให้เขาในขณะที่พาเขาไปนอกบ้าน

เด็กที่นั่งได้แล้ว ท่านควรสอนให้เขานั่งตัวตรงโดยท่านนั่งตัวตรงให้เขาดูเป็นตัวอย่างเสมอ เวลาบ่อนอาหารก็ควรมีผ้ากันเปื้อนผูกคอ มีผ้าเช็ดปาก บ่อนอาหารอย่าให้เลอะเทอะมูมมาม ถ้าเปื้อนต้องสอนให้เขาใช้ผ้าเช็ดปากเป็น ถ้าเขารับประทานได้เองแล้วต้องสอนให้เขาใช้ช้อนช้อมเป็น ให้กินอย่างมีระเบียบเรียบร้อย ถ้ากินร่วมกันหลายคนต้องฝึกให้เขามีช้อนกลาง ใช้ช้อนกลางเป็นให้เขาเข้าใจว่าช้อนที่เข้าปากแล้วเอาไปตักแกงเป็นสิ่งที่สกปรก

การถ่ายทอดจรรยาวัธควรฝึกให้ถ่ายเป็นเวลา พอถึงเวลาก็บอกให้นั่งกระโดน เรื่องการกินเป็นเวลาอย่างใดเรื่องการถ่ายก็เป็นเวลาอย่างนั้น

ถ้าเขาไปโรงเรียนได้แล้ว โปรดเอาใจใส่ให้มากเป็นพิเศษ สอนให้เขาเก็บเสื้อผ้าเครื่องเขียน ของเล่นของเขาให้เป็นระเบียบให้อ่านเขียนตามเวลา กวดขันให้ทำการบ้านให้เรียบร้อย สมุดหนังสือ ดินสอ ปากกา ของใช้ต้องให้อยู่ในภาวะที่สะอาดและเรียบร้อยเสมอ การไปโรงเรียนก็ต้องให้ไปตามเวลา กลับบ้านตามเวลา เล่นกีฬาเป็นเวลา กลับถึงบ้านต้องพบกับท่านก่อน แล้วตรวจดูสิ่งของเสื้อผ้าว่าเรียบร้อยไหม บอกให้เขาจัดเก็บเป็นที่เก็บทางจึงให้อาบน้ำ รับประทานอาหารว่างเล็กน้อยก่อนอาหาร ท่านต้องถือว่าเป็นหน้าที่จะต้องตรวจตราดูแลทุกสิ่งทุกอย่างให้มีระเบียบเรียบร้อยเสมอ เพราะความมีระเบียบของเด็กๆ ที่แหละจะสร้างระเบียบในผู้ใหญ่ต่อไป

คนไทยทั้งชาติจะมีระเบียบเรียบร้อยได้ ก็โดยพ่อแม่ทุกคน ได้ช่วยกันฝึกสอนให้เด็กมีระเบียบไปแต่เริ่มต้น จึงขอฝากท่านพ่อแม่ไว้ด้วยเถิด

ฝึกลูกอย่าให้เป็นเด็กมั่งได้ ให้รู้จักเคารพในสิทธิ

ท่านพ่อแม่ที่รักทั้งหลาย

ธรรมะทางพุทธศาสนา สอนถึงเรื่องการแก้ไขความทุกข์เป็นเรื่องสำคัญที่สุด เพราะความทุกข์เป็นปัญหาเฉพาะหน้าที่ทุกคนได้พบปะอยู่เสมอ เมื่อมีทุกข์ก็อยากให้พ้นทุกข์นั้นไป แต่บางคนก็แก้ทุกข์มิได้ บางคนก็แก้ตามทุกข์ได้ การแก้ได้หรือมิได้นั้นอยู่ที่การรู้หรือไม่รู้เป็นเรื่องสำคัญ ผู้ใดมารู้ตัวว่าอะไรเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ และละเหตุอันนั้นเสีย ความทุกข์ของผู้คนย่อมหายไป

ก็อะไรเล่าเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์แก่ชาวโลกตามหลักธรรมบอกไว้ชัดเจนว่า ความอยากเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ขึ้นในชีวิต สัตว์โลกทุกชนิดย่อมมีความอยากด้วยกันทั้งนั้น มากหรือน้อยสุดแล้วแต่เหตุการณ์อันเกิดมีขึ้นแก่เขา

เด็ก ๆ พอเกิดออกมาจากท้องของแม่ ก็มีความอยากแล้ว เขาอยากกินนมอันเป็นอาหารหล่อเลี้ยงร่างกาย อยากอยู่ในอ้อมแขนอันอบอุ่นของมารดา โตขึ้นมาหน่อยก็อยากได้ของเล่น อยากได้เสื้อผ้าสำหรับปกปิดร่างกายของเขา เขาได้พบเห็นสิ่งใดแปลก ๆ บางทีก็มีความอยากได้ เด็กบางคนมีความอยากได้รุนแรงมาก ถ้าไม่ได้ดังใจก็เกิดอาการโกรธ ร้องไห้จ้า ที่เดียว บางคนหนักไปกว่านั้น คือโกรธเพราะไม่ได้ ก็เอาหัวชนฝา ร้องดิ้นเป็นการใหญ่ เมื่อถูกขัดใจในสิ่งที่ตนต้องการ เมื่อโตขึ้นความอยากอาจรุนแรงขึ้นจนกลายเป็นนิสัยมั่งได้ เห็นอะไรก็อยากจะได้เสียเรื่อยไป

คนผู้ใหญ่บางคนมีอายุมาก มีอำนาจวาสนาบ้าง ทำงานในหน้าที่สำคัญแล้ว ก็ยังควบคุมตัวเองให้มีความยั้งคิด ไม่ได้เวลาไปเที่ยวตามสถานที่ใด ๆ ก็มักหาอุบายเอาของที่ตนพอใจไปเสมอ เช่นไปพบพระพุทธรูปงาม ๆ ตามวัดก็มักใช้อำนาจเอาไปเป็นของตนเสียบ้าง เข้าไปตามร้านตลาดก็พุดชมของนั้นของนี้ในเชิงเลียบเคียง เจ้าของรู้ใจก็จัดส่งไปให้พร้อมด้วย

การที่อยู่ในใจเขา คนประเภทนี้เรียกว่าเป็นคนมักได้ บางคนสบหูรีไม่มีไม้ขีดไฟ ต้องขอเพื่อนใช้ พอใช้แล้วก็ทำลิ้มใส่กระเป๋าทนไปเสีย แบบนี้ก็ทำความรำคาญใจให้แก่เพื่อนฝูงมิใช่น้อย แต่ในบางครั้งเพื่อนไม่ว่าเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องเล็ก ไม่อยากหาเรื่องโต้เถียงกัน

นิสัยมักได้เป็นนิสัยที่ไม่ดี เกิดแก่ผู้ใดแล้ว ต่อไปก็จะกลายเป็นคนมีปกติเห็นแก่ตัว ขาดความเอื้อเฟื้อในผู้อื่น นานๆ เข้าก็ไม่มีใครอยากคบค้าสมาคมด้วย ความเป็นอยู่ของตนก็อยู่ในสภาพที่ลำบาก เป็นเรื่องที่บิดามารดาควรเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพื่อแก้ไขนิสัยมักได้ของลูกให้หายไป เพราะนิสัยใจคอในสิ่งที่ตนพึงมีพึงได้ให้เกิดขึ้นแทน นิสัยอย่างนี้เกิดขึ้นแก่เด็กเพราะเหตุอะไรเล่า ขอบอกว่ามันเกิดขึ้นเอง ไม่ต้องมีใครมาเตือนสอนกันดอกเพราะเชื้อของความอยากรู้อยู่ในใจของทุกคนแล้ว เมื่อใดที่เด็กเกิดความสนใจในสิ่งใดมาก จนเกิดความทึ่งในสิ่งนั้นความปรารถนาก็เกิดขึ้น ดังคำที่ว่า ความคิดมากเป็นเหตุให้เกิดความอยากรู้อย่างไรก็ตาม เด็กๆ เลยแม้ผู้ใหญ่เราก็มีโรคแบบนี้อยู่เหมือนกัน สิ่งของบางอย่างไม่น่าพึงพอใจเลย แต่อาศัยการเพ่งมองมากเกินไปก็เกิดความพอใจขึ้นได้ ผู้หญิงที่รูปร่างไม่งาม ผู้ชายมองบ่อยๆ ก็เห็นว่าหล่อขึ้นก็เข้าที่เหมือนกัน นี่เป็นเหตุประการหนึ่ง

เด็ก ๆ ทั่วไปยังไม่มีความคิดในทางเหตุผลที่จะทำความเข้าใจในเรื่องเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความคิดถึงเรื่องเขายังไม่เกิด เขาคิดแต่เพียงว่าฉันก่อน คนอื่นที่หลังนี้เป็นเหตุผลประการที่สอง

ประการที่สามพวกเด็กๆ ส่วนมากขาดความเข้าใจในเรื่อง “ความเป็นของเขาของเรา” คิดแต่เพียงง่าย ๆ ว่าของนั้นน่ารัก และเกิดอยากได้เท่านั้นเอง ท่านลองสังเกตดูก็พอจะเห็นได้ เด็กน้อยที่ยังไม่เคยเสีย พอเห็นอะไรที่เขาไม่เคยเห็นก็อยากจับต้อง อยากชิมลองว่ามันเป็นอย่างไร ปกติของเด็กแม้มูลไก่ก็ยังกินได้ เพราะความไม่รู้ความอยากรู้อยากลองมีมากกว่าเหตุผล พอพบเข้าก็ทนจะเอาให้ได้ ไม่ว่าของนั้นจะเป็นของใคร หนูจะเอาเท่านั้น ถ้าไม่ให้หนูก็จะเอาชนะด้วยการร้องไห้ พระพุทธองค์ตรัสว่า เด็กมีการร้องไห้เป็นกำลังสำคัญ การที่เขาทำเช่นนั้นก็เป็นเพราะเขายังไม่เข้าใจถึง ความเป็นของเขาของเรา ความทึ่งความสนใจมีกำลังสูงกว่าจึงทำอย่างนั้น ฝ่ายพ่อแม่ถ้าหากเป็นคนมีนิสัยมักได้อยู่ด้วย ก็อาจเอาของสิ่งนั้นให้แก่ลูกทันที การกระทำแบบนี้ของพ่อแม่เป็นการส่งเสริมให้ลูกมีนิสัยมักได้ และนิสัย

นี้อาจติดตัวไปจนกระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่ก็ได้ จึงเป็นเรื่องที่พ่อแม่ควรระมัดระวัง อย่าทำสิ่งใดในทางส่งเสริมให้ลูกของท่านมีราคาน้อยลงไป

วิธีแก้ในขั้นนี้ก็คือ อย่าส่งสารลูกของท่านในทางที่ไม่ควร ถ้าลูกอยากได้สิ่งใดแต่สิ่งนั้นมีใช้สิ่งอื่นลูกพึงมีพึงได้ จงพยายามนำของนั้นไปเสีย แม้ว่าลูกจะร้องไห้แม่พ่อก็ต้องทำใจแข็งไว้หน่อย อคติหนูถูกร้องให้ดีกว่าใจอ่อนทำให้ลูกของท่านต้องเสียคนไป และจงเรียนรู้ไว้ด้วยว่า สิ่งใดเป็นของแปลกสำหรับลูกๆ เห็นแล้วก็อยากได้ ขออย่าได้นำสิ่งนั้นมาสู่สายตาของลูกเป็นอันขาด เพราะวัตถุอันเป็นสิ่งล่อตา ย่อมล่อใจของเด็กเสมอ พ่อแม่จึงควรระวังหาทางป้องกันได้ไม่ยากนัก นี่เป็นวิธีสำหรับเด็กที่พูดกันไม่เข้าใจ

ถ้าหากเด็กของท่านเข้าใจภาษาแล้ว พูดกันได้ดีแล้ว ก็จงอธิบายให้เขาเข้าใจว่าของนั้นคืออะไร ควรเล่นหรือไม่ควรเล่น เป็นอันตรายแก่ผู้เล่นขนาดไหน หรือว่าของนั้นเป็นของผู้อื่นเขา เขาได้มาด้วยการซื้อหามา มิใช่ได้มาเปล่าๆ และกว่าจะได้มาก็ต้องใช้ความพยายามอย่างมาก อาบเหงื่อต่างน้ำ ใครทำงานก็ควรได้รับผลของงาน ทำมากได้มาก ทำน้อยได้น้อย ผู้ไม่ทำก็ไม่ควรมีสิทธิจะได้ ของนั้นหนูอยู่เปล่าๆ ไม่ได้ทำอะไรจะไปแตะต้องของเขาคงควรไม่ การไปถือเอาของๆ ผู้อื่นโดยมิได้รับความยินยอมจากเจ้าของเป็นการผิดมาก หนูจะถูกเรียกว่าเป็นคนไม่ดี หนูอยากเป็นคนชั่วไหม เด็กคงตอบว่าไม่อยากเป็น หรือจะพูดอธิบายให้เขาเข้าใจถึงความเป็นเจ้าของๆ ทุกสิ่งที่ตนหามาได้ เช่น หนูคนหนึ่งมีของเล่นเช่นลูกยางเป็นต้น ลองถามเขาว่าหนูรักลูกยางนี้ไหม? เด็กคงตอบว่ารัก ถ้าใครมาแย่งเอาของๆ หนูไป หนูจะมีความพอใจไหม? เด็กคงตอบว่าไม่พอใจและโกรธเขาผู้มาแย่งเอาไปนั้น ถ้าเขามาเล่นโดยมิได้บอกให้หนูทราบ หนูจะพอใจไหม? เด็กก็คงตอบว่าไม่พอใจในการกระทำเช่นนั้น เรื่องของหนูเป็นอย่างใด ผู้อื่นก็เป็นเช่นนั้น

คนเราทุกคนมีใจรัก และหวงแหนของๆ ตนเสมอ ถ้าหนูไปเอาของเขาๆ ก็โกรธไปเล่นของเขาๆ ก็ไม่พอใจ เพราะเขารักของๆ เขา หนูจึงควรเคารพในความเป็นเจ้าของๆ เขาเสมอ จะทำอะไรให้ถามตัวเองเสียก่อนว่า ถ้าเขาทำกับเราเช่นนี้บ้างเราก็คงไม่ชอบใจ สิ่งใดที่ตนไม่ชอบใจ คนอื่นก็ไม่ชอบใจ ถ้าหากสอนเขาอย่างนี้ทีละน้อยๆ ด้วยถ้อยคำง่ายๆ ทำให้เด็กเข้าใจความหมายขึ้นโดยลำดับ ความมักได้ในสิ่งของๆ ผู้อื่นก็จะจางหายไปและจะกลายเป็นเด็กมีเหตุผลในทางดีทางชอบ

อีกประการหนึ่ง จงสอนให้เด็กเข้าใจว่า สิ่งใดที่ตนปรารถนาจะมีจะได้นั้น ต้องมี
ต้องได้โดยการทำความดี ทพยสมบัติมีอยู่พร้อม รอคอยคนดีคนชยันอยู่เสมอ แต่ถ้าใคร
เกียจคร้าน คนนั้นย่อมหาทรัพย์ไม่ได้ ในขณะที่ลูกยังเป็นเด็กอยู่กับพ่อแม่ ถ้าลูกอยากได้
อะไร มีทางทำได้โดยประพฤติตนเป็นคนเรียบร้อย อ่อนน้อม เชื่อฟังคำสั่งคำเตือนของพ่อแม่
เสมอ พ่อแม่รักคนที่ทำดีและคนทำดีย่อมได้รับรางวัลที่น่าพอใจในวันข้างหน้า ถ้าลูกทำ
ความดีตามที่พ่อแม่สอนแล้ว รางวัลเกิดเอง พระพุทธเจ้าสอนว่า คนทำดีย่อมเจริญด้วยลาภ
ผล จึงขอให้ลูกจงอดทน จงมีใจเย็น อย่าทำใจร้อน คนใจร้อนเผาตนเองไม่มีความเจริญ
ก้าวหน้าดอก แต่คนใจเย็นย่อมชนะเสมอ ใคร ๆ เขาคิดลูกว่าเป็นลูกคนขี้มักได้ไม่ได้ดอก ถ้า
หากลูกของพ่อ—แม่เป็นคนใจเย็น บังคับตนเองให้ดำรงตนอยู่ในทางของพระเสมอ ถ้าท่าน
พ่อดีสอนสอนเขาอย่างนี้ ท่านก็มีหวังในความก้าวหน้าของลูกท่านได้เสมอ จึงขอเตือนให้ท่าน
ทำกันสักหน่อยเถิด

ทำไมข้าพเจ้าจึงย้ำเตือนท่านอย่างนี้ ก็เพราะข้าพเจ้ามองเห็นความบกพร่องของเด็ก
อยู่มาก เด็กของเราส่วนมากไม่ค่อยเคารพในกรรมสิทธิของเราของเขา ไม่ค่อยมีความเข้าใจ
ในคำว่าของฉัน—ของท่าน—ของส่วนรวม กลายเป็นคนมักง่ายมักได้เสมอ ถ้าเขาไปเที่ยวเตร่
ที่ไหน เขาได้พบของอะไรที่ควรกินได้ก็กินทันที โดยมีได้คิดว่าของนั้นเป็นเจ้าของหวงแหนอยู่
และการถือเอาโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของนั้นเป็นการกระทำที่ผิด เด็กไม่รู้จึงทำ พ่อแม่มี
ได้กล่าวสอนกล่าวเตือนเขา จึงไม่รู้นิสัยมักง่ายมักได้นี้จะทำให้เขาลำบากในกาลต่อไป จึงใคร่
ขอเตือนพ่อแม่ทั้งหลายผู้มีความรักลูกของท่านอยากเห็นอนาคตของลูกท่านมีความแจ่มใส จงได้
ช่วยกล่าวสอนกล่าวเตือน ให้เขาได้รับรู้ไว้เถิด เป็นการช่วยกันป้องกันมิให้อาชญากรเกิดเพิ่ม
มากขึ้นในเมืองไทย จักว่าเป็นมหากุศลประเภทหนึ่ง ที่พ่อแม่ควรจะช่วยกันให้มากให้ดีเป็น
พิเศษ

ในการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องสิทธิของความเป็นเจ้าของนี้ มิใช่แต่เพียงสอนเด็กให้รู้
จักเคารพต่อสิทธิของผู้อื่นเท่านั้น แม้ผู้ใหญ่ก็ต้องมีความเคารพในสิทธิของเด็ก ๆ ด้วย เราจะ
สอนเขาด้วยเรื่องใด ตัวเราจะต้องปฏิบัติในเรื่องนั้นให้เป็นตัวอย่างแก่เด็กด้วยเสมอ ถ้าเพียง
แต่สอนตนเองมิได้ปฏิบัติยังไม่ดีแท้ จึงขอให้ระวังกันสักหน่อย เช่นว่าของสิ่งใดท่านได้ยก
ให้เขาแล้วก็จงถือว่าของนั้นเป็นกรรมสิทธิของเขา ต้องเคารพในกรรมสิทธิของเขาบ้าง อย่า

ได้ไปล่องลำกาเก็นของเขาเป็นอันขาด ถ้าจำเป็นจะเอามาใช้ต้องบอกขออนุญาตจากเขาก่อน การได้รับความยินยอมก่อนเป็นมรรยาทที่ดี เด็กก็มีความภูมิใจ และเกิดความรู้สึกว่า พ่อ-แม่ของตนทำถูกโดยประพฤติดชอบในสิ่งที่สอนให้คนอื่นกระทำ ขอย้ำได้ถือว่ามีพ่อ แม่เขาจะหยิบจะถืออะไร ก็เอาได้ตามใจชอบเพราะบ้านนี้เป็นของฉัน การใช้อำนาจครอบคลุม แบบนี้ทำให้เด็กเข้าใจความหมายของคำว่า ของเขาของเราเขาไปหมด ผลที่สุดก็กลายเป็นคน ไม่รู้จักสิทธิ ชอบทำการล่วงเกินสิทธิของเขาคือ โต้ขึ้นอาจกลายเป็นโจรที่वलันฆ่าประชาชน ก็ได้ จึงเป็นเรื่องที่พ่อแม่จะต้องระมัดระวังให้ดีเป็นพิเศษ และโปรดอย่าลืมสอนเขาให้เข้าใจ ถึงผลของการประพฤติดุจริตศีลธรรม ในเมื่อเขามีความรู้พอที่จะรับได้แล้ว ขอย้ำได้นึกว่า โต้ขึ้นแล้วมันก็รู้อะไรได้เองเลย การปล่อยให้เด็กรู้เอาเองนั้นมักเป็นภัยแก่เด็กเสมอ

นอกจากของส่วนตัวบุคคลแล้ว ยังมีอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญเหมือนกัน คือของส่วน รวมหรือของกลาง ทุกบ้านเมืองมีสมบัติที่เป็นของกลางของชาติ เช่นสวนสาธารณะ สนาม เด็กเล่น วัดวาอารามอันเป็นสถานที่ฝึกฝนทางใจ สถานที่และสิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ทุกคนมีสิทธิ จะเข้าไปใช้เพื่อหาความสำราญใจ เมื่อทุกคนมีสิทธิในการใช้ ทุกคนก็ต้องมีสิทธิในการช่วยกัน รักษาให้อยู่ในสภาพเดิมของมันเสมอ เช่น ดอกไม้ในสวนสาธารณะใครจะมาเก็บเอาไปเป็น ของส่วนตัวย่อมไม่ควร คนใดทำเช่นนั้นก็กลายเป็นคนเห็นแก่ตัวไป เอาแต่ความสุขส่วนตัว มิได้คำนึงถึงความสุขส่วนรวม เป็นคนมักได้ในเรื่องไม่ควรจะได้ เป็นการกระทำที่ไม่ดีประการ หนึ่ง เด็กๆเข้าไปเที่ยวตามสวน ตามวัด บางทีก็ซุกซนทำลายของให้เสียหาย ก่อนที่จะพา เด็กไปสู่สถานที่ใดควรที่พ่อแม่จะทำความเข้าใจกับเด็กเสียก่อน ว่าสถานที่นั้นเป็นอะไร เด็ก ควรจะปฏิบัติตนอย่างไรกันบ้าง เด็กถ้าเข้าใจเรื่องแล้วมักจะไม่น่าฝ่าฝืนกระทำ

แม้เรื่องภายในบ้านก็ควรจะบอกให้เด็กได้ทราบ ว่า สิ่งใดเด็กจะถือเอาได้โดยมิต้อง บอกใคร ถือเอาได้แค่ไหนเพียงใดเป็นเรื่องที่ต้องบอกให้เด็กรู้เสมอสิ่งใดเป็นของที่เด็กไม่ ควรถือเอา ไม่ควรแตะต้องกับบอกเขา มิใช่เพียงแต่บอกให้ทราบเท่านั้น แต่ต้องแจ้งเหตุผล ให้เขาเข้าใจด้วยว่าเป็นอย่างไร เราต้องการทำคนให้ฉลาด ให้เข้าใจทุกอย่างที่ควรจะต้องเข้าใจ ตามความเป็นจริง พ่อแม่จึงต้องทำตนเป็นครูที่ดีของเด็ก บอกให้เด็กทราบทุกสิ่งทุกอย่างตาม ที่เหมาะที่ควรเสมอ เด็กก็จะเข้าใจความหมายของชีวิตภายในบ้าน บนถนน ในสถานที่ต่างๆ อันตนจะพึงปฏิบัติอย่างถูกต้องตามที่จริง

ขอพ่อแม่ทั้งหลาย อย่าได้เพิกเฉยต่องานนี้เป็นอันขาด ท่านมิได้มีหน้าที่สร้างคน
ออกมาเท่านั้น แต่ท่านต้องทำหน้าที่อบรมสั่งสอน ให้คนที่ท่านบ่มออกมาเป็นคนดีมีประโยชน์
แก่โลกด้วย ท่านจะภูมิใจว่าท่านได้ทำหน้าที่ของท่านในฐานะผู้ให้เกิด ผู้สั่งสอนอบรมอย่าง
สมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว ลูกของท่านก็จะภูมิใจว่าได้มีพ่อแม่ที่ดี

โลกที่รู้จักให้เกียรติ ตามความจริง
และรู้เคารพในสิทธิของกันและกันนั้นๆ
โลกนี้ น่าอภิมรณยิ่งนัก

เด็กคือสมบัติ อันมีค่าของชาติ
ความดีของลูก คือความสุขของพ่อแม่
เด็กดี พึงช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติของชาติ

ฝึกลูกอย่าให้เป็นเด็กเห็นแก่ตัวให้รู้จักเสียสละ

ท่านพ่อแม่ ที่รักทั้งหลาย

เมื่อวันเสาร์ก่อนได้พูดถึงความมั่งคั่งของเด็ก ในเรื่องอะไร แล้วในบทนั้นได้แสดงให้เห็นถึงเรื่องเด็กเป็นคนขี้มักได้เพราะอะไร และบอกถึงวิธีแก้ไขอย่างไรไว้พร้อมแล้ว หวังว่าท่านพ่อแม่ที่รักทั้งหลายคงจะจำได้อ่านและนำไปพิจารณาหาทางแก้ไขต่อไป

ในวันนี้จะพูดถึงเรื่อง ความเห็นแก่ตัวต่อไปเพราะความเห็นแก่ตัวทำให้เกิดอะไรๆ หลายอย่างอันเป็นไปในทางที่ชั่วร้าย ในทางพุทธศาสนาสอนให้เราเข้าใจว่า ความเห็นแก่ตัวเป็นมูลฐานของความชั่วทุกชนิด คนเห็นแก่ตัวจัดจกเป็นคนทำตนและสังคมให้เดือดร้อนเสมอ พระพุทธองค์จึงสอนหลักก่อนนัตตาอันกล่าวถึงเรื่องไม่มีตัวตนที่พึงยึดถือเอาว่าเป็นเราเป็นเขาเพื่อทำลายความเห็นชนิดนี้มีตัวออกให้หมด จะได้ไม่มีความยึดถือในอะไรๆ ให้มากเกินไป และความติดความยึดมั่นนั้นเป็นบ่อเกิดของทุกข์โดยแท้

เด็ก ๆ แม้ยังไม่รู้เดียงสา ก็มีความคิดในทางตัวตนแล้ว เขานึกว่าเขาเป็นมาก่อนแล้วก็ยึดถือสิ่งที่อยู่ใกล้ ๆ ตัวของเขา เช่นพ่อแม่ ตลอดจนถึงของกินของเล่นอันมีค่าขึ้นแก่เขา ไม่ยอมให้ใครมาแบ่งแยกของนั้น ๆ ไปจากเขาเป็นอันขาด สัญชาติญาณแห่งการสะสมทรัพย์สมบัติ จะปรากฏออกมาเป็นรูปห่วงแหนทรัพย์สมบัติที่ตนมีตนได้และพอรู้จักว่าตัวของตัวเป็นใครแล้ว ก็ยังเพิ่มความยึดถือมากขึ้นในแง่ของความถือตัวถือตนต่าง ๆ นานา ท่านจะเห็นว่าเด็กอายุน้อย ๆ จะร้องไห้ทันทีในเมื่อใครมาแย่งเอาของ ๆ ตัวไปเสีย ถ้าจำเป็นจะต้องเอาไปพ่อแม่ก็ต้องปลอบหรือบางทีต้องชู้กันแทบแย่งจึงจะเอาของนั้นไปได้ ถ้าพ่อแม่เป็นคนใจอ่อน ไม่แข็งใจฝืนความรู้สึกของเด็กในทางที่จะทำเด็กให้ดีขึ้น ปล่อยตามความพอใจของเขา เด็กน้อยก็จะได้ใจเลิกลงไปในทางที่เสียหายได้ง่าย มารดาบิดาเป็นผู้สนับสนุนในทางที่เสียก็มีอยู่ไม่น้อย เพราะปกติของพ่อแม่ก็มีความรักลูกความรักที่ท่วมท้นใจของแม่พ่อนี้แหละ บิดาบังปัญหาและเหตุผลหมดเลยไม่รู้ว่าจะอะไรถูกอะไรผิด อะไรควรหรือไม่ควร จึงเป็นเรื่องที่ต้องระวังกันไว้สักหน่อยเพื่อจะได้สอนลูกของท่านให้เดินในทางที่ถูกที่ควรต่อไป

เรื่องสอนเด็กมิให้เห็นแก่ตัวนี้ ทำได้แม่แก่เด็กเล็ก ๆ เช่นในเวลาเขามีของกินของใช้แม่ควรแบ่งของนั้นให้เด็กอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เขาบ้าง ทำให้เด็กได้มองเห็นการกระทำในรูปของการ “แบ่งปันของ” ที่ตนมีอยู่เพื่อผู้อื่นบ้าง และในบางครั้งตนก็ได้รับแบ่งจากผู้อื่นตอบแทน เช่นเดียวกัน การกระทำในรูปนี้ทำให้เกิดความคิดขึ้นในใจของเด็กว่า เราอยู่ร่วมกับคนอื่น ต้องมีการให้การแบ่งกันบ้างจึงจะดี ผู้ใหญ่เองเวลาที่มีของกินของใช้อะไรก็แบ่งให้กันกินแม่คนละเล็กน้อยก็เป็นทางสร้างนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนอื่น เป็นทางช่วยเด็กให้มองเห็นแง่ดีได้ประการหนึ่งเหมือนกัน

เมื่อลูกของท่านยังเป็นทารกไม่เตี้ยสา ท่านอาจปล่อยปะละเลยบ้างในเรื่องของเล่นคือ ปล่อยให้เขามีเขาได้ตามที่เขาต้องการในสิ่งที่เขาพึงจะมีจะได้ จนกว่าเขาจะเบื่อจะหาของใหม่ต่อไป ความจริงพ่อแม่ควรระวังอย่าป้อนของเล่นให้เด็กมากเกินไป จะทำให้เด็กเกิดอยากได้และเปลี่ยนบ่อย ๆ โตขึ้นจะมีนิสัยในทางจับจดทำอะไรก็ทำอย่างไม่จริง นำความยุ่งยากมาสู่เขาในเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่แต่ถ้าลูกโตพอรู้เตี้ยสาบ้างแล้ว เป็นวาระที่ต้องพูดทำความเข้าใจกันได้ จะปล่อยอะไรในรูปเลยตามเลยนั้นไม่สมควร จำเป็นต้องห้ามล้อกันไว้บ้าง โดยชี้แจงด้วยถ้อยคำอันอ่อนหวานว่า สิ่งนี้เป็นของหนูสิ่งนั้นมิใช่ของหนู มันเป็นของคนโน้นหนูให้เขาไปเสียเถิดคนดียอมไม่ถือเอาสิ่งของ ๆ ใครเป็นอันขาด ถ้าหนูอยากได้แม่จะหาให้หนูสักวันหนึ่งในวันหน้าและถ้าหนูมีของของหนูเองแล้ว จงเก็บรักษาไว้ให้เรียบร้อยไม่มีใครมาเอาของหนูไปตก พูดยกับเด็กอย่างนี้เขาก็พอเข้าใจเรื่องได้บ้าง

มีเรื่องที่ต้องระวังอีกอย่างคือเวลาพาเด็กไปเที่ยวบ้านญาติพี่น้อง เจ้าของบ้านใจดีเห็นเด็กน่ารักและหาของเล่นมาให้เล่นเพื่อมิให้รบกวน เด็กที่มีได้รับการอบรมในเรื่องอย่างนี้มักพอใจในของนั้น ๆ และเอาติดมือไปบ้านเสียเลย เจ้าของบ้านก็มิได้ว้าวะไร เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่เป็นเรื่องใหญ่สำหรับอนาคตของเด็กเพราะการกระทำในรูปนี้ เป็นการสร้างเสริมความเห็นแก่ตัวของเด็กทำให้เด็กมีนิสัยเสียได้ในภายหลัง ขออย่าได้มีความเอื้อเฟื้อแก่เด็ก ๆ ในรูปนี้เลย ความเป็นคนมีน้ำใจดีของผู้ใหญ่ในบางเรื่องทำคนให้เสียได้เหมือนกัน ผู้มีใจดีจึงควรนึกถึงเหตุผล กาลเทศะว่าอะไรควรหรือไม่ควร ถ้าเห็นว่าสิ่งใดไม่ควรก็ขออย่าได้กระทำเป็นอันขาด พ่อแม่ของเด็กก็เช่นกัน ต้องบอกเด็กให้เข้าใจว่าของนี้มิใช่ของหนู เขาให้เล่นเพียงชั่วคราวเท่านั้นจะเอาไปบ้านของเราไม่ได้ เขาจะหาว่าเราเป็นคนเห็นแก่

คนมักได้แม่ในสิ่งเล็กน้อย แต่ถ้าของนั้นเป็นของขวัญสำหรับเด็กที่ใคร ๆ เขานำมาให้ด้วยความไมตรี เด็กของท่านมิได้รับกวนจะเอากิจให้เขาเถิด ให้จำหลักไว้ง่าย ๆ ว่า ความอยากอันเกิดมาจากความเห็นแก่ตนเป็นสิ่งที่ไม่ดี ถ้าเด็กแสดงอาการเช่นนั้นออกมา แม่พ่อก็ต้องหาทางกำจัดหรือป้องกันทันที เพราะอาการของความชว้นนั้นเหมือนกับไฟที่จะไหม้บ้านเรือน ถ้าใครมองเห็นก็ต้องรีบดับเสียโดยเร็ว ฉันทโน้นนั้น

ในเวลาที่ท่านทำการแจกของแก่ลูก ๆ ของท่านถ้าคอยจับตาสังเกตสักหน่อย ท่านจะทราบว่าเด็กบางคนไม่พอใจในของที่ตนได้รับแจก เขาจะชำเลื่องมองดูของผู้อื่นเสมอ ถ้าเห็นใครได้มากไปหรือได้ดีกว่าสิ่งที่ตนได้ก็จะเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ แสดงอาการไม่พอใจออกมานอกหน้าทันที หรือบางทีก็ชว้างของนั้นเสีย อย่างนี้เป็นอาการของความเห็นแก่ตัวที่แสดงออกมาในรูปของความน้อยใจ เพราะเขาคิดว่าตนควรจะได้มากกว่านี้ ดีกว่านี้ถ้าเขาได้มากได้ก่อน ได้ดีกว่าก็มักโอ้อวดกับผู้อื่นด้วยความภูมิใจ รวากับจะบอกผู้อื่นว่าคุณแม่รักฉันมากจึงให้ของดีแก่ฉันกลายเป็นยกตนข่มท่านไปอีก เป็นเรื่องเอียงไปในทางที่เสียได้ทั้งนั้น บางคราวแม่พ่อทำอย่างทีแล้วเช่นแบ่งของเป็นกอง ๆ ละเท่ากัน ให้เขาเลือกเอาตามชอบใจเขา เด็กก็จะมีอาการเอารัดเอาเปรียบกันอีกในทางเลือกเอาของไหน บางคราวสองคนไปชอบกองเดียวกันก็ต้องเถียงกัน นี่ก็เป็นนิสัยเอารัดเอาเปรียบกันนั่นเอง พ่อแม่จึงต้องใช้ความรอบคอบเป็นพิเศษในการแจกของ อย่าได้มีความลำเอียงแม้แต่น้อย เพราะความลำเอียงของท่านเมื่อนิตหน้อย ก็สร้างความร้าวฉานขึ้นในเด็กของท่านได้

เมื่อข้าพเจ้าเป็นเด็กอยู่วัด เราอยู่รวมกันหลายสิบคน ตีบ้างเสียบ้างปนกันอยู่ ในเวลาที่มีการแจกของ เช่น ผลไม้ อาจารย์ก็คำนวณดูจำนวนเด็กจำนวนของ ทารกนั้นแล้วก็จัดวางเป็นกอง ๆ เท่าจำนวนของเด็กวางเรียงเป็นแถว ต่อจากนั้นอาจารย์ก็เรียกเด็กทั้งหมดมาเข้าแถวตามลำดับไหล่ แล้วก็ให้เด็กเล็กผู้อยู่ปลายแถวเดินมาเอาของก่อน โดยลำดับขึ้นไปจนถึงหัวแถว ได้ของกันทุกคน การที่ท่านทำแบบให้เด็กเล็ก ๆ มาก่อนนั้น ต้องการจะสอนว่าเด็กใหญ่ต้องคุ้มครองเด็กเล็กเสมอ ถ้าเด็กใหญ่จะต้องเสียสละเพื่อเด็กเล็ก ๆ บางทีต้องยอมเสียสละ พวกเราอยู่ด้วยความสงบไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกันเลย นี่คือความยุติธรรมของผู้ใหญ่ในครอบครัวของพวกเขาเราคือท่านอาจารย์นั่นเอง

ในครอบครัวของท่านก็เหมือนกัน ท่านมีเด็กอยู่ในความปกครองของท่านหลาย

คน ท่านต้องให้ความเสมอภาคแก่เขา ท่านอย่าสร้างนิสัยความเห็นแก่ตัวเขาด้วยความลำเอียงของท่านเลยในเวลาจะแจกของอะไร ๆ แก่เด็ก อย่าคำนึงว่าเขาจะมีอายุแตกต่างห่างไกลกันอย่างไร จงทำการแบ่งให้แก่เขาอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้เขาเกิดความรู้สึกว่า ทุกคนในครอบครัวมีฐานะเท่าเทียมกัน เป็นลูกที่พ่อแม่รักและให้ความอุปถัมภ์เท่าเทียมกันมีสิทธิได้รับอะไร ๆ ในครอบครัวแบบเดียวกัน ไม่มีใครสำคัญกว่าใครในเรื่องได้สิ่งของที่พ่อแม่แบ่งปันให้ ความคิดที่ว่าตนสำคัญกว่าคนอื่นไม่เกิด เพราะการกระทำแบบไม่ลำเอียงของพ่อแม่ นี่เป็นวิธีที่ถูกต้องที่ขอบอันพ่อแม่ควรทำได้

ในขณะที่ลูกของท่านมีขนม หรือของกินอยู่ในมือเขา ถ้าหากมีเด็กคนอื่นมาอยู่ในที่ใกล้ ๆ กับเขา ขอบท่านได้สอนให้เขารู้อย่างแบ่งปันสิ่งนั้น ๆ แก่เด็กคนที่อยู่ใกล้บ้าง ด้วยการพูดอย่างอ่อนหวาน ให้เขาให้ด้วยความเต็มใจ อย่าไปหักหาญเอาด้วยความฉุนเฉียว เพราะเรื่องอย่างนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับใจ ต้องให้เขาทำด้วยความพอใจดีกว่าทำด้วยความกลัว การทำอะไรด้วยความกลัวนั้นมันไปได้ไม่นาน วิธีที่เพาะให้เกิดความพอใจจะทำให้จิตใจว่า เด็กบางคนเมื่อถูกขอร้องให้แบ่งปันสิ่งของก็มักไม่พอใจ เพราะความเห็นแก่ตัวมาเป็นมารขวางทางอยู่ จงหาอุบายสอนเขา ให้เขาเข้าใจว่าโลกนี้อยู่ด้วยการให้ การรัก แม่พ่อแม่มีการรักลูก ให้นมให้อาหารให้ผ้าและอะไรอีกมากแก่ลูกของแม่ ของที่แม่ให้นี้แม่รับมาจากแม่ของแม่อีกทีหนึ่ง ถ้าหากว่ารับมาแล้วแม่หวงแหนไว้ไม่แบ่งปันให้ลูก ๆ ของแม่ก็จะอยู่ไม่ได้ หน้าที่ของแม่จึงต้องทำการให้ ๆ ของแม่ทำให้ลูกมีชีวิตอยู่ต่อไปได้

คนดีเมื่อรับของอะไรจากใคร หรือมีอะไรเป็นของตัวก็ต้องแบ่งให้แก่เขาบ้าง คนเราจะอยู่คนเดียวไม่ได้ดอก ต้องอยู่กับเพื่อนฝูง ทุกคนต้องอาศัยกันอยู่ หลักอันนี้เป็นหลักที่ควรนำมาพราสอนให้เด็กได้เข้าใจ จนเขาเห็นว่าเป็นกิจควรทำ กันับว่าท่านได้เพาะนิสัยชอบแก่เด็กของท่านแล้ว จำหลักไว้ว่า เด็กที่ไม่เห็นแก่ตัวเป็นเด็กที่จะช่วยสร้างชาติไทยต่อไป แต่เด็กที่เห็นแก่ตัวนั้นแหละจะทำลายชาติไทยให้สาบสูญ ท่านอยากเห็นชาติไทยประเทศไทยเจริญหรือไม่เล่า? คำตอบมีอยู่ในใจของท่านแล้ว ไม่ต้องบอกท่านก็พอรู้ด้วยตัวของท่านเอง เสียงในใจของท่านมีอยู่โปรดคอยกำหนดฟังให้ถี่และกระทำในทางที่จะสร้างลูกหลานของท่านให้มีใจสูงส่งเถิด

เมื่อเด็กของเราเติบโตอยู่ในวัยของการศึกษาแล้ว พ่อแม่จึงพยายามอบรมใจของ

เขาให้เกิดความรู้สึกว่า ตัวเขาจะอยู่ตามลำพังผู้เดียวย่อมไม่ได้ อาหารเสิร์ฟทุกสิ่งทุกอย่างบนโต๊ะนั้น ต้องมีส่วนสัมพันธ์กัน และมาจากหลายที่หลายแห่งมารวมกันเข้าทำให้เกิดร่างกายและใจอยู่ได้ ชาวโลกทุกคนมีส่วนสัมพันธ์กัน มีความสำคัญเท่าๆกัน จงยกเรื่องภายในบ้านให้เด็กมองเห็น

ในบ้านมีพ่อแม่เป็นหัวหน้าของครอบครัว เป็นใหญ่เป็นประธานภายในบ้าน พ่อแม่ต้องเอาอกเอาใจกัน จะถือว่าใครสำคัญกว่าใครก็ได้ แต่ต้องเอาใจใส่ช่วยกันในการงานเพื่อความอยู่ของครอบครัว ลูกทุกคนในครอบครัวอยู่กับพ่อแม่ๆ ให้ความช่วยเหลือเท่าเทียมกัน ลูกทุกคนก็ต้องรักสามัคคีกัน ร่วมกันทั้งสุขและทุกข์ เอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือกันเสมอ แม่ครัวและคนกวาดขยะรดน้ำต้นไม้ก็เป็นคนสำคัญในงานที่เขาทำเท่าเทียมกัน วันไหนแม่ครัวป่วย พวกเราทั้งบ้านก็ลำบากแล้วไม่มีใครปรุงอาหารให้กิน คนกวาดขยะไม่กวาดเสียวันเดียว ชุมชนเต็มบ้านเกิดโรคร้ายไข้เจ็บ ลูกจะเห็นได้ว่าเราทุกคนอยู่ด้วยกันก็อาศัยกัน สุขความเจริญจึงเกิด ถ้าต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างเห็นแก่ความสุขส่วนตัว การช่วยเหลือกันไม่มี ลูกลองคิดถึงจะเป็นอย่างไรกัน

ที่โรงเรียนที่ลูกไปเรียน บนถนนที่ลูกเดินไปมาล้วนแต่มีมิตรคอยให้ความสะดวกแก่เราทั้งนั้น ครูช่วยสอนหนังสือทำให้ลูกฉลาด ตำรวจช่วยรักษาความสงบเรียบร้อย คอยจัดรถให้เดินถูกทาง ชื่อนำหนุข้ามถนน ล้วนแต่เป็นงานที่ทำเพื่อให้ทุกคนสบายทั้งนั้น ใครได้รับความสะดวกสบายจากใครแล้วก็ต้องช่วยทำให้แก่ผู้อื่นต่อไปบ้าง ก็จะเป็นการช่วยกันสละทุกสิ่งเพื่อกันความสละแบ่งปันกันมีวงกว้างออกไปมากเท่าใด ความสุขความสงบก็มีมากเท่านั้น

ขอท่านพ่อแม่ จงสอนลูกของท่านให้เป็นคนใจกว้างไม่เห็นแก่ตนฝ่ายเดียว ให้เขามีความเมตตาอารี ไม่เฉพาะแก่คนเท่านั้น แม้สัตว์เดรัจฉานก็ควรได้รับความเมตตาอารี ให้ความสะดวกสบายตามควร อย่าให้เห็นแก่ความสุขส่วนตัวและทำลายความสุขของผู้อื่น

เวลาไปไหนอยู่กับใคร จะหาโอกาสฝึกเขาให้เป็นคนมีน้ำใจดี เสียสละเพื่อผู้อื่นเสมอ เช่นหัดให้รู้จักหลีกเลี่ยงให้คนชรา เด็ก ให้ที่นั่งแก่คนที่ควรให้ อันเป็นแบบอย่างของคนดี ท่านทำให้ลูกของท่านเป็นคนดีได้อย่างไร จงทำเถิด อย่าช้าอยู่เลย มารร้ายจะกินลูกของท่านก่อน.

หน้าว่าง

รักลูกให้ถูกทาง

ภาค ๓

หน้าว่าง

การเพาะความสามัคคีในหมู่ลูก ๆ เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

พ่อแม่ที่รักทั้งหลาย

ในวันเสาร์ก่อนได้พูดเรื่องความเห็นแก่ตัวให้ท่านฟังไว้แล้ว ท่านคงจะมองเห็นความจริงว่า บรรดาความไม่ดีทั้งหลายของโลกนั้นมาจากความเห็นแก่ตัวเป็นส่วนใหญ่ เราทั้งหลายไม่ปรารถนาจะสร้างความไม่ดีให้มากขึ้นในโลก จึงต้องหาทางช่วยกันป้องกันและแก้ไขสูงสุดความสามารถ การสร้างอนาคตของทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ที่การสร้างเด็กเป็นสำคัญ ถ้าพ่อแม่ได้พร้อมใจกันทุกครอบครัว สร้างเสริมนิสัยของเด็กให้เป็นไปในทางที่ดีแล้ว ความสุขความเจริญย่อมเกิดขึ้นโดยมิต้องสงสัย จึงขอให้ท่านได้ใช้บทความที่ท่านได้ฟังนี้ได้เป็นประโยชน์แก่ตัวของท่านเถิด

ในวันนั้น ก็ใครจะพูดให้ท่านฟังถึงสิ่งจำเป็น อันทุกคนจะต้องมีต่อไป ท่านทั้งหลายคงจะเคยได้ยินข่าวมาบ้างว่า ครอบครัวใหญ่ ๆ หลายครอบครัว เมื่อผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวตายลง ผู้อยู่ข้างหลังเกิดแตกแยกกัน ต่างคนต่างจะแย่งเอาสมบัติอันเป็นของพ่อแม่ของตน ผลที่สุดก็ตกลงกันไม่ได้ ต้องเป็นความกันที่ศาล แม้จะได้ทรัพย์สินมาบ้างก็ต้องแบ่งให้ทนายความให้ศาลเกือบหมด เพราะเมื่อมีคนกลางเข้ามาแทรกแซงแล้ว อย่าหวังเลยที่เขากำหนดให้เปล่า ๆ เขาต้องเรียกร้องค่าตอบแทนบ้างเป็นแน่ นิทานเรื่องตาอยู่ในหนังสือเด็กเป็นตัวอย่างอันดีอยู่แล้ว ทำไมผู้อยู่ในครอบครัวเดียวกันแท้ ๆ จึงไม่มีความรักสามัคคีกันเล่า?

ได้มองดูแล้วก็มีเหตุอยู่หลายประการ เช่น ในครอบครัวนั้นมีแม่หลายคน ลูกหลายคน หากความปรองดองกันยาก แม้พ่อจะเป็นคนเดียวกัน แต่แม่ต่างกัน มักจะลงรอยกันไม่ค่อยได้ ลูกแม่เดียวกันย่อมสนิทสนมกันมากกว่า คนโบราณจึงกล่าวไว้ว่า เป็นพี่น้องคลานตามกันมา หมายถึงออกมาจากท้องเดียวกัน สายสัมพันธ์ย่อมมั่นคงกว่า แต่ต่างมารดากันแม้แต่พ่อเดียวกันก็มักเอาใจกันยาก ผู้ที่เป็นพ่อในครอบครัวจึงควรระวังในข้อนี้ อย่าเป็นคนมักมากในกาม อย่ามีเมียหลายคนเลย ลูกของท่านจะทะเลาะกัน สกปรกวงศ์ของท่านจะเสื่อมถอย สกุลใหญ่ ๆ ที่ต้องท้อหม้อชั่วแบ่งกันมาจากเหตุนี้ประการหนึ่ง

ในบางสกุลมีทรัพย์สินอย่างมหาศาล มีนา มีสวน มีตึกให้เช่า มีลูกหลายคนต่างมารคา
กัน ลูกทุกคนเก่งแย่งกัน และการแย่งกันแบบนี้ แม้มีส่วนอยู่ข้างหลังเหมือน
กัน เพราะแม่แบบนี้มีความคิดสั้น เห็นแก่ตัว มิได้เห็นแก่ส่วนรวมของสกุล ผลที่สุดทุกคน
บ้านห้ายักษ์มารเข้าหากัน แย่งทุกอย่างที่เป็นมรดกของพ่อ ผลที่สุดความเป็นปึกแผ่นหมดไป
นา สวน บ้านช่องต้องตกไปเป็นของคนอื่นหมด น่าเสียดายอย่างยิ่ง ถ้าหากลูกเหล่านั้นได้
รับการอบรมในทางที่ชอบ หันหน้าเข้าหาความสามัคคีประนีประนอมกัน ช่วยกันทำมาหากิน
โดยตั้งเป็นบริษัทหุ้นส่วน ทุกคนมีหุ้นส่วนในกิจการนั้น โดยเอามรดกที่ตนได้รับมาเป็นทุน
ทุกคนจะได้ดอกออกผลมากินมาใช้ทุกปี แต่ถ้าผู้ใดทำงานให้แก่บริษัท ย่อมมีเงิน มีรางวัล
พิเศษในเวลาสิ้นปีลง ทรัพย์สินมรดกนั้น ๆ ก็ไม่สูญหายไปทางไหน เปรียบเหมือนพ่อปลูกต้นไม้
ไว้ต้นหนึ่ง พ่อตายแล้ว ลูกคนหนึ่งเอารากไม้ไป คนหนึ่งเอาลำต้น อีกคนหนึ่งเอาใบ อีก
คนหนึ่งเอาก้านไป ต้นไม้นั้นก็ถึงแก่ความตาย เพราะแย่งกัน แต่ถ้าทุกคนคิดว่า เรารักษา
ต้นไม้ไว้ให้เจริญงอกงาม โดยการรดน้ำพรวนดิน หาปุ๋ยเพิ่มเติม เวลาจึงเป็นผลจึงจะแบ่ง
กันกิน ต้นไม้นั้นคงจะให้ผลต่อไปอีกหลายปี แต่ถ้าชวนกันแบ่งอย่างนี้กล่าวมาหาได้อะไรไม่!

หลายสกุลแล้วที่ล้มจมไปโดยวิธีการอย่างนี้กล่าวมา จึงขอให้พ่อแม่ทั้งหลายจงถือ
เอาเป็นบทเรียนกันเถิด และจงเอาบทเรียนนั้นมาสั่งสอนลูก ๆ ทุกคน ให้มีความรักกัน
เคารพกันตามลำดับอายุ ให้มีการช่วยเหลือกันฉันพี่น้องเสมอ ให้เขาเข้าใจว่าทุกคนในครอบครัว
เป็นส่วนหนึ่งของตน เช่น ร่างกายของเราทุกคน มีหัว มีลำตัว มีแขนขา และอวัยวะ
อื่นๆ อีกหลายอย่าง ทุกส่วนในร่างกายมีหน้าที่ต่าง ๆ กัน เช่น ตามีไว้ดู หูมีไว้ฟัง ปากมี
ไว้พูดจาสนทนากัน จมูกมีไว้สำหรับหายใจเข้าออก อวัยวะส่วนอื่นๆ ก็ทำงานตามหน้าที่ของ
ตนๆ ทุกส่วนต้องทำงานประสานกันตลอดเวลา เช่น ในเวลากินอาหาร มือทำหน้าที่จับอาหาร
ใส่ปาก ตาคอยดูว่าอาหารนั้นเรียบร้อยดีควรกินเข้าไปหรือไม่ ถ้าสงสัยจงยกช่วยดมกลิ่นก่อน
ไม่บดไม่เคี้ยวใส่เข้าปากได้ พอตกถึงปาก ฟันมีหน้าที่บดเคี้ยว ลิ้นทำหน้าที่พลิกอาหารให้ฟัน
เคี้ยวได้สะดวก ต่อมน้ำลายก็ส่งน้ำลายออกมาช่วยคลุกอาหาร อาหารก็ได้รับการย่อยเป็นอย่าง
ดีในปาก ควรแก่การที่จะกลืนได้แล้ว ลำคอก็กลืนลงไปสู่กระเพาะอาหาร นี่คือความสามัคคี
ของทุกส่วนทำงานกันเป็นระเบียบ ทำให้ร่างกายของเราดำรงอยู่ได้โดยปกติ ถ้าหากว่าส่วนใด
ส่วนหนึ่งของร่างกายเกิดอาพาธเป็นไข้ทำงานไม่สะดวก เราก็ไม่สบาย บางทีอาจถึงแก่ชีวิตก็
อาจเป็นได้

ในเรื่องของครอบครัวก็เหมือนกัน ถ้าหากเด็กทุกคนในครอบครัวมีความสามัคคีกัน ช่วยกันทำงาน รักกันจริงๆ ครอบครัวนั้นก็เจริญก้าวหน้า มีความเป็นปึกแผ่นแน่นหนาในการทำงานได้ ขาดสามัคคีเมื่อใด ครอบครัวก็ถึงแตกดับเมื่อนั้น ท่านต้องอธิบายให้เด็กของท่าน เข้าใจความหมายของสามัคคี ถ้าหากเขายังไม่เข้าใจถูกต้อง ก็ให้เขาหาไม้มาคนละอัน แล้วสั่งให้เขาทำการหักที่ละอัน เมื่อหักออกแล้ว ลองเอาไม้ชิ้นนั้นมารวมกันเข้าเป็นมัด แล้วสั่งให้หักไม้ทั้งมัดทีละคน เขาหักไม่ออก ลองให้ร่วมแรงกันหักก็ไม่ออก ถามเขาว่า ไม้อันเดียวทำไมหักออกง่าย ๆ เขาคงบอกว่าเพราะกำลังน้อย รวมมัดเข้าหลายอันทำไมหักไม่ออก เขาคงตอบว่า เพราะมันรวมกำลังกันเข้า บอกเขาว่า การรวมกำลังกันเข้าเป็นอันเดียวกันนี้แหละคือความสามัคคี พระพุทธเจ้าท่านบอกไว้ว่า กำลังของคนที่รวมกันเข้าเป็นหมู่ย่อมก่อให้เกิดความสำเร็จ

ในทางตรงกันข้าม กำลังที่กระจัดกระจายอยู่ย่อมไม่มีกำลัง ทำอะไรก็สำเร็จได้ยาก สอนเขาต่อไปว่า ถ้าเจ้าต้องการความเป็นปึกแผ่นแก่งสกลของเจ้าๆ ต้องรวมกัน เจ้าต้องสามัคคีกัน จำเป็นหลักว่า ทำคนเดียวมีผลน้อย ร่วมกันทำหลายคนมีผลมากกว่าคนในครอบครัวเดียวกันควรจะร่วมใจกันทำ งานของส่วนรวมจึงจะก้าวหน้าเป็นไปด้วยดี จงสอนลูกของท่านให้เข้าใจว่า คนอื่นเขาจะมาทำลายความรักความสามัคคีได้ ก็โดยทำให้พวกเราแตกแยกออกจากกันก่อน เมื่อคนหนึ่งแตกจากหมู่แล้วการทำลายหมู่ย่อมเป็นการสะดวกเหมือนแยกไม้หักที่ละอัน ฉะนั้น และการแยกออกทำลายก็ต้องใช้วิธีทำให้เกิดการผิดใจกันระหว่างพวก เช่นพูดว่า ท่านเสียเปรียบเขาอย่างโน้นอย่างนี้ ทำให้ถึงใจให้เพื่อนของท่านเอาเปรียบท่านเล่า นี่เป็นตัวอย่างวิธีการทำลาย คนที่ทำงานด้วยกันจึงต้องมีความสามัคคีกันจริงๆ อย่าทำเป็นคนหูเบาเชื่อง่ายเกินไป ให้นึกว่าคนที่เป่เป็นพี่น้องกัน สนิทกว่าคนภายนอก

คนโบราณสอนว่า อย่าเห็นซัดดีกว่าไส้ ลำไส้ยังอยู่ในตัวของเรา ส่วนซัดย้ายออกไปแล้ว ไม่มีใครจะเอากลับคืนเข้ามาได้อีก จึงควรนึกคิดให้รอบคอบสักหน่อย อย่าด่วนทำลายความสามัคคีเสียเป็นอันขาด ไม้ที่ยังไม่หักย่อมมีเนื้อแน่นสนิทติดที่อยู่ แต่ไม้หักแล้ว แม้มียาประสานก็ไม่สนิทได้ฉันใด คนที่รักกันชอบกัน ถ้าแตกออกแล้วก็สนิทกันอีกยาก ทุกคนในครอบครัวเดียวกันจึงควรจะรักษาความสามัคคีกันไว้ให้ถาวร อย่าให้เป็นคนใจเบาแตกกันเลย พ่อแม่ควรทำตนเป็นตัวอย่างในทางสามัคคีให้มากที่สุด พ่อแม่คู่ใดที่ทะเลาะกันบ่อยๆ เป็นตัวอย่างอันแสนเลวของครอบครัว ลูกๆ ได้เห็นการทะเลาะกันแล้วคงลำบากใจ

จะหันหน้าไปหาพ่อก็ถูกดู จะหันหน้าไปหาแม่ก็ถูกแหว! เขาจะไปข้างไหนกันเล่า? พี่น้องก็ต้องหันหน้าปรึกษากัน บางทีเขาอาจออกไปนอกทางก็ได้ จึงขอบอกไว้ว่า ถ้าหวังความสามัคคีของเด็กในอนาคต พ่อแม่จงสามัคคีกัน อยู่กันด้วยความรักอันไม่รู้จักคลายกันเถิด

อีกเรื่องหนึ่งที่ควรระวัง คือการที่พ่อเป็นคนชอบมีเมียมาก ที่เราชอบเรียกว่า เมียน้อย คนมีเมียน้อยคือคนมีเมียมากนั่นเอง อันพ่อที่มีเมียมากเป็นพ่อที่เห็นแก่ตัว เป็นพ่อที่สร้างขุมรกรให้แก่ครอบครัว คนโบราณบอกว่า อันผู้หญิงนั้นแม้จะเสียทองเท่าหัวก็ไม่ยอมเสียผิวให้ใครเลย เมื่อรู้สึกตัวว่าตนต้องเสียผิวให้ใครไปแล้ว ก็บังเกิดความเคียดแค้นอยู่ในใจ ครั้นผิวมีลูกกับเมียใหม่ ลูกนั้นเป็นหนามแทงตาตนเสมอ ก็หาทางมิให้ลูกของตนไปสมาคมกับลูกของเมียน้อย ลูกก็ตั้งข้อเข้าหากัน ทะเลาะเบาะแว้งกัน ผลที่สุดก็ขาดความสามัคคีกัน พ่อพ่อตาย ลูกก็ฟ้องแย่งมรดกกันใหญ่ ผลที่สุดทรัพย์ก็เสียหาย เหตุการณ์เช่นนี้จะไปโทษลูกก็ลำบากเพราะพ่อเขาไม่ดี ได้สร้างความยุ่งยากไว้แก่ลูกๆ จึงเตือนเตือน สมัยนี้พ่อชนิดนี้ชักจะมีมากขึ้น นับว่าเป็นความเสียหายอยู่ประการหนึ่ง จึงขอเตือนว่า จงบังคับตนเองไว้เสียบ้าง อย่าเห็นแก่ความสนุกแบบทาสมากไป จะเป็นภัยกับวงศ์ตระกูลในภายหลัง

เมื่อพูดถึงเรื่องนี้แล้ว ก็ใคร่พูดต่อไปอีกหน่อย คนเราถ้าหากมีเมานะในกามเยี่ยง เทร็จจานแล้ว ให้ใหญ่เท่าใหญ่ มั่งมีสักเท่าใดก็ต้องล่มจมได้ง่าย เสียคนตัวอย่างมีอยู่ถมไปแล้ว ขอพ่อแม่ทั้งหลายจงจำไว้บ้างเถิด และขอท่านอย่าได้เดินตามทางที่ผิดเดินกันเลย จงเดินตามเส้นทางที่พระเดินกันเถิด ท่านจะปลอดภัยด้วยประการทั้งปวง และได้ชื่อว่าท่านทำหลักประกันอันมั่นคงแก่ลูกหลานของท่านด้วย จึงขอฝากให้คิดเตือนใจไว้อีกประการหนึ่ง

ความสามัคคี นอกจากสอนให้มีในหมู่พี่น้องท้องเดียวกันแล้ว ยังจะต้องสอนไปถึงความสามัคคีระหว่างเครือญาติผู้มีสายโลหิตสืบต่อกันด้วย อย่าให้ลูกของท่านรักกันในวงจำกัดเกินไป เพราะชีวิตนี้มีเรื่องจะต้องทำกับคนมาก พระพุทธเจ้าตรัสสอนว่า ญาติวงศ์พงศ์พันธุ์ทั้งหลายก็เป็นกำลังประการหนึ่ง ที่ทุกคนควรสงวนไว้ สกฺลใดมีพวกมากย่อมมีกำลังมาก และสามารถก้าวหน้าในวงการงานได้มาก สกฺลใดมีพวกน้อยกำลังก็น้อย ผู้ต้องการความเป็นปึกแผ่นประจำสกลจึงต้องมีวิธีสมานมิตรในวงเดียวกันไว้เสมอ สำหรับพวกเด็ก ๆ ที่เป็นญาติกัน ผู้ปกครองควรหาทางให้เขาได้มาพบปะกันบ้างเป็นครั้งคราว ให้เขาได้เล่นสนุกด้วยกัน เทียวด้วยกัน กินอาหารร่วมกัน นั่งฟังผู้ใหญ่เล่านิทานสู่กันฟังด้วยกัน เป็นการ

เปิดโอกาสให้เด็กได้รักกันสนิทสนมกัน ไม่ตรีจิตที่ตั้งกันแต่เยาว์วัยย่อมมั่นคงอยู่นาน ผู้ใหญ่จึงควรรหาโอกาสสร้างสิ่งนี้ไว้เสมอ เพื่อให้เด็กได้รู้จักรวมกำลังเข้าเป็นพวกเดียวกัน แม้เขาจะโตเป็นหนุ่มแล้วก็ต้องเพิ่มการสอนในเรื่องนี้ให้มากขึ้น ผู้ใหญ่ในวงเดียวกันก็มาพบปะกันสนทนากันด้วยความเบิกบานใจ เด็กก็จำภาพเหล่านี้ได้ติดใจของเขา ถ้าหากเขาจะมีความคิดไม่เกิดขึ้น ภาพที่เขาเคยมองเห็นจะเป็นสิ่งกระตุ้นเตือนเขาได้ จึงเป็นกิจควรทำประการหนึ่ง

อันความสามัคคี^{๕๗}เป็นดาบสองคม อาจใช้ในทางเป็นคุณก็ได้ เป็นโทษก็ได้ สุดแล้วแต่ใจของผู้ใด ถ้าเราสอนกันไม่ดี บางทีสกุล^{๕๘}สามัคคีกัน แต่ยกพวกไปรังแกสกุลอื่น อย่างนี้ไม่ถูก เป็นการทำลายคนในชาติเดียวกัน ตัวเราเป็นส่วนหนึ่งของชาติ ถ้าส่วนหนึ่งทำลายส่วนหนึ่งก็เป็นการทำลายส่วนรวม เหมือนมือขวาไปข่วนเอามือซ้าย าก็เจ็บมือขวาก็พลอยเจ็บไปด้วย เสียไปโดยไม่ได้อะไรตอบแทน คนในชาติถ้าขาดความสามัคคีอันเป็นส่วนรวมแล้ว ถึงแม้ชาตินั้นจะมีเรือบ มีปืนอะไรมากมาย แต่กำลังของชาติไม่พร้อมพรั่งเป็นผาหน้าไม้ตลอดถึงกำลังทหารก็ไม่มี ความหมาย

ความสามัคคีจึงเป็นกำลังใหญ่และสำคัญมาก พ่อแม่ทุกคนต้องสอนลูกให้เข้าใจถึงส่วนนี้ด้วย ให้เขาได้มีอุดมคติในใจว่า

คนไทยจักไม่ทำลายไทย คนไทยจักสนับสนุนคนไทย คนไทยช่วยไทยให้เจริญเสมอ แต่การช่วยไทยทำไทยให้เจริญ จะไปทำให้คนอื่นเดือดร้อนก็ไม่ได้อีก เพราะชาวโลกทั้งมวลเป็นสัตว์ร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน รักสุขเกลียดทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น ทุกคนควรมีความรักกันสนิทสนมกัน ช่วยกันสร้างความสุขสงบให้เกิดขึ้นในโลกที่ตนได้อยู่อาศัย รักตนเองอย่างใคร่ผู้อื่นอย่างนั้น ความสามัคคีที่โลกต้องการคือ ความสามัคคีในการสร้างประโยชน์สุขส่วนรวม มิใช่สามัคคีในการทำลายล้างกัน

สกุลวงศ์จะดำรงมั่นคง ก็เพราะลูกในสกุลดี

สกุลวงศ์จะเสื่อม ก็เพราะลูกไม่รักศักดิ์ศรีของสกุล

มีความเป็นธรรมในที่ใด สามัคคีมีในที่นั้น

ขาดความเป็นธรรมในที่ใด สามัคคีก็แตก ณ ตรงนั้น

ฝักลูกให้รู้จักประหยัดในขณะที่เขารวย

พ่อแม่ที่รักทั้งหลาย

บทความเรื่องรักลูกให้ถูกทางได้เรียบหายไปแล้ว ท่านคงสงสัยว่าหาย
ไปไหน ไม่ได้หายไปไหนดอก นอกจากผู้เขียนไม่มีเวลานั่งเขียนเท่านั้นเอง บัดนี้มีเวลา
ว่างพอที่จะนั่งเขียนได้แล้ว เรื่องรักลูกให้ถูกทางก็มาสู่หูของท่านอีกครั้งหนึ่ง โปรดฟังต่อไป
ด้วยความตั้งใจเถิด

วิทยุกระจายเสียงในประเทศไทยทุกสถานี ได้กระจายเสียงคำขวัญที่น่าฟังว่า
“รัฐบาลมิได้ชักชวนให้ท่านรัดเข็มขัด แต่ชักชวนให้ท่านประหยัด” คำขวัญนี้เป็นคำ
ชักชวน เป็นคำเตือนใจชาวไทยทั้งหลายทุกคน ให้มีความสำนึกในกิจอันตนจะต้องทำเพื่อ
ประโยชน์สุขส่วนตัวและส่วนรวมของชาติ เพื่อทำตนให้เป็นคนมีระเบียบวินัย เพื่อสร้างฐานะ
ทางเศรษฐกิจของประเทศชาติให้ดีขึ้น เป็นคำเตือนที่น่าฟังน่าใส่ใจ นำนำไปปฏิบัติกันทั่วหน้า
ทำไมรัฐบาลจึงได้กล่าวเตือนอย่างนี้เล่า! คนไทยเรามีได้มีการประหยัดกันดอกหรือ บางท่าน
อาจจะสงสัยอย่างนี้

เมื่อหลายเดือนมาแล้ว ข้าพเจ้าไปแสดงธรรมที่จังหวัดพิจิตร ได้พบคนหนุ่ม
คนหนึ่งเห็นพระก็เข้ามานั่งสนทนาคับๆ เราได้สนทนากันถึงเรื่องงานที่เขาทำก่อน เขาบอกว่า
เขาเป็นช่างไม้ ในขั้นแรกก็เป็นลูกมือเขา ต่อมาก็มีความรู้ได้เป็นหัวหน้ารับงานเขามาทำด้วย
ตนเอง ได้ทำมาเป็นเวลาห้าหกปีแล้ว ได้ถามเขาถึงรายได้ เขาบอกว่ารายได้ดี เดือนหนึ่ง
หาเงินได้สามสี่พันบาท หักอะไรแล้วก็กำไรบางเดือนหนึ่งพัน บางเดือนก็มากกว่านั้น ได้ถาม
เขาต่อไปว่าได้ใช้เงินนั้นอย่างไรบ้าง เขาบอกว่าเลี้ยงครอบครัวให้มีความสุข ให้พ่อแม่บ้าง
ทำบุญบำรุงศาสนาบ้าง เสียภาษีอากรบ้าง ได้ฟังแล้วก็พอใจ จึงบอกกับเขาว่า คุณทำถูกแล้ว
ตามหลักของพระพุทธศาสนาในข้อที่ว่า ทุกคนควรทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ควรทำงาน
ที่สุจริต ไม่เป็นการไปในการทำตนและบุคคลอื่นๆ ให้เดือดร้อน เมื่อทำงานแล้วย่อมได้ผล
ของงานเป็นเงินทองเข้าของ ก็ควรใช้ในทางที่ถูกคือ เลี้ยงตนเลี้ยงครอบครัว เลี้ยงพ่อแม่

เลี้ยงเพื่อนฝูงก็ดี เสียภาษีอากรบำรุงรัฐ ทำบุญบำรุงศาสนาอันเป็นประทีปของโลก ย่อมเป็น
การรับประโยชน์จากทรัพย์ที่ตนหามาได้ด้วยแรงของตนถูกต้องการกระทำของคุณเป็นการชอบ
ด้วยเหตุผลแล้ว แต่คุณยังขาดข้อที่ควรทำอยู่บางประการและเป็นเรื่องสำคัญเสียด้วย

เขาก็ถามว่าเรื่องอะไรครับ ได้ตอบว่าเรื่องการเก็บเงินไว้บ้าง และได้ถามเขาว่า
คุณได้เก็บเงินไว้บ้างหรือเปล่า เขาตอบว่าเคยเก็บ แต่ก็ได้เพียงชั่วคราว ต่อมาก็นำไปใช้เสีย
อีกเวลานี้คุณมีเงินเหลือไว้สักก้อนหรือเปล่า เขาบอกว่าไม่มีเลย หาได้มากใช้ไปเท่านั้น ได้
ถามต่อไปว่า ถ้าหาไม่ได้จะทำอย่างไร เวลาเจ็บป่วยจะทำอย่างไร พ่อแม่ตายลงจะทำบุญจะ
ทำอย่างไร เมื่อเขาได้ฟังคำถามในรูปนี้ เขาก็บอกว่า ผมยังมีได้เคยคิดถึงเรื่องนี้เลย ผมมี
ความบกพร่องอยู่มากทีเดียว เมื่อเห็นเขามีความรู้สึกเช่นนั้น ก็กล่าวเตือนเขาว่า พระท่าน
สอนว่า สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยงชีวิตไม่แน่นอนไม่มีใครรับประกันในความเป็นอยู่ของเรา เราอาจ
เจ็บไข้ตายเป็นลงเมื่อใดก็ได้ คุณมีเมีย มีลูก ถ้าหากหาเงินไม่ได้ลูกเมียจะกินอะไรกัน อีก
ประการหนึ่งเด็กโตขึ้นก็ต้องมีการศึกษา ถ้าหากไม่มีเงินให้การศึกษาแก่เขา จะทำอย่างไรกัน
จะปล่อยให้เด็กโง่อยู่อย่างนั้นหรือ เป็นการไม่ชอบไม่ควร พ่อบ้านเป็นผู้มีความรับผิดชอบมาก
ในครอบครัว ทุกคนอาศัยกำลังของพ่อบ้าน ถ้าพ่อบ้านอยู่ครอบครัวก็อุ่นใจ ถ้าพ่อบ้านจากไป
ครอบครัวก็เศร้าสร้อย พ่อบ้านจึงต้องคิดนึกให้รอบคอบสักหน่อยอย่าเห็นแต่ความสุขสบาย
เฉพาะหน้าต้องนึกถึงอนาคตไว้บ้าง

คนนึกถึงอนาคตของครอบครัวต้องเป็นคนที่รู้จักประหยัด หาเงินได้ก็ต้องเก็บไว้
บ้าง เพื่อคราวที่หาไม่ได้จักไม่เดือดร้อน คุณยังขาดข้อนี้อยู่ใช่ไหม เขาได้รับเองว่าเป็นความ
จริง จึงแนะนำต่อไปว่า เมื่อกลับไปถึงบ้านแล้วขอให้เริ่มปฏิบัติงานสักอย่าง ปฏิบัติตามคำ
ขอร้องของฉัน แต่จะเป็นประโยชน์สำหรับคุณในการข้างหน้า คือขอให้คุณได้เก็บเงินฝาก
ออมสินไว้บ้าง ที่บ้านมีธนาคารออมสินไหม เขารับว่ามี ขอให้ฝากไว้เถิด ฝากไว้คราวละเล็ก
ละน้อย ขอให้ทำเป็นกิจประจำ ทำจนกระทั่งเป็นนิสัย เมื่อได้เงินมากต้องแบ่งส่วนหนึ่งไว้
สำหรับออมสิน และถ้าไม่จำเป็นเกินไปก็อย่าได้ถอนเงินนั้นมาใช้เป็นอันขาด ให้ถือว่าเงินนั้น
เป็นเงินสำหรับเก็บไว้เพื่ออนาคต แต่ถ้ามีเหตุการณ์อันใดอันจะทำให้เกิดความงอกงามในทาง
ทรัพย์สินสมบัติ เช่นเข้าหุ้นทำการค้าขาย รับจ้างองบ้านเรือนที่ดิน ก็ขอให้ถอนมาใช้ได้เท่าที่

ต้องการ ถ้าคุณทำได้ อย่างนี้ คุณจะมี ความอุ่นใจ ในเงินก้อนนั้น อุ่นใจ ในอนาคต ของครอบครัว เวลา แก่ตัว ลงทำงาน หาเงิน ไม่ได้ ก็มีทุน สำหรับใช้ ไม่เดือดร้อน

คนหนุ่ม ที่ทำงาน ได้ ควรรับงาน เพื่อหาเงิน ไว้ใช้ เมื่อ แก่ตัว ลง ถ้า ในวัยหนุ่ม มัวแต่ แสวงหา ความสนุก เวลา แก่ตัว ลงจะเดือดร้อน มิใช่เดือดร้อน เฉพาะ ตัว เท่านั้น ลูกตา คำๆ ที่ เกิดมา พลอย รับ ราบ ของ ตน ไป ด้วย และ อนาคต ของ ลูก เหล่า นั้น จะ ไม่ แจ่มใส พ่อแม่ ที่ ทำ ให้ อนาคต ลูก มี ต้ม เป็น ผู้ ทำ บาปหนัก วิธี ป้องกัน มิ ให้ เกิด บาป ชั่ว มี ทาง เดียว เท่านั้น คือ หัก ทำ ตน เป็น คน ประหยัด รู้ จัก เก็บ หอม รอม รับ ใช้ จ่าย เท่า ที่ จำ เป็น จริง ๆ ถ้า ไม่ จำ เป็น ถึง คอ ไขว่ เสีย บ้าง อย่า แข่ง ชัน กัน จำ นึก เลย เงิน จะ ไป อยู่ ใน กำมือ ของ เขา อื่น เสีย หหมด จง มอง ดู ให้ รอบ ๆ ตัว ท่าน เกิด มี อะไร เป็น ของ ท่าน บ้าง มัว แต่ หลง ผิด อยู่ ท่าน จะ เดือดร้อน ใน ภาย หลัง คน ไทย เรา ทั่วไป ยัง บก พร่อง ใน เรื่อง นี้อยู่ มาก จึง ขอ เตือน มา ใน โอกาส นี้ ด้วย

ชาว ตะวัน ตก ที่ เจริญ เป็น ปีก แผ่น หลาย ชาติ ถ้า เรา สังเกต ดู ความ เป็น ไป ของ เขา แล้ว จัก เห็น ว่า เขา เป็น ชาติ ที่ ประหยัด ในการ เป็น อยู่ ที่ สุด เขากิน เท่า ที่ จำ เป็น นุ่งห่ม เท่า ที่ จำ เป็น เทียว เตรี เท่า ที่ จำ เป็น มีการ สมาคม ทำ ที่ จำ เป็น หาก ไม่ จำ เป็น แล้ว เขา ไม่ ยอม จ่าย เป็น อัน ชาติ ใน แ่ง ของ การ กิน เขากิน เป็น เวลา กิน สิ่ง ที่ จะ เป็น ประโยชน์ แก่ ร่าง กาย หา ได้ คำ นึง ถึง รส อาหาร นั้น ไม่ หาก นึก ถึง ประโยชน์ ของ อาหาร มาก กว่า เขากิน เท่า ที่ ร่าง กาย ต้องการ มิ ได้ กิน ตาม ความ อยาก ของ ใจ ใจ คน เรา อยาก ไม่ จบ ไม่ รู้ จัก อิ่ม ไม่ รู้ จัก พอ มัก คิด ใน รส ที่ ร่อย จึง ตก เป็น ทาส ของ รส นั้น ๆ แต่ ร่าง กาย นั้น มีความ พอ เวลา หิว ร่าง กาย ก็ บอก ว่า หิว แล้ว พอ อิ่ม ร่าง กาย ก็ บอก ว่า อิ่ม แล้ว ชื่น กิน เข้า ไป อีก เป็น เกิด เรื่อง แต่ คน เรา ทั่วไป มัก ก็อ ไม่ เชื่อ ร่าง กาย ชื่น กิน เข้า ไป จน เกิด โทษ เสมอ โรคภัย ไข้ เจ็บ ที่ เกิด จาก การ ไม่ รู้ จัก กิน อยู่ ช่าง มี มาก เหลือ เกิน ตาม ถนอ น สอน สาธิต ณะ ไม่ มี เศษ กระจา ขน มั่ง เพ่น พ่าน นี้ เพราะ การ ประหยัด ของ ประชาชน นั้น เอง มา ดู บ้าน เรา บ้าง ยัง เต็ม อยู่ คน กิน จุก จิบ มี มาก กิน แล้ว เทียว ทั้ง ถ่าย ไม่ เป็น ที่ ทำให้ เสีย ระเบียบ ไป หหมด ระเบียบ วินัย ก็ ไม่ มี เพราะ ขาด การ ประหยัด เรา ต้องการ สร้าง ชาติ ไทย ให้ เป็น ปีก แผ่น มั่นคง ก็ ต้อง สร้าง ใจ ตน ให้ มี ความ มั่นคง ด้วย ความ มั่นคง ทาง ใจ เกิด จาก การ รู้ จัก ประหยัด เป็น มูลฐาน ขอให้ ท่าน ผู้ ที่ ยัง มิ ได้ รู้ จัก ประหยัด จง หัน เข้า หา การ ประหยัด กัน บ้างเถิด

คน โบราณ ท่าน สอน ว่า “เห็น ช้าง ชัก ย้าย ตาม ช้าง” คำกล่าว นั้น เบน คำกล่าว ที่ เหมาะ สด ที่ เหลือ เกิน ช้าง กับ คน ถ้านำ มา เปรียบ กัน แล้ว ห่าง ไกล กัน มาก ช้าง ใหญ่ โต คน เล็ก นิด เดียว

ในเมื่อนำไปเปรียบกับช้าง ช้างกินอาหารหยาบกินมากพอสมส่วนกับร่างกายของมัน คนเรา
ร่างเล็กกินน้อยกว่า ถึงบพถ่ายออก ช้างตัวใหญ่ก็ถ่ายก้อนโต ถ้าเราจะไปถ่ายตามช้างบ้างก็คง
ลำบากมากทีเดียว ในสังคมของมนุษย์เรานี้ ทุกคนมีฐานะไม่เท่าเทียมกัน บางคนมีมาก บางคน
ยากจน บางคนมีรายได้มาก บางคนมีรายได้น้อย การใช้จ่ายย่อมเป็นไปตามสภาพของเขา คน
ได้เงินเดือนละห้าพันบาทเขาจักนั่งรถคันงาม ไปกินอาหารตามเหลาก็พอจะทำได้ แต่คนมีเงิน
เดือนๆ ละหนึ่งพันบาทจะมีรถยนต์ใช้ ไปกินอาหารตามเหลาก็อยู่กระไรอยู่ เป็นการชี้ตามช้าง
ย่อมเดือดร้อนแน่ๆ นิสัยของพวกเรามักจะเป็นไปในรูปนี้อยู่มาก จึงใคร่ขอเตือนว่าอย่าได้ทำ
เช่นนั้นเลย จักเป็นการเดือดร้อนไปเปล่าๆ เป็นการแข่งขันในทางหมดเปลือง ไม่ได้ประโยชน์
อะไรดอก เรามาแข่งในการเก็บเงินทองกันดีกว่า จะเป็นการช่วยตัวช่วยชาติไปในตัว

ในการเก็บเงินนั้น มิได้หมายความว่าเก็บจนไม่ได้ใช้สอยกันเลย อย่างนั้นเป็น
การเกินงามไป คำโบราณที่ว่า “มีสตึงพึงประจบให้ครบบาท อย่าให้ขาดด้วยของต้องขาด” เพราะ
นี้มิรศชาติน่าฟัง นำไปปฏิบัติพร้อมๆ กับแสวงหาเพื่อให้ครบบาท แต่อย่าให้ผิดเคืองในการเป็น
อยู่เกินไป ให้เป็นอยู่อย่างพอคิพพอคิพอสะดวกสบายตามฐานะ คำว่าฐานะเป็นคำพูดที่ท่าน
ต้องคิดให้มากหน่อย ฐานะของท่านขนาดไหน กินอยู่พอสสมกับฐานะอย่างไร ขอให้คิดอย่าง
อย่างรอบคอบและมีเหตุผล คำตักกล่าวที่ต่อท้ายอีกว่า “ถ้ามีน้อยจ่ายน้อยค่อยบรรจง อย่า
จ่ายลงให้มากจะยากนาน ไม่ควรซื้อของไปพิไรซื้อ ให้เป็นมือเป็นควรวางทั้งควรวาง” อัน
การที่จะทำเช่นนั้นได้ก็ต้องหัดบังคับใจตนเอง อย่าให้อยากมากเกินไป อย่าให้แสหาในเรื่องจะ
จ่ายมากเกินไป จะจ่ายอะไรก็ต้องคิดตามตนเองว่า จำเป็นหรือไม่จำเป็น ถึงเวลาแล้วหรือยัง
ถ้าไม่จ่ายจะอยู่ได้ไหมชีวิตต้องการด้วยสิ่งนั้นไหม นี่เป็นคำถามที่ควรตั้งขึ้นถามตนเองก่อนจ่าย
ออกไป ถ้าเห็นว่าไม่จำเป็นถึงดเสีย เงินเลยไปเสีย อย่ามัวไปอ้อยอิ่งกับมันนักเลย จะเสีย
นิสัยในการต่อไป นี่เป็นวิธีหักห้ามใจประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง การเทียบเคียงระหว่างตนกับคนอื่นเป็นเรื่องที่ต้องระวังสักหน่อย
การเทียบเคียงแล้วทำให้ตนรังเกียจ รักความก้าวหน้า รักการเก็บหอมรอมริบเป็นเรื่องควรทำ
ถ้าไปเทียบเคียงแล้วทำให้อยากแข่งในทางจ่ายเงินทอง ในทางหมดเปลืองก็ขอให้เสียเถิด
โดยคิดว่าเรากับเขาไม่เหมือนกัน หรือคิดตามตนเองว่า เรามิได้เกิดมาเพื่อความเป็นอย่างนั้น
ใจที่อยากก็จะสงบลงได้บ้าง คนเราที่มีเพื่อนฝูงมิตรสหาย ควรหาทางชักจูงกันในทางประหยัด

เป็นทางช่วยตนช่วยครอบครัว อย่าชักชวนกันทำลายตนเป็นอันขาด คนไทยเรามากจะขาดในเรื่องนี้ ถ้าเห็นเพื่อนประหยัด ก็มักตัดพ้อต่อว่าจนกระทั่งเพื่อนทนต่อคำนั้นๆ ไม่ได้ เลยกลายเป็นคนสุรุษสุร่ายไปตามๆ กัน นี่เป็นความเสียหาย

ขอให้พวกเราช่วยกันปรับปรุงแก้ไขความเสียหายนี้เถิด แล้วมาตั้งต้นกันใหม่ในทางประหยัด อันจะนำตนให้เป็นคนมีระเบียบวินัย มีการรู้จักบังคับตนเอง รู้จักกาลเทศะที่ควรทำอะไรและไม่ควรทำ ครอบครัวจะมีความสุขสงบ มีความอบอุ่นใจในฐานะของตนได้ ถ้าทุกคนในชาติเป็นคนมีฐานะดี เศรษฐกิจของชาติก็จะมั่นคง ชาติไทยจะก้าวหน้าเทียมบ่าเทียมไหล่ชาติอื่นๆ ได้สมควรความปรารถนา ขอให้ท่านผู้ฟังจิตตุดสักระหว่างนี้เถิด.

เงินหมื่น เงินแสน มาจากทุกสสารทั้งนี้

เงินร้อน ออกร้อน เงินเย็น ออกเย็น

ไม่มีใครสร้างความเป็นเศรษฐีขึ้นมาได้ด้วยการสุรุษสุร่าย

ฝึกลูกให้รู้จักประหยัดในขณะที่เขาวัย (ต่อ)

พ่อแม่ที่รักทั้งหลาย

โปรดฟังทางนี้ โปรดฟังข่าวดี โปรดจำไว้จะได้นำไปปฏิบัติให้ตัวท่านและครอบครัวของท่านเป็นสุขต่อไป ในวันนี้จะนำเรื่องมาเล่าให้ท่านฟังสักเล็กน้อย

นานมาแล้ว เมื่อครั้งพระผู้มีพระภาคยังทรงพระชนม์อยู่ ครั้นนั้นพระองค์ทรงประทับอยู่ที่เมืองสาวัตถี พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ทรงฟังธรรมบ้างเป็นครั้งคราว เมื่อได้พักอยู่พอควรแล้วก็เสด็จไปโปรดสัตว์ยังนครอื่นต่อไป คราวหนึ่งเสด็จถึงเมืองโกสัมพี พักอยู่ในโฆสิตารามใกล้เมือง ครั้นนั้นพระเจ้าอุเทนได้ประทานผ้าแพรอย่างดีแก่ผู้หญิงในวังคนละผืน รวมผ้าหลายร้อยผืนแก่คนหลายร้อยคน พวกหญิงเหล่านั้นเมื่อได้รับผ้าแล้ว ก็ไปฟังธรรมในสำนักของพระอานนท์เถระ ฟังแล้วเกิดความเลื่อมใส จึงพร้อมใจกันถวายผ้าแก่พระอานนท์หมดรวมแล้วเป็นผ้าถึงห้าร้อยผืน ในวันต่อมาพระเจ้าอุเทนมิได้เห็นหญิงเหล่านั้นใช้ผ้าที่ทรงประทานก็ทรงสงสัย จึงตรัสถาม ครั้นทราบความว่าผ้าเหล่านั้นตกไปอยู่กับพระผู้เป็นเจ้าอานนท์เสียหมดแล้วก็ทรงประหลาดพระทัย ทรงนึกว่าผ้าทั้งห้าร้อยผืน พระท่านเอาไปทำอะไรหมด ภายหลังเมื่อได้พบกับพระอานนท์ ก็เกิดไปไต่ถามกันขึ้น ดังถ้อยคำสนทนาต่อไปนี้

ราชา ได้ทราบว่าพระคุณเจ้ารับผ้าแพรห้าร้อยผืนไปจากหญิงนางสนมจริงหรือ?

อานนท์ ขอดถวายพระพรเป็นเช่นนั้น

ราชา ผ้ามากมายอย่างนั้น ท่านจะเอาไปนุ่งห่มหมดหรือ?

อานนท์ อาตมาเป็นผู้เล็กน้อย สันโดษด้วยปัจจัยตามมีตามได้ และใช้แต่พอประมาณเท่านั้นเอง หากได้ใช้ทั้งหมดไม่ แต่ได้เอาไปแจกแก่พระภิกษุผู้มีจีวรเก่า

ราชา พระภิกษุผู้มีจีวรเก่าได้รับผ้าใหม่แล้ว ใช้ผ้าใหม่ ส่วนผ้าเก่าเอาไปทำอะไรที่ไหน?

อานนท์ ท่านได้ให้ผ้าผืนเก่าแก่พระผู้มีผ้าเก่ากว่าท่านอีกทีหนึ่ง เพื่อให้ผลัดผ้าเก่าเสียที่

ราชา พระรูปนั้นได้รับผ้าไหมมาเปลี่ยนผ้าเก่าของตนแล้วเอาผ้าเก่าที่ตนมีไปไหนเสียเล่า?

อานนท์ ผ้านั้นเก่าคร่ำคร่าเต็มทีแล้วใช้นุ่งห่มมิได้ ก็เอาทำเป็นผ้าสำหรับเช็ดพื้นกุฎีต่อไป

ราชา ก็ผ้าเช็ดพื้นเก่าที่มีอยู่แล้วเอาไปไหนเสียเล่า?

อานนท์ เอาไปทำผ้าเช็ดเท้า เวลาเข้าไปคันธกุฎี ขอถวายพระพร

ราชา ก็ผ้าเช็ดเท้าผืนเก่าของท่านจะเอาไปทำอะไรได้อีกไหม?

อานนท์ เอาไปขยำกับดินเหนียวโบกฝากุฎี ขอถวายพระพร

ราชา ขออนุโมทนาด้วยพระคุณเจ้า ในการที่รู้จักใช้ของทุกชิ้นให้เป็นประโยชน์ มิให้สูญเสียไปเปล่าๆ การถวายของแก่พระผู้เป็นเจ้าผู้รู้จักราคาของสิ่งของย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มากอย่างนั้นขอ

นี่เป็นเรื่องพระอานนท์พุทธอุปัฏฐาก ผู้มีธรรมอันสูง ผู้รู้จักคุณค่าของทานที่หายากได้ถวายแล้ว ไม่ทำของที่เขาถวายให้สูญไปโดยเปล่าจากประโยชน์ เป็นปฏิปทาทางเตนที่ถูกต้องที่เราควรนำมาใช้ในสมัยนี้ได้เป็นอย่างดี ของใช้อันใดที่ยังพอจะใช้ได้ก็อย่าทิ้งขว้างไปเสีย ให้พยายามซ่อมแซมหมุนไปใช้ในทางที่จะใช้ได้ต่อไป อันวัตถุเหลือใช้ในครอบครัว ถ้าหากผู้เป็นแม่บ้านพ่อบ้านรู้จักใช้ให้เป็นประโยชน์ ก็ยังมีทางใช้ได้ต่อไป ตามบ้านบางแห่งมีผ้ามากมายทิ้งไว้โดยมิได้ประโยชน์อะไร บางทีอาจนำไปแจกคนจนได้ หรือหาทางใช้มันให้เป็นประโยชน์ก็ยังได้ ชาวพุทธเราจึงควรเอาเยี่ยงอย่างพระอานนท์ในทางประหยัด

อันการฝึกฝนตนให้รู้จักประหยัดนั้น เป็นเรื่องที่ต้องฝึกกันมาตั้งแต่สมัยเป็นเด็ก จะฝึกกันอย่างไร? ขอเล่าเรื่องของข้าพเจ้าให้ฟังสักเล็กน้อย เพราะข้าพเจ้าเองเป็นคนประหยัดอยู่มาจนบางครั้งถูกหาว่าเป็นคนตระหนี่ไปทีเดียว ในสมัยเป็นเด็ก ข้าพเจ้ามีเสื้อผ้าใช้ไม่มากนัก ไปโรงเรียนมีกางเกงตัวหนึ่ง เสื้อขาวตัวหนึ่ง ใช้มันทุกวันเจ็ดวันซักกันทีหนึ่งแล้วก็ใช้ต่อไปอีกเจ็ดวัน ก็ไม่รู้สึกลำบากใจ ในบางครั้ง ก็อยากได้ใหม่ แต่การเงินในครอบครัวยุ่งไม่อำนวยให้ก็ต้องพอใจไปก่อน การไปโรงเรียนต้องเดินไปทุกวันเพราะไม่มีรถใช้น้ำหมึกก็ใช้หมึกเป็นขวดน้อย ปากกาที่ใช้ปากกาคอแฉ่ง คัมทำด้วยไม้ไผ่ ไม่ต้องจ่ายสตางค์ไปตัดเอาตามรั้วบ้านที่ไหนก็ได้ คุณแม่ให้สตางค์ไปกินขนมในสมัยอยู่ชั้นประถมวันละสามสตางค์แดงเท่านั้นและท่านสั่งว่าอย่าใช้ให้หมดให้น้ำกลับล้มมาคืนหนึ่งสตางค์ ได้ทำตามคำสั่งเสมอ นานๆ จึงจะซัดคำสั่งเสียสักครั้งหนึ่ง และมักได้รับโทษเสมอ

ครั้นไปเรียนชั้นมัธยม ต้องไปอยู่วัดห่างจากบ้าน ก็ได้รับเงินไปใช้สอยเดือนหนึ่ง ไม่เกินห้าหบาท ต้องใช้อย่างจำเป็นที่สุด ถ้าหากไม่จำเป็นก็ไม่ใช้ อาหารกลางวันกินข้าว ราวแกงจานละสามสตางค์ก็อิ่มแล้ว ไม่ต้องลำบากนัก เพราะไม่มีเงินใช้อย่างฟุ่มเฟือย จึงชินกับการไม่ใช้เงิน เมื่อได้เงินมาก็หาทางใช้ไม่ค่อยได้ เงินก็ติดกระเป๋ามาไม่ขาด เมื่อโตเป็นหนุ่มแล้ว หาเงินได้เองโดยการเป็นกรรมกรทำงานในเหมืองแร่ ได้ค่าจ้างวันละ ๑.๓๐ บาท ก็หาใช้ได้มากไม่เพราะคิดว่าเงินหายาก กว่าจะได้สักบาทก็หามกันจนบ่าโปน ทำให้รูปร่างของงานของเงินมากขึ้น

ในสมัยนั้นเป็นสามเณร เป็นครูได้เงินเดือนยี่สิบห้าบาท ก็ไม่ได้ใช้อะไร เพราะมีข้าวกิน มีกุฏิอยู่ มีผ้าจีวรนุ่งห่มแล้ว ความจำเป็นก็ไม่มีเท่าใดนัก สิ่งหนึ่งที่ชอบมากคือหนังสือ ข้าพเจ้าชอบการศึกษา ไม่ได้ปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยมิได้ทำอะไร แต่ชอบอ่านหนังสือหาความรู้ หนังสือใดที่ออกใหม่แม้ราคาแพงก็ลงทุนซื้อ ข้าพเจ้าจึงได้ความรู้เพิ่มขึ้นทุกวันเวลา เรื่องสุรุษสุร่ายประเภทอื่นไม่ค่อยมี จึงรู้สึกว่าเป็นคนร่ำรวยในทางใจ ไม่เคยลำบากเกี่ยวกับการเงิน เพราะได้เงินมาก็ไม่ใช้ในเมื่อไม่จำเป็น

ในสมัยมาอยู่กรุงเทพฯ เพื่อการศึกษา ได้เงินมาเพียง ๒๖๕ บาท ใช้กันถึงสามปี ใครฟังแล้วอาจจะไม่เชื่อ แต่มันเป็นเช่นนั้นจริงๆ ข้าพเจ้ามีสมบัติติดน้อยเท่านั้น นอกจากบาตรจีวรแล้ว ก็มีขันน้ำอีกใบหนึ่ง อยู่ได้สบาย แยกไปไหนมาก็เลี้ยงน้ำประปา ไม่ลำบากอะไร ไม่นัดยันดัด ไม่กินน้ำร้อนน้ำชาอะไร บิณฑบาตได้มาเท่าใดก็กินเท่านั้น เป็นชีวิตที่สะดวกสบายดี ความสุขของคนเราอยู่ที่ความพอใจในสิ่งที่ตนมี ถ้าพอก็มีความสุข ถ้าหากไม่พอก็ไม่มีความสุข ใครอบรมให้ข้าพเจ้าเป็นคนประหยัด งานนี้เป็นงานที่คุณแม่ได้อบรมข้าพเจ้ามาตั้งแต่เล็ก ๆ การให้เงินเพียงวันละสามสตางค์แล้วให้นำมาคืนหนึ่งสตางค์นั้น เป็นอุบายอันวิเศษที่ท่านฝึกข้าพเจ้า ต้องรู้จักยับยั้งใจ ต้องรู้จักพอในการกินอยู่ประจำวัน เรื่องก็เรียบร้อยมาเป็นอย่างดี ในเวลาใดจะขอเงินใช้เป็นพิเศษ เช่นขอไปซื้อสมุดหนังสือและดินสอ ท่านไม่เคยให้อย่างคล่องๆ แต่ต้องถามให้รู้เรื่องก่อนเสมอ ไม่ยอมจ่ายให้ง่าย ๆ แม้แต่ครั้งเดียว ขณะใดเขามีสานสนุกท่านก็ให้ไป และให้สตางค์ใช้สักสิบสตางค์หรือมากกว่านั้น โดยมิได้สั่งกำชับว่าอย่างไร ครั้นกลับมาในตอนเย็น ท่านก็จะถามว่าสตางค์ที่ให้ไปเมื่อเช้าใช้หมดหรือเปล่า ถ้าใช้หมดก็ต้องถูกเทศนาหนักหน่อย หว่ากกินอะไรมากมายนักหนา ควรกินแต่

พอควร เงินทองของหายาก จะลำบากในภายหลัง บทเรียนอย่างนี้เป็นบทเรียนสอนใจ ที่ละน้อยๆ จนกลายเป็นบทเรียนประจำชีวิต แม้โตเป็นผู้ใหญ่แล้วก็สรวุ้ยสรวุ้ยกับเขาไม่เป็น

การที่เอาเรื่องส่วนตัวมาเล่าสู่กันฟัง ก็เพื่อให้ท่านได้ทราบถึงบทเรียนที่ข้าพเจ้าได้รับมา และอาจนำไปดัดแปลงให้เหมาะสมแก่ความเป็นอยู่และฐานะของท่านได้ มีคนเป็นจำนวนมากอุตสาหะลงทุนทำลายจิตใจของเด็กด้วยเงินที่ตนมี เช่น เอาเงินให้แก่ลูกมากๆ ลูกขอทีไรก็ให้ทุกที ให้อย่างคล่องๆ เพราะกลัวว่าลูกจักไม่สบายใจ การกระทำในรูปนี้คือการทำลายนิสัยใจคอของเด็ก ทำให้เด็กไม่รู้อารค่าของเงิน เหนือกว่าเงินคือก้นกรวดที่หยิบมาจากพ่อแม่ได้ง่ายๆ ความรักในเงินไม่มี ความกตัญญูต่อผู้ให้เงินก็ไม่มี เป็นคนง่ายเกินไป การกระทำอย่างนี้ทำให้เด็กเสียคนได้ง่าย

ขอพ่อแม่ผู้มีเงินและมีลูก ฟังระวังให้มากสักหน่อย เพราะเงินทำลายเด็กง่ายกว่าอะไรทั้งหมัด เด็กเสียคนไปเพราะเงินมีจำนวนมิใช่น้อย เพื่อนของข้าพเจ้าในสมัยเป็นเด็กเคยเป็นอย่างนี้ และจนกระทั่งบัดนี้เขายังฟื้นตัวไม่ได้ นี่เป็นความผิดของใครกัน ของพ่อแม่ นั่นเอง!

แต่ทว่ามิใช่ว่าการระวังอีกประการหนึ่ง คือ ถ้าเด็กของท่านขาดแคลนเกินไป ก็เสียได้เหมือนกัน จึงควรทำอะไรๆ อย่างพอดี ความพอตินั้นก็สุดแล้วแต่ฐานะของครอบครัว ฉะนั้น ในการอบรมเด็กในเรื่องนี้เกี่ยวกับการประหยัด อย่าให้เด็กได้เกิดปมค้อยเป็นอันขาด ด้วยการอธิบายให้เขาเข้าใจเรื่องตามความเป็นจริง ให้เขารู้จักราคาของงาน เงิน และวิชาที่เขาพึงศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องสอนกันแต่เยาว์ ครั้นเมื่อเขาโตเป็นหนุ่มขึ้นแล้วพูดกันยาก เขาอาจจะดันไปนอกทางเสียเมื่อใดก็ได้ จึงเป็นความจำเป็นต้องบอกกับเขา ชี้แจงเหตุผลให้เขาเข้าใจการกระทำที่จะติดเป็นนิสัยได้ มีเด็กเป็นจำนวนมากที่จากอกพ่อแม่ไปแล้ว มักมีปัญหาด้านการเงินเสมอ เพราะจ่ายเงินไม่เป็นนี่เอง เรื่องที่ต้องยำกับเด็กไทยให้มากก็คือ เงินมิได้อยู่ในมือของคนไทย เพราะคนไทยใช้เงินไม่เป็น มีแต่เอาออกแต่มิได้เอาเข้า จึงตกไปอยู่ในมือเขานั่นหมด ให้เขาเข้าใจว่าการเก็บหนึ่งสตางค์ได้ จึงจะเก็บหนึ่งบาทได้ ถ้าไม่รู้จักเก็บหนึ่งสตางค์ หนึ่งบาทจักสมบูรณ์ขึ้นหาได้ไม่!

ในโลกนี้ไม่มีใครร่ำรวย เพราะความจ่ายเคิบ แต่ร่ำรวยเพราะการเก็บหอมรอมริบ จึงแนะนำให้เขาครึ่งฝั่ง ตัวฝั่งมีน้ำฝั่งไว้เลี้ยงลูกอ่อนเพราะการหาสะสมไว้ทีละน้อยๆ ตัว

ปลวกก็สร้างภูเขาดินขึ้นมาได้ด้วยการพอกเข้าทีละน้อย ๆ จนกลายเป็นปลวกใหญ่ คนเราก็ควรมีการสะสมไว้บ้าง ต่อไปข้างหน้าจะไม่เดือดร้อน จงพาเด็กของท่านไปที่ออมสิน หรือซื้อกระป๋องออมสินมาให้เขา สอนเขาให้หย่อนเศษสตางค์ไว้เสมอ พอเต็มก็เปิดออกเด็กจะเกิดความพอใจในเงินก้อนนั้น จึงถือโอกาสพูดให้เขาเข้าใจว่า เงินนี้มาจากไหน มากขึ้นได้อย่างไร ถ้าทำต่อไปจะได้มากขึ้นอีก เพราะนิสัยเก็บหอมรอมริบให้เกิดแก่เขาทีละน้อย เขาก็จะเติบโตขึ้นด้วยความรู้จักเก็บ รู้จักใช้เงินทองและรู้จักทำงานหาเงินมาเก็บมาใช้ต่อไป ขอให้ท่านช่วยกันสร้างนิสัยประหยัดแก่ลูกของท่านเถิด.

มีสิ่งพึงบรรจบให้ครบบาท

น้ำในแม่น้ำ ทะเล มหาสมุทร มาจากน้ำแต่ละหยาด

คนที่รู้จักประหยัดเท่านั้น ดังตัวได้

ฝึกถูกให้รู้จักกตัญญูคนเวทที่แต่เมื่อยังเล็ก

พ่อแม่ที่รัก ทั้งหลาย

มีพระพุทธรูปยืนอยู่บทหนึ่ง ที่คนเราควรสนใจควรนำมาฝึกฝนอบรมลูกหลานใน
ครอบครัว จะเป็นทางช่วยให้ครอบครัวมั่นคงเป็นปึกแผ่นในอนาคต พุทธรูปยืนบทนั้นว่าดังนี้

นิมิตต์ สาธุรूपานํ กตญญูตเวทิตา
ความกตัญญูตเวทิตาเป็นเครื่องหมายของคนดี

พระพุทธรูปยืนบทนั้นสอนให้เราเข้าใจว่า คนดีย่อมมีเครื่องหมาย และเครื่องหมาย
ของคนดีนั้นได้แก่ ความกตัญญูตเวทิตา ผู้ใดมีคุณธรรมข้อนี้ผู้นั้นมีเครื่องหมายของคนดี ใคร
ขาดคุณธรรมข้อนี้ คนนั้นก็ขาดเครื่องหมายของคนดี คำสอนในศาสนาทุกศาสนามุ่งสอนคน
ให้มีความกตัญญูตเวทิตานี้ เพราะความกตัญญูตเวทิตาเป็นมูลฐานของศีลธรรม เป็นมูลฐาน
ของความก้าวหน้า ชาวโลกเราประพาศติมันในคุณธรรมข้อนี้แล้ว ก็เอาตัวรอดได้โดยแท้ ใน
ธรรมะทางพุทธศาสนา ได้กล่าวสอนเกี่ยวกับความกตัญญูไว้มากมายหลายอย่าง และพร้อม
กันนั้นก็เตือนคนผู้ไม่มีความกตัญญูไว้มากแห่งเช่นเดียวกัน

พระสารีบุตร ผู้อัครสาวกของพระผู้มีพระภาค ได้เข้ามาสู่พระธรรมวินัย เพราะ
ได้ฟังธรรมจากพระอัสสชิมาเถระ เมื่อมาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาแล้ว เวลาท่านจะ
นอนถ้าหากได้ทราบของท่านพระอัสสชิอยู่ทางทิศใด ท่านก็ฉินศรัยะของท่านไปทางทิศนั้น
เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อท่านปฐมจารย์ของท่าน พระรูปอื่นไม่รู้เรื่องก็หาว่าท่านพระ
สารีบุตรเป็นนักไหว้ทิศแบบพวกพราหมณ์ ความทราบถึงพระผู้มีพระภาค ก็ทรงเรียกพระสารี
บุตรมาถาม เมื่อทราบความจริงแล้วก็ทรงอนุโมทนา และได้ตรัสว่า “คนดีเมื่อได้ทราบธรรม
อันพระพุทธรูปทรงไว้ดีแล้วจากผู้ใด ฟังนอบน้อมต่อผู้นั้นด้วยความเคารพ เหมือนพราหมณ์
นอบน้อมต่อไปจะนั้น”

ครั้งหนึ่งพราหมณ์ผู้ปรากฏนามว่า ราชะ ปรรณนาจะบวชในธรรมวินัย จึงได้

เข้าไปอยู่ในอาราม เพื่อขอให้พระบวชให้แก่ตน แต่ไม่มีใครบวชให้เพราะเห็นว่าเป็นคนแก่ บวชแล้วจะกลายเป็นคนว่ายากสอนยาก เมื่อไม่ได้บวชก็มีร่างกายซูบผอมน่าสงสาร พระผู้มีพระภาคได้ทรงทราบจึงเรียกประชุมสงฆ์ และพาพราหมณ์นั้นมาในที่ประชุมด้วย เมื่อพร้อมแล้วก็ตรัสถามว่า ใครระลึกถึงอุปการคุณของพราหมณ์ผู้ได้บวช พระสารีบุตรลุกขึ้นยืนกราบ ทูลแต่พระผู้มีพระภาคว่า ข้าพระองค์ระลึกได้ ท่านพราหมณ์นั้นได้เคยถวายอาหารแก่ข้าพระองค์ ทักขิหนึ่ง พระบรมศาสดาทรงสรรเสริญว่าเป็นผู้จำกิจที่คนอื่นทำไว้แก่ตนได้ เป็นผู้มีความกตัญญูดีมาก คนดีควรจำเรื่องที่ผู้อื่นทำไว้กับตนเสมอ ส่วนเรื่องที่ตนทำกับผู้อื่นนั้นถึงจะลืมเสียก็ไม่เป็นไร และถ้ามีทางใดที่จะตอบแทนความดีที่เขาทำกับตนได้แล้ว ควรหาโอกาสกระทำทันที พระบรมศาสดาของพวกเราทั้งหลาย ทรงมันอยู่ในคุณธรรมข้อนี้เสมอ ตัวอย่างการเสด็จไปโปรดพุทธบิดาและพระญาติวงศ์ ณ เมืองกบิลพัสดุ์ การอนุญาตให้พระนางปชาบดีโคตมีได้เข้ามาบวชเป็นภิกษุณีในพระธรรมวินัยนี้ รวมทั้งการไปพยาบาลพระเจ้าสุทโธทนะขณะประชวร ล้วนเป็นเรื่องแสดงถึงความกตัญญูทั้งนั้น เราชาวพุทธทั้งหลายจึงควรสนใจในข้อนี้ และควรปฏิบัติตามให้ดีให้มากที่สุดที่จะทำได้ มิฉะนั้นแล้วจะกลายเป็นคนไม่มีราคาไปทันที

คำว่า “กตัญญู” หมายถึง การรู้จักบุญคุณของผู้อื่นที่ได้ทำไว้แก่ตน แม้การกระทำเพียงเล็กน้อยก็เป็นบุญคุณแล้ว ใครทำบุญคุณไว้แก่ตน ตนควรจำไว้เสมอ การจำไว้ การรับรู้ในบุญคุณของผู้อื่นที่ทำไว้กับตน เป็นลักษณะของคนรู้บุญคุณ เป็นลักษณะของคนรู้บุญคุณ เมื่อจำไว้แล้วก็ควรหาช่องทำการตอบแทนในเมื่อมีโอกาสเสมอ การที่ยังมิได้ทำการตอบแทนนั้น หมายถึง การยังเป็นหนี้เขาอยู่ในด้านบุญคุณ คนดีเมื่อเป็นหนี้ใคร ก็ควรหาทางปลดปล่อยหนี้เขาเสมอ จึงจักเป็นคนดีได้

ท่านที่เคยอ่านเรื่องสามก๊ก อันเป็นพงศาวดารของจีน ท่านชอบใจกวนอู ชาวจีนนับถือกวนอูว่าเป็นเทพเจ้า ถ้อยยกกวนอูให้อยู่ในตำแหน่งเทวดา ทำไมกวนอูจึงได้เป็นเทวดา เพราะกวนอูเป็นผู้ยิ่งใหญ่ด้วยความกตัญญูกตเวที แม้ผู้นั้นเป็นศัตรูกันในทางการเมือง แต่เคยมีบุญคุณต่อกัน กวนอูก็ไม่ฆ่า ไม่ทำร้ายแต่ปล่อยให้ผ่านไปโดยความสะดวกสบาย นี่เป็นลักษณะหนึ่งของวีรบุรุษผู้

ความกตัญญูจึงเป็นคุณธรรมอันสำคัญที่เราควรเพาะให้เกิดแก่เยาวชนของเราเถิด แต่เขายังเล็ก ๆ อยู่ เพาะให้เขามีประจำเป็นนิสัย เมื่อโตขึ้น เขาก็จะมีประจำสันดาน พ่อแม่

บางคนเคยบ่นให้ได้ยินว่า “ไม่ไหว! เลี้ยงลูกมาเลี้ยงข้าวสุกเปล่า ๆ มันไม่รู้จักับบุญคุณของพ่อแม่เสียเลย ร้อยอย่างนี้ไม่ให้เกิดมาดีกว่า” คำพูดเช่นนี้ออกจากปากของพ่อแม่ที่ผิดหวังในโลกของคนที่ทำไม่ตนจึงได้ผิดหวัง ใครเป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ ลูกผิดหรือพ่อแม่ผิดกันแน่ ถ้าหากคิดกันแต่เพียงผิวเผินก็หาว่าลูกเป็นคนผิด เพราะหน้าที่ของลูกต้องมีความรักและรู้จักบุญคุณของพ่อแม่ แต่ถ้าคิดให้ลึกซึ้งสักหน่อยก็จะเห็นได้ว่า ความผิดอันนี้มีเหตุมาจากพ่อแม่ คือพ่อแม่มิได้ทำการอบรมสั่งสอนให้ลูกเข้าใจในบุญคุณของพ่อแม่ ๆ ให้อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย อะไรทุกอย่างแก่ลูก แต่ลูกขาดความสำนึกในบุญคุณ เขาได้รับเสียจนชินไม่เคยคิดถึงเรื่องไม่มี เรื่องไม่ได้ เมื่อไม่คิดก็มองไม่เห็นว่าคุณแม่มีบุญคุณขนาดไหนเหมือนคนกินแกงทุกวัน รสอร่อยดี แต่ไม่รู้ว่าเป็นเพราะอะไร กลับทำแกงให้อร่อย คนกินไม่รู้จักรสของแกง รสอร่อยดี รสอร่อยดี จึงรู้ว่าแกงไม่อร่อย ความรู้สึกในบุญคุณก็เกิดขึ้นทันที ช้อนเป็นฉันทิ

พ่อแม่อยู่กับลูกทุกวัน เป็นบ่อน้ำที่เต็มไปด้วยความเมตตา กรุณาต่อลูก ลูกๆ ต้องการอะไรก็จัดหาให้เสมอ ลูกจึงนึกไม่ค่อยได้ว่า พ่อแม่มีบุญคุณขนาดไหนในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ พอพ่อแม่จากไปแล้วจึงรู้ว่าตนขาดอะไรไปสิ่งหนึ่งที่สำคัญสำหรับชีวิต มารับบุญคุณเอาเมื่อท่านผู้มีพระคุณทั้งสองได้ลาโลกไปเสียแล้ว น่าเสียดายโอกาสอันดีงามเหลือเกิน แต่จะไปโทษลูกก็ไม่ได้ ต้องโทษพ่อแม่ท่านเอง จึงเป็นความจำเป็นที่พ่อแม่จะต้องฝึกอบรมลูกทุกคนให้รู้จักบุญคุณของพ่อแม่เสมอ ปัญหาที่ว่า เราจะอบรมเขาโดยวิธีใดดี ขอบอกให้ท่านทราบดังต่อไปนี้

๑. ตัวอย่างยอดเยี่ยมได้ ท่านต้องทำตัวอย่างให้ลูกของท่านเห็นว่าท่านมีความกตัญญูต่เวที ท่านทุกคนมีพ่อแม่และพ่อแม่ของพวกเราอยู่กับพวกเราเสมอ มิได้ห่างไปจากลูกๆ เลย การมีพ่อแม่ที่เป็นผู้ใหญ่อยู่ในครอบครัว ดำรงตำแหน่งปู่ตายายของพวกเด็กๆ อยู่ นั่น เป็นการดีเหลือเกิน ดีในทางที่จะสอนลูกให้ได้เห็นตัวอย่างในทางดีอันตนได้กระทำต่อพ่อแม่ของตน เพราะกิจไ้ที่ลูกทำแก่พ่อแม่ นั่น เป็นบุญ เป็นกิจที่สนองผลทันทีไม่ว่าในทางดีหรือทางร้าย เคยเห็นผลมากมายแล้ว จึงควรระวังสักหน่อย ถ้าเราต้องการให้ลูกเคารพต่อเรา เราก็ต้องเคารพต่อพ่อแม่ให้ลูกเห็น ถ้าต้องการให้ลูกเลี้ยงเราเมื่อแก่ชรา เราก็ต้องเลี้ยงพ่อแม่ให้ลูกเห็นปฏิบัติเอาอกเอาใจพ่อแม่ให้ดี ให้ถือว่าพ่อแม่เป็นพระในครอบครัว เป็นเทวดาที่ควรเคารพสักการะเสมอ พ่อแม่คือผู้ที่ลูกๆ จะละเมิดมิได้เป็นอันขาด การพูดจา

ปราศรัยกับพ่อแม่ก็ควรพูดด้วยถ้อยคำอ่อนน้อมหวาน และเต็มไปด้วยความเคารพเสมอ เพื่อให้ลูกได้เรียนจำไว้เป็นแบบ เป็นการเพาะประเพณีอันดีงามไว้ในสกุลของตน ที่เขาเรียกกันว่า ผู้คนนั้นหมายถึงคนที่มีความดีประจําใจนั่นเอง

ครอบครัวใดมีความดีประจําสกุล ครอบครัวนั้นเป็นครอบครัวของผู้ดีแล้ว พร้อมๆ กับทำให้คุณเป็นตัวอย่าง อธิบายให้ลูกเข้าใจว่า “ปู่ตา-ย่ายาย” นี้ เป็นผู้ที่กำเนิดแก่พ่อแม่มาจนเติบโต ให้พ่อแม่ได้เรียนวิชาทางนให้ทำ ให้บ้านเรือนที่อาศัยอยู่ ถ้าหากไม่มีปู่ตาย่ายาย พ่อแม่ก็คงไม่เกิดมา ไม่ได้มีความสุข ลูกของพ่อแม่ก็คงไม่มีความสุขเช่นเดียวกัน คุณปู่ตา-ย่ายายจึงมีบุญคุณต่อพ่อแม่ ลูกของพ่อแม่ก็ต้องรักเคารพคุณปู่ตาย่ายาย และเคารพต่อตัวพ่อแม่ด้วย พูดแนะบ้าง พูดตามให้เขาคิดบ้างในทางที่จะให้เขาเห็นว่า พ่อแม่เป็นชีวิตเป็นอะไรทุกอย่างสำหรับตัวเขา เด็กก็เกิดความรักอย่างซาบซึ้งในพ่อแม่ อันเด็กที่รักพ่อแม่เป็นเด็กที่อ่านอนสอนง่ายด้วย ไม่ลำบากแก่ผู้ปกครอง

ในวันสำคัญ เช่น วันเกิดของพ่อแม่ วันปีใหม่ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา อันเป็นวันสำคัญ เราควรทำการสนองคุณพ่อแม่ให้ลูกเห็น เช่น ไปรดน้ำท่าน น้ำของขวัญ ไปให้ ทำอาหารเลี้ยงท่านเป็นพิเศษ พร้อมกับอธิบายให้เด็กเข้าใจถึงเรื่องที่ทำ ก็เป็นทางเพาะนิสัยกตัญญูได้ประการหนึ่ง เวลาพ่อแม่ตายไปแล้ว เรามักมีการทำบุญอุทิศให้ท่าน ในการทำบุญทุกครั้ง หรือถ้ามีอนุสาวรีย์เป็นที่บรรจุกระดูก ก็ควรนำเด็กๆ ไปที่นั่น สอนให้เขาทำพิธี กราบไหว้ระลึกถึงบุญคุณของบรรพบุรุษ พูดให้เขาเข้าใจว่าทำไมจึงทำอย่างนี้ ที่ตรงนี้มีคามหมายอย่างไร สำคัญต่อตัวลูกทั้งหลายอย่างไรบ้าง เพียงแต่ไปไหว้เฉยๆ ยังไม่มีความหมายอะไรดอก

๖. หัดลูกของท่านให้เข้าใจตอบแทนบุญคุณไปตั้งแต่เล็กๆ จะชวนลูกของท่านสนทนาดังความสัมพันธ์กันในครอบครัว ให้เขารู้จักหน้าที่ของพ่อแม่ ให้เขาเข้าใจทีละเล็กละน้อย ให้เขาซาบซึ้งว่าเขามาจากแม่พ่อ เลือดเนื้อทั้งหมดยกเป็นของแม่พ่อ อาหารของแม่พ่อ พ่อแม่เป็นผู้ให้ความคุ้มครองป้องกัน ลองถามเขาว่าถ้าหากพ่อแม่ไม่มี ลูกจะลำบากไหม ชวนพูดบ่อยๆ หรือหาหนิทานชาดกประเภทที่เกี่ยวกับความรู้จักบุญคุณมาแล้วให้เด็กฟัง จบแล้วต้องเปรียบเทียบให้เขาเข้าใจเหตุผลของเรื่อง โดยการนำมาเทียบกับชีวิตของเด็กเสมอ ข้อนี้จะทำให้เด็กมีความเข้าใจในบุญคุณดีขึ้น

การฝึกหัดให้รู้จักพูดคำว่า ขอบใจ ขอบพระคุณ ก็เป็นกิจควรทำ เพราะคำพูดดังกล่าวเป็นการแสดงออกของการรู้จักบุญคุณล่วงหน้า ในครอบครัวทั่วไปยังมิได้ปฏิบัติกัน ขอให้ทำกันหน่อยเถิด เวลาให้ของแก่เด็กขอให้เด็กได้ไหว้ก่อนจึงรับ อย่าให้รับไปโดยมิได้แสดงว่ารู้คุณเป็นอันขาด ถ้าหากลูกของท่านจะไปไหนนอกบ้าน ขอให้มาลาขออนุญาตก่อน ก่อนไปก็ต้องหัดให้เขากราบ ภาพเด็กกราบพ่อแม่เป็นภาพที่น่าดูมาก เมื่อเขากลับมาก็ต้องให้มารายงานตนและกราบอีกเช่นเดียวกัน

เวลากลางคืนก่อนนอน ขอให้ลูกได้ทำความเคารพสักการะพ่อแม่เสียหน่อยโดยให้เขามากราบลาไปนอน พ่อแม่ก็อวยพรให้เขามีความสุขความเจริญ ตื่นเช้าก็ต้องมากราบอีก ให้ทำกันทุกเวลา จนกระทั่งกลายเป็นนิสัย เป็นงานที่ทำได้โดยมิต้องฝืนใจ นี่เป็นกิจชอบประการหนึ่ง นอกจากนั้นแล้ว พ่อแม่ควรฝึกลูกให้รู้จักปฏิบัติต่อพ่อแม่ โดยสอนให้เขาทำงานเล็กน้อยให้ อย่าบังคับให้เขาทำ พูดแนะนำให้เขาเข้าใจ ให้เขาทำเองด้วยความสมัครใจ ถ้าใครทำก็ให้รางวัล กล่าวคำชมเชยในความดีของเขาต่อหน้าลูกคนอื่นๆ ในเวลาประชุมกันในตอนกลางคืน ก็จะเป็นทางช่วยให้เด็กเข้าใจในความหมายของบุญคุณได้พอควร

รวมความว่า เป็นหน้าที่ของพ่อแม่ที่ต้องฝึกฝนอบรมเขาให้เข้าใจในเรื่องนี้ ถ้าไม่ทำก็เป็นบาป เพราะละเลยต่อหน้าที่ พ่อแม่ทั้งหลายได้ทำหน้าที่นั้นแล้วหรือยัง?

นิมิตบอกว่า คนดี คือความกตัญญู

คนที่รู้จักบุญ ย่อมมีแต่เจริญ

ในชีวิตนี้ ระวังอย่าให้ได้ว่า ออกตัญญู

ปัญหาเรื่องเด็กกับเพื่อน

พ่อแม่ทันสมัย ทั้งหลาย

วันหนึ่ง เวลาประมาณสิบห้านาฬิกา คนสองคนกำลังโต้เถียงกันเป็นงานใหญ่ ทั้งสองฝ่ายมีโทสะด้วยกันทั้งคู่ ความมีดีเข้าครอบงำจิตใจเขา มองไม่เห็นความถูกต้องความผิด ทั้งสองฝ่ายไม่ยอมลดละแม้แต่หยั้ย มิใช่เขาเพียงสองคนเท่านั้นที่มาอยู่ในที่นั้น มีคนผู้ชอบดูอีกเป็นจำนวนมาก มาดูละครกลางแปลง ละครที่ไม่เก็บค่าดู เปิดให้ใครๆ ที่มีตาดูกันได้อย่างสบายทีเดียว ทำไมเขาทั้งสองจึงได้ทะเลาะกันแล้ว เรื่องมันนิดเดียว เป็นเรื่องของเด็กๆ มิใช่เรื่องของผู้ใหญ่ แต่ผู้ใหญ่เจ็บแทนเด็ก และเข้าไปสอดแทรก เรื่องเลยไปกันใหญ่

ปรากฏชื่อของผู้ทะเลาะกันนี้ คือฝ่ายหนึ่งชื่อคำแก้ว อีกฝ่ายหนึ่งชื่อบัวผัน คำแก้วมีบุตรชายอายุขนาดสี่ขวบ บัวผันมีบุตรชายอายุขนาดเดียวกัน แต่ลูกของบัวผันเล็กกว่า เพราะเป็นเด็กอมโรค เด็กทั้งสองเคยมาเล่นอะไรๆ ด้วยกันเสมอ ในการเล่นของเด็กก็ต้องมีการทะเลาะกันบ้างเป็นธรรมดา แต่ไม่สู้รุนแรงนัก โกรธกันประเดี๋ยวเดียวก็หาย และเล่นกันต่อไป ความพยายามทำร้ายไม่มีในใจของเด็ก วันนั้น ลูกของคำแก้วแย่งของเล่นจากลูกของบัวผันได้แล้วเอาไปเล่นเสียคนเดียว ลูกของบัวผันร้องไห้ วิ่งไปบอกแม่ วันนั้นแม่อารมณ์ไม่ดี เพราะไปแพ้ไฟมา พอลูกบอกเช่นนั้น ก็เกิดอารมณ์ขึ้นมาทันที ออกจากบ้านไปแย่งของจากเด็กอันเป็นลูกของคำแก้ว แล้วตบเด็กคนนั้นเข้าให้ขาดหนึ่ง ฐานมารังแกลูกของตน เด็กนั้นเมื่อถูกตบก็วิ่งไปหาแม่บอกให้แม่ทราบ แม่โกรธเป็นฟืนเป็นไฟขึ้นมาอีก เลยมาเปิดโรงละครแสดงกันกลางแปลง สนุกกันใหญ่ เรื่องนี้ คล้ายเรื่องน้ำผึ้งหยดเดียว กลายเป็นศึกกลางบ้านขึ้นได้ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้นหนอ!

ธรรมชาติของเด็ก เขาไม่ชอบอยู่คนเดียว ถ้าเอาเด็กสองคนมาปล่อยไว้ในที่เดียวกัน เด็กทั้งสองก็จะกลานเข้าหากัน ถึงแม้ว่าจะยังพูดกันไม่เข้าใจ เขาก็จะทำเสียงอ้อๆ แอ้อๆ ไปก่อน และชวนกันเล่นตามประสาของทารกน้อยๆ เขาทั้งสองย่อมได้เรียนรู้อะไรบางอย่างจากกันเนื่องในการพบกันนั้น ดังนั้นนิสัยของเด็กผู้ไร้เดียงสา ครั้นเด็กโตขึ้นพูดได้ รู้จักมีของ

เล่น เขาตั้งใจเมื่อได้พบกับเพื่อน เมื่อได้เล่นกับเพื่อนฝูงที่คุ้นเคยกัน เขาจะมีความสุขจน
รำเริงเป็นอย่างดี ถึงแม้จะมีการชดช้อนกันบ้าง ก็เป็นเรื่องเล็กน้อย ผู้ใหญ่อย่าเข้าไปทำให้มัน
ใหญ่โตขึ้นเลย ให้ถือว่าเป็นเรื่องของเด็กๆ เขา ประเดี๋ยวเดียว เขาก็คงหายโกรธและคืนดีกัน
ต่อไป ผู้ใหญ่ต้องหาทางเพาะความรัก ความสามัคคี ความเสียสละต่อกัน อย่าให้เขาเอาจัด
เอาเปรียบกัน

ผู้ใหญ่ต้องคอยสังเกตดูอัธยาศัยใจคอของเด็กๆ ไว้เสมอ เรียนรู้นิสัยของเด็กให้
ทราบทั่ว เด็กคนใดมักเอาเปรียบเขา มักรังแกคนอื่นเขา และเมื่อทราบแล้วต้องหาทางแก้ไข
โดยการพูดให้เข้าใจถึงคุณโทษของการกระทำเช่นนั้น เช่น ถ้าเด็กของท่านชอบรังแกเด็กที่
อ่อนแอ ก็บอกว่าการกระทำเช่นนั้นไม่ดี ไม่ใช่วิสัยของสุภาพชน หนูเห็นไหม เพื่อนของหนู
อ่อนกว่าหนู เขาเป็นน้องของหนู น้องต้องได้รับความคุ้มครองจากพี่เสมอ หนูเป็นพี่เขาต้อง
ช่วยเขา ต้องแบ่งของกินของเล่นให้แก่เขาบ้าง การแบ่งของกินของเล่นให้แก่เพื่อนที่อ่อนแอ
กว่าหนูนั่น เป็นความดี หนูจะเป็นเด็กที่น่ารัก น่าสงสาร ถ้าเราช่วยเขาในวันนี้ วันหน้า
เขาจะช่วยเราต่อไป เอานิทานเรื่องราชสีห์กับหนูมาเล่าให้เด็กฟังบ้าง เพื่อให้เด็กได้เห็นความ
แตกต่างระหว่างสัตว์ทั้งสอง หนูตัวน้อยยังอุตส่าห์ช่วยราชสีห์ได้ ถ้าเด็กของท่านค่อนข้างเกร
ชอบรังแกเขาผู้น้องกว่า ก็จงเล่านิทานเรื่องช้างกับนกไส้ให้เด็กฟัง จะทำให้เด็กเข้าใจว่า
การรังแกเขาไม่เป็นการดี แต่การรักกันสงสารกัน อยู่ร่วมกันฉันพี่น้อง มีความสบายใจกว่า
เป็นไหนๆ ความสามัคคีก็บังเกิดมีขึ้นในหมู่พวกเด็กๆ ได้ โดยเฉพาะเด็กในครอบครัว
เดียวกัน ยิ่งมีความจำเป็นมากที่สุด เพราะความเป็นหนึ่งในครอบครัวนั้น เป็นสิ่งที่จำต้อง
ปรารถนา

ถ้าหากเด็กคนใด ทำอะไรผิดพลาดต่อเพื่อนเด็กด้วยกัน ผู้ใหญ่ควรจะแนะนำให้
เขาขอโทษเด็กผู้ที่ถูกล่วงเกินเสีย ให้เด็กผู้ล่วงเกินได้สำนึกว่า ตนได้กระทำผิดไป ได้ทำสิ่ง
ไม่เหมาะสมไม่ควรไป ผิดไปแล้วขอโทษนั้นจะ การกระทำแบบนี้เป็นการศึกษาเด็กให้สนใจ
เป็นนักกีฬาผิดเป็นผิด แพ้ก็ต้องยอมแพ้ ตามวิสัยของการเล่นกัน เป็นการทำชอบอย่างหนึ่ง
ตามปกติคนเราทั่วไป มักมีอหังกา มมังการ คือการถือเอาถือเรา เป็นคนไม่มักยอมตน นี่เป็น
เรื่องของคนทั่วไป แต่เรื่องนี้ สร้างโทษให้เกิดแก่คนผู้ถือเช่นนั้นมากอยู่ จึงจำเป็นต้องฝึก
เด็ก อย่าให้มีความถือในรูปเช่นนั้น โดยการสอนให้เขายอมรับความผิดพลาดที่ตนกระทำ

บอกให้เด็กให้เข้าใจว่าความผิดพลาดเป็นเรื่องธรรมดาของคนทำงาน ของคนเล่นกีฬา แต่ความผิดนั้น เป็นเรื่องแก้ไขกลายเป็นถูกได้ จีนสอทุกแห่งเขามียางลบไว้ด้วย เพราะเขารู้ว่าความผิดพลาดเป็นวิสัยของคน เมื่อผิดแล้วก็ลบออกเสีย แล้วทำใหม่ให้ถูกขึ้น สื่อทางเก่งของเด็กเปื้อนด้วยสิ่งสกปรกแล้ว ยังซักฟอกออกได้ มิใช่เอาออกไม่ได้ ฉะนั้น เด็กทำอะไรผิดก็บอกให้เขาขอโทษแสดงความผิดนั้นๆ เสีย แล้วเตือนเขาให้สำรวมระวังต่อไป นี่! เป็นกิจควรทำประการหนึ่ง

ท่านเลี้ยงลูก ท่านหาอาหาร เสื้อผ้า และอื่นๆ ให้ลูกของท่าน ก่อนให้ท่านมักเพินอยู่เสมอ เช่น อาหาร ท่านก็เลือกเอาอาหารที่ไม่เป็นพิษแก่ร่างกายของเด็ก ให้เด็กของท่านรับแต่ของปราศจากโทษ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะ ท่านรักลูกของท่านนั่นเอง เมื่อลูกของท่านโตขึ้นเป็นเด็กขนาดไปโรงเรียนได้ ขนาดเป็นเด็กหนุ่มวัยคะนอง เป็นธรรมดาเด็กจะต้องคบหาสมาคมกับเพื่อนบ้าง การคบหาสมาคมนี้แหละ เป็นเรื่องสำคัญมาก พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า การพูดถึงเหตุภายนอกอันจะทำให้ดี ให้เสียแล้ว ไม่มีอะไรจะยิ่งไปกว่าการคบหาสมาคม การสมาคมทำคนให้ดีก็ได้ ทำคนให้เสียก็ได้ สุดแล้วแต่บุคคลที่เราได้เข้าไปคบหาสมาคม เด็กหนุ่มเด็กน้อยยังไม่มีตาสำหรับเพินดู ใครดี ใครเลว จึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่จะต้องคอยเป็นพี่เลี้ยงให้ ทำอย่างไรจึงจะรู้ว่า เพื่อนของลูกเป็นอย่างไร ในกรณีเช่นนั้น มารดาบิดาต้องเปิดโอกาสให้ลูกได้นำเที่ยวที่บ้านได้ เช่นมากินอาหารกลางวันด้วยกันบ้าง มาพักผ่อนหย่อนใจบ้าง ปลอ่ยให้เขาได้รับเสรีภาพตามสบาย พร้อมกันนั้น มารดาบิดาก็ต้องลดตัวลงมาเป็นเพื่อนกับลูก และเป็นเพื่อนของเพื่อนของลูกด้วย การกระทำในรูปนี้ย่อมได้กำไรมาก เพราะประการแรกเด็กจะเห็นว่าที่บ้านเป็นสถานที่ที่สบายพอแล้ว เขาไม่ต้องไปเที่ยวตามที่อื่น อันไม่เหมาะแก่เด็ก ประการที่สอง มารดาบิดาจะได้เรียนรู้นิสัยของเพื่อนที่ลูกนำมา ถ้าเห็นมีอะไรไม่ดี ก็จะได้ช่วยกันหาอุบายชักเตือนต่อไป ถ้าหากเห็นว่าเหลือวิสัยแล้ว ก็ต้องบอกให้ลูกทราบว่าเป็นคนไม่ค่อยดี ขอให้ลูกตีตนออกห่างเสียเถิด อย่างนี้ก็เป็นความช่วยเหลือลูกของท่านได้ประการหนึ่ง จำไว้ว่า ทำบ้านให้เป็นที่เพลิดเพลินสำหรับเด็ก ทำตนให้เป็นเพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์กับเด็กของท่านจริงๆ การปรับปรุงนิสัยของเด็กก็จะเป็นการง่ายขึ้น

เรื่องการคบหาสมาคมของเด็กๆ เป็นเรื่องสำคัญมากอยู่เหมือนกัน เพราะมนุษย์

เป็นสัตว์เมือง ต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่เป็นคณะ อันการอยู่รวมกันนั้น ความร่วมแรงร่วมใจกัน เป็นสิ่งจำเป็นมาก พ่อแม่จึงต้องฝึกเด็กให้รู้จักคบหาสมาคม ให้รู้จักร่วมแรงร่วมใจกันใน ครอบครัวระหว่างญาติ ระหว่างมิตร ตลอดจนระหว่างคนร่วมชาติภาษาศาสนาเดียวกัน เป็นการสร้างเอกภาพให้แก่ชุมชน เพราะทุกชาติทุกภาษาต้องการความสามัคคีกันทั้งนั้น ความรักความสามัคคีในหมู่เด็ก ๆ นั้นแหละ คือมูลฐานของความสามัคคีในหมู่ชนต่อไป หมู่เด็กใด ขาดคุณธรรมข้อนี้ อนาคตย่อมตกอยู่ในสภาพมืดมน หน้าที่ของพ่อแม่จึงสำคัญอยู่มาก ในการส่งเสริมลูกให้รู้จักสามัคคีต่อกัน ในระหว่างเพื่อนฝูง พ่อแม่จึงควรทำตนเป็นตัวอย่างในทางนี้ พ่อแม่ต้องรักใคร่กันจริง ๆ อย่ามีการทะเลาะเบาะแว้งแก่กัน หนักต้องเอาเบากว่าต้องสู้ มีอะไรเกิดขึ้นต้องอดไว้ ช่มใจไว้ เก็บไว้ข้างใน อย่าให้ระเบิดออกมาเป็นอันขาด ใช่เน้า เราเอามาเก็บไว้ ถ้ายิ่งไม่แตกออกก็ไม่เหิน แตกออกเมื่อใดเหินเมื่อนั้น การเป็นปากเสียงของพ่อแม่ เป็นเรื่องน่าเหินเมื่อแก่ลูก ๆ มาก และเป็นตัวอย่างในทางเสียของเด็กต่อไป จึงควรระวังไว้สักหน่อย มีเรื่องที่ต้องพูดกันแบบหน้าดำหน้าแดงละก็! รอให้ลูกหลับนอนเสียก่อน เพื่อป้องกันมิให้เขาเห็นจากนั้นของพ่อแม่ ต้องระวังให้มากหน่อยในข้อนี้ เพราะได้เสียหายกันมามากแล้ว

มีข้อเสียอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้เด็กแตกจากเพื่อนฝูง และสร้างความแตกให้มากขึ้นไปอีก ขณะที่ลูกได้รับการรังเกียจจากเพื่อนฝูง กลับมาบ้าน ก็มาบอกพ่อแม่ให้ทราบ พ่อแม่พอได้ยินคำบอกเล่าของลูก ก็โกรธขึ้นมาทันที มีความน้อยใจเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงใจ พุดออกไปด้วยความโกรธว่า เอ็งสู้เขาไม่ได้หรือ! เอ็งมันลูกผู้หญิง! ลูกชู้ชลาตตาชาวหรือ! เอ็งไม่มีมือจะสู้กับเขาหรือ! มากมายกำยกอง เป็นคำพูดให้ลูกเจ็บใจ แล้วเกิดความพยายาทอยากจะไปแก้แค้นให้ได้ อย่างนี้เป็นความเสีย เป็นการกระทำที่ผิดต่อหลักธรรมในทางศาสนา เป็นอย่างยิ่งทีเดียว ขอพ่อแม่อย่าได้กระทำเช่นนั้นเป็นอันขาด แต่จงหาทางปลอบโยนเขา บอกเขาว่า มันเป็นเรื่องเพียงเล็กน้อย ไม่เจ็บปวดอะไรมากนัก เขาไม่แกล้งทำหนูตอกให้อภัยแก่เขาเสียเถิดวันหน้าจะได้เล่นหัวกันอีก หัดเด็กให้รู้จักให้อภัย ให้หัดชนะความชั่วด้วยความดี หัดชนะความโกรธด้วยความไม่โกรธตอบ เอาความดีเข้าสู่กับเพื่อน เป็นการสลายใจว่า การกระทำแบบนี้เป็นการชอบ ขอให้ความเข้าใจแก่เด็กว่าการไม่ตีตอบ การไม่คำตอบ การไม่ทำตอบแก่เพื่อนผู้ทำตนนั้น มิใช่วิสัยของคนชู้ชลาตตาชาวอะไรดอก แต่เป็น

วิสัยของคนดี เป็นวิสัยของคนชนะตนเอง การชนะตนเองนั้นแหละเป็นความชนะที่ประเสริฐยิ่ง
สอนเด็กให้เข้าใจแนวทางอย่างนี้ไว้ดีกว่าปลอตกัยกว่า

การฝึกเด็กของพวกเรา ส่วนมากมิได้อือหลักนั้นไว้เป็นสำคัญ จึงมีเรื่องยุ่งกันบ่อยๆ
เด็กมักแตกกันทะเลาะกันเสมอ เพราะต่างคนต่างก็ไม่ยอมกันนั่นเอง ผู้ใหญ่มาถือทางเข้าอีก
ก็เลยไปกันใหญ่

ประเทศไทยกำลังเรียกร้องต้องการความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพราะ
เราอยู่ในระยะของการสร้างชาติสร้างประเทศ ประเทศชาติมิใช่เป็นของใครผู้ใดโดยเฉพาะ
หากเป็นของพวกเราทุกคน เราจึงต้องช่วยกันคนละไม้คนละมือ ทำกิจให้ชาติประเทศเจริญ
ก้าวหน้า การกระทำนั้น จะต้องทำกันอย่างพร้อมเพรียง ทำกันด้วยความซื่ออกตั้งใจ ทำเพื่อ
ประโยชน์ส่วนรวมร่วมกัน กำลังของคนทั้งหมดกันเป็นหมู่จึงสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง การสร้าง
กำลังนั้น ต้องสร้างภายในครอบครัวก่อน ให้ทุกคนในครอบครัวรักกัน เห็นอกเห็นใจกัน
ช่วยกันสร้างความเจริญ แล้วขยายออกไปถึงคนบ้านใกล้เคียงตลอดถึงทุกคนในชาติเดียว
กัน ก็จะก่อให้เกิดกำลังอย่างมหาศาล ประเทศชาติก็จะก้าวหน้าไปด้วยดี ไปสู่จุดหมาย คือ
ความเจริญได้โดยมิต้องสงสัย

สรุปความในบทนี้ว่า จงหัดลูกของท่านให้เป็นคนอยู่กับเพื่อนได้อย่างพี่น้อง ให้
รู้จักรักกัน สามัคคีกัน ให้รู้จักอภัยต่อกัน หนักนิตเบาหน้อยต้องอดทน ต้องสอนให้มีน้ำใจ
เป็นนักรักพา ตามหลักธรรม ก็ชื่อว่า ท่านได้เพาะนิสัยชอบให้แก่บุตรแล้ว

เพื่อนดี เป็นศรีแก่ตัว

เพื่อนชั่ว ๆ พาตัวให้หมองมัว

คบคนเช่นใด ย่อมเป็นคนเช่นนั้น

เพื่อนกิน หาง่าย เพื่อนตาย หายาก

ฝึกเด็กให้รู้จักพึ่งตนเอง ช่วยตัวเอง

ท่านพ่อแม่ที่นับถือทั้งหลาย

ในฐานะที่เราเป็นชาวพุทธ เราย่อมได้ยินพระพุทธภาษิตบทหนึ่งอยู่เสมอ เป็นภาษิตที่มีความหมายเตือนใจที่เหลือเกิน ถ้าใครทำตามภาษิตข้อนี้ ย่อมเอาตัวรอดได้โดยแท้ ภาษิตนั้นว่า อุตฺตาหิ อุตฺตโน นาโถ แปลว่า ตนเป็นที่พึ่งของตน คำว่า ตนเป็นที่พึ่งของตนนี้ มีความหมายลึกซึ้งมาก หากแต่เราชาวพุทธนำมาใช้กันน้อยไปหน่อย เราจึงกลายเป็นคนอ่อนแอ หนักไม่เอา เบาไม่สู้ ไม่ค่อยคิดพึ่งตนเอง ไม่คิดสร้างฐานะด้วยความสามารถของตนเอง คอยแต่จะพึ่งพาอาศัยเขาอื่นรำไป พอหมดที่พึ่งก็มักบ่นว่า ผมเป็นคนอาภัพ ต้องพึ่งตนเองตลอดเวลา กลับเห็นคนที่ได้พึ่งพาอาศัยผู้อื่นเป็นอยู่ หรือคนที่ไม่ต้องทำการอะไรว่าเป็นคนมีบุญ พระเอกในทัศนะของคนไทย คือคนเอาจริงเอาจัง เดินเหินไม่ค่อยแข็งแรง พอตกกระกำลำบากสักหน่อยก็แสดงความอ่อนแอออกมาทันที พระเอกแบบนี้ไปไม่ไหว เป็นคนพึ่งตนเองไม่ได้เสียเลย ทำไมเราจึงได้เป็นกันเช่นนี้เล่า? หลักคำสอนในทางศาสนานั้น ก็หมดจรรตทุกอย่าง แต่เรามีได้เอามาใช้เราจึงมิได้รับประโยชน์จากทางศาสนา เรื่องนี้ต้องแก้ไขกันเสียที เพื่อให้เกิดความปึกป็น อดทนยินดีต่อสู้กับงานทุกชนิด ไม่ว่าจะป็นงานหนักขนาดไหน และต้องเริ่มกันตั้งแต่เด็กไปทีเดียว

การเลี้ยงเด็กทารกของไทยเรา ยังไม่ดีพอ เด็กของเราจึงเป็นคนอ่อนแอ ที่ว่าไม่ดีนั้นเป็นอย่างไร จะบอกให้เห็นง่ายๆ ก็คือว่า เราดนมลูกของเราเกินไป คอยเอาใจใส่มากเกินไป คอยอุ้มคอยชูตลอดเวลา ไม่ปล่อยให้เด็กได้มีอิสระในตัวของเขาบ้างเลย แม่บ้่างยาย ย่าบ้างช่วยกันอุ้มไว้บนตัก เอาใจใส่เสียจนเกินพอดี จนเด็กนั้นกลายเป็นคนขี้ขลาดไป เวลาเด็กร้องก็มักคนคอยเอาใจใส่ โดยมีรู้ว่าเด็กนั้นร้องเพราะอะไร ได้ยินเสียงร้องก็ต้องอุ้มและให้นมทันที ให้เด็กกินจนเด็กท้องเสีย ธาตุพิการไปตามๆ กัน วิธีเลี้ยงของเรา ยังสู้หมาหรือแมวยังไม่ได้ ท่านผู้ฟังอย่านึกเคือง ที่นำไปเปรียบอย่างนั้น โปรดฟังเหตุผลก่อน โปรดฟังให้ถี่ ท่านจะได้เข้าใจขึ้นบ้างว่า อะไรเป็นอะไร?

ขณะที่เขียนบทความนี้ สุนัขตัวหนึ่งมาเกิดลูกไว้ในอุโมงค์ ๔ ตัว เป็นตัวเมีย ๓ ตัวผู้ ๑ สามแฉกที่วัดได้บอกให้ข้าพเจ้าทราบ จึงให้ย้ายมาไว้ในรูเจดีย์ อันอยู่ใกล้กับกุฏิที่ข้าพเจ้าพักนั่งเขียนหนังสือ มองดูความเคลื่อนไหวของแม่หมาได้ตลอดวัน ในเวลากลางวันตอนเช้า แม่หมาไปหาอาหารกินที่ครัว ทั้งลูกไว้ตามลำพัง ได้แอบไปคุมนั่นนอนด้วยกันน่าดูแท้ จนสะอาดน่าจับต้อง แม่กินอาหารอิ่มแล้วก็ขึ้นมาหาลูก นอนลงให้ลูกกินนม แม่ก็ทำความสะอาดให้ลูก ล้างเกตุทุกครั้ง มันต้องเลียที่ปากทวารของลูกให้เยียวออก แล้วมันก็เลียกินหมด แล้วเลียตามตัวของลูก เป็นการชำระให้สะอาด พอลูกคุนมได้อิ่มแล้ว แม่หมาก็ออกไปทันที ไปนอนอยู่ ณ ที่อื่น รวบ่ายโมงก็มาให้นมอีกครั้ง ทำแบบเดียวกัน ตอนค่ำมาให้อีก ลูกของมันทุกตัวอ้วนท้วนแข็งแรง เกิดได้ ๑๕ วันแล้ว ยังมีได้สัมผัสจากโลก เดินก็ยังไม่ได้ ได้แต่คลานไปมาเท่านั้น นี่เรื่องของสุนัข

เรื่องของแมวก็น่าสนใจเหมือนกัน ให้มันทำความสะอาดเป็นเวลาทั้งวัน สำหรับแมวพอลูกโตขึ้น มีฟัน มีเขี้ยวออกเต็มปากแล้ว มันเริ่มสอนให้ฟังตนเองทันที โดยการนำลงไปข้างล่าง วิธีนำไปก็คือ แม่เดินนำ ปากร้องเรียกเหมียว ๆ ตลอดเวลา ตาคอยสอดสายตูลูก อันตรายถ้าหมาเดินผ่านมา แม่พุ่งเข้าใส่ทันทีที่เดียว เพื่อป้องกันลูกน้อยของมัน ขณะเดินไปนั้น ถ้าลูกเดินช้า มันจะรอให้ทันกัน แล้วพามันหนีไป มันกระโดดให้ลูกไล่ตาม บางทีมันซ่อน ให้ลูกเสาะหา มัน นี่เป็นการฝึกให้รู้จักฟังตนเองทั้งนั้น ในชั้นแรกลูกแมวยังจับหนูไม่เป็น แม่ก็ฝึกให้ วันหนึ่งแม่จับกระรอกมาได้ตัวหนึ่ง เอามาทิ้งให้ลูกของมันทันที เจ้าลูกน้อยหนีไปซ่อนข้างฝา เพราะกลัว มันก็คาบตามไป แล้วทำท่าจับให้ดู กัดให้ดูจนเลือดไหลออกมา พอได้กลิ่นเลือดเท่านั้นลูกก็คาบไปทันที เอาไปกิน แม่ยังดูเฉย จนลูกกินอิ่มแล้วเหลือเท่าใดแม่กินต่อไป พอลูกโตเต็มที่ ก็หมดภาระในการเลี้ยงดู ลูกแมวลูกหมาน้อย ต้องฟังตนเองต่อไป นี่คือการฝึกของแมวและหมา

ลองดูพวกนกในอากาศบ้าง มันก็ทำแบบเดียวกัน คือออกไข่ ฟักให้เป็นตัวอ่อนม เลี้ยงเมื่อลูกมีปีกสำหรับบิน พอปีกแข็ง ก็พาบินไต่ไปตามต้นโน้นต้นนั้นจนบินแข็งแรง พอบินแข็งแรง ก็ปล่อยเลย เจ้าต้องดำรงชีพของเจ้าด้วยปีก ด้วยปากของเจ้าเองด้วยเถิด สัตว์เร่ร่อน มันมีวิธีการของมันอย่างนี้ แต่ในหมู่มนุษย์ของเราเล่า! เป็นอย่างไร?

ข้าพเจ้ามิได้มุ่งหมายให้ท่านทำอย่างนั้นเสมอไป แต่ใครขอให้ท่านมีอุดมการณ์ไว้

ในใจของท่านว่า เลี้ยงลูก เพื่อให้ลูกเลี้ยงตนเองได้ มิใช่ว่าจะให้ลูกของเราอยู่ในอ้อมแขนของเราเสมอไป เลี้ยงให้เขาโตบ้างเถิด อย่าเลี้ยงแบบไม่โตเลย ชาวตะวันตกเขากล่าวว่า “คนไทยเลี้ยงลูกไม่โต” ซ่อนเป็นความจริงแท้ทีเดียว เพราะเด็กของเรา แม้ร่างกายจะเติบโตแล้ว แต่ก็ยังอ่อนเหมือนกับเด็ก ยังอ่อนขอสตางค์แม่ใช้อยู่ตลอดเวลา บางคนโต เรียนจบมหาวิทยาลัยแล้ว ออกทำงานทำการได้แล้ว แต่ก็ยังขอเงินของคุณแม่ใช้อยู่อีก นี่แหละเรียกว่าเลี้ยงไม่โต ชาวตะวันตกเขาเลี้ยงโต เพราะเขาเลี้ยงในระยะเวลาที่เด็กพึ่งตนเองไม่ได้ พอพึ่งตนเองได้แล้วก็ปล่อยให้ไปทำมาหากินตามลำพัง พ่อแม่เพียงแต่คอยดู และให้คำแนะนำพรัสอนเท่านั้นหาได้เอามาทำเสียเอง ให้ลูกนั่งคอยรับผลนั้นไม่ เงินทองของคุณแม่ พ่อแม่จะไม่ให้ลูกจนกว่าตัวจะตายไปก่อน ลูกทุกคนจึงต้องแสวงหาอาหาร ที่อยู่ ด้วยตนเอง คนของเขาจึงต้องเข้มแข็งอดทนมาก ประเทศชาติของเขาก้าวหน้าไปไกล เพราะเขาฝึกเด็กของเขาอย่างนี้ที่กล่าวมา

หันมาดูพวกเราบ้าง พ่อเจ้าหนูเกิดมา มีคนคอยเอาใจใส่มากมาย คุณแม่ คุณยาย คุณย่า ล้วนหันเห้นในเด็กน้อย ผลัดกันเฝ้าอยู่ตลอดเวลา เจ้าหนูน้อยต้องอยู่บนตัก บนสะเอวของคนนั้นคนนี้มีได้ว่าง ความจริงเด็กก็ต้องการพักผ่อนหลับนอน ต้องการอยู่คนเดียวบ้าง แต่ไม่มีโอกาส แม้ขณะเด็กนอนหลับ คุณยายนั่งมองแล้วเกิดเอ็นดูขึ้นมา ก็ก้มลงจูบเจ้าหนูจนต้องตื่น การให้อาหารก็ไม่เป็นระเบียบ ไม่เป็นเวลา สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ทำให้เด็กอ่อนแอทั้งนั้น แต่เราไม่คิดถึงกัน ครั้นเด็กโตขึ้นพอหัดเดินได้แล้ว ควรปล่อยให้เขาเดินอย่างเสรีก็ไม่ปล่อย เพราะกลัวเด็กจะล้ม อย่างัวไปกลัวมันเลย การล้มนั้นเป็นเรื่องธรรมดาของเด็กที่หัดเดินใหม่ๆ เขาล้มแล้ว เขาก็พยายามลุกขึ้นได้อีก ปล่อยให้เขาเดินให้เขาล้มไปเถิด แต่ระวังอย่าให้เขาดตกลงจากที่สูงก็พอแล้ว การที่ไม่ปล่อยให้เด็กเดินนั้นเป็นการตัดทางก้าวหน้าของเด็กๆ โดยแท้ เพราะเขามีไว้สำหรับเดิน แต่เราไม่ให้เดิน เขาก็กลับไปเพราะไม่ได้ใช้ บางคนโตแล้วก็ยังเดินกะย่องกะแย่งเต็มที นี่เพราะผู้ใหญ่ก็คิดว่าเขาตนเอง ขอให้จำไว้ว่า อย่าได้ขัดขืนธรรมชาติของเด็กเป็นอันขาด ปล่อยให้มันเติบโตตามเรื่องของมันเถิด ทุกอย่างก็ควรเรียบร้อยไปเอง

ในเมืองไทยเรสมัยก่อน มีครอบครัวที่เรียกกันว่าผู้ดี เจ้านายอยู่มาก ในครอบครัวเหล่านี้ ถ้าลูกคนโตพ่อแม่รักมาก ลูกคนนั้นเป็นคนพึ่งตนเองไม่ได้ เขาเป็นคนอ่อนแอทุกแง่ทุกมุม พ่อหมกบญูของพ่อแม่แล้ว อาศัยทรัพย์ที่พ่อแม่หาไว้ให้กินไปจ่ายไป พ่อหมกก็กลายเป็นคนหมกหนทางไปทันที นี่คือการบอบที่ทำให้คนอ่อนแอ ในสมัยนี้ เราจึงเลี้ยงแบบนี้อีก

ไม่ได้แล้ว แต่เราต้องทำทุกวิถีทางให้เด็กของเราเข้มแข็งมีกิน มีต่อสู้งานทุกชนิด ไม่ว่าหนักเบาขนาดไหน และการจะเป็นไปในรูปนี้ได้ก็โดยเฉพาะให้เขาพึ่งตนเองเสียแต่เยาว์วัย ขออย่าได้คอยช่วยเหลือเขาไปหมดทุกอย่าง

ครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าโดยสารเรือมาจากลังกาถึงย่างกุ้ง ในเรือมีครอบครัวฝรั่งมาหลายครอบครัว มีเด็กหญิงชายมาด้วยหลายคน ไม่เห็นพ่อแม่เขาเอาใจใส่มากนัก เป็นหน้าที่ของนางพยาบาลประจำเรือคอยเอาใจใส่ดูแล เวลารับประทานอาหารเด็กก็มาพร้อมกัน กินด้วยความเรียบร้อยเป็นอันดี มองแล้วก็คิดว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ตอบได้ทันทีว่า เขาฝึกให้เด็กรู้จักพึ่งตนเองมาทุกระยะของของชีวิต เด็กไทยต้องบ่อนข้าวกันจนโต บางทีเวลาทานข้าวหนูก็เดินเรื่อยไป พี่เลี้ยงคอยตามเอาใจเรื่อยไป อย่างนี้ไม่เข้าที่เลย หัดให้เขากินของเขาเองดีกว่า จะไม่ต้องลำบากในการนี้ และจะทำให้เด็กมีความรู้ในการทำงานที่ตนพอจะทำได้ด้วย

เด็กโตพอขนาดไปไหนมาไหนได้ตามลำพังแล้ว หัดให้เขารู้จักระวังตัวของเขาเองบ้าง โดยแนะถึงทางเดินบนถนนว่า ควรเดินทางไหนอย่างไร เวลาข้ามถนนตามสี่แยกควรข้ามอย่างไร หัดให้เขาใช้หูใช้ตาให้ว่องไว ให้รู้หลบหลีกในเมื่อจะเกิดภัยอันตรายอะไรขึ้นมา ธรรมดาของคนเรานั้น ถ้ารู้สึกตัวว่าจะต้องรักษาตัวเองแล้ว มันก็จะต้องระวังของมันเอง แต่ถ้าทราบว่าผู้คอยให้ความสะดวกอยู่ เขาก็มิได้สนใจที่จะทำอะไรด้วยตนเอง หลักความจริงมันมีอยู่อย่างนี้ ช่วยให้เขาใช้สิ่งที่เขามีกันบ้างเถิด เป็นการช่วยให้สติปัญญาเติบโต

เด็กขนาดอายุ ๑๑-๑๒ ขวบ เรียนอยู่ชั้น ป. ๔ เป็นอย่างน้อย มีความรู้อ่านหนังสือออกแล้วเป็นอย่างดี เป็นระยะที่เหมาะสมสำหรับให้เขามีอิสรภาพในการเป็นอยู่แบบส่วนตัว ก็ควรแบ่งให้เขาอยู่สักห้องหนึ่ง เป็นห้องเล็กๆ พออยู่ได้สำหรับเขา มอบเครื่องใช้ไม้สอยทุกอย่างให้เขาชุดหนึ่ง ให้เขารู้จักใจว่า เป็นห้องของเขาเอง ให้เขาจัดอะไรทุกอย่างตามความสมัครใจของเขา ให้เขารับผิดชอบในห้องนั้นอย่างเต็มที่ พ่อแม่เพียงแต่คอยตรวจดูให้คำแนะนำหรือเป็นที่ปรึกษาเพียงเป็นครั้งคราวเท่านั้น ให้เขาจัดข้าวของให้เป็นระเบียบเรียบร้อย หัดให้เป็นคนรอบคอบ เช่น ปิดหน้าต่างแล้วต้องสับขอ จากห้องไปไหนต้องใส่กุญแจ เป็นการหัดให้ระวังของของตนเอง เสื้อผ้าที่เขาใช้ ให้เขาหัดซักของเขาเองบ้าง เช่น ในวันเสาร์ให้เขาซักผ้ารีดผ้าของเขา อย่าทำให้เขาเสียทุกอย่างไป เด็กจะอ่อนแอ การกวาดห้อง ถูบ้านถูเรือน มิใช่งานต่ำทรามอะไร ให้เขาลองทำดูเสียบ้าง ภายในห้องของเขา ถ้าเขา

ทำดีเรื่อยร้อยให้รางวัล ถ้าเขาทำเสียก็ตีเขาบ้าง อย่างนั้นจะเป็นการฝึกฝนให้เด็กรับผิดชอบใน
ตัวของเขาเอง ถ้าเขาโตขึ้นเขาก็จะพึ่งตนเองได้โดยแท้

เมื่อลูกของท่านพอจะทำงานอะไรได้ จงช่วยฝึกฝนเขา ให้เขาได้ทำงานนั้นๆบ้าง
ตามกำลังของเขา ในครอบครัวที่มีคนใช้มากๆ อะไรทั้งหมดเป็นงานของคนใช้ เด็กๆทำงาน
ไม่เป็น โตขึ้นเป็นคนอ่อนแอ บางทีกลายเป็นอาชญากรไป เพราะความบกพร่องในทางใจ
ก็มีอยู่มิใช่น้อยทีเดียว คนมั่งคั่งบางคนไม่เลี้ยงลูกเอง พอลูกโตทำงานได้แล้วส่งไปทีอื่น ให้
ไปเป็นลูกจ้างเขา ให้ไปรู้จักรับใช้เป็นคนก่อน แล้วจึงให้กลับมาใช้คนต่อไป การกระทำในรูป
อย่างนั้นก็เป็น^{๕๕}การฝึกฝนให้พึ่งตนเองแบบหนึ่งเหมือนกัน

เด็กที่พึ่งตนเองได้เท่านั้น จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติและตระกูลวงศ์ ส่วน
เด็กที่อ่อนแอขี้ขลาด คอยแต่อาศัยผู้อื่นเป็นอยู่ เป็นคนรกลอก เป็นพวกถ่วงชาติมิให้ก้าวหน้า

เด็กของท่านอยู่ในสภาพไหน? ท่านได้ฝึกฝนลูกของท่านให้ยืนด้วยขาของเขาหรือ
เปล่า ถ้าหากคำตอบว่าเปล่า ขอได้โปรดเปลี่ยนวิธีเสียเถิด อย่าทำลายลูกของท่านเลย อย่า
เป็นศัตรูต่อลูกของท่านเลย จงเป็นผู้ฝึกสอนให้เด็กของท่านมีความสามารถในการเป็นอยู่เถิด

แม้ใครๆ จะไม่ช่วยเขา เขาก็ช่วยตัวเองได้ นี่แหละคือตนเป็นที่พึ่งของตน

อย่าเป็นคนงอมมือ จอห์น

อย่าทำตนเป็นคนกระดุกอ่อน คอยแต่พึ่งคนอื่น

คนอ่อนแอ ไม่มีทางจะตั้งตัวได้

ฝึกให้เด็กศึกษาสิ่งแวดล้อม

พ่อแม่ที่นับถือ ทั้งหลาย

ชีวิตของคนเราทุกรูปทุกนาม เกิดมาแล้วก็ต้องต่อสู้กับอะไร ๆ มากมายหลายอย่าง พอเกิดออกจากท้องของคุณแม่ เด็กก็เริ่มร้องไห้ทันที ทำไมเขาจึงร้อง เขาประกาศให้ทราบว่า ชีวิตนี้เป็นทุกข์หนอ เขาอยู่ในท้องคุณแม่เสียตั้งแต่ตอน เขามีได้พบกับสิ่งภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา พอมาพบเข้าก็มีความรู้สึกไม่พอใจ จึงได้ร้องออกมาเช่นนั้น ร้องเหมือนกับว่าไม่อยากเกิดมาในโลกอย่างนั้นแหละ แต่เขาก็ได้เกิดมาแล้ว เป็นหน้าที่ของพ่อแม่ที่จะต้องประคับประคองเขา จนกว่าเขาจะเติบโต ทำมาหากินได้โดยลำพังตัวเขาเอง การอบรมเลี้ยงดูจึงเป็นภาระที่หนักของพ่อแม่มีใช้น้อย ถ้าเลี้ยงดี เลี้ยงถูก ลูกก็ดี ถ้าเลี้ยงผิด ลูกก็เสีย บาบนั้นก็ตกอยู่กับพ่อแม่อีกเหมือนกัน ลูกของคนนั้น ไม่เหมือนกับลูกของสัตว์เดรัจฉาน สัตว์เดรัจฉานมันเลี้ยงแต่ร่างกาย ไม่ต้องมีความกังวลด้วยเรื่องจิตใจ แต่ลูกคนมีกายมีใจด้วย เลี้ยงแต่กายอย่างเดียวไม่พอ ต้องเลี้ยงใจของเด็กด้วย การเลี้ยงใจ ก็คือทำให้เด็กเจริญด้วยคุณงามความดี ดังที่ไท่กล่าวมาแล้วเป็นตอน ๆ ขอให้ท่านนำไปเป็นแนวสำหรับอบรมลูกของท่านเถิด

เมื่อเด็กของเราเติบโตพอเข้าโรงเรียนได้แล้ว เป็นหน้าที่ของพ่อแม่ จะต้องนำเด็กไปขึ้นทะเบียนเพื่อเข้าเรียนหนังสือ ในสมัยนี้เรามีโรงเรียนอนุบาล เด็กอายุขนาดสี่ขวบก็ไปโรงเรียนได้แล้ว วิธีการของโรงเรียนอนุบาลดีมากทีเดียว ทำให้เด็กก้าวหน้าทั้งกายทั้งใจ เป็นโรงเรียนที่ควรส่งเสริม แต่ในเมืองไทยยังมีน้อย ดูเหมือนว่ายังไม่ทั่วทุกจังหวัดด้วยซ้ำไป ในการส่งลูกเข้าเรียนหนังสือเป็นหน้าที่ของพ่อแม่โดยตรง เพราะการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน เด็กที่ขาดการศึกษา จะกลายเป็นคนรกรกโลกรกประเทศ แต่เด็กที่เจริญด้วยการศึกษา ย่อมมีหวังเป็นพลเมืองดีของชาติ ของสกุลวงศ์ได้โดยแท้ พ่อแม่จึงไม่ควรเพิกเฉยในการอบรมลูก ด้วยการส่งเขาไปโรงเรียน

เมื่อลูกของท่านได้เข้าไปอยู่ในโรงเรียนใดแล้ว ท่านต้องถือว่า ตัวท่านทั้งสองมีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับโรงเรียนนั้น นอกจากใกล้ชิดกับโรงเรียนแล้ว ต้องมีการติดต่อกับ

อย่างใกล้ชิดกับครูด้วย เพื่อจะช่วยกันกล่อมเกลานิสัยใจคอของเด็กให้เป็นคนดีต่อไป มีพ่อแม่เป็นจำนวนมิใช่น้อย มิได้สนใจในการเรียนของลูก มิได้สนใจไปไต่ถามครูที่โรงเรียน ถึงเรื่องการเรียนและความประพฤติของลูกๆ บางคราว ครูทางโรงเรียนขอร้องให้ผู้ปกครองมาประชุม เพื่อปรึกษาหารือกันในเรื่องของเด็กๆ ก็หาไม่มีความสนใจไปประชุมไม่ การกระทำเช่นนี้เป็นการละเลยหน้าที่ของตนโดยแท้ ผู้ปกครองเด็ก หรือพ่อแม่ ควรไปหาครูบ้าง เพื่อจะได้ปรึกษาหารือกันในเรื่องของเด็ก อย่างน้อยเดือนละครึ่งก็ยิ่งดี การไปหา ก็เพื่อสืบดูถึงผลของการศึกษาเล่าเรียน ถึงความประพฤติทางโรงเรียน และเล่าถึงความประพฤติทางบ้านของเด็กให้ครูทราบ ครูจะได้หาวิธีปรับปรุงเด็กต่อไป ที่โรงเรียนครูคอยควบคุม กลับมาบ้านพ่อแม่พยายามดูแลควบคุมอย่างใกล้ชิด เด็กก็จะอยู่ในระเบียบวินัยอย่างที่ได้ จึงใคร่ขอฝากความคิดนี้ ไว้กับพ่อแม่ทั้งหลายด้วยประการหนึ่ง

ทุกๆวัน ก่อนเด็กไปโรงเรียน พ่อแม่ควรจะสังเกตดูเด็กสักเล็กน้อย ดูความสะอาด ความเป็นระเบียบของการแต่งกาย ต้องคอยแนะนำให้เด็กของท่านแต่งตัวสะอาดและเรียบร้อยเสมอ จงตรวจส่วนต่างๆ ของร่างกายของเด็ก เช่น เล็บ ฟัน ผิวหนัง ตลอดจนผิวของเด็ก ว่าเรียบร้อยและสะอาดหรือเปล่า หนังสือ สมุดรวมทั้งเครื่องเขียนมีครบครัน และอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดีหรือเปล่า ถ้าขาดตกบกพร่องต้องเติมให้บริบูรณ์ ท่านต้องแนะนำเด็กของท่าน ให้รู้จักรักษาความสะอาดของร่างกาย เครื่องใช้ทุกอย่างเสมอ บอกให้เขาทราบว่าของทุกอย่างมีราคา มิใช่ได้มาเปล่าๆ ต้องซื้อเขามาทั้งนั้น ต้องหักลูกให้มีระเบียบในการใช้สิ่งของให้รู้จักรักษาเครื่องใช้ให้งามอยู่เสมอ ถ้าเห็นทำเสียหายต้องตักเตือน อย่าปล่อยไว้เป็นอันขาด เพราะการปล่อยปะละเลยมีโทษมากเหลือเกิน เด็กบางคนออกจากบ้านในสภาพที่ไม่ดีเลย การแต่งกายไม่เรียบร้อย เนื้อตัวสกปรก เขาเป็นแผ่นป้ายโฆษณาถึงความไม่เอาใจใส่ของพ่อแม่แน่นอน ขอท่านอย่าให้เด็กของท่านประกาศถึงความบกพร่องของท่านอีกเลย จงเอาใจใส่ฝึกฝนเขาสักหน่อยเถิด เพื่ออนาคตของเขา และครอบครัวของท่าน

ในตอนเย็น เด็กเลิกเรียนกลับบ้าน เป็นหน้าที่ของพ่อแม่ จะต้องระวังและตรวจตราอีกครั้งหนึ่ง เพื่อสำรวจว่า เรียบร้อยเหมือนเมื่อเช้าหรือเปล่า ดูการเป็นไปของเขา เพื่อหาช่องทางตักเตือนต่อไป ถ้าเห็นสิ่งใดบกพร่องต้องบอกทันที ถ้าดีแล้วก็ปล่อยไปเถิด ในเวลากลางคืนท่านต้องควบคุมเขาให้อ่าน เขียน เรียน สิ่งที่ต้องเรียน ควรจำ ให้ทำการบ้าน

ตามที่ครูสั่ง ลองสอบถามความเข้าใจ ถ้าหากท่านทำได้ ในบทเรียนที่เขารับมาจากครู ถ้ายังไม่เข้าใจ ก็ช่วยปรับปรุงให้เข้าใจดีขึ้น พอสมควรแก่เวลาแล้ว ก็ปล่อยให้เขาพักผ่อนหลับนอนได้ อย่าลืมว่ามีใช้ครูที่โรงเรียนเท่านั้นที่มีหน้าที่สอนลูกของท่าน ตัวของท่านก็เป็นครูคนหนึ่งเหมือนกัน และถ้าพูดกันตามความจริงแล้ว ท่านเป็นครูคนแรกของลูกทีเดียว ฉะนั้นจงรักษาตำแหน่งนี้ไว้ให้ติดต่อกันไปเถิด

ในวันหยุดเรียน เช่น วันเสาร์ วันอาทิตย์ ท่านควรพาเด็กของท่านไปศึกษาสิ่งแวดล้อมในชีวิตของเด็กเสียบ้าง เป็นการช่วยให้เด็กได้มีความรู้รอบตัว ได้เข้าใจถึงอะไรๆ ที่อยู่รอบๆ ตัวเขา ในบ้านเมืองของเรา มีสิ่งที่น่าดู น่าศึกษามีใช่น้อยและเป็นสิ่งที่เด็กควรรู้ควรเรียนทั้งนั้น การได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวเขา ทำให้เขาฉลาด ขอให้สังเกตเด็กบ้านนอกกับเด็กในกรุง มีความรู้ผิดกัน มีความก้าวหน้าในทางความคิดไม่เหมือนกัน เด็กตามบ้านนอกไม่มีอะไรจะดูมากนัก นอกจากสิ่งที่เบียดอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ท่งนา บัวไม้ ภูเขาเท่านั้น ส่วนเด็กในเมืองใหญ่ได้เห็นอะไรๆ จากสิ่งแวดล้อมมากมายหลายเรื่อง ถ้าพูดในด้านความรู้จึงไปไกลกว่าเด็กบ้านนอก แต่เด็กในกรุงเสียเปรียบเด็กบ้านนอกในเรื่องความอดทน ในเรื่องได้พบเห็นสิ่งที่ควรพบเห็นตามธรรมชาติ จึงต้องจัดให้เขาได้ศึกษาสิ่งที่เขายังไม่เคยรู้ ไม่เคยเข้าใจ ในวันปิดภาคเรียน ถ้าเป็นเด็กในเมืองใหญ่ จงพาเขาออกไปนอกเมืองเสียบ้าง ไปกันแบบไปเที่ยวหาความสำราญ เดินไปตามท่งนา ตามป่า มีโอกาสขึ้นภูเขาลงห้วยบ้างก็ยิ่งดี

ในการไปอย่างนี้ ผู้ใหญ่ต้องไปด้วย ช่วยอธิบายให้เขาเข้าใจสิ่งต่างๆ คืออะไรมีประโยชน์อะไรแก่ชีวิตของมนุษย์บ้าง เราควรปฏิบัติต่อสิ่งนั้นๆ อย่างไร เช่น เด็กได้เห็นนกฝูงใหญ่ในท่งนา เราก็บอกให้เขาทราบว่า นกเหล่านั้นมันช่วยชาวนาหลายอย่าง เช่น ชักลงในนาเป็นปุ๋ยแก่ต้นข้าว ช่วยกินตัวหนอน ปู ที่คอยทำลายต้นข้าวของชาวนา ทำให้ข้าวงอกงามอยู่ได้มนุษย์ได้กินข้าวอิ่ม ก็ควรรู้สึกต่อบุญคุณของนก อย่าทำลายนกเสียหมด อย่างนี้เป็นต้น หรือพูดอธิบายถึงความเป็นอยู่ของนกนานาชนิดให้เด็กฟัง เด็กก็จะได้รับความเบิกบานใจ เขาได้อากาศที่บริสุทธิ์ ได้ความรู้ ได้ความอดทน ล้วนแต่เป็นกำไรแก่ชีวิตทั้งนั้น ดิกว่าพาไปเที่ยวตามโรงหนังที่แออัดด้วยสิ่งสกปรก ถ้าเรานำเด็กไปนั่งใต้ต้นไม้ใหญ่ๆ ใบหนาได้รับความเย็นกายดี ก็ควรถือโอกาสสอนเด็กให้รักต้นไม้ เช่น ถามเขาว่า เมื่อเราเดินกลางแจ้งร้อนมากไหม เด็กคงบอกว่าร้อนมาก ครั้นเขามาถึงร่มไม้เป็นอย่างไร เด็กคงบอกว่า แหม! เย็นดี

จ้ะเลย ถือโอกาสบอกเขาว่า ต้นไม้ให้ความร่มเย็นแก่ชาวโลก ถ้าหากเราตัดต้นไม้ ออกเสียหมด โลกก็จะร้อนจัดเกินไป น้ำจะไม่มกิน ไม่มีอาบ เราจะมีชีวิตอยู่ไม่ได้เป็นอันขาด เด็กก็จะ เห็นคุณค่าของต้นไม้ ดอกไม้ อันให้ความเบิกบานใจแก่เขา ธรรมชาติของคนเราถ้ารู้ว่าสิ่งใด มีประโยชน์แก่ตนแล้ว เขาต้องรักและสงวนสิ่งนั้นเป็นธรรมดา จงสอนเด็กให้รู้จักสิ่งที่เป็น ประโยชน์ เพื่อจะได้รักษาสิ่งนั้นไว้ด้วยดี

นอกจากนำเด็กไปเที่ยวทุ่งนาป่าเขาแล้ว ก็ควรนำเด็กไปศึกษาตามสาธารณะ สวน สัตว์บ้าง เพื่อให้เด็กได้พบเห็นอะไรแปลกๆ เช่น สวนสัตว์ มีสัตว์หลายชนิด น่าดูทั้งนั้น ควรนำเด็กไปดูเป็นบ่อยๆ และหาช่องทางสอนเด็กให้เป็นคนรักสัตว์ ถนอมพันธุ์สัตว์ ไว้ดู กันต่อไป นี่เป็นวิธีที่ดีอีกอย่างหนึ่งที่ควรทำ

ตามเมืองใหญ่ๆ ทุกประเทศ เขามักสร้างอนุสาวรีย์ไว้เป็นเครื่องเตือนใจคนชั้น หลังให้ได้นึกถึงความดีของคนสมัยก่อน และช่วยกันรักษาความดีไว้ชั่วลูกหลานเหลน เป็นการ กระทำที่ดีประการหนึ่ง ในประเทศอินเดีย ท่านมหาत्मคานธี บุรุษผู้ยิ่งใหญ่ ผู้อยู่ด้วยความรัก เมตตาต่อชาวโลกทั่วไป เมื่อท่านตายแล้ว เขาก็นำศพของท่านไปเผา ณ ที่แห่งหนึ่ง ต่อมา สถานที่ตรงนั้นกลายเป็นศูนย์กลางของใจแห่งอินเดีย ทุกเช้าทุกเย็น จะเห็นมารดาพาลูกน้อยๆ ของตนไปที่นั่น สอนให้เด็กทำการกราบไหว้ ให้บูชาความดีของท่านมหาत्मคานธี การกระทำ เช่นนี้ เป็นการสร้างนิสัยในทางดีให้แก่เด็ก ในเมืองไทยเราก็มีอนุสาวรีย์ของคนดีๆ อยู่บ้าง เหมือนกัน เราควรนำเด็กไปชมสิ่งเหล่านั้น พูดอธิบายให้เขาเข้าใจว่า คนทำความดีแก่ประเทศ ชาตินั้น ย่อมเป็นคนไม่ตาย ความดีของเขายังคงปรากฏอยู่เสมอทุกคนควรจำเป็นเยี่ยงอย่าง ไว้ แล้วจะไ้ทำดีให้มาก จะได้ช่วยกันสร้างชาติสร้างประเทศให้ก้าวหน้าต่อไป เด็กที่ได้พบ เห็นได้ฟังแล้ว ก็คงภูมิใจในบรรพบุรุษของตนเอง และเกิดความคิด ใครที่จะทำตามท่าน ผู้นั้นบ้าง เพราะตัวอย่างย่อมติดกันได้เสมอ ในทางตรงกันข้าม สิ่งที่เป็นความชั่ว อันปรากฏ อยู่ในที่ทั่วๆ ไปก็เป็นเรื่องที่เรควรสอนให้เด็กได้รู้ไว้เช่นเดียวกัน เพราะชีวิตจะสมบูรณ์ไม่ได้ ถ้ารู้แต่ความดี ไม่รู้ว่าความชั่วเป็นอย่างไร เวลาออกไปสู่โลกก็ไม่ทันเขา เพราะนึกว่าโลกนี้ มันบริสุทธิ์เสมอไปนั่นเอง

ความจริงนั้น โลกมีสองด้าน คือ ดี และเสีย ในการให้การศึกษาแก่เด็กเราต้อง บอกให้เด็กรู้ด้วยว่า ความชั่วเป็นอย่างไร ความชั่วให้โทษแก่ผู้ทำอย่างไรบ้าง เราผู้รักชีวิต

ควรหลีกเลี่ยงความชั่วให้ห่างไกล ความชั่วแม้เล็กน้อย ก็เป็นสิ่งที่เด็กไม่ควรทำ แต่ถ้าเขาไม่รู้ เขาอาจจะทำได้ จึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ต้องคอยบอกคอยแนะนำเขา ขณะใดมีบทเรียนด้วยของปรากฏอยู่เฉพาะเด็ก จึงบอกแก่เด็กทันที ตัวอย่างง่ายๆ เช่น เราเข้าไปนั่งที่ศาลาพักผ่อน จะพบว่าตามเสาหรือที่ใด ๆ ก็ตาม มีคนซุกซนมาเที่ยวเขียนให้เปรอะไปหมด ก็ควรบอกกับเด็กว่า การกระทำเช่นนั้นไม่ดี ทำให้ศาลาสกปรก เป็นการประกาศชื่อของผู้เขียนว่าเป็นคนมั่งง่ายแล้วทราม คนดีเขาไม่ทำเป็นอันขาด นี้อย่างหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง ตามต้นไม้ที่เขาปลูกไว้ให้เป็นร่มเงา ให้ความร่มเย็นแก่คนที่เดินไปมา คนชั่วบางคนที่หักกันรานกิ่งเอาไปเป็นของตนบ้าง มีมิดพรวักสับฟันให้เปลือกไม้เสียหายบ้างล้วนเป็นการทำลายทั้งนั้น ทุกอย่างที่เป็นของกลางเท่ากับเป็นของคนทุกคน ทุกคนต้องช่วยกันรักษาไว้ให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัย จึงจะดี เด็กไทยเรายังมีนิสัยทำลายอยู่มาก เพราะขาดการศึกษาอบรมกันในแง่

ขอให้พ่อแม่ทั้งหลาย ผู้รับผิดชอบในความเป็นอยู่ของลูกๆของท่าน จงให้การศึกษากับเด็ก ๆ ไว้เสมอ จงชักนำเขาไปในทางที่ดีงาม คอยเป็นหูเป็นตาคอยฟังเสียงคุโทษภัยอันเด็กของท่านจะทำไว้เสมอ อย่ายอมปล่อยให้ลูกของท่านต้องตกเป็นเหยื่อของมารเสียเป็นอันขาด เพราะกว่าจะเกิดออกมาแต่ละคนก็แสนยาก จงเลี้ยงเขา แนะนำเขาให้เดินในทางที่ดีที่ชอบไว้เสมอ คอยเปิดหูเปิดตาเด็กของท่านให้ได้รับแต่สิ่งที่จะสร้างนิสัยของเขาในทางที่ดีเกิด ขออย่าได้กักกันเด็กของท่านไว้แต่ภายในบ้าน ให้เขาได้ออกไปเรียนรู้ในสิ่งที่ควรรู้ควรเรียนสักหน่อยเถิด

ความรับผิดชอบในชีวิตของเขา จะอยู่ในกำมือของเขาต่อไป

การให้การศึกษาในเรื่องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ย่อมเป็นประโยชน์แก่เด็กทั้งกล่าวมา.

มีสิ่งแวดล้อมที่ดี เท่ากับ อยู่ในมหาประเทศ

แวดล้อมบ้านเรา เพื่อนบ้านดี แสนสุขสบาย

แวดล้อมบ้านเรา ถ้าเพื่อนบ้านชั่วๆ แสนจะระทม

เรื่องเด็กกับโรงเรียน

พ่อแม่ที่นับถือ ทั้งหลาย

โปรดฟังเรื่องของเด็กต่อไปเถิด วันหนึ่ง ข้าพเจ้าพักอยู่ที่พุทธสถาน เมื่อห้องสมุดเปิดก็เข้าไปดูความเรียบร้อยของห้องสมุด เวลานั้นเป็นเวลา ๑๐.๐๐ น. แล้วได้เห็นเด็กผู้ชายคนหนึ่งแต่งตัวแบบนักเรียน เห็นเครื่องหมายของโรงเรียนที่เขาอยู่ได้ถนัดชัดเจน นี่ก็สงสัยว่าทำไมเขาจึงไม่ไปโรงเรียน ทำไมจึงมานั่งอ่านหนังสือนิตยสารอยู่ที่นี้ จึงเข้าไปใกล้เอามือลูบหลังเขาด้วยความปรานี

ถามเขาว่า ทำไมไม่ไปโรงเรียนหรือ เขาไม่ตอบ แต่ก้มหน้าต่ำลงไปอีกจนเกือบติดหนังสือ เขารู้สึกกระอักกระอ่วนใจบางอย่าง น่าสงสัย จึงถามเขามากกว่า โรงเรียนเปิดหรือจึงไม่ไป เขาก็ก้มหน้าเฉยไม่ตอบ จึงนึกเขาเอาไว้ว่า คงเป็นโรคหินการเรียนรู้แน่ๆ จึงพูดกับเขาเบาๆ ว่าหนูควรไปโรงเรียน การขาดเรียนไม่ดี จะเรียนวิชาไม่ทันคนอื่น ถึงเวลาสอบได้จะสอบตก หนูจะเสียใจ พ่อแม่จะเสียใจ เวลาหนูโตขึ้น หนูจะลำบากในเรื่องการเป็นอยู่และจบลงด้วยคำว่าไปเถอะไปเรียนเสียทีๆ เขาก็ก้มหน้าก้มหน้าเฉย จึงบอกเขามากกว่า ถ้าหนูไม่ไปโรงเรียน จะมาอ่านหนังสือที่นี่ไม่ได้เป็นอันขาด เวลานั้นเป็นเวลาเรียน มิใช่เวลาอ่านหนังสืออย่างนี้ เขาจึงได้ออกไปขึ้นรถจักรยานออกไปเลย

อีกครั้งหนึ่ง นักเรียนสองคนชายทั้งคู่ ในเวลาเรียนแท้ๆ เขาไปเที่ยวถึงสวนพุทธธรรมเห็นหนังสืออะไรพร้อมที่ขายรด เมื่อเขาเดินเที่ยวไปกับข้าพเจ้า เขาทำท่าเป็นๆ จึงได้เรียกมาถาม เขาพูดจาไม่คล่องใจ รู้ได้ทันทีว่านี่โรงเรียน แต่อยากทราบลูกไม้ของเขา จึงลองถามว่าหนูไม่ไปโรงเรียนหรือ เขาก็บอกว่าวันนี้ไม่เรียน ครูพาเด็กมาซ้อมกีฬา จึงเลยมาเที่ยวที่นี่และเขาฉลาดในการปกปิดตัวเขา เขาเอาแผ่นกระดาษปิดชื่อโรงเรียนและเลขประจำตัวเสีย ข้าพเจ้าชวนเขาสนทนาแล้วถามว่า หนูมีกระดาษอะไรในกระเป๋าขอคุณหน่อยได้ไหม? เขาก็บอกว่าเศษกระดาษเท่านั้นเอง ไหน! ขอคุณหน่อยลายมือของเธอเป็นอย่างไร เขาต้องเอามาให้ดู ก็ได้เห็นชื่อโรงเรียนและเลขประจำตัว ทราบว่าเขาโกหก เพราะเด็กของ

ข้าพเจ้าก็ไปโรงเรียนนั้นด้วยเหมือนกันและได้บอกเขาว่าเที่ยวตามสบายเถิด แต่เขาไม่สบายใจเสียแล้ว เขาจึงบอกลากลับไปเลย

เดี๋ยวนี้มีหนังสือกลางวัน นักเรียนหนีโรงเรียนไปคูหนึ่งก็มี ไปเที่ยวตามสวนสาธารณะก็มี พ่อแม่เห็นว่าลูกไปโรงเรียน ครูที่โรงเรียนนั้นก็เด็กอยู่บ้าน เพราะทั้งสองฝ่ายมีการติดต่อกันน้อย จึงถูกเด็กตบตาเอาได้อย่างง่าย ๆ ข้าพเจ้าจึงขอแนะนำไว้ว่า ผู้ปกครองกับครูต้องติดต่อกันเสมอ ๆ ถ้าเด็กขาดเรียนไปเพียงวันเดียวก็ควรติดต่อบอกถามทันที เพื่อทราบเหตุผลที่เด็กหายไป ถ้าเด็กคนใดมีนิสัยชอบหนีโรงเรียน ควรมีสมุดพิเศษให้ครูประจำชั้นเซ็นชื่อกำกับทุกวันในเวลาเขาจะกลับบ้านตอนเย็น พ่อแม่ทางบ้านก็ต้องดูทุกวันเช่นเดียวกัน เพื่อทราบว่าเด็กของตนได้ไปโรงเรียนหรือเปล่า โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ ๆ สะดวกมากเพราะโทรศัพท์ตามก็ได้ การทำในรูปนี้จะป้องกันเด็กมิให้หนีโรงเรียนได้บ้าง

อันเรื่องของเด็กนั้นเขามีสมองก็จริง แต่ยังไม่มีความนึกคิด เขายังไม่รู้จักผิดชอบชั่วดีเท่าใด เขามีแต่ความจำ ความใฝ่ใจในสิ่งง่าย ๆ อันเขาได้ประสบพบเห็น สิ่งยาก ๆ เขาไม่สนใจเท่าใดนัก เพราะฉะนั้นเด็ก ๆ จึงเอนเอียงไปในทางเที่ยวเล่นสนุกสนาน เรื่องของการเล่นนั้นทำง่าย จำง่าย และเพลิดเพลินใจดี เขาจึงพอใจในสิ่งนั้น มัวเล่นสนุกไปตลอดทั้งวัน จนลืมกินข้าวก็ยังมิ ส่วนการเรียนนั้นมันเป็นงานเป็นการมากไป เด็กต้องใช้หัวต้องคอยจดคอยจำในเรื่องต่าง ๆ เป็นเรื่องของความคร่ำเคร่ง ปราศจากความเพลิดเพลินด้วยประการทั้งปวงจึงทำให้เด็กเบื่อง่าย ถ้าเขาไม่ความอดทนเพียงพอแล้ว เขาจะทั้งการเรียนได้ง่ายที่สุด

ตัวข้าพเจ้าในสมัยเด็ก เรียนชั้นประถมปีที่สามก็เคยหนีการเรียนเหมือนกัน ทำไมจึงได้หนีเพราะวิชาที่เรียนยากไปหน่อย ข้าพเจ้ามิได้สอบไล่ชั้นปีที่สองครูให้เลื่อนชั้นกลางปี จึงได้หนักใจบ้าง ประกอบกับครูที่สอนท่านดูไปหน่อย เช่น ออกโจทย์เลขให้ทำก็คาดโทษไว้เลยว่าใครทำผิดฝีมือข้อละสองที่ สองที่ของครูเจ็บเหลือเกินทำให้เมื่อการเรียนจึงไม่มาโรงเรียน แต่ออกจากบ้านทุกวันมีหนังสือเรียนครบ แต่หาได้ไปถึงโรงเรียนไม่ เที่ยวแอบอยู่กับเด็กเลี้ยงวัวนั่นเอง ทำได้เพียงเจ็ดวันก็ถูกจับได้ เพราะครูเขียนจดหมายไปบอกพ่อแม่ ท่านจึงจับตัวมาส่งโรงเรียน ครูถามว่าทำไมเธอหนีโรงเรียน บอกครูตามตรงว่ากลัวครูตีจึงได้หนี ครูถามว่าที่หนีไปนั้นไม่กลัวถูกตีหรือเมื่อกลับมา ไม่นึกว่าจะมาถ้าไม่มีใครจับมาส่งครูจึงเห็นใจและไม่ทำโทษต่อไปเลย ข้าพเจ้าได้รับโทษ คือสอบไล่ตกต้องเรียนซ้ำชั้น หนี

โรงเรียนให้โทษอย่างนี้แหละหนอ หนูน้อยทั้งหลายอย่าได้หนีโรงเรียนอีกเลย ระบบการเขียนที่คิดว่าเด็กมากเกินไปทำให้เด็กเบื่อการเรียนได้ง่าย ในสมัยนี้ระบบเช่นนั้นไม่มีแล้ว ครูผู้สอนมีวิธีสอนชักจูงให้เด็กเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินได้ความรู้ไปโดยไม่รู้ตัว เด็กในสมัยนี้จึงชอบไปโรงเรียน บางคนแม่ไม่ให้เป็นก็ร้องไห้แสดงว่าเขาอยากไปโรงเรียน แล้วทำไมจึงอยากไป เพราะที่โรงเรียนมีเพื่อนมาก มีสนามกว้างวิ่งได้เต็มที่เหนื่อย ดีกว่าที่บ้านเป็นไหน ๆ

ถึงกระนั้นก็ดี ปัญหาเด็กหนีโรงเรียนก็ยังมีอยู่บ้างเหมือนกัน ทำให้เป็นภาระหนักของพ่อแม่ครูอาจารย์อยู่จึงควรหาทางแก้ไขกันไว้บ้าง ในทางพระพุทธศาสนาสอนไว้ว่า สิ่งทั้งหลายเกิดจากเหตุ ถ้าจะดับมันก็ต้องค้นหาสาเหตุให้พบ แล้วตัดเหตุออกไป ผลก็พลอยถูกตัดไปด้วย เราจึงควรมาศึกษาถึงมูลเหตุของเรื่องนี้สักเล็กน้อย ลองฟังเหตุดังต่อไปนี้ดู เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเรื่องลูกท่าน ที่ชอบหนีโรงเรียนอยู่ในขณะนี้

ทำไม เด็กจึงหนีโรงเรียน ?

๑. การหนีเกิดจากรากฐานเดิมที่ปลูกฝังไว้ไม่ดี เช่น บังคับให้เด็กบังคับให้เรียน หนังสือไม่มีการปลอบโยนให้เด็กได้เกิดความอยากในการเรียน เขาจึงไม่อยากเรียน ผู้ปกครองจึงต้องหาวิธีปลุกใจเขาให้รักการเรียนเสียก่อน และหาโรงเรียนที่มีครูที่สามารถให้วิชาแก่ศิษย์ได้ดีด้วย

๒. เกิดจากสถานที่เรียนไม่ดี เช่น บังคับกดขี่กันมากเกินไป มีเด็กเกรงชอบรังแกเด็กที่อ่อนกว่าตน ครูก็อ่อนในการสอน ในการปกครอง มีตัวอย่างที่ไม่ดีอยู่มาก อย่างนี้ต้องย้ายโรงเรียน

๓. เกิดจากการเรียนของเด็กอ่อน ไม่ทันเพื่อนเกิดความรู้สึกอับอายขายหน้าเพื่อนร่วมชั้น ในรูปนี้ทางผู้ปกครองต้องคอยกวาดวิชาให้แก่เขา หรือหาครูพิเศษมาสอนกวาดให้อีกทีหนึ่ง

๔. ให้วิชาไม่เหมาะแก่อายุของเด็ก ทำให้เด็กต้องใช้ความคิดมากเกินไป จนเกิดความเบื่อหน่ายในการเล่าเรียน เช่น เลขยากเกินหัวของเด็ก เด็กก็เบื่อหน่ายในการเรียน เกิดปมค้อยขึ้นในใจของเขาอาจทำให้เขาหนีการเรียนได้ง่าย ในรูปนี้ก็ต้องย้ายโรงเรียนไปที่มีการสอนพอเหมาะพอสมกับสมองของเด็ก

๕. เกิดจากการคบหาสมาคมกับเด็กเกร เด็กเหล่านั้นก็ชักจูงให้ไปตุนหนัง ไปเล่นน้ำที่ท่าหน้าอันเป็นเรื่องสนุก ในรูปอย่างนี้ ผู้ปกครองต้องคอยควบคุมให้คำแนะนำเตือนให้เห็นโทษของการกระทำเช่นนั้น ถ้าจะต้องคาตโทษกันบ้าง ก็ต้องทำ

๖. เกิดจากความน้อยเนื้อต่ำใจ ที่ได้รับจากผู้ปกครองของตนเอง เช่น ให้สตางค์ไปใช้ที่โรงเรียนน้อยไป หรือไม่ได้เลย มีเครื่องแต่งตัวไม่ทัดเทียมกับเพื่อนนักเรียน ทำให้เกิดความน้อยใจได้ง่าย บางทีพ่อแม่มีความลำเอียง รักลูกไม่เท่ากัน ให้อะไรก็ไม่เท่ากัน เอาใจใส่ไม่เหมือนกัน ก็เกิดความไม่สบายใจขึ้นได้ พ่อแม่ต้องแก้ไขในเรื่องเหล่านี้ให้ดีขึ้น ถ้าฐานะของตนยากจน ก็อย่าเอาเด็กไปเรียนปะปนกับลูกคนมั่งคั่ง เด็กเขาไม่รู้ถึงความแตกต่างระหว่างความจนกับความมั่งมี เขาคิดแต่เพียงว่ามั่งคั่งกว่าเขา ก็อาจทำให้เด็กเกิดปมเสีย และหนีโรงเรียนได้ ขอให้เรียนในโรงเรียนที่พอสมฐานะของตน

๗. เกิดจากสุขภาพไม่ดี ออดแอดไข้โรค ควรให้หยุดพักผ่อน แก้ไขสุขภาพให้ดีขึ้นก่อน จึงให้เข้าโรงเรียนต่อไปได้

๘. เป็นคนมีร่างกายบางส่วนพิการ เช่น แขนคอด ตาเข ขาเป เป็นต้น อย่างนี้ต้องแก้ไขโดยการพูดให้เขาเข้าใจว่าร่างกายไม่สำคัญ สำคัญที่ความรู้ที่จิตใจ ยกตัวอย่างบุคคลที่ร่างกายบางส่วน มาเล่าให้เด็กฟังถึงความเก่งความดีของคนเหล่านั้น

๙. เป็นคนมีกำลังใจอ่อนแอที่เรียกว่า “ตัวเมีย” อย่างนี้ เป็นเพราะการอบรมปลูกฝังผิดมาแต่เดิมต้องแก้ไข โดยการหัดให้เขาเล่นพลະให้มาก ๆ ส่งเสริมกำลังใจให้กล้าแข็ง เชื้อเชิญเพื่อนร่วมชั้นให้มาสนุกสนานที่บ้านบ้าง อาจทำให้เขากล้าหาญขึ้นได้

๑๐. สันดานขี้เกียจโดยกำเนิด เกรมาแต่เล็กแต่น้อย เป็นจำพวกสอนไม่ได้ ผึกไม่ได้ ถึงพระท่านเรียกว่า ปทปรมะบุคคล (บุคคลประเภทว่ายากสอนยาก)

๑๑. หนีโรงเรียนเพราะกระทำผิด หรือประกอบการทุจริตบางอย่าง ในทางที่ผิดระเบียบของโรงเรียน เกิดความกลัวต่อการจะถูกทำโทษเลยเปิดโปงใหญ่ ในกรณีเช่นนี้ ครูและผู้ปกครองต้องร่วมมือกันแก้ไขด้วยความระมัดระวัง ใช้ความรักความเมตตาเข้าช่วยกล่อมเกลานิรันดร์ของเขา

๑๒. นิสัยไม่ให้แก่การเรียน แต่ชอบเรื่องอื่น เช่น การช่าง การฝีมือ ชอบชกมวย เป็นต้น อย่างนี้ต้องจัดให้เขาได้เรียน ได้ฝึกสิ่งที่เขาชอบ เขาอาจเป็นคนสำคัญได้

ในทางนั้น เรื่องนี้ก็สำคัญ ผู้ปกครองจะให้ลูกเรียนอะไร ต้องให้เขาสมัครใจ อย่าไปฝืน
รสนิยมของเขาเป็นอันขาด “สิ่งไม่ชอบ เรียนได้ยาก”

เหตุของการหนีโรงเรียนทั้งหมดที่กล่าวมานี้ เป็นแนวทางให้ผู้ปกครองได้เอาไป
พิจารณาเพื่อค้นหาความบกพร่องของเด็กที่ชอบหนีการเรียน ถ้าหากพบว่าเด็กของท่านมีความ
บกพร่องในข้อใด หรือตัวของท่านผู้ปกครอง ครูที่โรงเรียนมีความบกพร่องในข้อใด เพราะ
เหตุเกิดจากตัวเด็กเองก็มี เกิดจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ก็มี เกิดจากสถานที่ที่เด็กไปเรียนก็มี
ทุกฝ่ายจะต้องหาทางปรับปรุงโดยเร็ว ขออย่าได้เห็นเป็นเรื่องเล็กเป็นอันขาด อนาคตของเด็ก
อยู่กับพ่อแม่ครูอาจารย์ ถ้าหากท่านไม่เอาใจใส่ดูแลอย่างจริงจังแล้ว เรื่องเล็กจะกลายเป็น
เรื่องใหญ่ขึ้นมาทันที การตัดต้นไม้ก่อนพายุโหมเป็นวิธีที่ฉลาด เด็กของท่านเดินอย่างไร
ทำอย่างไร ควรอยู่ในความพินิจพิจารณาของท่านเสมอ เมื่อเห็นพลาดพลั้งไปก็ควรแนะนำ
เตือนทันที

ในการแนะเพื่อปรับปรุงก็เช่นเดียวกัน ท่านต้องพิจารณาให้เหมาะแก่กาลเทศะว่า
เวลาใดควรใช้ไม้อ่อน เวลาใดควรใช้ไม้แข็ง อ่อนเกินไปก็ไม่ดี แข็งเกินไปก็ไม่ดี เรื่องนี้
ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์และนิสัยของเด็กที่ท่านปกครอง เด็กบางคนชอบอ่อนโยน ถ้าถูกดุหนักเข้า
ทำอะไรไม่ถูกต้อง ขออย่าได้ทำให้เขาต้องหวาดกลัวเกินไป พยายามให้เหตุผลให้เขาเข้าใจบ้าง
ได้ตามให้เขาตอบบ้าง และควรพูดกันในเวลาที่สบายใจ คือพ่อแม่ก็สบายใจ ลูกก็มีใจสบาย
ความสบายใจทั้งผู้สอนและผู้รับสอน ก่อให้เกิดไมตรีจิตและมีความซาบซึ้งในเรื่องที่กล่าวสอน
อย่างแท้จริง เมื่อได้สอนได้เตือนแล้ว ก็ต้องคอยตรวจตราต่อไปอีก เพื่อทราบผลของการ
สอนการอบรม

มารดาบิดาต้องฉลาดในวิธีพูดวิธีสอนโน้มน้ามน้ำใจของลูก ให้หันเข้าหาความเข้าใจ
ถูกไว้เสมอ ท่านก็จะมีความอุ่นใจ เบาใจ ลูกของท่านก็จะกลายเป็นลูกที่ดี นำความสงบสุข
มาสู่พ่อแม่ทุกเวลา จึงขอฝากเรื่องนี้ไว้กับท่านพ่อแม่ทั้งหลาย ทุกท่านทุกคนเทอญ

เด็กที่รักโรงเรียน คือ เด็กที่มีอนาคตดี

พ่อแม่เป็นครูคนแรกของลูก เท่ากับ บ้านคือโรงเรียน

รักลูกมากเพียงไร ! โปรดอย่าเอาความรักทำลายลูก

ฝึกให้เด็กรู้จักรัก เคารพกันฉันพี่น้อง

พ่อแม่ที่รักนั้บถือ ทั้งหลาย

ในมงคลสูตรที่พระท่านนำมาสวดที่บ้าน ในเวลาถึงงานทำบุญบ้าน มีตอนหนึ่งท่านสวดว่า การโว จ นินาโต จ เอตัมมัง คลมุตตมัม แปลว่า ความเคารพและความไม่พองชนเป็นมงคล คำสอนนี้ท่านสอนให้ชาวพุทธเป็นกันรู้จักเคารพต่อกัน เพราะความเคารพต่อกัน เป็นเหตุให้นับถือกัน การนับถือกันเป็นเหตุให้มีความเชื่อต่อกัน หมู่คณะที่มีความเชื่อต่อกันหมู่คณะที่มีความเชื่อต่อกันดี ย่อมมีความเป็นปึกแผ่นแน่นหนา เวลาพระท่านสวดอนุโมทนา ที่ภาษาเมืองเหนือเรียกว่า “หื้อพร” นั้น ท่านก็กล่าวว่าสิ่งสี่ประการ คืออายุยืน มีผิวพรรณผ่องใส มีความสุขทางกายสบายทางใจ มีกำลังต่อต้านโรคร้ายไข้เจ็บได้ดี ย่อมเกิดจากอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นปกติ ความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นกิจชอบที่ผู้ปรารถนาความเจริญพึงกระทำไว้เสมอ ใครทำได้เป็นปกติ คนนั้นย่อมเจริญจริงๆ

อันประเพณีของคนไทยเรา ตั้งแต่สมัยโบราณมาจนบัดนี้ บิดามารคาย่อมสั่งสอนบุตรของตนให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตนไว้เสมอ กิริยาของคนไทยจึงน่ารัก ไปที่ใดก็มีใครรังเกียจที่จะคบหาสมาคม เข้าไหนเข้าได้สะดวกมาก จะทำอะไรก็เห็นว่าแบบของฝรั่งนี้ดี แต่ความจริงนั้น แบบอย่างทางตะวันตก หาได้ดีทุกอย่างไปไม่ แต่เขาได้กระทำกันมานานจนชินแล้ว จะเลิกก็ลำบาก โดยเฉพาะความเป็นอยู่ในครอบครัวของเขา เขาถือหลักความเสมอภาคมากไปหน่อย ลูกๆ กับพ่อแม่มีความเป็นอยู่คล้ายกับเป็นเพื่อนกันเท่านั้น มีการเล่นสนุกกันได้ไม่มีใครถือ ลูกอาจกล้าหัวของพ่อแม่ก็ได้ พ่อแม่มิได้ถือโทษอะไร พ่อแม่ทำอะไรให้แก่ลูกก็ทำไปโดยฐานเป็นหน้าที่อันตนจะพึงกระทำเท่านั้น เมื่อลูกยังพึ่งตนเองไม่ได้ พ่อแม่ก็เป็นหลักให้แก่ลูกๆ ครั้นลูกโตพึ่งตนเองได้แล้ว ลูกก็ทำงานเลี้ยงตัวเองต่อไป พ่อแม่ก็อยู่ตามประสาพ่อแม่ หามิใครเอาใจใส่เท่าใดไม่ พ่อแม่บางคนลูกทอดทิ้ง ก็ต้องไปอยู่บ้านของคนแก่ที่ทางราชการสร้างไว้ เพื่อเป็นที่พึ่งของคนเหล่านี้ การพึ่งพาอาศัย การเอาอกเอาใจคนแก่ๆ เขามีน้อย ให้ความนับถือน้อย จึงปรากฏว่ามีคนแก่ที่ว้าเหว่มากมากายกอง นี่เป็น

ระบบของชาวตะวันตกเขา กิริยาของชาวตะวันตกเขาแล้วองอาจหัวหาญ แต่ขาดความอ่อนโยนต่อผู้ใหญ่ เด็กเข้าไปยืนพูดคำหัวพ่อแม่ก็ยังได้ เดินผ่านพ่อแม่เขาก็มิได้ก้มกราบอะไร คงเดินผ่านไปเฉยๆ เท่านั้น กิริยาเช่นนั้นในหมู่คนไทยเรา มองเห็นเป็นความกระต้างไป ไม่น่ารัก

ชาวตะวันออกเราได้รับการสอนการฝึกให้เคารพต่อพ่อแม่พี่น้อง ให้นับถือกันตามลำดับชั้น เรียกว่ามีผู้ใหญ่ผู้น้อย มิใช่มีภาวะเท่ากันหมด เหมือนกับนิ้วมือของเรามีห้านิ้ว แต่นิ้วทั้งห้าหาได้เท่าเทียมกันไม่ หัวแม่มือใหญ่กว่านิ้วใด ๆ ก็ว่าเป็นหัวนิ้วเป็นหนึ่งนิ้ว นิ้วถัดลงไปนิ้วก็เล็กลงตามลำดับ จนกระทั่งถึงนิ้วก้อยที่นิ้วไม่เท่ากัน ก็สอนคนอยู่ในตัวแล้วว่าชีวิตเราไม่เท่ากัน ย่อมมีใหญ่มีน้อย ในครอบครัวของเราคุณพ่อเป็นใหญ่ เป็นหัวหน้าในครอบครัว เป็นผู้รับผิดชอบในกิจการทุกอย่าง คุณแม่มีฐานะเป็นผู้ช่วย เป็นแม่ของบ้าน เป็นผู้ดูแลกิจการภายในบ้านให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย แม่ต้องเชื่อฟังคำสั่งของพ่อบ้านอีกทีหนึ่ง บางบ้านมีคนแก่สองคนอยู่ในบ้าน เป็นหญิงหนึ่งชายหนึ่ง มีฐานะเป็นปู่ย่าหรือตายายของเด็กสุดแล้วแต่ความเป็นอยู่ของครอบครัว ท่านผู้ใหญ่ทั้งสองนั้นเป็นที่เคารพนับถือของพ่อแม่ เป็นที่นับถือของพวกเด็กต่อมา เป็นคล้ายกับพระของครอบครัว ถัดลงมาก็ลูกใครเป็นลูกหัวปีหรือพี่เอื้อย ก็ย่อมได้รับความนับถือกันตามลำดับชั้นของการเกิดก่อนเกิดหลัง ระบบภายในครอบครัวของคนไทยเราเป็นอยู่อย่างนี้ ระเบียบนี้ถ้าถือกันโดยเคร่งครัด ปฏิบัติกันให้ดีในครอบครัวแล้ว ความแตกร้างในครอบครัวก็จะไม่มี สกฤตก็จะตั้งมั่นเป็นหลักฐานให้สังเกตดูในบางครอบครัว พ่อแม่ตายหมดแล้ว พวกลูกๆ ก็ตั้งข้อเข้าหากัน คัดง้างกันโดยวิธีต่างๆ แย่งทรัพย์สินสมบัติกันให้ยุ่งไปหมด ต้องแบ่งมรดกที่ตนควรจะได้รับให้แก่คนอื่น ๆ ต่อไปอีก เพราะการไม่เชื่อฟังกัน นี่เป็นผลจากการไม่ยอมให้ใครเป็นใหญ่นั้นเอง การที่ได้เป็นไปเช่นนั้น เป็นความผิดของพ่อแม่ตนเอง หาใช้ความผิดของใครไม่ ถ้าท่านอยากเห็นความสามัคคีของลูกๆ อยากเห็นความตั้งมั่นของสกุลแล้ว โปรดหลีกเลี่ยงจากการกระทำในทางที่ลูกของท่านจะไม่เคารพต่อกันเสียเถิด

ได้ทราบมาว่า ชาวจีนเขาถือว่า ชาวจีนทุกคนเป็นพี่น้องกัน องค์จักรพรรดิราชเป็นพ่อบ้าน เป็นดวงใจของคนจีนทั้งชาติ ชาวจีนมีความเคารพต่อองค์มหาจักรพรรดิอย่างมั่นคงที่สุด คำสั่งขององค์ประมุข เป็นคำสั่งที่จะละเมิดไม่ได้เป็นอันขาด เขาจึงเป็นชาติ

มีระเบียบวินัยเป็นอย่างดี จงดูในเวลาเราทำสงคราม นายทหารมีอำนาจเด็ดขาดมาก พลทหารหรือนายสิบคนใดกระทำความผิด จะต้องถูกลงโทษอย่างแรงเสมอ เขาเคารพเชื่อฟังกันดีมาก เวลารบกับจริง ๆ เวลาแพ้ก็แพ้จริง ๆ เหมือนกัน เข้าแบบที่กล่าวกันว่า กล้าจุสึงห์ แต่สุภาพจุจุและ การที่ได้เป็นเช่นนั้น เป็นผลจากการฝึกหัดกันในครอบครัวของเขานั้นเอง ครอบครัวของชาวญี่ปุ่น มีการนับถือกันตามลำดับชั้นทุกเวลา ในขณะที่ทุกคนในครอบครัวจะรับประทานอาหารเช้าจะเป็นผู้ตักอาหารแจก แจกแก่พ่อบ้านก่อนแล้วตนเอง ต่อมาก็ลูกคนหัวปี คนรองตามลำดับ ลูกคนสุดท้ายต้องทำอะไร ๆ ที่หลังคนอื่นเสมอ การกระทำเช่นนั้น ทำให้เกิดความเคารพกันตามลำดับอาวุโสแล้ว ถ้าพ่อบ้านตายจากไป แม่บ้านก็เป็นใหญ่ในครอบครัว ทุกคนต้องฟังคำสั่งของแม่ ถ้าแม่ตายไป พี่คนโตก็เป็นใหญ่ทุกคนฟังคำสั่งของพี่ เหตุการณ์ในครอบครัวก็เรียบร้อยดี ไม่มีการแตกแยกกัน บริษัทค้าขายของญี่ปุ่นที่มั่งคั่งเสียงดังมาเป็นเวลานานร่วมร้อยปียังไม่ล้ม ก็เพราะการนับถือกันในระหว่างครอบครัวนี้เอง จึงเป็นตัวอย่างอันดีประการหนึ่งที่พ่อแม่ทั้งหลายควรมานำมาคิดกันดูบ้าง และจะได้ใช้ปฏิบัติกันในครอบครัวต่อไป

ในทางหลักพุทธธรรม พระบรมศาสดาของพวกเราทั้งหลาย ได้เตือนสาวกให้เคารพกันตามลำดับพรรษา ใครบวชก่อนก็เป็นพี่ ใครบวชทีหลังก็เป็นน้อง ในเวลาเข้าพรรษามีการขอขมากันตามลำดับ ก็เพื่อเป็นการแสดงการระต่อกัน อันการถือกันตามลำดับอายุพรรษานี้ ได้ถือกันตลอดเวลา ไม่ว่าในแง่ใด ๆ ยกเว้นเรื่องการไปห้องถ่ายเท่านั้น มิต้องถือพรรษา แต่ถือลำดับใครมาก่อนหลัง ส่วนเรื่องอื่นๆ แล้ว เช่น ออกไปนอกวัด นอกโบสถ์ รับข้าวของที่หายกถวาย ต้องทำกันตามลำดับพรรษาเท่านั้น เป็นระเบียบที่งดงามมากทีเดียว ในอุปัชฌายธรรมสูตร ได้ตรัสให้ภิกษุเคารพพระมหาเถระผู้เป็นนาย เป็นสังฆบิดร ถ้าหากว่าพระทุกรูปยังคงเคารพกันอยู่ตามแบบนั้นแล้ว หมู่คณะจักดำรงมั่นสันถลนาน หมู่สงฆ์ในพระพุทธศาสนา ตั้งมานานถึงสองพันห้าร้อยปีแล้ว ก็เพราะการปฏิบัติในทางเคารพนับถือกันอย่างมั่นคงนี้เอง

ในทางปฏิบัติในครอบครัว เราควรทำอย่างไรเป็นปัญหาที่พึงคิดกันต่อไป เพราะการเพาะนิสัยให้เด็กรักเคารพกันนั้น เป็นกิจจำเป็นดังกล่าวมาแล้วจึงควรหาทางแนะนำเด็กทุกคน ให้รู้ถึงความสูงต่ำของกันและกันเสมอ เช่นเวลาแบ่งของก็แบ่งให้พี่ก่อน แล้วต่อมา

จึงถึงน้อง บอกให้เด็กเข้าใจว่า พี่เป็นผู้ใหญ่กว่า เป็นผู้เคยให้ความอุปการะแก่น้องๆ มา พี่จึงควรมีสติธิด้อยู่ก่อนน้อง ขณะที่พี่พูดแนะนำน้องๆ ถ้าใครขัดขึ้น พ่อแม่ก็ควรสอดเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ด้วยการแนะนำให้น้องๆ เข้าใจว่าถ้อยคำของพี่นั้น เป็นคำที่ควรรับฟังเสมอ เพราะพี่มีความรู้มากกว่า มีอายุมากกว่า ทั้งเป็นผู้รับผิดชอบในความเป็นไปของน้องอยู่ด้วย การสอนให้เด็กๆ เข้าใจความหมายอย่างนี้เป็นทางช่วยให้เด็กๆ เคารพยำเกรงกันได้ประการหนึ่ง ในครอบครัวในชนบทพ่าย่ายมาก เพราะพี่มีหน้าที่เลี้ยงน้องตลอดเวลา ขณะที่พ่อแม่มีงานอื่น พี่น้องต้องช่วยกันเองพอพูดถึงบุญคุณ เด็กก็มองเห็นได้ทันที แต่ในครอบครัวใหญ่ๆ มักมีพี่เลี้ยงคอยเลี้ยงเด็ก เด็กมีความใกล้ชิดกับพี่เลี้ยงมากกว่าพี่ของตนเอง การเป็นอยู่ในรูปเช่นนี้ ทำให้เด็กไม่เห็นความสำคัญของพี่ ถ้าหากบิดามารดาได้พูดจาแนะนำให้เขาเข้าใจ มิใช่เพียงแต่สอนให้น้องเคารพนับถือพี่เท่านั้น แม้พี่ก็ต้องให้ความเอื้อเฟื้อแก่น้อง รับฟังความคิดเห็นของน้องบ้าง ในเมื่อน้องพูดอะไรออกมา เพราะถ้าไม่ยอมฟังกันแล้ว ความเห็นใจต่อกันก็ไม่มี ความรักย่อมไม่เกิดความแตกแยกจะแตกซิมเข้าสู่ครอบครัวได้

โอกาสที่พ่อแม่ควรจะพูดให้เด็ก ได้มองเห็นการกระทำของคนอื่นๆ ที่มีต่อตน ต้องทำทันที เช่นในขณะเด็กหกล้ม ใครเข้ามาพยุงตนให้ลุกขึ้น ใครช่วยปิดเบ้าความเจ็บปวดให้แก่ตน บอกเด็กให้รู้จักคนนั้นไว้ ให้เคารพกราบไหว้คนนั้นเพื่อแสดงความขอบพระคุณต่อเขา

นอกจากสอนให้เคารพกันนับถือกันภายในพี่น้องแล้ว ควรสอนให้เข้าใจถึงความ เป็นมาของตระกูลของตนว่าสืบสายมาอย่างไร สอนให้รู้ว่าใครเป็นปู่ย่าตายาย ลุงป้า น้าอา ในบุคคลเหล่านี้ เป็นญาติผู้ใหญ่ของเด็ก เด็กจะต้องเคารพเชื่อฟังไว้เสมอ ต้องให้เกียรติแก่คนเหล่านั้น ในเวลาเขามาหาเราหรือเราไปหาเขา เป็นการฝึกให้เด็กได้รู้ว่า ตนนั้นยืนอยู่ในท่ามกลางญาติพี่น้อง ร่มเงาของญาติให้ความร่มเย็นเสมอ นอกจากนี้ก็ควรสอนให้เด็กทราบต่อไปว่าเรามีไต่อยู่ครอบครัวเดียว แต่อยู่รวมกันเป็นชาติ ชาติคือการรวมกันของคนที่มี ภาษาดียวกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีแบบเดียวกัน อันคนที่อยู่รวมกันเป็นชาติแล้ว ที่อยู่ก็ต่อประเทศ ในประเทศหนึ่งๆ ย่อมมีหัวหน้าของคนทั้งประเทศ ผู้ที่เป็นหัวหน้า คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ท่านเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของประชาราษฎร์ ท่านให้ความร่มเย็นแก่ประชาชน เราประชาชนจึงต้องเคารพสักการะพระองค์ท่านทุกคำเข้าชำนอน ต้องปฏิบัติ

ตนตามกฎหมายและตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ เพราะเจ้าหน้าที่ทั้งหมดทำงานในนามของพระมหากษัตริย์ การเคารพต่อเจ้าหน้าที่คือการเคารพต่อองค์พระมหากษัตริย์นั่นเอง คนที่แสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ เป็นคนดี

ฟังสอนเด็กให้ประพฤติอ่อนน้อมต่อตน ต่อคนที่ควรอ่อนน้อมไว้เสมอ เช่นพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ พระภิกษุสงฆ์ผู้ดำรงศาสนาไว้ และต้องพูดให้เข้าใจว่า ทำไมจึงต้องกระทำอย่างนั้น ถ้าไม่ทำจะเป็นอย่างไร เมื่อเด็กเข้าใจเรื่องและทราบว่าตนมีความเกี่ยวข้องกับคนเหล่านั้นอย่างไร ความมีใจเอื้อเฟื้อต่อการกระทำ ความเคารพก็จะเกิดขึ้นสำหรับผู้ใหญ่ เมื่อได้เห็นเด็กแสดงความเคารพเอื้อเฟื้อแล้วอย่าได้ทำเฉยเป็นอันขาด ฟังแสดงความเอาใจใส่รับเคารพของเด็ก กล่าวคำให้พรแก่เด็กๆ ทำให้เด็กเกิดความชื่นใจในการกระทำของตน

เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ของพี่น้องทุกคน ควรจัดให้มีการประชุมกันบ้างในบางโอกาสเช่นวันปีใหม่ วันไหว้ศุภของบรรพบุรุษ อันเป็นช่องทางที่จะนำเด็กให้ได้มาพบกันได้เล่นหัวกันเกิดความเห็นอกเห็นใจกันสร้างเกลียวสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในระหว่างผู้ร่วมสายสกุลเดียวกัน ก็เป็นทางช่วยให้เด็กมีความก้าวหน้าในทางใจประการหนึ่ง

ในการกระทำอะไรเกี่ยวกับการอบรมเด็ก ไม่ว่าในทางใดๆ ตัวอย่างเป็นสิ่งสำคัญที่สุด พ่อแม่เป็นตัวอย่างของเด็ก ขอให้พ่อแม่จงทำตนให้เป็นแบบพิมพ์ของลูกไว้เสมอ ต้องการสั่งสอนอบรมลูกในเรื่องใด จงทำเรื่องนั้นๆ ให้ลูกเห็น ตัวอย่างในทางดี จักเป็นภาพประทับใจของเด็กไปสันกาลนาน จึงขอฝากไว้ให้ท่านทั้งหลายได้คิดกันอีกอย่างหนึ่ง

เด็ก ๆ ยังอ่อนต่อโลก เพิ่งเรียนรู้สิ่งต่างๆ ในโลก

ต้องการรู้เหตุผล อย่าใช้ระบบเด็ดขาดกับเด็ก

พ่อแม่ที่รักทั้งหลาย

โปรดฟังเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อไป ข้าพเจ้าเคยรู้จักกับครอบครัวหนึ่ง เมื่อหลายปีมาแล้ว เป็นครอบครัวที่มีฐานะดี เพราะพ่อบ้านเป็นคนเอางาน รู้จักตั้งเนื้อตั้งตัว คนภายนอกดูเข้าไปในครอบครัวนี้แล้ว ก็นึกว่าทุกคนคงจะอยู่กันอย่างสุขสบาย แต่ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะอะไร? โปรดฟังให้ดี

จะบอกถึงนิสัยของพ่อบ้านก่อน พ่อบ้านเป็นคนเอางาน มีระเบียบ ตั้งใจทำอะไรทุกอย่างให้ดีเสมอ แต่เป็นคนมักโกรธ ใจร้อนเป็นพื้นเป็นไฟเสมอ ถ้าใครทำอะไรไม่เป็นที่พอใจแล้วก็มีอารมณ์ว่าวามันที่ บางทีก็ทุบตีคนนั้นคนนี้ หรือมีจะนั้นก็พูดด้วยถ้อยคำขนิตรุนแรงเสมอ แม่บ้านเป็นคนหมิ่นๆ ซ้ำหน่อย แต่ก็ทำได้ดีและเรียบร้อย เป็นคนไม่ค่อยพูดมาก ทำหน้าที่อยู่หลังบ้านตลอดเวลา เพราะความเป็นคนซ้าๆ จึงไม่ทันใจสามีผู้มีอาการไวทุกอย่าง ถ้าหากภรรยาทำหรือพูดอะไรออกไปเป็นการผิดพลาดในสายตาของสามีแล้ว ก็มักถูกดูอย่างรุนแรงเสมอ แต่ภรรยาเป็นคนอดทนไม่มีการต่อล้อต่อเถียง สามีร้อนเป็นไฟอยู่คนเดียวเท่านั้น เหตุการณ์ในครอบครัวจึงไม่ค่อยจะราบรื่น ถึงกระนั้นก็อยู่กันมาได้ และมีลูกชายหญิงทั้งหลายคน เมื่อลูกยังเป็นเด็กอยู่ยังไม่มีความคิดอะไรเท่าใด เด็กก็ยังนับถือพ่อคืออยู่ต่อมาเมื่อลูกเติบโตขึ้น ได้รับการศึกษา มีความคิดความอ่านพอควรแล้ว ลูกๆ ชักจะเห็นใจแม่ที่ถูกพ่อข่มขู่เอาบ่อยๆ พร้อมกันนั้นก็มักไม่ชอบพ่อไปช่วยในหัว ความยุ่งยากในครอบครัวก็เพิ่มมากขึ้น เพราะมีคนคอยขัดคำสั่งหลายคนนั่นเอง พ่อมีนิสัยเอาแต่ใจตัวอย่างไร ก็คงอยู่ในสภาพอย่างนั้น มิได้เปลี่ยนแปลง แต่กลับรุนแรงมากขึ้นไปอีก ความบาดหมางในครัวเรือนก็แผ่กว้างออกไปจนกระทั่งพ่อบ้านรำคาญมาก แต่มิได้ค้นหาสาเหตุแห่งความรำคาญ คงนึกว่าเป็นเรื่องของคนอื่นเสมอ หาได้คิดว่าเป็นเรื่องของตัวไม่ จึงยังมิได้มีการปรับปรุงแก้ไขแต่ประการใด ในเรื่องนี้

การที่เป็นไปเช่นนี้ เพราะอะไรเล่า? เพราะพ่อบ้านถืออำนาจเด็ดขาดมากเกินไป เอาแต่ใจตัวมากเกินไป เรื่องใดที่ตัวต้องการ ก็นึกว่าถูกเสมอ และต้องได้เสมอ การพูดให้เหตุผลของเมียและลูกๆ ก็หาว่าเป็นคนดื้อ ชักคำสั่งของตน คนเหล่านั้นก็ถูกดุด่าต่อไปอีก นี่คือระบบเผด็จการในครอบครัว เป็นระบบที่เลวร้ายอยู่มาก มีอยู่ในครอบครัวใด ครอบครัวนั้นต้องเดือดร้อนเสมอ ระเบียบที่ตรึงเกินไปย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นระเบียบ เพราะคนเรานั้นต้องมีทางระบายบ้าง ถ้ามันแต่อัดไว้มากเกินไป ก็คงระเบิดออกมาสักวันหนึ่งแน่ๆ จึงต้องปล่อยบ้างเป็นบางครั้ง เพราะปกติคนเรานั้น ย่อมมีความคิดความอ่านด้วยกันทุกคน ขออย่าได้นึกว่าฉันเท่านั้นรู้อะไรทุกอย่าง คนอื่นๆ ไม่รู้อะไร เพราะทุกคนมีสมอง มีความคิด อย่าเอาแต่ความคิดเห็นของตนถ่ายเดียว ควรยอมรับฟังความเห็นของเข้างั้น จะเป็นทางช่วยลูกๆ ให้รู้จักใช้สมองนึกคิดและสร้างตนได้ในกาลต่อไป การบังคับให้ทำอะไรทุกอย่างนั้น เป็นการกีดกันมิให้สมองของเด็กเจริญเติบโต เวลาพ่อแม่จากไปแล้ว ลูกก็จะกลายเป็นคนอ่อนแอ ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ นับว่าเป็นความผิดพลาดประการหนึ่ง จึงใคร่ขอเตือนท่านทั้งหลายที่ชอบใช้สิทธิเผด็จการในครอบครัวจงคิดดูให้ดี แล้วปรับปรุงแก้ไขเสียใหม่ ยอมให้เมียและลูกของท่านได้มีความเห็นกันบ้าง

เคยได้พบคนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเขาอยู่รวมกันเป็นหมู่ใหญ่ เขาถือว่าทุกคนเป็นหน่วยหนึ่งของคนในหมู่ มีความรับผิดชอบเท่าเทียมกัน ทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องทำด้วยกันทุกคน ไม่มีการใช้หรือบังคับให้ใครทำงาน เขาสอนให้ทุกคนรู้หน้าที่ของตนเอง ใครถนัดในทางไหน ก็ทำไปเถิดไม่ต้องให้ใครเตือน เห็นเขาทำงานกันด้วยความแข็งแรงเป็นอย่างดี งานก็ก้าวหน้า เป็นไปด้วยดีทุกอย่าง คนพวกนี้บางคนเป็นลูกคนมั่งมี บางคนเป็นลูกของคนทำงานแบบกรรมกร แต่ก็ทำให้เกียรติต่อกันก็เสมอมา คราวหนึ่งเขาจะสร้างหอประชุมใหญ่ เขาจึงได้ประชุมปรึกษากัน ก่อนปรึกษาอะไรกัน เขานั่งสงบใจเสียก่อน เป็นการรวบรวมความคิดในทางใจ ถ้าใครมีความคิดอย่างไรในขณะที่นั่งคิดก็จดจำไว้ในสมุดของตน จบแล้วก็เอามาอ่านสู่กันฟัง ครอบเอาความเห็นนั้นๆ มาใช้เป็นประโยชน์ต่อไป ไม่ว่าความเห็นนั้นจะมาจากผู้ใด ที่ความรู้ต่ำต้อยขนาดไหน เขามิได้คำนึงถึง งานของเขาที่กำหนดไปด้วยดีตลอดเวลา นี่เป็นวิธีที่ถูกต้องโดยแท้

ในครอบครัวของเราก็เช่นเดียวกัน ถ้าหากลูกของเราพอรู้อะไรบ้างแล้ว ลองหัก

ให้ลูกๆ ใช้ความคิดอ่านดูบ้าง ท่านจะได้ทราบถึงสมองของลูกๆ ว่า ใครมีความคิดความอ่านขนาดไหน มีความสามารถในทางใดบ้าง เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความสามารถบ้าง เด็กก็จะภูมิใจในตนเอง ทำให้เขาอยากจะทำงานอะไรต่อไปอีกในภายหน้า บิดาพึงทำหน้าที่เพียงกล่อมเกลาคิดของลูกๆ ให้เขารูปร่างท่านั้น อย่าหาว่าลูกของท่านเป็นคนโง่เง่าเลย เป็นธรรมดา คนเกิดมาใหม่ก็ยังไม่รู้อะไรมากนัก นอกจาก กิน นอน ถ่ายเท่านั้น เราที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว เมื่อก่อนก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน จงรู้จักให้อภัยแก่เด็ก ในเมื่อเด็กพูดผิด ทำผิดออกมา บอกให้เขาเข้าใจว่า ที่ถูกควรเป็นอย่างไร ให้เขาจดจำไว้ การกระทำเช่นนั้น เป็นการเสริมสร้างความก้าวหน้าของเด็กประการหนึ่งเหมือนกัน แต่การบังคับให้เขารับ ให้เขาทำอย่างเดียวนั้น เป็นระบบที่น่าจะเลิกกันได้แล้วในสมัยนี้ เพราะบ้านเมืองของเราปกครองด้วยระบอบประชาชนเป็นใหญ่

คำว่าประชาชนเป็นใหญ่ หมายถึงการเคารพในความคิดเห็นของกันและกัน ทำอะไรก็ถือความเห็นข้างมากเป็นประมาณ มิใช่ทำคือตนไปคนเดียว ระบอบประชาธิปไตยจะมีรากฐานอันมั่นคงไม่ได้ ถ้าเรามีได้ฝึกฝนเด็กให้มีความคิดความอ่านเป็นของตนเองไว้บ้าง และยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นด้วยเช่นเดียวกัน ขอให้เราได้มาสร้างระบบที่ถูกต้องไว้ในใจของเด็กไปแต่เยาว์วัยเถิด

อีกประการหนึ่ง การกระทำในรูปที่กล่าวมาย่อมเป็นการสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยในครอบครัวด้วย ระเบียบเกิดจากความเกรงใจต่อกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มิใช่เกิดเพราะความกลัวจนลาน ความกลัวทำให้ไม่อยากเข้าใกล้ แต่ความเกรงต่อกันนั้นย่อมเป็นเหตุให้สมาคมกันได้โดยเรียบร้อย จึงขอให้พ่อแม่ทั้งหลายได้โปรดจำไว้ และทำตามเท่าที่จะทำได้ ครอบครัวของท่านก็จะตั้งมั่นเป็นปึกแผ่นได้ แม้ท่านจะลาจากโลกไปแล้ว

อะไรเป็นเหตุให้พ่อแม่ชอบใช้อำนาจแก่เด็กและบังคับเด็กอย่างรุนแรงเช่นนั้น ความจริงพ่อแม่ก็มีความปรารถนาดีเหมือนกัน หากแต่ว่ามึนรุนแรงมากเกินไป โดยมิได้คำนึงถึงหลักธรรมที่ว่า “ความรักเมตตาที่แท้นั้นย่อมออกจากดวงใจที่บริสุทธิ์ ถ้าใจเศร้าหมองแล้ว ความเมตตานั้นๆ ก็พลอยเศร้าหมองไปด้วย เราจะหวังให้เด็กเคารพนับถือเรา เราก็ต้องให้ความรักแก่เด็กในทางที่เด็กสบายใจ รักแต่เด็กไม่สบายใจ เขาอาจนึกว่า พ่อแม่รักตน เป็นเหตุให้เขาประพฤติออกนอกทางไปได้ และเคยมีตัวอย่างมามากแล้ว ลองถามเด็กที่เกี่ยวข้องตาม

หน้าโรงหนังคุณเกิดจะพบว่า เขามาจากครอบครัวที่เขาแค่รู้ค่าทั้งนั้น ไม่เคยใช้วิธีอ่อนหวาน กับเด็กเลย พอลูกทำอะไรผิดก็ดุเอาๆ คุณกระทั่งเด็กกินไม่ได้นอนไม่หลับไปที่เดียว นี่คือวิธีการที่ไม่สู้ดีแน่ๆ อำนาจจำเป็นเหมือนกัน แต่อย่าใช้บ่อยนัก เพราะบ่อยเกินไปก็ทำให้เสียได้ในภายหลัง การดุคำบ้งคับกันอยู่ตลอดเวลา นั้น เป็นเรื่องของคนในสมัยป่าเถื่อน ในสมัยนี้ เขาให้เหตุผล เป็นทางชักจูงให้เด็กได้เข้าใจว่าอะไรถูกอะไรผิด ปกติของเด็กไม่ชอบทำความผิด แต่ที่ได้ทำไปก็เพราะไม่รู้ไม่เข้าใจ พ่อแม่จึงต้องคอยแนะคอยเตือนให้เขาเข้าใจตามสมควร

เมื่อสมัยเด็กอ่านหนังสือแบบเรียนเร็วเล่มหนึ่ง มีเรื่องเล่าไว้ว่า ตากับยายเป็นชาวนา ใช้วัวสำหรับลากไถ วัวตัวแก่ตายไป จึงหาใหม่อีกตัวหนึ่ง วัวตัวใหม่ยังไม่เคยไถมันเดินไม่ถูก ตาโกรธ หาวัววิ่งบ๊อง บ๊อง วัวดื้อบ้าง ต่างๆ นานา เมื่อไกรธมากขึ้นแก่ก็ตีวัวเป็นการใหญ่ วัววิ่งเตลิดเปิดเบิ่งจนไถหัก ตาโกรธใหญ่ เอามันไปผูกไว้กลางแดด ไม่ให้มันกินน้ำ โดยคิดว่าเป็นการลงโทษให้เจ็บ แต่ยายกลับเห็นว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นการไม่สมควร จึงบอกกับตาในเวลาที่มีอารมณ์ที่ว่า ตาจำ! เจ้าวัวตัวนี้เป็นวัวใหม่ มันยังไม่เคยทำงานอย่างนี้ ตาอย่าได้ทำรุนแรงกับมันให้มากเกินไป ค่อยฝึกค่อยสอนไปเถิด รูปร่างมันก็แข็งแรงดี คงใช้งานได้ดีเป็นแน่ ตาได้ฟังคำของยาย ก็มองเห็นเหตุผล จึงไม่ดุด่าเยียนตีวัวต่อไป ทำกับวัวด้วยความปรานี ต่อมาวันหนึ่งก็เชื่อง ใช้งานได้ดีมาก คุณเกิดท่านทั้งหลาย สัตว์เร่จรจัดกันแท้ๆ ก็ยังชอบความอ่อนหวาน ให้เอาอกเอาใจใช้กันดี ทุุกก็ทำให้ด้วยความเต็มใจ วัวพวกนี้ไม่รู้เรื่อง ยังฝึกให้ดีได้ เด็กๆ พวกนี้ได้เข้าใจ การฝึกฝนจึงเป็นการสะดวก และง่ายกว่าเป็นไหนๆ จึงขอให้ท่านคอยฝึกปรือไปเถิด วันหนึ่งลูกของท่านจะเป็นคนดีโดยแท้ ท่านเองจะได้มีความสบายใจในความดีของลูก ที่ท่านทำให้เขาได้เกิดมาต่อสู้กับโลกอันขรุขระนี้

มีข้อควรระวังอีกประการหนึ่ง และสำคัญด้วยเหมือนกัน คือเด็กมักลืมง่ายไม่ว่าในเรื่องอะไรๆ ผู้สอนเด็กต้องใจเย็นสักหน่อย อย่าต้องการให้เด็กเป็นอย่างที่ท่านสอนมากเกินไป ความต้องการที่รุนแรงนั้น อาจเกิดการบ้งคับขึ้นก็ได้ การบ้งคับเกินไปทำให้เสีย ดังที่กล่าวมาแล้ว ฉะนั้นต้องนึกไว้เสมอว่า เรื่องของเด็กๆ อันธรรมาเด็กต้องมีผู้นำทางที่คอยบอกคอยเตือนไว้เสมอ การบอกการเตือนเพียงครั้งเดียวอาจจะไม่พอก็ได้ เตือนกันตลอดไป จนกว่าเขาจะดี หรือจนกว่าเขาจักสามารถรักษาศักดิ์ตัวเองได้โดยพลอตภัย พ่อแม่จึงต้องมีใจเย็นและ

อดทนในการบอกการสอนเสมอ ในการบอกการสอน ก็ต้องพูดด้วยเหตุผล พูดด้วยคำที่เด็ก
รับเอาได้ง่ายๆ เพื่อให้เขาเข้าใจความหมายที่กล่าวบอก เมื่อบอกแล้วสอนแล้ว ก็ต้องคอย
ติดตามดูว่าเขาได้กระทำผิดหรือเปล่า ถ้าหากทำผิดอีกก็บอกอีกเตือนอีก เป็นการแก้บ้างใน
บางครั้ง กันไว้บ้างในบางครั้ง

สำหรับวิธีกันนั้น ทำอย่างนี้ เช่น ถ้าจะใช้เด็กให้ไปไหน ให้ทำอะไรและรู้ยู่ว่
การกระทำเช่นนั้นๆ อาจมีการผิดพลาดได้สำหรับเด็ก เพื่อป้องกันมิให้เกิดการผิดพลาดขึ้น เรา
ต้องบอกถึงวิธีทำให้เข้าใจ บอกให้เขาคอยระมัดระวังไว้เสมอ ให้เขารู้ว่า ถ้าทำผิดทำพลาด
แล้วจะเกิดความเสียหายอย่างไร ผู้กระทำจะได้รับโทษอย่างไรบ้าง บอกให้เขาเข้าใจ เขาก็คง
ระวังของเขาเอง เพราะปกตินิสัยของคนนั้น มีความรักสุขเกลียดทุกข์กันทั้งนั้น ถ้าทราบว่า
การกระทำเช่นใดจะก่อให้เกิดเป็นความทุกข์แล้ว เขาก็คงไม่ทำเป็นอันขาด เว้นไว้แต่เหตุอัน
สุดวิสัยเท่านั้น มารดาบิดาผู้ปกครองของเด็กจึงควรอธิบายให้เด็กเข้าใจเสมอ อย่างนี้ว่าเด็กจะ
รู้เอาเองเป็นอันขาด การรู้ต้องเกิดจากการสำนึกศึกษาจากใครแล้ว จะรู้ได้อย่างไรเล่า
พ่อแม่ผู้ปกครองเด็กจึงต้องนึกไว้ก่อนว่า เขาไม่รู้จึงต้องชี้แจงแสดงเหตุผลให้เขาเข้าใจ ผู้ใหญ่
ก็จะไม่ต้องเดือดร้อนใจในภายหลัง เด็กก็จะได้รับอะไรใหม่เพิ่มขึ้นในสมองของเขา การอบรม
เด็กโดยวิธีค่อยทำค่อยไปทีละน้อย จึงเป็นวิธีที่ดี

ขอท่านทั้งหลายที่เป็นพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็ก จงใช้ความคิดให้รอบคอบ และ
สอนเด็กโดยสันของท่าน อย่าสอนด้วยไม้ ด้วยมือเลย เพราะนั่นเป็นระบบเผด็จการที่น่าทุกข์
มาให้ภายหลัง

เด็ก คือ ผ้าขาวที่สะอาด โปรดระวัง การให้สี!

ภาระจะมากปานใดก็ตาม วันหนึ่งๆจงตัดภาระให้เหตุ-ผลกับลูกๆ ด้วย

เด็กที่ขยันถาม คือ เด็กฉลาดอนาคตดี

การไม่พยายามให้เหตุ-ผล ใช้แต่ความเด็ดขาดเกินไป

เด็กๆ จะกลายเป็นคนกระด้าง

บ้านคือโรงเรียน

พ่อแม่ที่รักนับถือ ทั้งหลาย

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสสอนว่า “มารดาบิดาเป็นครูคนแรกของบุตรธิดา” เราลองมาพิจารณากันดูสักหน่อยเถิดว่า ท่านทั้งสองนั้นดำรงตนอยู่ในตำแหน่งนั้นจริงหรือไม่ บุตรธิดาได้รับอะไร ๆ จากใครมากที่สุด ก็ตอบได้ว่า กิริยาท่าทางของเขาเหมือนกับใครมากที่สุด ท่วงทีวาจาของเขาเหมือนใครมากที่สุด ก็ตอบได้ว่า เหมือนพ่อเหมือนแม่นั่นเอง เด็กคนใดอยู่ใกล้พ่อรักพ่อกว่าแม่ เขาก็ถ่ายทอดกิริยาอาการของพ่อไว้ได้เกือบหมด ถ้าอยู่ใกล้แม่ รักแม่มากกว่าพ่อ เขาก็ถ่ายทอดกิริยาอาการของแม่ไว้ได้มากเช่นเดียวกัน โดยมีได้ตั้งใจ พ่อแม่เป็นครูของลูกไปแล้ว การเป็นไปโดยมิได้ตั้งใจนี้ มักจะเสียหายได้ เพราะผู้ที่เป็นครูอยู่โดยหน้าที่ ไม่รู้ว่าตนกำลังเป็นครูของเด็ก ๆ อาจเผลอทำอะไรในสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่ควรแก่การเป็นตัวอย่างของเด็กไปบ้างก็ได้ จึงใคร่ขอเตือนท่านผู้เป็นพ่อแม่ทั้งหลายว่า ท่านเป็นครูของลูกก่อนครูคนใด ๆ ทั้งหมด เมื่อท่านเป็นครูก็ควรสำนึกถึงหน้าที่ของท่านให้มาก ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของท่านเป็นการถ่ายทอดแบบไปให้ลูกของท่านเสมอ

อีกประการหนึ่ง ถ้าพูดกันโดยฐานะเป็นหน้าที่กันแล้ว พ่อแม่ก็มีหน้าที่อันสมบูรณ์ในอันที่จะให้การศึกษาแก่ลูก ๆ โดยการห้ามมิให้กระทำความชั่ว ให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี ให้มีการศึกษาศิลปวิทยาตามสมควรแก่ฐานะของครอบครัว นี่เป็นหลักใหญ่สำหรับสร้างเด็กให้มีความก้าวหน้าทั้งกายและใจ บ้านของเด็กจึงเป็นโรงเรียนไปในตัว เป็นโรงเรียนที่ไม่มีการปิด หากแต่เปิดอยู่ตลอดเวลาครูผู้สอนก็ทำการสอนตลอดเวลา ผู้เรียนก็เรียนกันตลอดเวลา แต่เป็นการสอนการเรียนที่เป็นไปโดยมิได้ตั้งใจ หากแต่มีผลมากเหลือเกิน มากกว่าการเรียนภายในโรงเรียนเสียอีก รากฐานของชีวิตเด็ก ขึ้นอยู่กับชีวิตภายในบ้านของตนเอง ถ้าหากเราดูเด็กว่าเป็นผู้มีความประพฤติเป็นอย่างไร ก็สื่อถึงความเป็นอยู่ภายในบ้านของเด็กนั้นทันที จึงเป็นความจำเป็นเหลือเกินที่มารดาบิดาจะต้องปรับปรุงบ้าน บริเวณบ้านคนภายในบ้าน รวมทั้งตัวของมารดาบิดา อันเป็นประมุขของบ้าน ให้เป็นตัวอย่างที่ดีของลูก ๆ ไว้เสมอ ตัวอย่างเป็นโรคติดต่อกันเร็วมาก ไม่ว่าด้านดีด้านร้าย

ผู้ปกครองบ้าน คือหัวหน้าครอบครัว จึงต้องเป็นคนรอบคอบ ระวังระวังคน การนำคนเข้าบ้านให้มากสักหน่อย เช่น ท่านมีเพื่อน แต่เพื่อนนั้นมีความประพฤติไม่ดี เช่น เป็นคนสามะเลเทเมา เป็นต้น จงหาทางกีดกันอย่าให้เขาอย่างกรายเข้ามาในบ้านของท่านเป็นอันขาด ถ้าจับพลัดจับผลูเข้ามา ก็ต้องอธิบายให้เด็กเข้าใจเรื่องว่า การกระทำเช่นนั้น เป็นการไม่ดี ขอให้ลูกได้จดจำไว้เป็นตัวอย่าง ขอลูกอย่าได้ประพฤติในรูปเช่นนั้นเป็นอันขาด คนใช้ในบ้านก็มีทางเป็นครูของพวกเด็กในบ้านได้มาก จึงต้องระวังอย่าให้คนใช้ได้แสดงภาพกิริยาวาจาไม่ดีให้เด็กเห็นอันขาด การจัดโรงเรียนให้เป็นตัวอย่างของพวกนักเรียนอย่างใด ควรที่จะจัดบ้านช่องของท่านอันเป็นโรงเรียนของเด็กให้ดีขึ้นเหมือนกัน

เมื่อเด็กของท่าน มีอายุพอสมควรแก่การเข้าโรงเรียนได้แล้ว จงนำเขาไปฝากเรียน ในโรงเรียนที่ท่านเห็นว่า เหมาะสมแก่เด็กของท่าน มีผู้ปกครองเป็นจำนวนมาก เมื่อนำเด็กไปมอบโรงเรียนแล้ว ก็นึกเสียว่าเป็นเรื่องของครู ตนไม่ต้องเกี่ยวข้องแล้ว จริงอยู่ ครูมีหน้าที่สอนหนังสือแก่เด็กในโรงเรียน แต่เด็กอยู่กับครูเพียงไม่กี่ชั่วโมงก็กลับบ้าน ถ้าคนที่บ้านลืมหน้าที่ของตน ลืมไปว่าตนเป็นครูคนแรกของลูกๆ ลืมไปว่าบ้านคือโรงเรียนเหมือนกัน ผลเสียก็ตกอยู่กับเด็ก ความรู้ของเจ้าหนูอาจอ่อนไปก็ได้ เพราะปกติของเด็กนั้นชอบสนุก ชอบทำสิ่งที้ง่ายๆ ส่วนสิ่งที่ยากๆ นั้น เขาไม่อยากจะทำ นี่เป็นนิสัยของเด็กๆ ทั่วไป จึงขอเตือนพ่อแม่ทั้งหลายว่า อย่าลืมงานของตนเป็นอันขาด งานเลี้ยงลูกยังไม่จบ ต้องทำต่อไปอีก จนกว่าจะหมดลมหายใจ

สิ่งประทับใจของเด็กๆ อันเกิดจากโรงเรียนบ้าน เป็นผลในทางศีลธรรมเป็นส่วนมาก เรื่องศีลธรรมเป็นเรื่องทางใจ เป็นเรื่องที่คุณปกครองพึงระวังไว้เสมอ อย่าได้เปิดช่องให้เด็กรับสิ่งไม่ดีเข้าไปในใจเขาเป็นอันขาด ถ้าทุกครอบครัวทำได้อย่างนี้ ก็เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กของท่านมีอนาคตอันสดใส และสามารถทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ครอบครัวต่อไป จงจำไว้ว่าอนาคตของเด็ก ขึ้นอยู่กับความเป็นอยู่ภายในบ้านของท่าน จึงเป็นหน้าที่ของท่าน ที่ควรจะจัดการปรับปรุงบ้าน ผู้คน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมภายในบ้านของท่าน ให้เรียบร้อยและดีงามเสมอ

ควรทำอย่างไรกับเด็กของท่าน เมื่อเขากลับจากโรงเรียนแล้ว ควรไต่ถามชวนเขา สนทนาถึงเรื่องผลของการเรียน เช่นเด็กเล็กๆ ก็ถามว่า ไหน หนูของแม่เขียนหนังสือได้บ้าง

ใหม่ ลองให้เด็กเขียนให้ดู ถ้าเขาเขียนได้ ก็ให้คำชมเชยแก่เขา ให้รางวัลเป็นการเสริมกำลังใจแก่เขา สอบถามทุกวัน ก็ทำให้หนูน้อยภูมิใจว่าตนได้รับความรู้ใหม่ๆ ขึ้น สำหรับเด็กโตๆ ที่มีการบ้านจากโรงเรียน ก็ต้องชักจูงให้เขาทำการบ้านเสียให้เรียบร้อย แล้วจึงจะให้ทำสิ่งอื่นต่อไป คอยควบคุมดูแลเขาไว้เสมอๆ ถ้าทราบว่าลูกของท่านอ่อนในวิชาใดๆ ก็ต้องช่วยเขาบ้าง ในวิชานั้น การช่วยเด็กในทางนี้ ต้องพยายามช่วยให้เขาเกิดความคิดเป็นตัวของเขาเอง มิใช่ทำให้เขาหมดทุกอย่าง อันเป็นทางทำให้เด็กอ่อนแอไปได้ง่าย เรื่องนี้ผู้ปกครองต้องระวังเหมือนกัน สิ่งใดที่เด็กควรท่องให้จำได้ เช่นสูตรเลขเป็นต้น ภายหลังอาหารเย็นแล้ว ควรให้เขาพักผ่อนนิดหน่อยในขณะพักผ่อนนั้น พ่อแม่ควรสนทนากันในเรื่องที่เป็นประโยชน์ให้เด็กได้มีโอกาสรับฟังด้วย โดยให้เขามานั่งดูท่าทางฟังเสียงการสนทนาของพ่อแม่ เป็นการอบรมและให้ความรู้ไปในตัว ในบางครั้ง ให้เด็กเล่าอะไรให้พ่อแม่ฟังบ้าง เช่นสมมุติว่า ครูพาเด็กไปเที่ยว กลับมาแล้วลองทดสอบความรู้สึก ความจำของเด็กบ้าง โดยให้เขาเล่าถึงเรื่องที่เขาได้พบเห็นมา ให้เขาพูดตามสบาย เขาก็จะพูดออกมาตามความรู้สึกของเขา พ่อแม่คอยข่มในสิ่งที่บกพร่องให้สมบูรณ์ขึ้นเท่านั้น ถ้าหากมีเด็กหลายคน ลองให้เขาได้ประลองฝีมือปากกันบ้างก็ได้ โดยให้โต้ตอบกันในเรื่องต่างๆ เป็นการฝึกฝนให้กล้าหาญ ให้อ่านใช้ถ้อยคำไปในตัว พอสมควรแก่เวลาแล้วก็ให้อ่านหนังสือต่อไปตามหน้าที่ของเขา การทำอย่างนี้ เป็นการช่วยเด็กให้ก้าวหน้าได้ประการหนึ่ง การหมั่นเอาใจใส่คอยชักนำชี้หนทางให้เด็กนั้น เป็นการกระทำที่ควรทำเสมอ และถ้ามีการกระทำในรูปดังกล่าวมาเด็กจะไม่อ่อนในวิชาที่เรียนเป็นแน่นอน^{๕๕} อยู่น้อยอยู่กับพ่อแม่เป็นส่วนใหญ่

ในการชี้ทาง ชักจูงเด็กให้สนใจในการศึกษาเล่าเรียนนั้น ถ้าจำเป็นจะต้องใช้เครื่องล่อบ้าง ก็ควรทำ เช่นเอาหนังสือล่อโดยบอกว่า ถ้าหนูทำเลขถูกเรียบร้อยทุกข้อ แม่จะพาไปดูหนังในวันเสาร์นี้ เด็กอยากไป ก็คงตั้งใจเรียนเป็นการใหญ่ ถ้าหนูสอบไล่ได้ขนาดเจ็ดสิบห้าเปอร์เซ็นต์ขึ้นไป แม่จะพาหนูไปตากอากาศชายทะเล หรือบอกเขาว่า หนูเรียนภาษาอังกฤษให้เก่ง จำศัพท์ให้มาก พูดยาได้คล่องแคล่ว เมื่อโตขึ้นหนูจะสอบชิงทุนได้ และจะได้ไปเรียนต่อต่างประเทศ จะได้เห็นตึกกระฟ้า น้ำตกอันสวยงาม เหมือนที่เคยเห็นในหนังสือนั้นแหละ เด็กก็จะตั้งใจ และขะมักเขม้นในการเรียนกันเป็นงานใหญ่ เมื่อเขาทำคะแนนได้ดีเป็นพิเศษ อย่าลืมชมและให้รางวัลแก่เขาบ้างตามควร ให้เขามีความภูมิใจว่า พ่อแม่ของเรา

รักเราและให้รางวัลความดีแก่เรา เราจะได้พยายามทำดีในทางการศึกษาให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก
กำลังใจจากพ่อแม่เป็นกำลังใจสำคัญของลูก ๆ ขอท่านอย่าได้เพิกเฉยในข้อนี้เป็นอันขาด

ในการสอนเด็กอบรมเด็กนั้น ต้องเข้าใจไว้อีกประการหนึ่งคือ อย่าทำให้เป็นเรื่อง
หนักสำหรับเด็ก แต่ทำให้เป็นเรื่องสนุกด้วย ได้คติสอนใจไปด้วยในตัว ให้เขาได้รับโดยเขา
ไม่รู้สึกรู้ว่า ถูกบังคับในเรื่องนั้น ๆ เพราะเด็กมิใช่ทหาร ที่พอรับประทานอาหารแล้วก็เข้า
ห้องประชุมฟังการอบรม อบรมกันจนหลับไปเป็นแถว ๆ อย่างนี้ได้ผลน้อยแก่เด็ก ควรสอน
แบบชวนพูดชวนคุยให้เบิกบานใจไปด้วยในตัว นี่เป็นทางช่วยเด็กได้ดีประการหนึ่ง

ทุกโอกาสที่มีช่องทางจะแทรกความคิดความเห็นอะไรลงไปในสมองของเด็ก ๆ แล้ว
ขอย้ำได้ละโอกาสนั้นเสียเป็นอันขาด จึงบอกให้เขาเข้าใจเรื่องนั้นว่า ดีหรือเสียไว้เสมอ เป็น
การพรา้สอนเมื่อควรจะสอนจะเตือน การพรา้สอนนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงทำแก่สาวก
ของพระองค์เสมอ ทุกครั้งที่มิใช่เหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น พระองค์ต้องพรา้สอนสาวกทันที เรื่อง
นี้ควรนำมาใช้ในครอบครัวได้ และถ้าทำได้ ก็จะเป็นประโยชน์แก่ครอบครัวของท่านมาก
บ้านของท่านจะกลายเป็นโรงเรียนที่ดี และตัวของท่านก็จะกลายเป็นครูที่ดีขึ้นด้วย เช่นเดียวกัน

มีปัญหาอีกประการหนึ่ง ที่เราช่วยกันแก้ไข คือ ปัญหาการช่วยเหลือโรงเรียนอัน
ตั้งอยู่ในท้องถิ่นของท่าน โรงเรียนนั้น ๆ เป็นของพวกท่านทุกคน ท่านได้รับประโยชน์จาก
โรงเรียนนั้น ๆ โดยการส่งลูกของท่านเข้าเล่าเรียน ทำให้เด็กกลายเป็นคนฉลาดและก้าวหน้า
ในการงาน โรงเรียนประชาบาล เทศบาล แม้แต่โรงเรียนรัฐบาล เป็นเหมือนกับวัด อัน
ให้ความรู้แก่คนทั่วไป ในสมัยก่อนโรงเรียนทุกประเภทอยู่ในวัด พระเป็นครูผู้สอน ชาวบ้าน
จึงให้การช่วยเหลือมาก โดยถือว่าเป็นบุญ ความจริงนั้นเป็นบุญด้วย เป็นประโยชน์ด้วย
สมัยนี้ โรงเรียนออกไปนอกวัดแล้ว ถึงกระนั้นโรงเรียนก็ยังเรียกร้องความช่วยเหลือจากพื
้น้องทั่วไปอยู่ จึงใคร่ขอให้ท่านผู้ฟังทั้งหลายพึงเห็นใจ หาทางช่วยเหลือโรงเรียนนั้น ๆ เท่าที่
จะช่วยได้ เพราะการช่วยเหลือโรงเรียน คือการช่วยเหลือตัวท่านเอง ช่วยให้ลูกของท่านได้
รับความสะดวกสบายดีขึ้น เป็นการทำบุญที่ได้ผลทันตาทีเดียว ในการช่วยเหลือนั้น ช่วยได้
หลายวิธี เช่น ช่วยก่อสร้างสถานที่ ช่วยซ่อมแซมสิ่งปรักหักพัง ช่วยจัดหาเครื่องอุปกรณ์การ
ศึกษาอันจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องใช้ประกอบการศึกษา ช่วยจัดหาเครื่องเล่น หรือสร้างสนาม
กีฬาให้เด็ก เพื่อเด็กจะได้ออกกำลังกายบ้างในบางโอกาส ก็เป็นการช่วยเหลือที่ให้ประโยชน์อยู่
ประการหนึ่ง

การช่วยเหลือที่กล่าวมานี้ เป็นการช่วยในด้านนอก ส่วนการช่วยในด้านในก็มี
อีกและได้ผลมากขึ้นไปอีกหลายเท่า คือการร่วมกับครูที่โรงเรียนช่วยกล่อมเกล่าเด็กของท่านให้
เป็นคนดี ตามที่ประเทศชาติต้องการ ดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการช่วยอย่างแท้จริง เพราะ
ถ้าปล่อยให้ครูทำอะไรไปตามลำพังแล้ว การสร้างเด็กให้เป็นคนดี เห็นจะไปได้ยาก จึงต้อง
ขอให้พ่อแม่ผู้มีความรักเด็กทั้งหลาย ได้ช่วยกันกับครูที่โรงเรียน บันเด็กให้ถึงตามจุดหมาย
ครูที่โรงเรียนกับครูที่บ้าน ควรจะได้พบปะกันบ้างเป็นครั้งคราว เพื่อปรึกษาหารือกันในเรื่อง
ที่ควรจักควรทำเป็นการร่วมแรงร่วมใจกันอย่างจริงจัง เด็กของเราไม่มีทางหนีออกไปสู่ความ
เหลวไหลได้เป็นแน่

ขอพ่อแม่ทั้งหลาย ที่มีความรัก ประสงค์ดีต่อลูกของท่าน จงพิจารณาตัวท่าน
ลูกของท่าน คุณผลของการศึกษาที่เด็กของท่านเข้าไปเล่าเรียน มีทางใดพอจะช่วยไว้บ้าง ขอ
อย่าได้ชักช้าอยู่อีกเลย จงรีบเร่งปรับปรุงกันให้ทันทั่วทั้งที่เด็ก ท่านจะไม่ต้องเสียใจในภายหลัง
เกี่ยวกับเรื่องนี้

บ้าน คือโรงเรียนที่เปิดอยู่ตลอดเวลา

สกุลใด มีแต่ลูกหลานที่โง่ๆ สกุลนั้น มีแต่จะเสื่อม

สกุลใด ลูกหลานฉลาด-เอาก่าน สกุลนั้นเจริญ

เด็กกับการแต่งกาย

ท่านพ่อแม่พี่น้องทั้งหลาย

เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ตรงกับวันจันทร์แรกของเดือน ทางเราได้อธิบายว่าเป็นวันเด็ก-สากลทุกแห่งที่เกี่ยวกับเด็กได้ทำพิธีในวันเด็ก เพื่อให้เด็กได้สนุกสนานร่าเริงกันตามชอบใจที่พุทธสถานเป็นศูนย์กลางของการชุมนุมแห่งหนึ่ง เด็กจากโรงเรียนต่างๆ ได้มาประชุมกัน โดยครูเป็นผู้นำก็มี ผู้ปกครองนำมาก็มี เด็กทุกคนมีอารมณ์แจ่มใส ได้สนุกสนานกันเป็นอย่างดี ข้าพเจ้าอยู่ที่พุทธสถาน ได้มีโอกาสกล่าวเตือนเด็กเล็กน้อย คือเตือนให้เด็กทุกคนได้สำนึกไว้เสมอๆ ว่าตนจะต้องเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า การเป็นผู้ใหญ่นั้นทุกคนต้องช่วยตนเอง ต้องทำงานหาเงินมาเลี้ยงตน และครอบครัวต่อไป การผจญต่อโลกในกาลข้างหน้า นั้นมีมากมาย และมีความยากอยู่มิใช่น้อย ทุกคนจึงต้องเตรียมตัวเพื่อเป็นคนดีต่อไป

การที่เด็กจะดีได้นั้นต้องอาศัยหลัก ๓ ประการ คือ

๑. มีความรู้ดี
๒. มีความสามารถในการใช้ความรู้ของตนดี
๓. มีความประพฤติดีด้วย

หลักทั้งสามประการนี้ เป็นหลักประกันตนเองให้อยู่อย่างปลอดภัย และมีความก้าวหน้าในชีวิตและได้เตือนเด็กให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์ เพราะเด็กยังอ่อนต่อโลก ต้องอาศัยผู้ใหญ่เป็นผู้นำทางชีวิต เด็กต้องเดินตามผู้นำไป จึงจะปลอดภัยสมปรารถนา ได้พูดกับเขาเพียงนี้ก็น้อย เพราะเห็นว่าเด็กนั่งฟังศาสน์ของท่าน นายกรัฐมนตรีมานานแล้ว และในศาสน์นี้มีสาระที่ควรสนใจอยู่มากมายหลายเรื่อง ถ้าเด็กจำได้และทำตามก็จะได้รับความเจริญก้าวหน้าโดยแท้ เมื่อจบการประชุมในพุทธสถานแล้ว เด็กก็ออกเดินเป็นขบวนไปรอบบริเวณใกล้ๆ พุทธสถาน กลับมาถึงมีการแสดงกีฬาระหว่างโรงเรียนต่างๆ เด็กเขาสนุกสนานกันดีและเล่นกันอย่างมีระเบียบ หาได้มีการชกต่อยอะไรกันไม่ ดูไปนึกไปก็พลอยชื่นใจไปกับเด็กเหล่านั้นมาก ทำให้เกิดความอยากจะลงไปเป็นเด็กอีกสักครั้งหนึ่ง แต่

มันจะเป็นไปได้อย่างไรความเป็นเด็กได้ผ่านพ้นมาเสียแล้ว มีแต่จะเดินไปสู่ความตกต่ำเท่านั้น และผลที่สุกตักต้องปัดจากของชีวิต เกิดแล้วก็แตกดับไปเป็นของธรรมดา เราทำทุกคนมีสภาพเป็นเช่นนั้น

ตอนสายของวันนั้น ผู้ปกครองได้พาเด็กมาเที่ยวกันมาก ข้าพเจ้าสนใจในเด็กก็เที่ยวเดินดูเดินชมเด็กน้อยๆ ขณะเดินดูนั้น ได้พบเด็กคนหนึ่ง เป็นเด็กหญิงมากับมารดาของเขา เป็นเด็กอายุประมาณ ๖ หรือ ๗ ขวบเท่านั้น แต่การแต่งกายของเด็กดูอย่างไรชอบกลคือแต่งแบบผู้ใหญ่ ทาปากสีแดงจัด แก้มทั้งสองทาสีแดงเรื่อๆ ผมก็ตัด และมีโบว์ผูกผมไว้สองโบว์ เล็บมือก็ทาสีแดง เล็บเท้าก็ทาสีแดงอีกเช่นเดียวกัน กระโปรงที่นุ่งนั้นเป็นกระโปรงสั้นๆ แต่เย็บซ้อนกันหลายชั้นดูแล้วทำให้เห็นว่าแต่งมากไปหน่อย เลยดูมารดาของเด็กอีกทีหนึ่ง เธอถูกตบแต่งมากกว่า ดูจนคาดคิดว่าลูกเสียอีก ดูแล้วทำให้คิดว่า แม่นี่เองแต่งลูกเสียจนไม่น่าดูไป ทำให้เกิดความคิดขึ้นว่า ควรจะพูดเรื่องนี้กันบ้าง ในวันนั้นได้พูดเป็นเชิงสัพยอกแม่เขาว่า แหม ! ลูกสาวแต่งตัวสวยจริง แม่เขายิ้มชอบใจ ทุกคนชอบคำยอทั้งนั้น คำติไม่มีใครชอบใจ แต่คำยอที่มีพิษก็มีเหมือนกัน

อันเด็กน้อยๆ นั้น เป็นเด็กที่น่ารักน่าเอ็นดูอยู่แล้วตามธรรมชาติของเขา ใครเห็นเด็กย่อมรักชอบ และอยากเข้าไปโอบอุ้มมาชม เสน่ห์ของเด็กมีอยู่ในตัวของเด็กแล้ว โดยไม่ต้องปรุงแต่ง การปรุงแต่งมากเกินไป ทำให้ดูน่าเกลียดไปมากกว่าน่ารัก พ่อแม่ส่วนมากมิได้คำนึงถึงข้อนี้ เอาสีทาปากทาแก้มเด็กเปรอะไปหมด ดูแล้วไม่น่ารักที่ตรงไหน มารดาผู้ชอบการแต่งตัว เวลาแต่งตนเองแล้วก็เผลอไปแต่งลูกเข้าด้วย เลยดูจนคาดไปหมด การกระทำเช่นนี้เป็นการทำลายเด็กมากกว่าสร้างเด็ก จึงใคร่ขอเตือนมารดาทั้งหลายว่า จงปล่อยให้เด็กเขางามไปตามธรรมชาติเถิด อย่าให้งามเพราะการปรุงแต่งเลย เพราะถ้าแต่งมากเกินไปก็ดูเป็นตุ๊กตาฝรั่งมากกว่าเป็นลูกคน จงทำเด็กของท่านให้เป็นเด็กในแบบของเขา อย่าทำลายแบบของเขาจะเป็นการเหมาะสมกว่า เด็กที่แต่งตัวเรียบๆ เป็นเด็กที่น่ารัก เด็กแต่งตัวผาดโผนไม่น่ารักอะไรเลย พ่อแม่จึงควรระวังให้มากสักหน่อย

การแต่งเด็ก ก่อนถึงเวลาจะพึงแต่งนั้น ขอให้พิจารณากันตามหลักนี้ดูบ้างเถิดว่าให้โทษแก่เด็กอย่างไรบ้าง คือ

๑. ทำให้เด็กมีนิสัยชอบตบแต่งร่างกายมากเกินไป เมื่อโตขึ้นก็กลายเป็นคนเมา

ในรูปของตัว เห็นความงามเพราะการปรุงแต่งว่าเป็นเรื่องสำคัญไป และแต่งแต่กาย หาได้คำนึงถึงการแต่งใจของตนไม่ ความหยิ่งในรูปร่างก็เกิดแก่เด็กทำให้เขาหลงร่างกายและเกิดการดูหมิ่นคนอื่นที่ไม่ได้แต่งเหมือนตน เป็นทางเสียของเด็กประการหนึ่ง

๒. เป็นการเพาะนิสัยสรุ่ยสร้อยให้เกิดแก่เด็กโดยไม่จำเป็น เพราะว่าเครื่องตกแต่งร่างกายนั้นต้องซื้อหา ล้วนเป็นของต่างประเทศทั้งนั้น ไม่เป็นการสมควรที่เราจะหัดเด็กของเราให้พุ่มเฟิยในสิ่งที่ไม่จำเป็น การกระทำเช่นนั้นจึงเป็นการยุเด็กให้จ่ายมากขึ้น เป็นทางเสียอีกประการหนึ่ง

๓. ตามปกติของคนเรานั้น ถ้ามีการแต่งมากเท่าใด ก็เป็นการเพิ่มกิเลสให้เกิดในใจของตนมากเท่านั้น ความสวยงามเป็นบ่อเกิดของฉันทราคะ อันเป็นไฟที่เผาผลาญจิตใจของตนอยู่มาก อย่าไปเร่งเจ้ารำมะหันให้ตื่นตัวไวเกินไปเลย ปล่อยให้ค่อยเป็นค่อยไปตามธรรมชาติดีกว่า สมัยนี้เด็กเป็นหนุ่มเป็นสาวเร็วเกินไป ก็เพราะเราเร่งกันอย่างนั้นนั่นเอง จึงขอให้พ่อแม่เอาไปขบคิดดูกันบ้างเถิด จะได้หาทางป้องกันต่อไป

ความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมาก ในการสร้างประเทศชาติ นอกจากการแต่งตัวด้วยสีสันทันทีกล่ามาแล้ว เครื่องนุ่งห่มของเด็กก็ต้องระมัดระวังมากเหมือนกัน หมั่นดูพวกเราแต่งกายแปลกๆ มากขึ้นทุกที หลายแบบหลายรูป ทำให้เกิดการสับสนเปลืองเงินทองโดยไม่จำเป็น แต่เอาเถอะสำหรับผู้ใหญ่ไม่ขอพูดให้กระเทือนใจท่าน อยากขอร้องให้ท่านได้กรุณาคิดถึงอนาคตของชาติบ้างตามควร ขอให้ช่วยกันสร้างเด็กไทยในวิถีทางที่เหมาะสมที่ควรกันเถิด กระโปรง เสื้อของเด็กควรจะเป็นแบบง่าย ๆ เรียบ ๆ อันทำให้ผู้สวมใส่สบายใจ เพราะการแต่งกายด้วยเสื้อผ้านั้น จุดมุ่งสำคัญอยู่ที่การป้องกันร้อนหนาว สัตว์ต่าง ๆ ที่จะมาเบียดเบียนร่างกาย มิใช่แต่งเพื่อเหตุอื่น แบบเรียบ ๆ ง่าย ๆ ทำให้เด็กไม่เกิดอาการดูหมิ่นกันเองในหมู่เด็กเพราะถ้าเราแต่งกันหลายแบบ พวกที่มีแบบไม่เหมือนเขาก็คงไม่สบายใจแบบแปลก ๆ นั้นแหละเป็นสิ่งชั่วร้ายของเด็กให้ยุ่งยากไปต่างๆ ทางเสียมีมากกว่าทางดี ทางเก่งเด็กบางทีที่ดัดจริตประดัดทรงมากเกินไป โดยเฉพาะเด็กหญิงถ่วงทรงแบบฟัดจัด เช่น ทางเก่งแบบมาชาดอร์ อันควรจะให้พวกผจญกับวัวในสนามใช้มากกว่า เด็กหญิงรุ่นสาวถ่วงทรงแบบนั้นดูแล้วมันชวนให้เด็กหนุ่มคิดยุ่งมากเรื่องไป คติคุณคร่ำอาณาจารย์เกิดขึ้นเพราะการแต่งกายแบบท้าวทวย มีอยู่บ่อยๆ มารดาบิดาหรือผู้ปกครอง จึงควรระวังตักเตือนเด็ก

ของตน อย่าให้เขาผาดแผลงสำแดงเดชมากเกินไป จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนขึ้นได้ใน ภายหลัง แม้สีของผ้าที่เอามาทำผ้าถุงผ้าห่มก็ควรเป็นสีจืดๆ เย็นตา ดีกว่าสีประหลาดมอแล้ว ไร้คุณค่า สีสีนี้อาจสำคัญในการก่ออากรรมของผู้ดู เด็กของเรามิใช่ดาราภาพยนตร์ ไร้ความ จำเป็นอะไรที่จะต้องแต่งกันด้วยสีอันบาดตามากเกินไป อีกประการหนึ่ง ถ้าใช้หลายสีก็หลาย บาท เงินไม่พอใช้ ก็เกิดความร้อนใจในภายหลัง เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เราควรระวังให้มากเหมือนกัน

นอกจากเสื้อผ้าแล้ว เครื่องแต่งกายที่ไม่จำเป็นบางประเภทก็ควรงดเว้น อย่าเอามา ประดับประดาแก่เด็กเลย พ่อแม่ที่หาเงินได้แล้วซื้อสายสร้อยข้อมือ สร้อยคอ กำไลแขน หรืออะไรอื่น อันเป็นสิ่งมีค่ามาประดับให้แก่เด็ก สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นหรือ? ถ้าหากคิด ให้รอบคอบก็จะเห็นว่า มิใช่สิ่งจำเป็นอะไร เพราะไม่ได้ประดับสิ่งนี้ก็ยังมีชีวิตอยู่ได้อย่างปกติ แต่ทำไมจึงต้องมีกันเล่า? เรื่องของความอยากสวยอยากงามนี้เอง ทำความยุ่งยากให้แก่ตน บ่อยๆ อันเครื่องทองของมีค่านั้น เป็นสิ่งล่อใจคนผู้อยากได้ โดยเฉพาะพวกขโมยยิ่งอยากได้ มาก ได้ข่าวว่าเด็กน้อยคนหนึ่งพร้อมด้วยสายสร้อยคอหนักสองบาทได้หายไป เทียวตามหา พบเธอนอนตายอยู่ในสระนั้น สายสร้อยหายไปแล้ว นี่ก็ภัยอันเกิดจากการประดับประดา ร่างกายของเด็กด้วยของมีค่าเกินความจำเป็นไป เป็นความเสียหายถึงชีวิต เพราะโทษที่มารดา บิดาขาดความเข้าใจในสิ่งที่ควรเข้าใจ ขอให้พ่อแม่ทั้งหลายได้โปรดจำไว้ด้วยว่า ทองเงิน เพชรนิลจินดาทั้งหมดเป็นสิ่งไม่สมควรแก่เด็ก อย่าได้ตกแต่งให้แก่เด็กเป็นอันขาด ให้คงไว้ กันให้ทั่วทุกคนทุกครอบครัวเถิด อย่ามีไว้เพื่อประดับตนให้เป็นภัยแก่ตนเลย เพราะสมัยนี้ ขโมยชุมกว่าสมัยก่อนหลายเท่า การแต่งกายเด็กด้วยเครื่องประดับอันมีราคานั้น เป็นการยั่ว เด็กให้เสียคน เป็นการยั่วคนให้เป็นขโมยด้วย เรื่องมีแต่เสียทั้งนั้น ขอให้ระวังกันไว้ด้วยเถิด

เคยเห็นเด็กนักเรียนบางคนใช้ของใช้ราคาแพง เช่น แหวน นาฬิกาข้อมือ ปากกาหมึกซึมอย่างดี ผู้ใช้คงภูมิใจในสิ่งที่ตนใช้มาก แต่การใช้ของดังกล่าวนี้นั้น เป็นการทำให้ เด็กเป็นคนสุขุ่ยสุข่าย เป็นการยั่วเด็กที่ไม่มีให้อยากมี เป็นการแข่งขันกันในทางใช้จ่ายมาก เกินไป อันเป็นทางของความเสื่อมประการหนึ่งเหมือนกัน ตามโรงเรียนรัฐบาลมีระเบียบห้าม มิให้เด็กทำเช่นนั้น แต่ตามโรงเรียนราษฎร์ยังมีอยู่บ้าง เป็นเรื่องที่น่าจะต้องแก้ไขกันบ้าง เมื่อสมัยข้าพเจ้าเป็นเด็กนักเรียน เราพักอยู่ในวัดประมาณ ๔๐ คน เพื่อนคนหนึ่งไปบ้าน กลับมาพร้อมด้วยสร้อยคอเส้นหนึ่ง ทั้งวัดมิใช่เพียงคนเดียว วันหนึ่งเพื่อนลงอาบน้ำในแม่น้ำ

ปลดสายสร้อยใส่กระเป๋าสีเสื้อแขวนไว้กับต้นไม้ อาบน้ำเปลี่ยนไป พอขึ้นจากน้ำก็เอากางเกงสวม และสวมเสื้อทำสายสร้อยหล่นน้ำไป งมหาเท่าไรก็ไม่พบ เลยพาลพาโลหว่าเพื่อนลักเอาไป พวกเราทุกคนต้องถูกสอบสวน เขาไปหาหมอมทำพิธีเขียนครกตำขำม บอกว่าถ้าใครลักสายสร้อยไป จะมีรอยแผลถูกเขียนที่ตะโพก หมอทำพิธีและเขียนครกอยู่นาน ก็หาปรากฏว่ามีใครเป็นแผลขึ้นไม่ ของนั้นก็หายไปเลย ยังทำให้เกิดความบาดหมางระหว่างเพื่อนอีก นี่! เป็นตัวอย่างของความยุ่งยากเกี่ยวกับเครื่องใช้ที่ไม่จำเป็น ขอฝากแนวคิดนี้ไว้กับพ่อแม่ทั้งหลายด้วย

ในการฝึกฝนเด็ก ให้มีความพอใจในสิ่งที่ตนมี ไม่ให้มีความทะเยอทะยานมากเกินไป จนทำให้ตนต้องเป็นทุกข์ ต้องการให้เขาเป็นคนที่รู้จักประหยัดในการให้จ่ายสิ่งของ จักได้เป็นคนรู้จักประมาณในการเป็นอยู่ในกาลต่อไป เป็นการเตรียมพื้นฐานของใจไปตั้งแต่เล็กๆ พ่อแม่พึงระวังอย่าให้เด็กของท่านมีนิสัยเหิมเห่อทะเยอทะยาน เป็นคนอยากได้ไม่รู้จักจบ ก็ต้องมีการบังคับกันบ้าง ในเรื่องการตกแต่งพอดี ให้ใช้ของเท่าที่จำเป็น และราคาไม่สัฟแพงนัก ให้เขาถือเอาประโยชน์จากของนั้น ให้มากกว่าความหรูหรา นี่เป็นเรื่องที่ต้องฝึกกันไปตั้งแต่เล็กๆ มารดาบิดาผู้เป็นตัวอย่างของเด็กก็พึงระมัดระวังในการแต่งตัวเหมือนกัน เพราะท่านเป็นกระจกเงาของเด็ก ถ้าหากกระจกเงานั้นมีคมัว เด็กก็จะเห็นภาพที่ไม่ดี ถ้ากระจกแจ่มใส ภาพก็ชัดเจน มารดาบิดาจึงควรทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีไว้เสมอ เด็กก็จะได้จำแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่ โตขึ้นก็เป็นคนดีของสังคมได้โดยมิต้องสงสัย

หวังว่าท่านผู้ฟังทั้งหลาย คงคิดและนำไปใช้ตามที่กล่าวมา
ขอความเป็นระเบียบเรียบร้อย และไม่จ่ายเติบ จงมีแต่ท่านทุกคน

“ความสุขภาพเรียบร้อยของเด็กเมื่อเยาว์วัย
เป็นกระจกฉายถึงอนาคตเมื่อเจริญวัย”

เด็กที่ได้รับการฝึกฝนแล้วเท่านั้น เป็นเด็กที่ประเสริฐสุด

ท่านพ่อแม่ที่นับถือทั้งหลาย

สัตว์เคี้ยวจวนมีหลายชนิดที่เป็นอาชาไนย ก็สามารถฝึกให้ทำอะไรก็ได้ เราคงเคยเห็นลิงเขาเอามาหัดให้แสดงละคร มันก็ทำได้ตามที่ฝึกสอนให้ทำ ทำได้อย่างเรียบร้อยเป็นที่พอกพอใจของผู้ดูเสียด้วย สุนัขในหนังฝรั่งทำอะไรได้หลายอย่าง จนคนดูร้องออกมาว่า แหม ! มันรู้ไปทุกอย่าง ดีกว่าคนบางคนเสียอีก นักชุนทองเราจับมาขังไว้ในกรง หัดให้มันพูดภาษาคนก็ยังพูดได้ ใครได้เห็นการกระทำของสัตว์ดังกล่าวมานี้แล้ว คงนึกสงสัยว่าเขาหัดกันอย่างไร เขาใช้เสื้มันหรือมันจึงทำอะไรได้ทุกอย่างที่เขาต้องการให้ทำ หรือว่าเขาสอนมันโดยวิธีอื่น

ขอบอกให้ท่านทั้งหลายทราบเสียหน่อยว่า เขาหาได้เขียนตำราชี้แจงกรรมานทำให้มันกลัวแต่อย่างใดไม่ หากแต่เขามีวิธีล่อให้สัตว์นั้นๆ ทำอะไรทุกอย่างโดยให้สิ่งที่มันต้องการ อันธรรมชาติของสัตว์ทั้งหลายรวมทั้งสัตว์คนด้วย มีปกติติดหรือชอบในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเสมอ ถ้าชอบติดในสิ่งใดแล้ว ขอให้ได้สิ่งนั้นมาเถิด จะให้มันทำอะไรเป็นยอมทั้งนั้น ชายหนุ่มที่ชอบหญิงสาว หรือหญิงสาวที่ติดชายหนุ่ม มีความรักใจจดใจจ่อแล้ว จะให้เธอทำอะไรก็ทำได้ แม้สิ่งนั้นจะลำบากยากที่สุดเขาก็ยอมทำ ทำเพื่อให้ได้สิ่งที่เขาต้องการนั่นเอง สิ่งที่ทำทำทำทางได้ต่างๆ นั้น เจ้าของเขาให้มันกินอาหารเจียวาฝีนอันเป็นสิ่งเสพติด เขาให้ภายหลังที่บอกให้มันทำทำทางต่างๆ ตามที่เขาต้องการแล้ว พอทำจบก็ให้กินทันที เจ้าลิงติดใจในรสของอาหาร เมื่อเขาต้องการให้แสดงก็เอาอาหารมาล่อ พอเห็นของชอบใจก็แสดงทำทางตามที่เจ้าของบอกทันที

สุนัขที่แสดงทำทางได้ต่างๆ ก็เช่นเดียวกัน เขาล่อด้วยอาหารทั้งนั้น ที่วัดมีสุนัขน้อยอยู่ตัวหนึ่ง พอข้าพเจ้าไปโรงฉัน มันก็ตามไปเพื่อกินอาหาร ข้าพเจ้าหัดให้มันหมอบ

อยู่ก่อนจนกว่าจะฉันทเสร็จ พอเสร็จแล้วก็ให้อาหารแก่มัน วันต่อมามันมาถึงกินอันหมอบ
ใกล้ๆ แท้ทุกวัน ต่อมาใครจะให้มันนั่งให้ดูบ้าง พอจะให้กินก็บอกให้มันนั่ง จับตัวมันนั่งขึ้น
และบอกว่ามันนั่งๆ หลายครั้ง พอมันนั่งได้แม่นิดหน่อย ก็ให้อาหารทันที ต่อมาหลายวันเข้า
พอมันจะกินอาหาร มันก็นั่งให้ดู พร้อมกับยกมือทั้งสองเหมือนจะไหวอย่างนั้นแหละ เคี้ยว
มันทำได้คล่องแคล่วแล้ว อาหารเป็นเครื่องล่ออย่างสำคัญ เพราะเมื่อมันชอบใจอยากได้สิ่งใด
มันก็ต้องกระทำให้ได้เสียอย่าง สัตว์เร่ร่อนพวกนี้ไม่ค่อยรู้ภาษา ก็ยังฝึกฝนให้ทำอะไร
ได้ต่างๆ คนเรารู้เรื่อง ทำไมจะทำการฝึกมันไม่ได้เล่า!

ตัวอย่างจากการฝึกฝนสัตว์ พอจะเป็นแนวคิดแก่คนเราได้บ้าง คือผู้ฝึกกับผู้ถูกฝึก
ต้องมีใจรักกันก่อน อันพ่อแม่นั้นย่อมมีใจรักเด็กอยู่แล้วเป็นธรรมดา แต่เพราะความรักนี้เอง
บางครั้งทำให้เกิดความเสียหาย คือรักมากเกินไป ทำให้ใจร้อนหิโมโห พอเด็กทำอะไรไม่ถูกใจ
ก็บันดาลโทสะตำหนิเอาทันที อย่างนี้เป็นวิธีการที่ไม่สมควร ผู้ฝึกต้องฝึกตนให้เป็นคนมี
ใจเย็น เป็นคนมีเหตุผล เป็นคนใช้ปัญญาให้มากที่สุดหน่อย ในเมื่อเด็กทำอะไรไม่ถูกใจตัว
หรือตามความต้องการของตัว ก็อย่าได้ลงโทษก่อน แต่ต้องคิดว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น มีอะไร
ผิดปกติขึ้นหรือ จึงมิได้กระทำการอย่างที่บอกให้ทำ เช่นมีแขกมาหาที่บ้าน เด็กน้อยอยู่ในห้อง
ด้วย แม่ก็บอกให้ลุกไหว้คนนั้น หรือมีคำสั่งเป็นเชิงบังคับว่าทำไมหนูไม่ให้คุณลุงเล่า
เด็กก็ยืนหรือนั่งเฉยโดยมิได้ทำตามคำของคุณแม่ บางทีแสดงอาการอายเหนียม บางทีก็เอามือ
ปิดบังหน้าของตน อาการเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า เจ้าหนูเป็นคนขี้อาย หรือเพราะไม่คุ้นกับคนนั้น
ไม่ชอบหน้าตาท่าทางของคนนั้น จึงได้ทำเฉยๆ ถ้ามารดาดูเขาหรือค่อนข้างเขาต่อหน้าแขก
ด้วยแล้ว เขายังอายใหญ่ กลายเป็นคนกระต้างกระเตื่องไปเสียก็ได้ มารดาบิดาผู้ฉลาดใน
เหตุผล และได้เรียนรู้ธรรมชาติของเด็กพอสมควรแล้ว พึงพิจารณาให้รอบคอบ อย่าเพ่อ
ตีโพยตีพายว่าลูกคือเป็นอันขาด เหตุมันมีอยู่ในใจของเขา จึงไม่ได้ไหว้ เช่น เขาเป็นคน
ไม่เข้าใจในเหตุผลว่า ทำไมถึงต้องไหว้กันเล่า คนนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องอะไรกับตน ตนจึงต้อง
ไหว้ เขาเกิดความลังเลใจจึงไม่ไหว้ บางทีเขาอายในการกระทำเช่นนั้น เลยไม่ทำ หรือ
บางทีเขามีอารมณ์บางอย่างเกิดขึ้นในใจ ผู้ใหญ่ไม่รู้เท่าทัน เลยพาลหาว่าอย่างโน้นอย่างนี้
อย่าลืมนะว่าเด็กก็มีเรื่องชอบๆ ชังๆ อย่างผู้ใหญ่เหมือนกัน ต้องดูเขาด้วยสายตาคอนันต์ปัญญา
สักหน่อย อย่าเพียงแต่นึกเอาเขาเป็นอันขาด จะเป็นการให้โทษแก่เด็กในภายหลัง

หรือบางทีก็มีใช้เรื่องของเด็ก แต่กลายเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ ที่ไม่แสดงตัวอย่างที่ดี ที่ควรให้เด็กเห็น หากแต่กลับบังคับเด็กให้ทำอีกอย่างหนึ่ง มันจะเป็นไปได้ยังไงกัน เข้าแบบที่ว่า “จงเอาอย่างฉัน แต่อย่าทำเยี่ยงฉัน” พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า “จะสอนผู้อื่นด้วยเรื่องใด พึงทำเรื่องนั้นให้ได้เสียก่อน การสอนของเขาจักไม่ยุ่งเหยิง” นี่เป็นคติที่น่าคิด น่าทำตามมากที่สุดทีเดียว ยิ่งเกี่ยวข้องกับเด็กด้วยแล้ว เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะธรรมชาติของเด็ก ดังที่เคยกล่าวมาแล้วหลายครั้งว่า ชอบเลียนแบบผู้ที่อยู่ใกล้ เมื่อตัวอย่างไม่มีให้เขาเห็นแล้ว จะลงโทษเขาก็เป็นการไม่ยุติธรรมมากไป พ่อแม่จึงต้องเป็นตัวอย่างด้วย สอนเขาให้กระทำด้วย การสอนก็ต้องให้เขาพอใจในอันที่จะทำ มิใช่บังคับเกี่ยวข้องเข้ญให้เขากระทำ เพราะใครๆ แม้แต่ตัวของพ่อแม่เองก็มีชอบการบังคับ แต่ชอบทำด้วยความสมัครใจ จึงควรถือหลักไว้อย่างหนึ่งให้มันว่า “จงละเว้นสิ่งที่ทำให้เกิดความเจ็บปวด จงหมั่นให้สิ่งที่พึงพอใจแก่เขา”

เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก ไม่ว่าท่านจะอบรมเด็กในเรื่องใดๆ จงพยายามทำให้เขาพอใจ และสมัครใจในอันที่จะทำตามเถิด พอพูดมาถึงตอนนี้ จงนึกถึงนิทานโคณันทวิศาลไว้บ้าง เจ้าของแพ้นั้นครั้งแรกเพราะการพูดเกมมบังคับ พูดคำไม่เพราะเหตุแพ้นั้นเขาครั้งที่สองพูดคำอ่อนหวาน มิใช่บังคับขู่เข้ญกัน โคณันทวิศาลก็ลากเกวียนรื้อเล่มไปได้ เป็นนิยายสอนใจเป็นอย่างดี ขอให้ถือหลักอีกสักอย่าง สำหรับการอบรมเด็กว่า “ขอร้องให้กระทำดีกว่าบังคับให้เขากระทำ” เพราะปกติของคนเรานั้น ถ้าขัดขึ้นมาเสียแล้ว อย่าไปบังคับให้บ่วยการเลย หัวใจของการฝึกคนอยู่ที่ตรงนี้

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงได้พระนามว่า เป็นสารถิผู้ฝึกคนอย่างยอดเยี่ยม ไม่มีใครเทียมถึงนั้น พระองค์ทรงใช้วิธีฝึกอย่างไรเล่าถ้าพิจารณาตุ้กเห็นได้ว่า ทรงฝึกด้วยความเมตตา อ่อนโยนแม้ผู้มาหาพระองค์ มาด้วยใจอันร้อนรน ก็หาทรงตอบด้วยความร้อนไม่ เพราะการที่เอาคนร้อนไปนั่งข้างเตาผิงนั้น ร้อนจะระงับลงได้อย่างไรกันทางที่เหมาะสมที่สุด ควรต้องนำเขาไปใกล้พัดลม หรือในห้องเย็นจึงจะถูกต้งที่เขาร้อนมา ก็ทรงตอบด้วยความเย็นใจ หรือคล้ายตามเขาไปก่อนพอให้เขาหายร้อนแล้ว จึงตีกลับด้วยเหตุผล คนนั้นก็ต้องหมอบราบแทบเท้าของพระองค์ นี่ก็เป็นตัวอย่างอีกทางหนึ่งในการฝึกฝน

ในการฝึกฝนเด็กเกี่ยวกับกิริยามารยาทนั้น ต้องคำนึงถึงหลักธรรมที่ตรัสสอนไว้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากเหตุ ไม่มีเหตุ ผลจะปรากฏขึ้นไม่ได้เป็นอันขาด จงใช้หลักนี้

พิจารณาถึงการกระทำของเด็กไว้เสมอ แล้วหาทางแก้กันที่เหตุเกิด ในการแก้ก็เหมือนกัน ถ้าเด็กยังมีอารมณ์เสียต้องหยุดไว้ก่อน น้ำกำลังไหลเขียว การเอาเรือเข้าไปขวาง เรือก็ถล่ม เสียเปล่าๆ ไว้พูดกันให้สบายใจ เมื่อใจเขาสบายแล้วดีกว่า เพราะคนที่ใจไม่สบายนั้น ย่อม ไม่มีเหตุผล เขาฟังอะไรไม่รู้เรื่อง ชำร่วยอาจเกิดโมโหขึ้นมาอีกก็ได้ จึงเป็นเรื่องที่ควรระวัง

คนโบราณท่านสอนว่า “อย่าใช้โมโหซ่อมมวย” ในการชกมวย ถ้าชกด้วยโทสะ ใช้ความโกรธเป็นกำลัง มันเสียเปรียบผู้มีใจเย็นเสมอ ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็ก ๆ ก็เหมือนกัน อย่าใช้โทสะเป็นอำนาจ ต้องทำอย่างใจเย็น เพราะความเย็นเท่านั้นจะชนะความร้อนได้ ผู้ใหญ่บางคนเป็นคนประเภทปากเบี่ยงปากแฉะ มีเรื่องอะไรที่เด็กทำผิดก็รีบมารยาทไปแล้ว มักบ่นว่า จู้อยู่ไหนแหละ นึกว่าการกระทำของตนจะเป็นการช่วยเด็กให้จำได้ และไม่ทำต่อไป นี่เป็นการเข้าใจผิดประการสำคัญ มันเป็นเรื่องก่อความเจ็บช้ำน้ำใจแก่เด็ก เด็กก็เลยตันไปใหญ่ ขออย่าได้กระทำในรูปแบบเป็นอำนาจ จงพูดให้เขาเข้าใจเหตุผลด้วยความมีใจเย็นสักครั้ง ก็พอแล้ว ถ้ายังละไม่ได้ก็ต้องพรัวสอนกันด้วยอารมณ์เย็นๆ ในคราวต่อไป ทุกครั้งที่สอนต้องให้ผู้รับคำสอนรู้สึกว่าคุณได้รับคำสอนจากปากของคนที่คุณรัก และหวังดีต่อตน อย่าก่อให้เกิดความรู้สึกขุ่นว่า ผู้ที่เกลียดเราจึงพูดกับเราอย่างนี้ ผลที่สุดก็เลยเข้ากันไม่ได้ กลายเป็นคนไม่มีความหวังดีต่อกันเสียแล้ว

อีกอย่างหนึ่งที่ควรหลีกเลี่ยง คือการใช้ไม้เรียวทุกครั้งที่เด็กทำผิด แม้บ้านบางคน พอเด็กเดินดงๆ ก็เรียกมาเคาะตบตีเสียหลายที อย่างนี้เป็นการกระทำที่ทารุณเกินไปหน่อย ขออย่าได้ใช้นักเลย ใช้วิธีที่ทำให้เขารู้สึกผิดและกลับตนเองดีกว่า เพราะการแสดงความรัก ทุกครั้งต่อการกระทำของเด็ก คือการหัดให้เด็กโกรธนั่นเอง การหัดเด็กให้โกรธมันจะดีอย่างไร ขอให้ใช้ปัญญาไตร่ตรองดูด้วยความเป็นธรรมเถิด เมื่อพิจารณาแล้วก็จะเห็นว่า ผลร้ายมีมากกว่าผลดี จึงบอกให้หลีกเลี่ยงจากการกระทำดังกล่าวมา จงจำคำคมของคนบางคนที่กล่าวไว้ว่า “ชมให้เขาทำงาน ตีกว่าทำให้เขาทำงาน” คนทุกคนย่อมมีการกระทำที่พอให้เขาชมได้เสมอ ถ้าเรามีความสนใจจะชมเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเวลาที่เขาได้ทำตามที่เราได้กล่าวบอกเตือนเขาแล้ว คำชมเพียงสองสามคำที่เหมาะสมแก่เวลานั้นมีค่ามากมายเหลือเกิน

ในการปกครองลูก หรือปกครองคนมากๆ นั้น ความเจ็บช้ำชอกเป็นสิ่งจำเป็นบ้าง เหมือนกัน แต่ความเจ็บช้ำชอกจะให้ผล ก็ต่อเมื่อผู้นั้นเป็นคนทำจริงตามที่ตนพูด ไม่พูดมาก

แต่มีเหตุผลและเด็ดขาด เมื่อพูดแล้วก็ทำตามทีพูดไว้เสมอ งดเว้นจากการพูดแบบจู้จี้ แต่พูดแบบเด็ดขาดและปราศจากการตุกติก เป็นคำพูดที่ทำให้เคารพยำเกรงได้มาก สมมุติว่าเด็กของท่านนั่งรับประทานอาหารด้วยกัน เขาได้ทำผิดมารยาทในการรับประทาน ซึ่งท่านก็ได้สั่งสอนตักเตือนแล้ว เขาได้ทราบแล้วว่า การกระทำเช่นนั้น เป็นการไม่เหมาะสมไม่ควร แต่ยังไม่ยอมทำอีก ก็ควรตักเตือนให้น้อยด้วยท่าทางที่เอจจริง และคาดโทษไว้ว่า ถ้าขึ้นรับประทานแบบนั้นอีกจะไม่ให้มานั่งร่วมวงกัน ต้องให้ทานคนเดียว หรือให้ทานหลังคนอื่น ๆ เสียบ้าง ไม่เป็นการลงโทษที่รุนแรงอะไรเกินไปดอก ถ้าเขาเล่นหัวกับเด็กคนอื่น ๆ แต่แสดงอาการเป็นหัวโจก เอรัดเอาเปรียบคนอื่น แสดงตนแบบนักกีฬาที่ไม่มีน้ำใจเป็นนักกีฬา ก็ต้องคาดโทษไว้บ้าง โดยจะกักกันมิให้เล่นกับเพื่อนฝูง ก็สมควรกักกันมิให้ร่วมวงกีฬากับคนอื่นเสียบ้าง ก็ป้องกันมิให้เขาเป็นคนมุกทะลุเกินขอบเขต ถ้าท่านพาเด็กของท่านไปเที่ยวเตร่ที่ใด หรือไปบ้านใคร ๆ ก็ควรแนะนำให้เขาทราบว่า เขาพึงปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง ให้เขาเข้าใจแจ่มแจ้ง ถ้าหากเขามีได้ทำตามทีสอนไว้ ก็บอกงดไม่พาไปเที่ยวต่อไป เพราะการไปกับคนที่ไม่รู้ระเบียบของการสมาคมที่น่าอายหน้า เด็กก็จะได้ทราบว่า เป็นความผิดของตน จักได้สำรวมระวังต่อไป เกี่ยวกับเรื่องนัการดาบิศาต้องเป็นผู้เอาใจใส่ดูแลอยู่เสมอ เมื่อเห็นว่าเด็กของท่านทำอะไรผิดมารยาทอันคนดีจะต้องทำ ต้องหาโอกาสชี้แจงบอกให้เขาเข้าใจเรื่องและแก้ไขให้ถูกต้องเสมอไป

ในเรื่องเกี่ยวกับกิริยามารยาทของเด็กนั้น ถ้าหากมารดาบิดามีได้เอาใจใส่แก้ไขจริงๆ แล้ว นิสัยไม่ถึก็จจะจิตใจของเด็กต่อไป อันจะทำให้อนาคตของสกุลท่านเศร้าหมองและมีคัมวในกาลต่อไปข้างหน้า

ความรับผิดชอบในเรื่องนี้ จึงขึ้นอยู่กับการเอาใจใส่ของพ่อแม่โดยแท้ จึงใคร่ขอเตือนท่านพ่อแม่ทั้งหลาย ได้โปรดเอาใจใส่ให้มาก ให้บ่อยเป็นพิเศษสักหน่อยเถิด.

ดัดไม้ เมื่อยยังอ่อน ดัดไม้เมื่อแก่ ไม้หัก

สร้างความรักให้เด็กก่อน จึงค่อยฝึกเด็ก

ทุกคนไม่ได้เก่งมาจากในห้อง แต่เก่งเพราะขยันฝึก

พิมพ์ อมรินทร์การพิมพ์ 413/28-31 เชียงสะพานอรุณอมรินทร์ ถนนอรุณอมรินทร์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ โทร. 4242800-1 นายชูเกียรติ อุทกะพันธุ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2521

